

‘N KWALITATIEWE ONDERSOEK NA HUWELIKSGEWELD TEENOR WIT SUID-AFRIKAANSE MANS

Etienne A. Rautenbach

Tesis ingelewer vir die graad Doktor in Filosofie (Sosiologie)

aan

Die Universiteit van Stellenbosch

Promotor: Professor C.J. Groenewald

Mede-promotor: Professor W.J. Schurink

Desember 2005

Ek, die ondergetekende verklaar hiermee dat die werk in hierdie tesis vervat, my eie oorspronklike werk is wat nog nie vantevore in die geheel of gedeeltelik by enige ander Universiteit ter verkryging van 'n graad voorgelê is nie.

.....
Etienne A. Rautenbach

.....
Desember 2005

Hierdie werk word opgedra aan my ouers, **AUBREY ERNEST RAUTENBACH**
(18 Oktober 1929 tot 27 Januarie 2001)

en

JUDY RAUTENBACH

BEDANKINGS

Alhoewel ek baie dank verskuldig is aan verskeie individue en instansies gedurende die tydperk van hierdie navorsing, vergun ek myself die geleentheid om die volgende persone by name te bedank:

- ◆ Professor C.J. Groenewald vir die rustige manier waarop hy my probleme hanteer het en veral vir sy kommentaar op die eerste weergawe van hierdie proefskrif.
- ◆ My mede-promotor, Professor W.J. Schurink vir sy leiding, entoesiasme, ondersteuning, meelewing en hardwerkendheid. Byvoeglike naamwoorde skiet my te kort.
- ◆ Mevrouw Evanthe Schurink vir haar stil, maar sterk teenwoordigheid.
- ◆ My kollega, Ian Liebenberg, vir sy insette, nie minste waarvan is dat hy my aan Professor Schurink voorgestel het nie.
- ◆ Doktor Rialize Ferreira vir haar hulp en aansporing.
- ◆ My moeder, Judy, vir haar onbaatsugtigheid en ondersteuning (en hulp met die tik van die proefskrif en die transkripsies van die data).
- ◆ Mevrouw Annatjie Koekemoer wat ook gehelp het met die tikwerk.
- ◆ Mevroue Annekie Jansen en Magda Kruger veral vir hul hulp om die formate van die proefskrif daar gestel te kry.
- ◆ Me. Annamarie Schoeman vir die taalversorging.
- ◆ My vriendin, Annabel Koekemoer, vir die ondersteuning.

SUMMARY

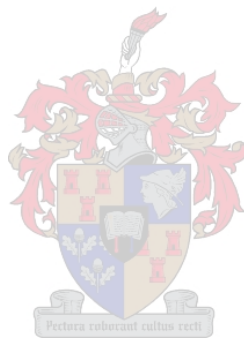
This dissertation looks at husbands as victims of family violence at the hands of their spouses. Four white Afrikaans speaking persons from Pretoria were interviewed in case studies focusing on the problem of husband abuse. During the interviews use was made of an interview schedule based on contemporary theoretical explanations for the phenomenon. Three of the participants were white males who elaborated on their own experiences as victims of marital violence. A fourth participant was a white female who elaborated on her father's experiences as a victim of marital violence.

The taped recordings of the interviews were transcribed and a data set developed by using AtlasTi. The data set was used to construct the social worlds of men as victims of marital violence by focusing on eight categories: definitions of violence, frequency of violence, causes of violence, violent incidents, effects of violence, disintegration of the relationship, remaining in a violent relationship and men and women's propensity for violence.

The data set was further used to examine the contemporary theoretical explanations for family violence at the micro, meso and macro levels. Regarding the micro level constructs, there seems to be application value for the psychobiological and psychodynamic perspectives. The victim theory does not seem to have much application value.

With regard to the meso level constructs, it seems as if stress theory and traumatic bonding theory, exchange/social control theory and social learning theory may be useful in explaining marital violence. Power theory and resource theory, in an amended form, may also be of value. The application of conflict theory seems problematic since it is not clear whether violence leads to isolation or vice versa.

Regarding the macro level analysis, it seems as though the culture of violence theory and the subculture of violence theory have strong application value. General systems theory is difficult to apply, but theoretically specific questions to the participants brought to light that support networks for male victims are inadequate or even absent. The patriarchal feminist theory seems to have no application value seeing that three of the main assumptions of this theory collapsed.

OPSOMMING

Hierdie proefskrif kyk na getroude mans as slagoffers van gesinsgeweld aan die hand van hul vroue. Onderhoude is gevoer met vier wit Afrikaanssprekende persone van Pretoria in gevallestudies met die fokus op die probleem van eggenoot-misbruik. Gedurende die onderhoude is gebruik gemaak van 'n onderhoudskedule wat gebaseer is op kontemporêre teoretiese verduidelikings vir die verskynsel. Drie van die deelnemers was blanke mans wat uitgebrei het oor hul eie ervarings as slagoffers van huweliksgeweld. 'n Vierde deelnemer was 'n blanke vrou wat uitgebrei het op haar vader se ondervindings van huweliksgeweld.

Die bandopnames van die onderhoude is getranskribeer en 'n datastel ontwikkel deur gebruik te maak van AtlasTi. Die datastel is gebruik om die sosiale wêreld van mans, as slagoffers van huweliksgeweld, te konstrueer deur te fokus op agt kategorieë: geweldsomsrywings, geweldsfrekwensie, geweldsoorsake, geweldsinsidente, geweldseffek, verhoudingsdisintegrasie, aanbly in die geweldsverhouding en mans en vroue se geneigdheid tot geweld.

Die data is verder gebruik om die kontemporêre teoretiese verduidelikings vir gesinsgeweld op die mikro-, meso- en makrovlakke mee te eksamineer. Onder die mikrovlak-konstruksie skyn daar sterk toepassingsmoontlikhede te wees vir die psigo-biologiese en psigo-dinamiese perspektiewe. Die blameer-die -slagoffer-perspektief skyn nie veel toepassingswaarde te hê nie.

Onder die mesovlak-konstruksie blyk stressteorie en traumatiese bindingsteorie, ruil-/sosiale beheerteorie en sosiale leerteorie bruikbaar te wees in die verklaring van huweliksgeweld. Magsteorie en hulpbronteorie kan ook van waarde wees.

Die toepassing van konflikteorie skyn problematies te wees, want dit is nie seker of die geweld lei tot isolasie van die gesin of omgekeerd nie.

Wat die makrovlak-konstrukte aanbetref blyk geweldskultuurteorie en die subkultuur van geweldsteorie ook sterk toepassingsmoontlikhede te hê. Algemene sisteemteorie is moeilik toepasbaar, maar teoreties-spesifieke vrae aan die deelnemers het aan die lig gebring dat ondersteuningsnetwerke vir manslagoffers gebrekkig of selfs afwesig is. Die patriargale feministiese teorie skyn geen toepassingswaarde te hê nie aangesien die drie hoofaannames van hierdie teorie platval.

INHOUDSOPGAWE

TOEWYDING	(i)
BEDANKINGS	(ii)
SUMMARY	(iii)
OPSOMMING	(v)

HOOFSTUK 1

DIE AGTERGROND EN KONTEKS VAN DIE STUDIE

1.1	AGTERGROND EN PROBLEEMSTELLING	1
1.2	WAARDE VAN DIE STUDIE	2
1.3	DOEL VAN DIE STUDIE	3
1.4	STRUKTUUR VAN DIE PROEFSKRIF	4

HOOFSTUK 2

GESINSGEWELD MET BESONDERE VERWYSING NA MANSLAGOFFERS VAN INTRAGESINSGEWELD

2.1	INLEIDING	6
2.2	VERHELDERING VAN DIE BASIESE KONSEPTE	7
2.2.1	<i>Sosiale probleem</i>	7
2.2.2	<i>Geweld</i>	8
2.2.3	<i>Gesinsgeweld</i>	13
2.3	MISHANDELDE VROUE	14
2.3.1	<i>Reaksie van die slagoffers</i>	16
2.3.1.1	<i>Emosionele reaksie</i>	16
2.3.1.2	<i>Kognitiewe hanteringstrategieë</i>	17
2.3.1.3	<i>Gedragsreaksies</i>	19
2.3.1.4	<i>Hoekom bly vroue aan?</i>	20

2.4	GEWELD TEEN MANS	22
2.4.1	<i>Die 1970's</i>	23
2.4.2	<i>Die 1980's</i>	23
2.4.3	<i>Die 1990's</i>	24
2.4.3	<i>Hoekom bly mans aan?</i>	24
2.5	WETENSKAPLIKE KONSEPTE VAN GESINSGEWELD	25
2.5.1	<i>Simboliese gereedskap van sosiaal-wetenskaplikes</i>	25
2.5.2	<i>Sosiaal-wetenskaplike teoretiese konsepte van gesinsgeweld</i>	27
2.5.2.1	<i>Die werk van Elliot</i>	28
2.5.2.2	<i>Die werk van Kurst-Swanger en Petcosky</i>	33
2.6	SAMEVATTENDE SLOTBESKOUIING	45

HOOFSTUK 3

DIE ONTWERP EN PRAKTIESE VERLOOP VAN DIE METODOLOGIE

3.1	INLEIDING	46
3.2	WETENSKAPLIKE NAVORSINGSWAARDES EN PERSOONLIKE OPVATTINGS	46
3.3	DIE ONTWIKKELING VAN 'N BESONDERSE KWALITATIEWE METODOLOGIESE STRATEGIE	48
3.3.1	<i>Gevallestudie as navorsingsontwerp</i>	49
3.3.2	<i>Eenheid van analise, seleksie en naspeuring van deelnemers</i>	50
3.3.3	<i>Data-insameling</i>	51
3.3.4	<i>Vaslegging, veilige bewaring en onttrekking van data</i>	52
3.3.5	<i>Data-analise</i>	55
3.3.6	<i>Data-aanbieding</i>	57
3.4	DIE VERLOOP VAN DIE STUDIE	58
3.4.1	<i>Die begin: 'n Soeke na leiding</i>	58
3.4.2	<i>'n Nuwe begin: die wiele begin rol</i>	60
3.4.3	<i>Die opsporing van en ontmoeting met die navorsings- deelnemers</i>	62
3.4.4	<i>Data-insameling en die voorlopige analise-fase</i>	63

3.4.5	<i>Intensiewe data-analise-fase</i>	66
3.4.6	<i>Die finale fase</i>	66
3.5	SLOT	67

HOOFSTUK 4

DIE MANSLAGOFFERS SE SOSIALE WÊRELD

4.1	INLEIDING	68
4.2	SOSIO-DEMOGRAFIESE INLIGTING VAN DIE SLAGOFFERS EN HUL AANRANDERS	69
4.2.1	<i>Die slagoffers</i>	69
4.2.2	<i>Die aanranders</i>	69
4.3	DIE SLAGOFFERS SE SOSIALE WÊRELD	70
4.3.1	<i>Sienings van geweld</i>	70
4.3.2	<i>Frekwensie van geweld</i>	72
4.3.3	<i>Oorsake van geweld</i>	73
4.3.4	<i>Geweldsinsidente</i>	82
4.3.5	<i>Effek van geweld</i>	101
4.3.6	<i>Disintegrasie van die verhouding</i>	105
4.3.7	<i>Aanbly in geweldsverhouding</i>	110
4.3.8	<i>Mans en vroue se gesindheid teenoor geweld</i>	114
4.4	SLOT	116

HOOFSTUK 5

INTERPRETASIE VAN DIE MANLIKE SLAGOFFERS VAN GESINSGEWELD SE ERVARINGS EN OPVATTINGS

5.1	INLEIDING	117
5.2	MIKROVLAK-KONSTRUKTE	117
5.2.1	<i>Die psigo-biologiese model</i>	117
5.2.2	<i>Die psigo-dinamiese perspektief</i>	127
5.2.3	<i>Blameer-die-slagoffer-perspektief</i>	133
5.3	MESOVLAKE-KONSTRUKTE: DIE SOSIO-SIELKUNDIGE MODEL	137
5.3.1	<i>Stresteorie en traumatiese bindingsteorie</i>	138

5.3.2	<i>Die magsteorie, hulpbronteorie en ruil/sosiale beheerteorie</i>	154
5.3.3	<i>Die sosiale leerteorie</i>	175
5.3.4	<i>Die konflikteorie</i>	179
5.4	MAKROVLAK-KONSTRUKTE	184
5.4.1	<i>Geweldskultuurteorie, die subkultuur van geweldsteorie en die patriargale feministiese teorie</i>	185
5.4.2	<i>Die multi-dimensionele model</i>	190
5.5	SLOT	203

HOOFSTUK 6

SAMEVATTING, IMPLIKASIES EN AANBEVELINGS

6.1	INLEIDING	205
6.2	SAMEVATTING	205
6.3	KERNIMPLIKASIES EN BYDRAES VAN DIE STUDIE	208
6.3.1	<i>Metodologie</i>	208
6.3.2	<i>Sosiologiese kennis</i>	210
6.3.3	<i>Beleid</i>	217
6.4	BEOORDELING VAN DIE STUDIE	224
6.5	ENKELE PERSOONLIKE REFLEKSIES	229
6.6	AANBEVELINGS	231
6.7	SLOTGEDAGTE	232
	BRONNELYS	233
	BYLAE 1	241
	BYLAE 2	243
	BYLAE 3	246

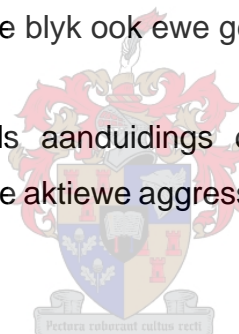
HOOFSTUK 1

DIE AGTERGROND EN KONTEKS VAN DIE STUDIE

1.1 AGTERGROND EN PROBLEEMSTELLING

Tot nou toe is wêreldwyd min navorsing van stapel gestuur wat eksplisiet aandag aan manlike slagoffers van intragesinsgeweld gee. Na aanleiding van 'n onlangse oorsigwerk deur McNeely, Cook en Torres (2001) van navorsing wat sedert die 1970's en die 1990's oor viktimisasie onder mans en vroue binne die gesin onderneem is, blyk dit dat mans nie slegs aan verbale en emosionele geweld deur hul vroue onderwerp word nie, maar ook erge fisiese geweld. Mans en vroue blyk ook ewe gewelddadig te wees.¹

Hier is dus, volgens my, alreeds aanduidings dat huweliksgeweld inderdaad nie eenrigtingverkeer is met mans as die aktiewe aggressors en vroue as passiewe slagoffers nie.

Wanneer na die beskikbare Suid-Afrikaanse literatuur gekyk word, is dit duidelik dat wetenskaplike kennis van geviktimizeerde mans binne gesinsverband tans meer gefragmenteerd en beperk as elders in die wêreld is. Tog het Steyn *et al.* reeds in 1987 (1987: 425-426) mans as slagoffers van huweliksgeweld as 'n belangrike gesinsnavorsingsonderwerp geïdentifiseer. Nogtans is daar min wetenskaplike navorsing oor hierdie onderwerp in Suid-Afrika gedoen en hierdie studie sal sover bekend 'n eerste verkenning hiervan wees.. In Suid-Afrika, meer nog as in die buiteland, word hierdie verskynsel grootliks met skeptisisme bejeën en word apatie veral onder plaaslike owerhede, howe en nie-regeringsinstansies bespeur. Een voorval wat tydens hierdie

---

¹ Hierdie studies word meer volledig in **Hoofstuk 2** bespreek

studie plaasgevind het, het gebeur tydens my soeke na navorsingsdeelnemers toe 'n maatskaplike werker van die Departement Korrektiewe Dienste my met 'n lag gevra het of ek dink dit (huweliksgeweld teen manslagoffers) wel gebeur? In die metodologiehoofstuk (**Hoofstuk 3**) sal die kwessie verder bespreek word.

Die verskynsel van manlike slagoffers van intragesinsgeweld lê my na aan die hart. My belangstelling in die onderwerp het oor tyd gegroei en in 'n passie ontwikkel. Buiten dat die destydse departementshoof van die Departement Sosiologie aan UNISA, professor Sylvia Viljoen, my bedag gemaak het op hierdie studieveld, het ek tydens 'n literatuuroorsig afgekom op 'n werk van Johann (1994) getiteld "Domestic Abusers: Terrorists in our homes". Die eensydige uitbeelding van mans as aggressors en vroue as onskuldige slagoffers (soos die geval met die meeste ander geskifte oor hierdie onderwerp) het my dwars in die krop gesteek en my op die lang pad van hierdie navorsing geplaas. Weer eens, meer hieroor in die metodologiehoofstuk (**Hoofstuk 3**).

In hierdie verkennende studie word dus beplan om te kyk na hoe mans, as slagoffers van huweliksgeweld, sodanige geweld ervaar en ook tot welke mate die bestaande teoretiese verklarings vir geweld van toepassing gemaak kan word op hierdie slagoffers en gewelddenaars².

1.2 WAARDE VAN DIE STUDIE

In die lig daarvan dat gesinsgeweldkundiges op vroue as passiewe slagoffers van geweld en mans as aggressiewe gewelddenaars fokus, en daar tans min navorsing spesifiek oor die viktimisasie van mans binne die huwelik bestaan, word beoog om **eerstens** met hierdie studie empiries 'n eerste bydrae tot wetenskaplike kennis oor die verskynsel in Suid-Afrika te lewer. **Tweedens** word gepoog om met die ondersoek teoretiese konsepte te ontwikkel wat 'n bydrae tot die sosiologie van manlike intra-huweliksgeweldviktimisasie kan lewer.

---

² Die teoretiese verklarings word meer volledig in **Hoofstuk 2** bespreek

Derdens is die ek daarvan oortuig dat 'n verkennende, diepgaande studie van hierdie heimlike verskynsel 'n raamwerk sal bied vir veral toekomstige metodologiese werk op die terrein. **Vierdens** is meen ek dat die studie, hoewel beskeie, ook insigte sal bied wat in die praktyk vir instellings wat maatskaplike en ander dienste aan gesinsgeweldslagoffers lewer, van waarde sal wees. **Ten slotte** glo ek dat insigte wat uit 'n deeglike studie van outentieke manlike slagoffers van intragesinsgeweldviktisasie hier te lande bekom word, belangrike empiriese rigtingwysers vir plaaslike beleid rakende gesinsgeweld in die algemeen, en dié met betrekking tot viktisasie van mans in die gesin in die besonder, sal bied.

1.3 DOEL VAN DIE STUDIE

Die doel van hierdie navorsing is primêr verkennend, aangesien ek 'n maatskaplike verskynsel ondersoek waaroor daar tans baie min kennis beskikbaar is. Die ervarings en sienswyses van slagoffers of "misbruikte" mans in intieme verhoudings, wat na aanleiding van Cook (1997) die "hidden side of domestic abuse" genoem kan word, sal verken word. Deur 'n klein aantal mans wat verklaar dat hulle binne die gesin aangerand is/word (en ook 'n vrou wat haar pa se ervaring van huweliksgeweld verwoord het), by navorsing te betrek, word **konkrete** Suid-Afrikaanse voorbeelde van mans wat viktisasie-ervarings gehad het en bepaalde sienings oor dié tipe gesinsgeweld huldig, onderwerp aan diepgaande studie, waarmee hul subjektiewe ervarings van en aanpassings by hierdie gesinservarings vasgestel en beskryf kan word. Die vroulike deelnemer het vertel van haar ervaring van haar pa se situasie as slagoffer van huweliksgeweld. Deur die bestaan van misbruikte mans in huweliksverhoudings binne Suid-Afrika toe te lig en deur 'n duidelike aanduiding te gee van hul ervarings en behoeftes, vertrou ek dat beleidmakers en instellings gemoeid met gesinsgeweld, bedag gemaak sal word op hierdie verskynsel en oorreed sal word om bystand en ondersteuning aan hulle te verleen.

1.4 STRUKTUUR VAN DIE PROEFSKRIF

In **Hoofstuk 1** bied ek 'n uiteensetting van die agtergrond tot die studie, die probleemstelling, die verwagte waarde van die studie, die doel van die navorsing, en die struktuur en aanbiedingswyse van die proefskrif.

In **Hoofstuk 2** bied ek 'n uiteensetting van die stand van die studie van gesinsgeweld en van mans wat in gesinsverband geviktimizeer is, in sowel die buiteland as plaaslik. Hoewel ek op sosiologiese werk fokus, gee ek ook aandag aan bydraes deur ander deskundiges wat op hierdie terrein werk, soos sielkundiges. Die hoofstuk bied ook 'n oorsig van besondere metodologiese en teoretiese benaderings asook maatskaplike beleid wat in die studieterrein aangetref word.

Die navorsingsmetodologie wat in die ondersoek aangewend is, word in **Hoofstuk 3** uiteengesit. Die wetenskapwaardes en -opvattinge rakende ontologie, epistemologie, metodologie en teorie, die besondere kwalitatiewe metodologiese benadering wat ek aangewend het, die gevallestudie-navorsingsontwerp, die data-insamelmodes (diepgaande onderhoudvoering), die data-vasleggingsmetodes (gebruik van bandopnames en veldnotas), die wyse waarop die data in die verslag aangebied word, en ten slotte, my pogings om 'n kwaliteit-/geloofwaardige ondersoek van stapel te stuur, word betreklik uitvoerig bespreek.

In **Hoofstuk 4** word 'n profiel van die navorsingsdeelnemers, hul rekenskap(pe) en ander data wat ingesamel is, aangebied.

Ek bied 'n kort bespreking van die rol van teorie in die studie en dui die toepaslikheid van bestaande teoretiese konstrakte op die besondere (outentieke) ervarings en opvattinge van (konkrete) Suid-Afrikaanse manlike slagoffers van gesinsgeweld, aan in **Hoofstuk 5**. Die proefskrif word afgesluit met 'n opsomming van die ondersoek, die vernaamste bevindinge,

hul implikasies vir algemeen bestaande sosiologiese konsepte, en kwalitatiewe metodologie, asook hul waarde vir konstrunkte van gesinsgeweld en mans se viktimisasie in gesinsverband in die besonder. Implikasies vir praktiese dienslewering aan manlike slagoffers en 'n aanduiding van moontlike beleidsaanpassings word verskaf. Ten slotte doen ek aanbevelings, wat veral vir toekomstige navorsing van belang is, aan die hand.

HOOFSTUK 2

GESINSGEWELD MET BESONDERE VERWYSING NA MAN-SLAGOFFERS VAN INTRAGESINSGEWELD

2.1 INLEIDING

In hierdie hoofstuk word gesinsgeweld onder die loep geneem. Dié taak behels egter meer as wat met die eerste oogopslag blyk en daarom is dit nodig om dit reg aan die begin uit te lig. **Eerstens:** Gesinsgeweld is 'n interdisiplinêre veld (vgl. Kurst-Swanger & Petcosky, 2003) wat snelle ontwikkeling toon (kyk Schurink, 1996) en daarom sal ek, benewens sosiologiese literatuur, ook na materiaal in verwante dissiplines soos kriminologie en sielkunde verwys. **Tweedens:** As gevolg van die veld se interdisiplinêre aard en omvang kan 'n enkele hoofstuk soos hierdie uiteraard nie volledig wees nie. **Derdens:** Die stand van die sosiologie van gesinsgeweld in die buiteland sowel as in Suid-Afrika word aangesny. **Ten slotte** word die literatuur oor besondere aspekte/vorme van interpersoonlike gesinsgeweld, soos geweld teen vroue wat raakvlakke toon met mans as slagoffers van intragesinsgeweld, verken.

Hoewel gesinsgeweld wêreldwyd toenemend as sosiale probleem beskou word wat sosiaal-wetenskaplike arbeid regverdig, is dit tans klaarblyklik nie die geval met 'n belangrike dimensie daarvan nie, naamlik die gedrag van manslagoffers van intragesinsgeweld. Dié geweld word dáárom in konteks geplaas deur die volgende basiese dimensies te ontgin: (i) Hoe het gesinsgeweld as maatskaplike probleem ontwikkel? (ii) Wat is die kenmerke van gesinsgeweld? (iii) Wie is as hoofakteurs betrokke by gesinsgeweld, wat is hul gemeenskaplike kenmerke, en wat is hul assosiasie met mekaar? (iv) Wat is die gevolge van gesinsgeweld?

Alvorens die breë maatskaplik-historiese konteks van gesinsgeweld nagegaan word, is dit nodig dat helderheid verkry word oor enkele kernkonsepte.

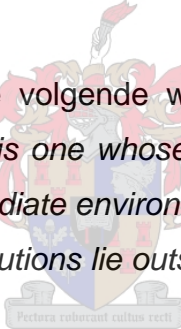
2.2 VERHELDERING VAN BASIESE KONSEPTE

Die konsepte wat vervolgens beskou word, is “sosiale probleem”, “geweld” en “gesin”.

2.2.1 *Sosiale probleem*

Sosioloë en ander sosiaal-wetenskaplikes stel verskeie uiteenlopende definisies van ‘n sosiale probleem voor. Soos in die geval met sosiale verskynsels in die algemeen en gesien die voortdurende veranderende sosiale werklikheid, is dit nie moontlik om eenduidige en algemeen-aanvaarde definisies daarvan te formuleer nie. Daarom maak dit nie sin om ‘n algemeen-aanvaarde definisie van ‘n sosiale probleem na te streef nie en is dit, soos verskeie skrywers (bv. Schurink, 1989) aandui, veel belangriker om die kenmerkende eienskappe daarvan te identifiseer.

Lauer (1995: 3) onderskei op die volgende wyse tussen persoonlike en sosiale probleme: *"... a personal problem is one whose causes and solutions lie within the individual and the individual's immediate environment. A social problem, on the other hand, is one whose causes and solutions lie outside the individual and the immediate environment"*.

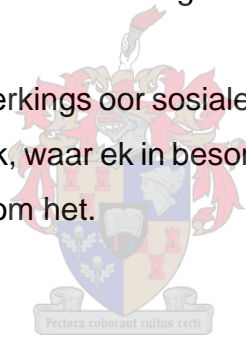
Dit is ook belangrik om in gedagte te hou dat die definisie van sosiale probleme relatief is in terme van byvoorbeeld tyd, kultuur en die teoretiese oriëntasie van die definieerder insluitende die sosioloog of sosiaal-wetenskaplike. Gesinsgeweld is byvoorbeeld eers sedert die 1960's as sosiale probleem geïdentifiseer en as sulks gedefinieer (alhoewel historiese bronne aantoon dat die verskynsel al eeue oud is).

Wat die teoretiese of perspektiwiese vertrekpunt van die definieerder betref, sal iemand vanuit byvoorbeeld 'n humanistiese verwysingsraamwerk sosiale probleme sien as die resultaat van ondialogiese en onrefleksiewe samesyn. Anders gestel, volgens diegene besef mense nie (meer) dat die samelewing 'n menslike bewussynkonstruksie is wat onderhewig is aan voortdurende verandering deur 'n proses van dialoog of gesprekvoering met medemense nie. Marxiste sal sosiale probleme toeskryf aan die

uitbuitende aard wat inherent is aan die kapitalistiese stelsel waarin privaatbesit toegelaat word. Sisteemteoretici, op hul beurt, sal sosiale probleme toeskryf aan probleme wat ontstaan rondom of tussen waardes (algemene beskouings oor wat wenslik is in die samelewing) en die norme (meer spesifiek voorskrifte oor optrede binne 'n rol) van die samelewing. Simboliese interaksioniste sal weer sosiale probleme toeskryf aan die bestaan van 'n ondialogiese bewussyn, of anders gestel, sosiale probleme ontstaan wanneer mense vergeet dat hulle die skeppers van hul eie leefwêreld is.

Wat die opvatting betref dat 'n definisie van 'n besondere sosiale probleem beïnvloed kan word deur die kulturele vertrekpunte van die definieerder, dien die volgende as voorbeeld: lyfstraf as tug vir kinders is in een kultuur aanvaarbaar, terwyl dit vir 'n ander kultuur binne dieselfde heterogene samelewing onaanvaarbaar is.

Ek volstaan met voorgaande opmerkings oor sosiale probleme, maar keer verderaan in die hoofstuk terug na hierdie aspek, waar ek in besonder nagaan hoe gesinsgeweld as 'n sosiale probleem tot stand gekom het.

2.2.2 Geweld

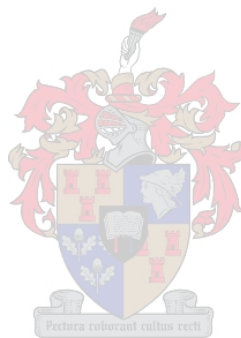
'n Wyd aanvaarde definisie is dié van Lauer (1995: 163) wat sê geweld impliseer "*use of force to kill, injure or abuse others*". In die lig van die relatiwiteit van definisies van sosiale probleme, kan 'n omskrywing soos hierdie natuurlik gekritiseer word. Dit laat byvoorbeeld nie ruimte vir emosionele of verbale geweld nie. McKendrick en Hoffmann (1990: 3-4) verwys na die definisie van Walter (1969) wat veel wyer is. Geweld word deur hom beskou as "*destructive harm ... including not only physical assault that damages the body, but also ... the many techniques of inflicting harm by mental and emotional means*". Walter (1969) se definisie gaan selfs verder en sluit verwaarlosing in. Dit word naamlik gedefinieer as "*... the failure to exercise ordinary care. It is the doing of some act which a person of reasonable prudence would not do, or the failure*

to do that which a person of reasonable prudence would do, if he were activated by those considerations which ordinarily influence everyday conduct" (Walter, 1969 in McKendrick en Hoffmann, 1990:4).

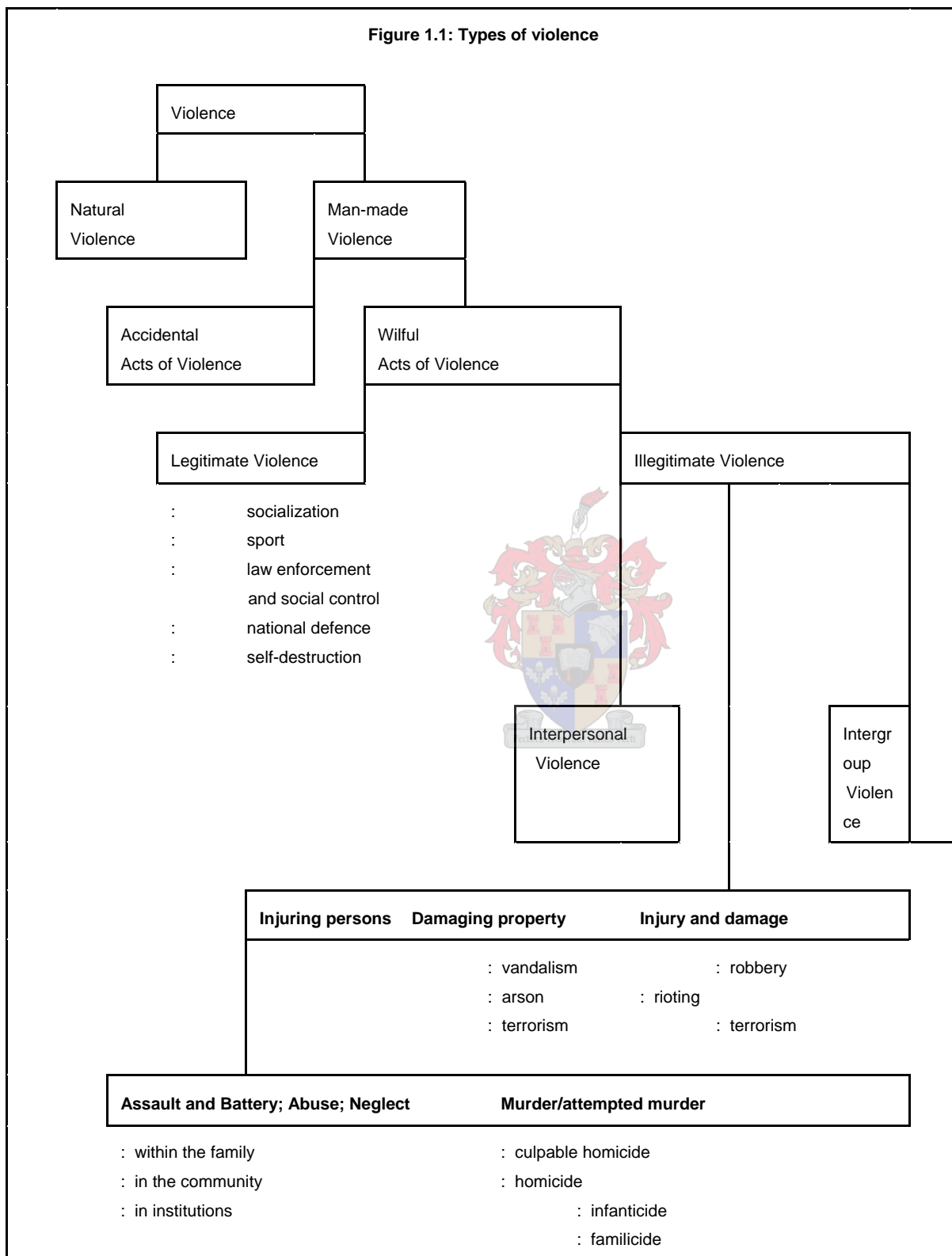
Vir die doeleindes van hierdie studie word geweld beskou as fisies, verbaal, emosioneel (seksuele afpersing ingesluit), sowel as die gebrek aan gewone sorg.

Geweldstipes

McKendrick en Hoffmann (1990:15) gee 'n uiteensetting van tipes geweld wat skematies as volg voorgestel word:

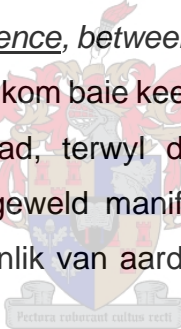
Figuur 1.

McHendrick en Hoffmann (1990:15).

Geweld word blykens die voorstelling eerstens verdeel in natuurlike geweld (aardskuddings, vloede ens.) en mensgemaakte geweld (wat vanselfsprekend is). Laasgenoemde word verder verdeel in geweld wat per ongeluk plaasvind (met ander woorde waar dit nie 'n doelbewuste poging was om ander leed aan te doen nie) en doelbewuste geweld. Doelbewuste geweld word op sy beurt verdeel in legitieme of wettige geweld (wat kultureel-gesanksioneer is) en onwettige geweld (wat nie kultureel-gesanksioneer is nie).

Die insluiting van interpersoonlike en intergroepgeweld (doelbewus of andersins) kan egter lei tot 'n wanvoorstelling. Lauer (1995: 163-64) sê geweld "...occurs between two or more individuals as interpersonal violence, or it involves identifiable groups in the society and erupts as intergroup violence, between two or more different races, religions or political groups". Eersgenoemde kom baie keer voor tussen mense wat aan mekaar bekend was voor die geweldsdaad, terwyl dit gewoonlik nie die geval is met intergroepgeweld nie. Intergroepgeweld manifesteer dan ook as interpersoonlike geweld waar die motief nie persoonlik van aard is nie, maar eerder uit differensiële groeplidmaatskap spruit.

Uit die voorafgaande onderskeid tussen interpersoonlike en intergroepgeweld behoort dit duidelik te wees (volgens die figuur van McKendrick en Hoffmann hierbo) dat dit nie net vir onwettige geweld nie, maar ook vir wettige geweld geld. 'n Moeder wat 'n kind slaan (as tug) ("socialization") en twee bokkers in 'n kryt ("sport") kom neer op interpersoonlike geweld. Net so kan konflik tussen polisie en stakers ("social control") neerkom op intergroepgeweld. Die plasing van "self destruction" onder wettige geweld is problematies. So, byvoorbeeld, word selfmoord (en selfs poging tot selfmoord) in baie samelewings as 'n onwettige daad beskou. Ten slotte: die plasing van ander geweldsvorme soos aborsie kan ook problematies wees en verder behoort dit ook duidelik te wees dat nie net onwettige geweld tot die besering van persone, die beskadiging van eiendom, of albei, lei nie.

'n Ander tipologie wat deur deur die Wêreldgesondheidsorganisasie (2002: 5) aangewend word en hier ook van belang is, is die volgende:

Figuur 2.

GEWELD										
	Selfgerig		Interpersoonlik					Kollektief		
	Selfmoord	Self-misbruik	Gesin / Maat Kind/ Maat/ Ouer			Gemeenskap Bekende/Vreem- deling		Sosiaal	Polities	Ekonomies
Fisies	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Seksueel			x	x	x	x	x	x	x	x
Sielkundig	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Verwaar- loos	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Ontleen aan die Wêreldgesondheidsorganisasie (2002:5)

Die Wêreldgesondheidsorganisasie (2002 : 4) definieer geweld as “[t]he intentional use of physical force or power, threatened or actual, against oneself, another person or against a group or community, that either results in or has a high likelihood of resulting in injury, death, psychological harm, maldevelopment or deprivation”.

Wat die interpretasie van die res van die tipologie betref, brei die outeurs (2002: 5) as volg daaroor uit:

- ◆ Selfgerigte geweld sluit selfmoordgedrag en selfmisbruik soos liggaamskending in.
- ◆ Interpersoonlike geweld word verdeel in twee tipes. Die eerste tipe verwys na gesins- en intieme maatsgeweld terwyl die tweede tipe geweld tussen

onverwante persone (wat mekaar ken of nie) voorstel.

- ◆ Kollektiewe geweld is die instrumentele gebruik van geweld deur mense wat hulself as lede van 'n groep onderskei van 'n ander groep of stel individue.

Die fokus van hierdie ondersoek val dus op interpersoonlike geweld, tussen huweliksmaats (persone in intieme verhoudings) en spesifiek op die geweld wat gepleeg word deur vroulike huweliksmaats teenoor hul manlike eggenote.

2.2.3 Gesinsgeweld

Die studie van gesinsgeweld in die algemeen en intrahuweliksgeweld (of enige ander van die subkomponente) in besonder, is moeilik om verskeie redes. Een implikasie hiervan hou verband met die probleme rondom die definisie van geweld, soos reeds genoem is.

Die debat oor wat as gewelddadige optrede beskou word, is steeds in swang. Sommige deskundiges fokus op fisieke geweld en beserings (Margolin *et al.* 1988, in Van Hasselt *et al.* 1988: 95), terwyl ander skrywers soos Strauss (volgens Frieze & Browne, in Ohlin & Tonry, 1989: 168) 'n breëre siening het wat ruimte vir sielkundige, verbale en fisiese geweld laat.

'n Volgende probleem met navorsing rondom hierdie onderwerp sentreer rondom die konteks daarvan. Weis (in Ohlin & Tonry, 1989: 127) stel dit só: "*[r]esearch on family violence is research on a sensitive topic in a sensitive setting. The family is a difficult social institution to study, and made more difficult when the topic of inquiry is violent behavior between offenders and victims who typically have close, personal relationships*". Hy wys verder daarop dat die gesin 'n komplekse sosiale organisasie is wat moeilik is om te penetreer. Penetrasie word verder bemoeilik omdat die gesin 'n private sosiale groep is, en interaksie en gedrag daarin nie vir buitestaanders sigbaar is nie. Hierdie idee van privaatheid word versterk deur die intimiteit van

verhoudings in die gesin, wat gekenmerk word deur verhoogde intensiteit en emosionele betrokkenheid. *"This intimacy of relationships reinforces privacy norms because there are personal and private experiences that occur only among intimates, including violence. Consequently, there is a tendency to insulate the family from prying outsiders, including researchers"* (Weis, in Ohlin & Tonry, 1989:128).

'n Verbandhoudende probleem is dat geweld, veral binne gesinsverband, 'n sensitiewe onderwerp is. Een van die redes waarom mense (dan veral slagoffers) nie wil hê dat die voorkoms van geweld aan die lig gebring moet word nie, is die vrees vir vergelding. Daar bestaan egter ander redes ook. *"In general, people want to keep violent behavior private because public exposure could lead to legal sanctions, stigmatization, shame and guilt, loss of respect and self-esteem, and other consequences that reflect negatively on the offender (and sometimes on the victim)"* (Weis, 1989, in Ohlin & Tonry, 1989: 128-129).

Gelles (1979:145-46) raak ook aan die onderwerp, maar het 'n meer positiewe uitkyk. Hy voer aan dat, toe aanvanklike ondersoeke na gesinsgeweld in die laat sestigerjare en vroeë sewentigs aangepak is, het eks besef dat die gebrek aan navorsing nie te wyte was aan 'n gebrek aan geweld nie, maar eerder aan hul huiwering om met mense te praat oor die sensitiewe onderwerp binne 'n private domein, en/of daarvan oortuig was dat hulle nie betroubare en geldige antwoorde op vrae rondom die onderwerp kan verwag nie. Met sy eie studies is laasgenoemde ook voor sy kop gehou *"...[b]ut people did answer our questions - with a startling degree of candor and detail, whereas we were afraid that people would slam their doors in our faces, we found that many of the subjects we approached would talk to us far beyond the one hour we expected the interviews to run"*. (Gelles, 1979: 146). Ongelukkig gaan hy (Gelles, 1979:150) nie op die aard en diepte van die onderhoude in nie, maar gee slegs toe dat, met betrekking tot intra-huweliksgegeweld, daar ten tyde van die skrywe tog probleme was as hy sê *"...scant information exists on incidences and causes. But, even more importantly, spouse abuse had been ignored to such an extent that almost no descriptive data exists on this topic"*. Sedertdien het baie water egter in die see geloop en meer navorsing is oor die onderwerp gedoen. Van die hoofstrominge met betrekking tot bevindings en verklarings

is gedokumenteer en ek neem dit vervolgens in oënskou.

2.3 MISHANDELDE VROUE

Gelles (1979: 91) verwys na die werk van Martin (1976) en Davidson (1978) waarin hulle na die geskiedenis van vrouemishandeling gekyk het en vind dat *"wives have been raped, choked, stabbed, shot, beaten, had their faces broken and have been struck with whips, pokers, bats and bicycle chains for as long as we have records of family life"*. Gelles (1979: 91) gaan verder wanneer hy konstateer *"[l]egal precedents sanctioned, to a degree, the right of a husband to use violence on his wife. The classic 'rule of thumb' gave legal justification to common law which allowed a husband to strike his wife with a switch, provided the stick was no thicker than his thumb"*. Koss (in Hansen & Harway, 1993: VII) skryf in dieselfde trant *"Violence against women has been part of everyday life since the beginning of recorded history. For centuries it was so normative that no sanctions existed against it. Men enjoyed safety from societal intrusion within their homes, which were seen as their castles. Men's patriarchy over their families was purchased at the expense of an invisible horde of women who were beaten in their homes. The primary response of a battered woman during these times was to attempt to minimise violence by catering to the every mood and whim of her partner. Often, however, violence occurred repeatedly, leading the woman to realise just how illusionary was the belief that she could control her husband's behaviour. But there was virtually no resources that would permit escape and the social sanctioning of male violence left the battered woman without even the hope of support or validation from family or friends. Formal questioning of the appropriateness of men beating their wives began only within the last century"*.

Alhoewel navorsing oor hierdie onderwerp sowat drie en 'n half dekades gelede begin het (en in terme van navorsingsprioriteit intrahuweliksgeweld tweede was, naas kindermishandeling), was die grootste gedeelte van dié navorsing gemik op die vasstelling van die voorkoms van die verskynsel. Daar is ook aandag aan die soeke na moontlike oorsake geskenk. Margolin *et al.* (in Van Hasselt *et al.*, 1988: 89-99) en Gelles en Cornell (1990: 72-78) bied belangrike oorsigte in hierdie verband. Margolin *et*

al. (1988) gee aandag aan verduidelikings op drie vlakke, naamlik intrapersoonlik, interpersoonlik en sosio-kultureel, terwyl Gelles en Cornell (1990) kyk na faktore wat geassosieer kan word met die mishandeling van vroue, soos individuele, ekonomiese, demografiese, verhoudingsfaktore en faktore soos die geweldsiklus en stres en isolasie.

Laasgenoemde ondersoekers stel dit só: "*[t]he earliest publications on the subject of wife abuse took a distinctively psychiatric view of both offender and victim. Women who were abused were believed to suffer from psychological disorders, as were the men who abused them. Research conducted in the 1970's and 1980's found this view too simplistic. There are a number of individual, demographic, relational and situational factors related to violence. These factors are probably all interrelated*". (Gelles & Cornell, 1990: 72).

'n Meer volledige bespreking van sosiologiese verklarings vir gesins- en huweliksgeweld volg later.

2.3.1 Reaksie van die slagoffers

Frieze en Browne (in Ohlin & Tonry, 1989: 196-207) gee 'n goeie oorsig van die tipes reaksie wat mishandelde vroue kan hê op die mishandeling. Hierdie reaksies kan in drie groepe verdeel word: emosioneel, kognitiewe hanteringstrategieë en gedragsreaksies. In die verdere bespreking hiervan lê ek swaar op hierdie werk.

2.3.1.1 Emosionele reaksie

Volgens Frieze en Browne (in Ohlin & Tonry, 1989: 196-197) reageer vroue emosioneel op 'n geweldsvoorval. Sommige mag bang raak, maar tog die hoop koester dat dinge in die toekoms beter sal gaan. Ander weer, mag voel dat dinge kan vererger en selfs gevaar vir die kinders kan inhou. Vroue mag ook 'n gevoel van hulpeloosheid ervaar met betrekking tot die verandering van hul situasie. In vergelyking met ander gevalle van geweld (waar vreemdelinge die oortreders is) en natuurrampe, word die posisie van die mishandelde vrou vererger deurdat sy intiem betrokke is by die gewelddoener. "Tipiese" mishandelde vroue word gekenmerk deur 'n lae selfbeeld en 'n depressiewe

gemoedstoestand. (Soos vroeër genoem is hierdie tipering problematies, omdat dit nie bekend is of hierdie persoonlikheidstrekke reeds voor die geweldsdaad teenwoordig was, al dan nie).

2.3.1.2 Kognitiewe hanteringstrategieë

Volgens Frieze en Browne (in Ohlin & Tonry, 1989: 197-200) is drie strategieë veral hier ter sprake:

◆ **Herdefiniëring van die gebeurtenis**

Baie vroue hanteer 'n geweldsdaad deur dit te ontken. Een manier om dit te doen is om te redeneer dat daar ander mense (vroue) is wat slegter daaraan toe is. 'n Ander manier is om die omstandighede waaronder die geweld plaasgevind het, as uitsonderlik te definieer en om sodoende te glo dat die geweld (teen die algemene verwagting in) nie herhaal sal word nie. Ten slotte heg die slagoffer 'n groter betekenis aan sodanige gebeure, byvoorbeeld dat die daad 'n toets is van innerlike krag of 'n teken van God is.

◆ **Selfblaam**

Frieze en Browne (in Ohlin & Tonry, 1989: 198) stel dit dat "[r]esearch dealing with the reactions of all types of victims shows a general tendency for victims to blame themselves. It is not uncommon, for example, for victims of unprovoked sexual assaults to take personal responsibility for the crime. Thus, a rape victim may focus on the clothing she was wearing or not being vigilant enough in observing those around her".

Hierdie selfblaam kan op twee vlakke plaasvind: op 'n karaktervlak of op gedragvlak. Eersgenoemde kan problematies wees. "Characterological self-

blame attributes one's victimisation to relatively permanent aspects of one's personality. Such characterological attributions give a woman little confidence that she can avoid future victimisation and can produce feelings of depression and helplessness. Rape victims who made characterological attributions also

tended to feel they deserved the rapes. Not only did they see themselves as the types of women who get raped, but also as the types of people who should be raped". (Frieze & Browne, in Ohlin & Tonry, 1989: 198).

Waar die selfblaam op die gedragvlak plaasvind, kan dit (maar nie noodwendig nie) positiewe gevolge hê. Die slagoffer kan die gebeurtenis toeskryf aan 'n sekere tipe gedrag en daardie gedrag in die toekoms verander of vermy. Die slagoffer se selfbeeld kan ook hierdeur versterk word deur 'n gevoel van beheer oor haar lewe en omstandighede. In die geval van vroulike slagoffers van intrahuweliksgeweld is die aangeleentheid nie so voor die hand liggend nie. Soos Frieze en Browne (in Ohlin & Tonry, 1989: 199) dit stel "... *a battered woman may make such an attribution [op gedragvlak] and still fear that the violence might get worse, especially if she felt that concrete measures, such as changing her own behavior or getting help for her husband, were needed before the violence would stop and that the violence might get worse before these measures could take effect*". Hulle gaan voort: "... *battered women may go to great ends to attempt to change their behaviors so that they will not precipitate the violence again. Although this may make them feel that they have some control over the violence, often they do not. The more likely scenario is that the violence will escalate.... Thus, behavioral self-blame as a coping response for battered women does not appear to be a successful long-term strategy*".

◆ **Gevoel van hulpeloosheid**

Die ervaring van die omstandighede waarin die vrou haar bevind as onveranderbaar, kan lei tot die ontstaan van 'n gevoel van hulpeloosheid. Een moontlike punt van oorsprong van sodanige gevoel kan geleë wees in selfblaam

op karaktervlak (waar die vrou voel sy is die tipe vrou wat geslaan word en eintlik verdien om mishandel te word) en 'n ander kan ontspring uit "... *the belief that*

all men are violent toward their wives, no matter what their wives do. This, too, would give the battered woman little reason to hope for a nonviolent future relationship, no matter what she did." (Frieze & Browne, in Ohlin & Tonry, 1989: 200).

2.3.1.3 Gedragsreaksies

Frieze en Browne (in Ohlin & Tonry, 1989: 200-207) onderskei hier die volgende tipes reaksie:

◆ **Soeke na hulp**

Alhoewel mense in die algemeen sku is om hulp te verleen aan verskillende tipe slagoffers om verskeie redes (hulle mag die slagoffers as verloorders beskou en nie met hulle wil assosieer nie, hulle mag nie weet hoe om te help nie of hulle mag, byvoorbeeld, nie lus wees om by die depressiewe toestand of persoon betrokke te raak nie), kàn en vind baie mishandelde vroue ondersteuning van familie, vriende en meer "formele" organisasies soos herberge ("shelters") vir vroue.

◆ **Polisie en die regstelsel**

Vroue kan interdikte verkry teen hul mans om hulle te weerhou van verdere geweld. Die benadering van die polisie is problematies, omdat dit dikwels grens aan apatie en ook omdat so 'n aksie 'n gewelddadige reaksie van die betrokke man kan ontlok¹.

¹ Kyk Schurink (1996) vir 'n resente bespreking van gesinsgeweldbeleid en intervensies insluitende polisiestrategieë

◆ **Gewelddadige teenreaksie of vergelding**

'n Ander opsie is om geweld met geweld te vergeld. Uiteraard mag die fisiese verskille tussen man en vrou dit egter moeilik maak. Vroue kan natuurlik 'n kursus in selfverdediging volg of 'n vuurwapen aanskaf en leer om dit te gebruik. Sommige gebruik dit wel.

◆ **Verlating van die verhouding**

'n Laaste gedragreaksie is om die woning en die verhouding te verlaat. Op die oog af lyk dit na die beste opsie. Dit lei tot die volgende vraag:

2.3.1.4 *Hoekom bly vroue aan?*

Een van die verduidelikings wat hiervoor verskaf word kom van Walker (in Gelles & Cornell, 1990: 78): "*...the repeated beatings and lower self-concepts leave women with the feeling that they cannot control what will happen to them. They feel that they are unable to protect themselves from further assaults and feel incapable of controlling the events that go on around them. Thus, like laboratory animals, which, after experiencing repeated shocks from which there is no apparent escape, battered women eventually learn that they are helpless to prevent violent attacks.*" Ook op 'n passiewe trant meen Gelles (1979: 109) dat nog 'n faktor wat 'n vrou se keuse om te bly al dan nie, beïnvloed, "*...is how much violence a wife experiences as a child. The more she was struck by her parents, the more inclined she is to stay with her abusive husband. It appears that victimization as a child raises the wife's tolerance for violence as an adult*".

Hierdie sienings dig 'n mate van passiwiteit aan vroue toe. Vroue roep sulke gewelddadige verhoudings wel vaarwel toe, maar dit is geen maklike besluit nie!

Frieze en Browne (in Ohlin & Tonry, 1989: 206) is van mening dat "...[l]eaving by battered women may take one of two forms. First, the woman may leave for a brief period and then return to her violent mate. Or, she may leave permanently and establish a new life-style". Eersgenoemde kom gewoonlik voor wanneer 'n vrou voel dat sy in onmiddellike gevaar verkeer en nie die geweldsituasie kan hanteer nie. Faktore wat so 'n besluit kan beïnvloed is, onder meer, die beskikbaarheid van vervoer en alternatiewe huisvesting.

Die verbreking van die verhouding op 'n permanente basis is egter veel meer problematies. Gelles en Cornell (1990: 79) verwys na die werk van Trininger waarin sy die volgende geïdentifiseer het as faktore wat vroue beïnvloed om nie hul gewelddadige maats te verlaat nie: "(a) *they (the women) have negative self-concepts, (b) they believe their husbands will reform, (c) there is economic hardship, (d) they have children who need a father's economic support, (e) they doubt they can get along alone, (f) they believe divorcees are stigmatised, and (g) it is difficult for women with children to get work.*"

Frieze en Browne (in Ohlin & Tonry, 1989: 206 - 207) identifiseer ook 'n aantal faktore wat vroue weerhou om hul mans permanent te verlaat: "*Some women cannot leave because of economic dependence on their husbands; others have nowhere to go because they lack resources of their own simply to pack up and drive to a motel, and they have no other source of shelter that would not require money... This situation is further complicated if the woman has children she wants to take with her. Other factors that might make it difficult to leave would be a loss of her job and social status and fear of disapproval from family or friends*". Eks identifiseer egter ook 'n ander faktor, naamlik 'n vrees vir vergelding. "*The battered wife may fear that her husband will retaliate against her, their children, or her other family members if she tries to leave. Abused women fear that their abuser will find them and retaliate against their leaving. Some women who have left an abusive partner have been followed and harrassed for months or even years, and some have been killed*" (Frieze en Browne in Ohlin en Tonry, 1989: 207).

Ek volstaan met die voorgaande bespreking van die geskiedenis van vrouegeweld, vroue-slagoffers se emosionele reaksie, hul kognitiewe hantering-strategieë en die redes hoekom hulle in gewelddadige verhoudings aanbly en gee vervolgens aandag aan manslagoffers in die huwelik.

2.4 GEWELD TEEN MANS

In die voorafgaande gedeelte is grootliks aandag aan die vrou as slagoffer van intra-huweliksgeweld gegee. In die algemeen fokus die literatuur oor hierdie onderwerp ook grootliks op hierdie aspek. Daar is egter reeds aandag geskenk aan mans as slagoffers. McNeely, Cooke en Torres (2001) gee 'n oorsig van ondersoeke wat sedert die 1970's in hierdie verband gedoen is. Publikasies in hierdie verband is volgens die outeurs (2001:228-229) begroet met skok, ongeloof en woede. Navorsers is gedreig met die afsny van befondsing, vroulike navorsers is uitgekryt as ruggraatloos, en selfs gedreig met bomaanvalle op en beserings aan hul kinders. Die outeurs vergelyk hierdie reaksie met die reaksies wat Socrates en Galileo te beurt geval het toe hulle die destydse konvensionele wysheid bevraagteken het. Die idee dat vroue aktief deel het aan huweliksgeweld skep ook vrees by diegene met belang by die befondsing wat verkry word uit die idee dat mans alleen verantwoordelik is vir gesins- en huweliksgeweld. Verder gee dit aanleiding daartoe dat feministe voel die idee dat slegs vrouens die slagoffers van huweliksgeweld kan wees, word ondermyn.

Nieteenstaande hierdie reaksies, hou McNeely, Torres en Cooke (2001: 203) vol dat “... *it is initially astonishing, even to domestic relations professionals, that the robust belief of men being the more-or-less exclusive perpetrators of inter-personal violence is false*”. Die idee dat gewelddadige vroue hul tot geweld wend uit selfverdediging word ook ondermyn deur 'n studie van Sarantakos (2004) waarin tot die volgende slotsom gekom is: “... analysis revealed that the credibility of the wives' accounts was highly questionable and a justification of self-defence for female- to- male violence was unfounded in most of cases” (Sarantakos 2004:277).

McNeely, Torres en Cooke (2001) gee 'n chronologie van illustratiewe navorsing oor drie dekades te gee (2001:237):

2.4.1. Die 1970's

Gelles het in 1974 in die VSA 'n studie gedoen waar bure gevra is oor geweld in huise langsaan en waarin bevind is dat 26 % van die gesinne wat deel was van die studie, aan gesinsgeweld deel gehad het. Van die vroue is 2,5 % geviktimizeer tydens die verloop van hul huwelik, terwyl 12,5 % van mans ook geviktimizeer is. Op 'n maandelikse basis is 7,5 % van vroue geviktimizeer teenoor 2,5 % van mans.

Steinmetz (die navorser wat bomdreigemente en dreigemente teen haar kinders ontvang het na die publikasie van haar navorsingsbevindings) het in 1977 'n verkennende ondersoek in New Castle County, Delaware, gedoen en dit later dieselfde jaar opgevolg met 'n verteenwoordigende steekproef. Die bevindings was dat 93 % van gesinne verbale aggressie gebruik het en 60 % fisiese aggressie ten minste een keer gebruik het om huwelikskonflik mee op te los. Nege en dertig persent mans teenoor 37 % vroue het goed gegooi, 31 % mans teenoor 22 % vroue het gestamp, gestoot of gegryp. Twintig persent van sowel mans as vroue het hul egas geklap en 10 % van beide geslagte het hul egas met 'n harde voorwerp geslaan.

2.4.2. Die 1980's

In 1985 het Straus en Gelles 'n studie van 1975 in die VSA herhaal waarin hulle bevind het dat die geweld teenoor vroue tydens hierdie periode afgeneem het van 12,1 % wat ten minste een geweldinsident in 1975 waargeneem het, teenoor 11,3 % in 1985. Aanranding het ook afgeneem van 3,8 % tot 3,0 %. Ernstige geweld teenoor mans het ook gedaal van 4,6 % tot 4,4 % maar 12,1 % van mans is in 1985 geviktimizeer teenoor 11,6 % in 1975. Ten slotte het mans wat voorwerpe gebruik het om 'n vrou mee te slaan, afgeneem van 2,2 % tot 1,7 %, maar vroue wat voorwerpe gebruik het om hul mans mee te slaan het konstant gebly op 3,0 %.

2.4.3. Die 1990's

Volgens McNeely, Cook en Torres (2001: 235) het studies oor huweliksgeweld in die Verenigde Koninkryk ook meestal gefokus op die vroue as slagoffer. Carrado *et al.* (1996) het in 1994 'n nasionaal verteenwoordigende steekproef getrek bestaande uit heteroseksuele mans en vroue. Bevindings toon dat 10 % mans en 11 % vroue erken het dat hulle 'n fisies aggressiewe daad gepleeg het. Mans was meer geneig om vroue te gryp en te stoot en vroue was meer geneig om te klap, alhoewel laasgenoemde ook geneig het om met die vuus te slaan, te skop, voorwerpe rond te gooi en hul geliefdes met 'n skerp voorwerp aan te rand. Mans, in vergelyking met vroue, het 'n algemene hoër voorkoms van viktimisasie ervaar asook 'n hoër voorkoms van erge vorms van geweld. Ten slotte: geen bewyse kon ook uit hierdie studie verkry word dat die geweld deur vroue gepleeg, plaasvind in reaksie op dié van mans teen hulle nie.

Lupri (in McNeely, Cook & Torres, 2001: 235) het in 'n Kanadese studie bevind dat 2,5 % mans en 6,2 % vroue erken het dat hulle hul egas fisies aangeval het. Agtien persent van die mans en 23 % van die vroue het aangedui dat hulle fisiese aggressie teenoor hul maats openbaar het en 10 % mans teenoor 13 % vroue het ernstige geweld teenoor hul maats geopenbaar.

2.4.4 Hoekom bly mans aan?

Dit wil voorkom of, soos in die geval met vroue, die man se besluit om te gaan al dan nie, beïnvloed word deur faktore soos die frekwensie en intensiteit van die geweld, ekonomiese oorwegings en die kinders. Volgens Steinmetz en Lucca (in Van Hasselt *et al.*, 1988: 242-243) wil dit voorkom asof mans geneig is om verlating te oorweeg wanneer hul voel dat die geweld die kinders negatief raak. Ook vir mans is dit 'n moeilike besluit, want hulle is dikwels bang dat die geweld in hul afwesigheid na hul kinders geprojekteer sal word en hulle ook beïnvloed kan word, omdat hulle voel dat hulle toesig en beheer oor die kinders kan verloor. 'n Verdere vraag is hoekom hierdie mans, in die lig van hul fisiese superioriteit, hulself nie verdedig nie? Een rede is die

geloof dat mans wat vroue slaan boelies is, terwyl 'n tweede is dat mans bewus is van hul fisiese krag en bang is dat, indien hulle beheer verloor, hulle die vrou ernstig kan beseer of selfs dood. 'n Verdere rede is dat mans voel dat vroue gestraf word as hul die wonde moet aanskou tydens die helingsproses. Wat ekonomiese faktore betref, kan geredeneer word dat mans in die algemeen ekonomies beter daaraan toe is as vroue en daarom die huis makliker kan verlaat. Dit is egter nie so eenvoudig nie, want so 'n stap impliseer die vind van alternatiewe huisvesting en ameublement, die betaal van onderhoud, ens.

McNeely, Cook en Torres (2001: 239-241) raak ook aan die ervarings van mishandelde mans. Geweldgeteisterde mans vind dit moeilik om die situasie te verlaat, want hulle meen hulle is skuldig aan pligversuim (teenoor die kinders) en voel hul moet die kinders beskerm. Ondersteuningsnetwerke kan kortkom en mans mag voel dat die judisiêr of regstelsel teen hul is, ongeag die omstandighede en hulle toesig en beheer oor die kinders kan verloor.

2.5 WETENSKAPLIKE KONSEPTE VAN GESINSGEWELD

Alvorens die bestaande wetenskaplike verklarings vir gesinsgeweld bespreek word, is dit nodig om kortliks na die algemene boustene van wetenskaplike verklarings vir sosiale verskynsels te verwys om sodoede moontlike verwarring tussen die verskillende boustene, wat deur die teoretici gebruik word, te voorkom.

2.5.1 Simboliese gereedskap van sosiaal-wetenskaplikes

Wetenskaplike instrumente of sentrale konstrakte in die navorsingsproses volgens Mouton en Marais (1990:127) is “... *komponente wat in alle navorsing teenwoordig is: konsepte, definisies, hipoteses, modelle, teorieë, tipologieë en paradigmas*”. Hulle (Mouton & Marais, 1990: 127-148) omskryf hierdie komponente as volg:

- ◆ “Konsepte kan omskryf word as die mees elementêre linguale (simboliese) konstruksies waardeur die mens die werklikheid klassifiseer of kategoriseer, met

ander woorde, begryp. Konsepte is niks anders as die vakkies waarin ons die ongestruktureerde empiriese ervaring orden en sistematiseer nie. Konsepte is dus die primêre instrumente of gereedskap waardeur die mens die werklikheid in die greep (van sy verstand) kry.

Vanuit 'n ander perspektief is konsepte daardie simboliese konstruksies waardeur die mens sin en betekenis aan sy leefwêreld gee" (Mouton & Marais 1990:128).

- ◆ *"Definisies kan kortweg gedefinieer word as daardie besondere versameling stellings waardeur die betekenis ... van konsepte gespesifiseer en gepresiseer word" (Mouton & Marais 1990:133).*
- ◆ *"'n Hipotese is 'n stelling wat 'n vermeende verband of verskil tussen twee of meer verskynsels of veranderlikes postuleer. 'n Hipotese is dus 'n stelling wat postuleer dat daar byvoorbeeld 'n verband tussen intelligensie en skoolastiese prestasie is of dat verhoogde werkloosheid tot 'n toename in misdaad lei" (Mouton & Marais 1990:137).*
- ◆ *Mouton en Marais meen dat dit nie maklik is om 'n model te definieer nie, want "verskeie faktore (het) daartoe bygedra dat model en teorie dikwels as sinonieme gebruik word..."*
- ◆ *"Dit word algemeen aanvaar ... dat modelle en teorieë belangrike ooreenkomste toon" (Mouton & Marais 1990:141).*
- ◆ *"A theory is a set of interrelated constructs (concepts), definitions, and propositions that present a systematic view of phenomena by specifying relations between variables, with the purpose of explaining and predicting the phenomena" (Kerlinger 1973: 9, in Mouton & Marais 1990:145).*

- ◆ “‘n Tipologie kan gedefinieer word as ‘n konseptuele raamwerk wat verskynsels klassifiseer in terme van sekere tipiese eienskappe wat dit met ander soortgelyke verskynsels in gemeen het” (Mouton & Marais 1990:141).

Dit is dan die boustene volgens Mouton en Marais (1990). Ander skrywers (kyk byvoorbeeld Elliot 1996 hierna) gebruik ook die term “perspektief”. Hanks *et al.* (1986:1145) gee die volgende definisie: “*Perspective is defined as a way of regarding situations, facts, etc., and judging their relative importance.*”

2.5.2 Sosiaal-wetenskaplike teoretiese konsepte van gesinsgeweld

Uit die literatuurverkenning het twee teoretiese verklaringsmodelle van gesinsgeweld, naamlik dié wat deur Elliot (1996) en Kurst-Swanger en Petcosky (2003) gekonstrueer is, opgeval as betreklik uitvoerige en resente oorsigwerke wat ‘n goeie raamwerk vir die studie kon bied. Rakende die werk van Elliot (1996) sê Scully (1997) oor hoofstuk 5 van die boek: “*It is carefully and sensitively written, and problems defining family violence and in conducting research into this disturbing area of social life are brought to the fore. By integrating a necessary discussion on the problems of methodology into a review of the existing literature, the chapter provides valuable reading for research students. Distinct explanations of violence and sexual abuse in the family in terms of pathological models, psychopathological individuals, family systems theory and feminist perspectives are critically evaluated...*”. In dieselfde positiewe trant sê Matthews (2003): “*Kurst-Swanger and Petcosky have developed an excellent resource for both academics and practitioners that gives readers a broad range of knowledge about each type of family violence in this field ... This book is equally appropriate as a course text for both undergraduate and graduate levels, and as a practical guide for workers in the field. The authors should be applauded for putting together such a rich resource.*” Die betrokke werk is dan ook deur my gebruik, met goeie gevolg.

2.5.2.1 Die werk van Elliot (1996: 167-183)

Elliot (1996:167-183) gee 'n oorsig van verklaringsmodelle vir gesinsgeweld. Die verduidelikings word bespreek onder drie hoofde, naamlik psigo-patologiese, nie-feministiese sosiologiese en feministiese perspektiewe.

Psigo-patologiese perspektiewe

Elliot (1996:167) sê dat aanvanklike navorsing oor gesinsgeweld grootliks uitgevoer is deur sielkundiges en geestesgesondheidswerkers en dat hierdie tipes geweld en seksuele misbruik grootliks toegeskryf is aan individuele patologieë. Elliot (1996:167-172) gee dan 'n oorsig van hierdie literatuur en meld, onder meer, dat mans, as geweldenaars, rigiede sienings het oor die rolle van mans en vroue, geweld gebruik as 'n manier van magsuitdrukking, jaloers, sadisties en patologies afhanklik is. Hierdie mans beskik ook oor swak kommunikasievaardighede, het 'n lae toleransie vir frustrasie, swak impulsbeheer en 'n lae selfbeeld. Hulle voel ook hulpeloos, magteloos, ly aan depressie en stres en is geneig tot gewelddadige uitbarstings.

Vroueslagoffers word volgens Elliot (1996:168) uitgebeeld as sielkundig afwykend. Kenmerke wat aan hulle toegeskryf word sluit onder meer in dat hul sielkundige tekortkominge mans uitlok om gewelddadig te raak, hul magteloos maak om effektief op geweld te reageer, of hul verslaaf maak aan die drama, chaos en opwinding van geweld.

Pogings is ook aangewend om die fokus vanaf intra-individuele kenmerke na interpersoonlike verhoudings te verskuif. Een teorie wat so na vore gekom het is die **gesinsisteemteorie** waar die gesin beskou word as 'n sisteem met onderlinge dele wat na ekwilibrium neig in die vervulling van die behoeftes van die geheel (Elliot 1996:169-170). Geweld word beskou as simptomaties van 'n disfunksionele gesin. Zosky (1999:56) sê dat, alhoewel hierdie "...theory may eloquently address the systematic

qualities of violent partnerships, ..., it lacks the ability to explain why some partnerships are characterized by violence, while others are not". Elliot (1996:170-172) sluit ander punte van kritiek teen die sogenaamde psigo-patologiese verduidelikings in:

- ◆ Daar bestaan metodologiese tekortkominge soos die gebruik van klein en nie-verteenvoerdigende steekproewe, die afwesigheid van kontrolegroepe en hipoteses en ook gebrekkige omskrywing van die persoonlikheidsgebreke.
- ◆ 'n Literatuuroorsig van hierdie studies dui daarop dat geweld toegeskryf word aan 'n verskeidenheid en selfs teenstrydige karaktereienskappe van geweldenaars en slagoffers.
- ◆ Die geweldenaars en slagoffers word gesien asof hul in 'n sosiale lugleegte bestaan, wat die invloed van sosiale strukture grootliks ignoreer.
- ◆ Feministe beskou die psigo-patologiese teoretiese benadering as seksisties, want die karaktertrekke wat aan geweldenaars en slagoffers toegedig word, is grootliks gebaseer op tradisionele beskrywings van manlikheid en vroulikheid.

Nie-feministiese sosiologiese perspektiewe

Elliot (1996:172-177) meen al ontken volgelinge van hierdie verklarings nie dat sielkundige probleme geassosieer kan word met gesins- en huweliksgeweld nie, glo hulle dat hierdie probleme sosiale oorsake het en gevolglik val die fokus op die rol van sosiaal-gestruktureerde faktore. Sy gee aandag aan twee nie-feministiese sosiologiese verduidelikings en verduidelik dit soos volg.

Sub-kulturele verklarings

Hierdie verklarings wil dit hê dat armoede en ander swak sosio-ekonomiese toestande (swak behuising en opvoeding, werkloosheid en swak werksgeleenthede, ens.) frustrasie veroorsaak wat op sy beurt aanleiding kan gee tot gesins- en huweliksgeweld. Een stroom van hierdie verduideliking beweer dat mans met swak opvoeding, swak of geen werk en gevolglik lae of geen inkomste, geweld gebruik om hul magsgedrag in die gesin te behou. 'n Ander stroom voer aan dat gewelddadige gedrag

en die regverdiging daarvan, algemeen aanvaar word in gesinne in laerklaskulture, dat kinders daarin gesosialiseer word en hierdie tipe gedrag voortdra na die gesinne van prokreasie. Elliot (1996: 173-174) sê dat die verduidelikings ook gekritiseer is:

- (i) Dit bly in gebreke om geweld in alle sosiale groepe te verduidelik. Deur geweld in werkersklas-gesinne te situeer word geweld in byvoorbeeld middelklas-gesinne geïgnoreer of misken.
- (ii) Dit probeer nie om geslagsverskille in die aanwending van geweld te verklaar nie.

Strukturele verklarings

Hierdie verklarings beweeg weg van die idee van patologiese subkulture en skryf die voorkoms van geweld toe aan “... *social, economic and ideological structures of the society as a whole*” (Elliot 1996:174). Sy gaan voort en sê dat Straus *et al.* (1980) probeer het om ‘n veelvlakkige model ter verklaring van gesinsgeweld daar te stel, en alhoewel sekere navorsers verskillende aspekte meer beklemtoon as ander, blyk dit dat al hierdie argumente kristalliseer in vier stelle voorstelle deur Straus *et al.*, wat Elliot (1996:175-177) bespreek:

- (i) Sosiale lewe vind plaas binne ‘n kulturele konteks en in daardie konteks word kinders geleer dat dit aanvaarbaar is om met gesinslede gewelddadig te raak. Een belangrike voorbeeld hiervan is wanneer ouers hul kinders slaan tydens die sosialiseringproses. Kinders leer ook dat geweld aanvaarbaar is onder sekere omstandighede en dat dit aanvaarbaar is om mense vir wie jy omgee te slaan, om mense met minder mag te slaan en om geweld aan te wend ten einde ‘n doel te bereik.
- (ii) Die gesin word beskou as ‘n private domein en inmenging van buite word dikwels afgekeur. Binne hierdie private domein is die verhoudings intens en in sekere opsigte beklemmend. Met betrekking tot laasgenoemde word daar verwys na die feit dat kinders se lidmaatskap van gesinne onvrywillig en selde beëindigbaar is, belangstellings mag verskil en rolle word toegeskryf op die basis van geslag

eerder as op grond van belangstelling of vaardigheid.

- (iii) Hierdie navorsers voel dat gestruktureerde ongelykhede in die gesin sekere gesinslede meer vatbaar maak om aan geweld onderwerp te word. Daar word beweer dat mans, as gevolg van hul fisiese krag en groter beheer oor hulpbronne (werk, inkomste status, ens.), meer beheer oor hul vrouens kan uitoefen en geweld ook meer geredelik kan uitoefen sonder om bang te wees vir vergelding. Kinders word op dieselfde wyse uitgelewer aan die genade van hul ouers.
- (iv) Strauss *et al.* (1980) meen ook dat geweld in die algemeen en gesinsgeweld in besonder, meer algemeen is onder laerklas-gemeenskappe. Hierdie verskynsel word verklaar aan die hand van botsings tussen kulturele ideale en sosiale werkloosheid. In laerklas-gemeenskappe kan die ideaal van die man, as broodwinner byvoorbeeld, nie behaal word nie as gevolg van verskeie faktore soos swak opvoedingsgeleenthede, swak of geen werkseleenthede, ens. Hierdie faktore kan aanleiding gee tot frustrasie wat weer tot geweld kan lei.

Hierdie vierledige verklaringsmodel van Straus *et al.* (1980) spring ook nie kritiek vry nie. Elliot (1996:176-177) sluit by hierdie punte van kritiek aan en sê dat die navorsers nalaat om die wisselwerking tussen die faktore wat tot geweld aanleiding gee, uit te spel. Hulle verklaar ook nie spesifiek verkragting, seksuele aanranding en seksuele misbruik van kinders nie. Volgens Elliot (1996: 177) maak feministe ook kopsie teen die gebruik van die term “gesinsgeweld” en wil dit vervang hê met die term “geweld deur mans”. Gegewe die artikel van McNeely *et al.* (2001) (waarin geweld van vroue teenoor mans onder die loep geneem word) lyk hierdie feministiese punt van kritiek broos.

Feministiese perspektiewe

Feministe voel dat geweld teenoor vroue die resultaat is van ‘n universele patriargale orde en ook meganismes is om daardie orde in stand te hou. Hierdie uitgangspunt word volgens Elliot (1996:177-178) op twee argumente gebaseer:

- (i) Manlike oorheersing, alhoewel grootliks gelegitimeer, word uiteindelik deur

geweld in stand gehou.

- (ii) Seksualiteit word beskou as die primêre sfeer van manlike oorheersing of dominansie.

Feministiese verklarings vir gesinsgeweld word as volg deur Elliot (1996:178-180) uiteengesit:

- (i) Die inherente samestelling van manlikheid moet die skuld dra vir geweld teenoor en misbruik van vroue. Mans as (seksuele) jagters plaas vroue in 'n onbenydenswaardige posisie.
- (ii) Feministe voel ook dat mans se gewelddadigheid institusionele steun het. Voorbeelde wat genoem word is die laksheid van geregsdienaars om geweldsgebeure ernstig op te neem. Provokasie word beskou as 'n versagtende omstandigheid en ligte strawwe word opgelê aan oortreders, of dan, geweldenaars.
- (iii) Feministe beskou ook die siening van die gesin en huwelik as 'n "haven in a heartless world" waar vroue veilig en gelukkig kan voel, as 'n mite. Die huwelik word gesien as 'n lisensie aan mans om toegang te verkry tot die vrou se seksualiteit en arbeidsvermoë, asook om geweld te gebruik om manlike voordele in stand te hou en te beskerm.

Volgens Elliot (1996:180-182) sluit van die punte van kritiek teen die feministiese verklarings van gesinsgeweld, die volgende in:

- (i) Alhoewel daar 'n saak uitgemaak kan word vir die verband tussen manlikheid en geweld, kan feministe nie verklaar hoekom die meerderheid mans gesinsgeweld en geweld teenoor vroue as afwykende gedrag beskou nie.
- (ii) Feministe sluit hul oë vir vroue as geweldenaars in gesins- en huweliksgeweld.
- (iii) Die voorstelling van 'n eensoortige en onveranderende manlikheid en die gelykstelling daarvan aan die man as seksuele jagter, word bevraagteken. Volgens Elliot (1996:181) beskryf hierdie voorstelling die seksualiteit van die permissiewe revolusie wat deur 'n Christelike tradisie veroordeel word en ook in

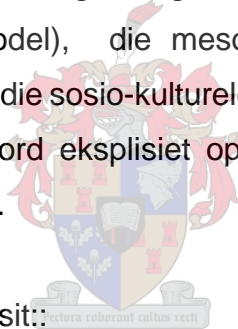
stryd is met idees soos liefde in die huwelik, huwelikstrou, wedersydse respek, ensomeer.

In die voorafgaande gedeelte is gekyk na die werk van Elliot met betrekking tot verklaringsmodelle vir gesinsgeweld. Aandag is gegee aan psigo-patologiese perspektiewe. Daar is ook verder gekyk na nie-feministiese sosiologiese perspektiewe (subkulturele en strukturele verklarings) sowel as feministiese perspektiewe.

2.5.2.2 Die werk van Kurst-Swanger en Petcosky

Kurst-Swanger en Petcosky (2003:33-53) se bespreking van die teoretiese konstrakte wat tans aangewend kan word ter verklaring van gesinsgeweld en gevolglik ook huweliksgeweld, is op drie vlakke gekategoriseer, naamlik die mikrovlak (die psigiatriese/psigo-patologiese model), die mesovlak (die sosiologiese/sosio-sielkundige model) en die makrovlak (die sosio-kulturele en die multi-dimensionele model). Die bespreking wat nou volg, word eksplisiet op die werk van Kurst-Swanger en Petcosky (2003: 33-53) gebaseer.

Die teorieë word as volg uiteengesit:

Mikrovlak-analise: Die psigiatriese/psigo-patologiese model

Hierdie model voer aan dat geweld verduidelik kan word in terme van inherente eienskappe in die persoonlikhede van geweldenaars, sowel as dié van slagoffers. Die perspektiewe is as volg:

(i) Die psigo-biologiese model

Hierdie model verwys na die oorsake van geweld aan die kant van die geweldenaars as persoonlikheidseienskappe wat veroorsaak dat hierdie persone meer geneig is tot geweld. Hierdie eienskappe sluit onder meer in aggressiewe temperament en woede-uitdrukking. Faktore wat die geweldenaar meer geneig tot geweld maak, sluit in

testosteroonvlakke (en ander hormoonvlakke), alkoholisme, breinafwykings en geestesongesteldheid of sielkundige probleme.

(ii) Die psigo-dinamiese perspektief

Dié perspektief wil dit hê dat sekere mense (wat dan later geweldenaars word) 'n abnormale geneigdheid tot aggressiewe gedrag het. Hierdie abnormale geneigdheid word toegeskryf aan problematiese sosialisering en/of genetiese of biologiese afwykings.

(iii) Blameer-die-slagoffer-perspektief

Hiervolgens is die persoonlikheidseienskappe van die slagoffer die oorsaak van die geweld. Eienskappe (by kinders) sluit in gebrekkige binding, fisiese en geestelike gebreke en lusteloosheid.

Met betrekking tot vroue as slagoffers van gesins- of huweliksgeweld, wil hierdie perspektief die geweld toeskryf aan vroue se masochistiese neigings en die feit dat hulle geweld sou geniet. Vir die doeleindes van hierdie studie het ek ook ondersoek ingestel of manlike slagoffers van huweliksgeweld die geweld geniet. Meer hieroor later.

Mesovlak-analise: Die sosio-sielkundige model

Volgens Kurst-Swanger en Petcosky (2003:34) word gesinsgeweld hier verduidelik in terme van gesinsinteraksiepatrone en verhoudings tussen individuele gesinslede. Verskeie teorieë word onder hierdie model bespreek.

(i) Traumatisiese bindingsteorie

Hier word geweld toegeskryf aan 'n sterk emosionele band wat ontstaan tussen die geweldenaar en die slagoffer wanneer geweld sporadies of onderbrekend voorkom. Die geweldenaar kan vir 'n tydperk gewelddadig wees en dit dan opvolg met 'n tydperk van ongekende affeksie. Dit sluit aan by die verduideliking van die siklus van geweld. Hiervolgens is daar 'n opbou van spanning wat lei tot die geweldsinsident, wat dan opgevolg word deur 'n tydperk van toegeneentheid en spanningloosheid en selfs affeksie. Dié tipe gedrag versterk die band tussen die slagoffer en geweldenaar en laat die selfbeeld van die slagoffer in die hande van die geweldenaar.

(ii)   *Stresteorie*

Volgens dié teorie veroorsaak verhoogde stresvlakke geweld in die gesin. Stres kan deur verskeie faktore verhoog word (kyk ook magshulpbron- en ruilteorieë hieronder), alkohol- en dwelmmisbruik, maar die isolasie van die gesin word as die grootste sondaar beskou.

Lidmaatskap aan die gesin (vir veral kinders) is nie vir almal vrywillig nie. Dit kan al klaar 'n stresfaktor wees. Persoonlikheidsverskille kan verder ook lei tot botsings. 'n Bykomstige probleem is die isolasie van die gesin wat daartoe kan lei dat geweldsinsidente stil gehou word en dat probleemgesinne dit nie waag om na buite hulp te soek nie.

Die misbruik van alkohol en dwelms is 'n addisionele stresfaktor. Die dwelm- en/of alkoholmisbruikende geweldenaar mag ook hierdie dwelm-en/of alkoholmisbruik gebruik om die geweld nie te erken nie. As gevolg van die misbruik van dwelms /alkohol is dit moontlik dat die geweldenaar werklik nie die geweldsgebeure kan onthou nie, maar die misbruik van dwelms/alkohol kan ook as nuttige verskoning gebruik word om nie die geweldsinsident te onthou nie.

(iii)   *Sosiale konflikteorie*

Dit fokus ook op die isolasie van die gesin as oorsaak van geweld. Hiervolgens is 'n sterk band tussen die gesin en die gemeenskap nodig vir die welvaart van die gemeenskap, die gesin en individue. Waar lede van geïsoleerde gesinne (moontlik geïsoleerd weens bestaande gesinsgeweld) gevoelens van skande ervaar en waar sulke skandgevoelens erken word, kan geweld binne die gesin toeneem.

(iv) Magsteorie

Hiervolgens kan die bestaan van geweld in gesinne voor die deur gelê word van magsverskille wat in gesinne bestaan op die geslags-as en ouderdomslyn. Hierdie verskille kom na vore weens differensiële toegang tot skaars hulpbronne (geld, werk) en verskille in grootte en fisiese krag. Gevolglik beweer hierdie teorie dat mans, as gevolg van hul status, ouderdom, grootte en fisiese krag, die meeste mag in die gesin het en daarom ook geweld teenoor ander gesinslede (insluitend vroue) kan gebruik.

(v) Hulpbronteorie

Hoe meer hulpbronne (sosiaal, persoonlik, ekonomies, of al drie) daar bestaan waaroor 'n persoon beskik, hoe groter is sy/haar besluitnemingsmag en mag om sulke besluite af te dwing (selfs deur middel van geweld). Volgens hierdie teorie beskik mans tradisioneel oor meer hulpbronne as vroue en het daarom meer besluitnemingsmagte. Wanneer dit by geweld kom, word dit gestel dat mans wat oor baie hulpbronne beskik, nie maklik tot geweld sal oorgaan nie, maar dat mans met beperkte hulpbronne, meer geneig sal wees om hul wil deur geweld af te dwing.

(vi) Ruil-/sosiale beheerteorie

Volgens hierdie teorie bring individue sekere hulpbronne na 'n sosiale situasie (koste-belegging) en verwag dan 'n sekere voordeel uit die situasie (doelwit of beloning). Individue in gesinne kan van geweld gebruik maak om sekere doelwitte te bereik (indien die verwagte voordele in terme van die "belegging" nie realiseer nie). Sosiale norme en

die gesinstruktuur is van so 'n aard dat die waarskynlikheid klein is dat koste verbonde aan geweld teenoor of tussen gesinslede, groter sal wees as die belonings wat verkry, of doelwitte wat bereik is. Dit word toegeskryf aan die “private aard” van die gesin. Misbruikte mense is versigtig om hulp te soek en buite-instansies is versigtig om betrokke te raak by “private aangeleenthede”. Soos Kurst-Swanger en Petcosky dit stel: *“Family members abuse other family members because they can and because, in Gelles’s terms, it is “inexpensive”* (Kurst-Swanger & Petcosky, 2003:41).

(vii) Sosiale leerteorie

Hierdie teorie stel dit dat geweld tussen generasies oorgedra word deur sosialisering. Kinders wat in gewelddadige gesinne grootword leer dat geweld aanvaarbaar is om sekere doelwitte te bereik, deur self geweld te ervaar of dit te aanskou.

Kurst-Swanger & Petcosky (2003:44) wys op die werk van Gelles en Straus (1988), waarin bevind word dat seuns, wat in huise grootgeword het waar hulle gewelddadig misbruik is, of waar hulle getuie was van geweld vanaf die vader teenoor die moeder, meer geneig sal wees om gewelddadig teenoor hul vroue te wees. Mihalie en Elliot 1997 (in Kurst-Swanger & Petcosky, 2003:45) meen dogters wat aan soortgelyke geweld blootgestel word, in 'n groter mate daardeur geaffekteer word, “...*meaning that females experienced more incidence of abuse or violence later in life.*” Of hierdie blootstelling aan geweld kan veroorsaak dat vrouens gewelddadige huweliksgeenote kan word, word nie bespreek nie. Dit behoort egter volgens my ook die geval te wees met dogters wat aan geweld blootgestel word in hul gesinne van oriëntasie.

Makrovlak-analise: Hier onderskei ek tussen die sosio-kulturele model en die multi-dimensionele model.

Die sosio-kulturele model

Hierdie model verduidelik gesinsgeweld aan die hand van sosiale strukture, waardes en norme wat geweld legitimeer. Teorieë in hierdie model sluit, volgens Kurst-Swanger en Petcosky (2003), die volgende in:

(i) *Patriargie/feministiese teorie*

Dié teorie skryf gesinsgeweld toe aan die patriargale aard van die samelewing. Die samelewing is geslagsrolgestruktureerd, met mans wat histories meer toegang gehad het tot hulpbronne, en tans steeds bevoordeel word met betrekking tot hulpbronne soos werk, status, inkomste, ensomeer. Mans kan alles, insluitend geweld, gebruik om die *status quo* te handhaaf en konflik mee op te los. Alhoewel daar oor die afgelope paar dekades pogings aangewend is om hierdie geslagsongelykheid aan te spreek, hou hierdie teoretici vol dat geslagsongelykheid steeds voortbestaan en dat die media vroue uitbeeld as ondergeskik aan mans en tergelykertyd geweld teenoor vroue regverdig. Kritiek teenoor hierdie teorie sluit in dat dit nie die veranderings in geslagsrolverdelings in ag neem nie en ook nie kan verklaar waarom sommige mans gewelddadig teenoor hul vroue optree, terwyl ander dit nie doen nie. Een van die sterkste punte van kritiek wat na vore gekom het uit die verklaringsteorieë soos bespreek deur Elliot (1996), is dat hierdie teoretici ontken dat vroulike huweliksgenote aggressors binne huweliksverband kan wees.

(ii) *Geweldstruktuurteorie*

Hierdie teorie kyk na geweld in terme van die groter sosiale struktuur en norme. Daar bestaan twee perspektiewe:

a) *Die kulturele goedkeuringsperspektief*

Indien geweld as aanvaarbaar beskou word as 'n manier om konflik op te los of om doelwitte mee te bereik, of vir die handhawing van die *status quo*, is die kans groot dat geweld sal oorspoel tot binne gesinne.

b) ***Die subkultuur van geweld***

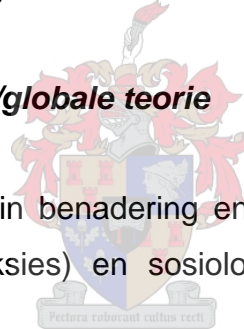
Hierdie perspektief wil dit hê dat norme binne samelewings varieer en dat subkulture kan ontwikkel (en wel ontwikkel) waarin die gebruik van geweld hoër aangeskryf word as in ander dele van die samelewing. Hierdie teoretici meen (en word daarvoor gekritiseer) dat laerklas-samelewing-segmente meer tot geweld geneig sal wees.

Die multi-dimensionele model

Hierdie model neem mikro-, meso- en makrovlakverduidelikings ter verklaring van geweld in ag by die verduideliking daarvan. Een van die belangrikste teorieë hier, is:

(i) ***Algemene-sisteemteorie/globale teorie***

Hierdie teorie is multidissiplinêr in benadering en kyk na sielkundige (individuele), sosiaalsielkundige (gesinsinteraksies) en sosiologiese (samelewings-) faktore as bydraers tot geweld.

Gesinsgeweld word beskou as 'n produk van die gesin as sisteem en die gesin self werk om geweld binne sigself te onderhou, te vermeerder of te verminder. Alhoewel teoretici soos Straus et al (1973, in Kurst-Swanger en Petcosky, 2003:49-50) toegee dat daar verskeie oorsake van geweld kan wees (persoonlikheidseienskappe, stressors, ensomeer), wou hulle verklaar waarom geweld in sekere gesinne voorkom en in ander nie. Hulle kom tot die slotsom dat gesinsgeweld die gevolg is van die wyse waarop die gesinsisteem binne die omgewing opereer (funksioneer). Straus (1973, in Kurst-Swanger & Petcosky, 2003:50) meen dat die sisteemteorie oor gesinsgeweld drie basiese elemente moet bevat, naamlik

◆ alternatiewe rigtings van aksie,

- ◆ terugvoermeganismes wat die sisteem in staat stel om aanpassings te maak, en
- ◆ sisteemdoelwitte.

Binne hierdie drie elemente voel die teoretici dat daar gekyk word na die reëls en grense wat binne die gesinsisteem bestaan, asook dié wat bestaan tussen die gesinsisteem en die omgewing. Daar moet ook vasgestel word of die sisteem oop of geslote is, of die sisteem terugvoer kry en of hierdie terugvoer positief of negatief is.

As sisteme is sowel die gesin as die omgewing geörienteer ten opsigte van doelbereiking. Binne die gesin bestaan daar reëls en norme wat die lede veronderstel is om na te volg om doelwitte te bereik. Indien een gesinslid hierdie reëls bevraagteken of oortree om sodoende die grense te toets, is dit nodig dat regstellende optrede deur 'n ander gesinslid gevolg word. Die groter samelewing mag ook help om die grense weer daar te stel. Met betrekking tot oop of geslote sisteme, die volgende: In 'n oop sisteem vind daar baie interaksie plaas tussen die gesinsisteem en die omgewing, terwyl die teenoorgestelde waar is vir 'n geslote sisteem. Alhoewel geen sisteem volkome oop of geslote is nie, sal die meer geslote sisteem, met geen of min buite-interaksie en wat dus geïsoleerd is, meer geneig wees om geweld voort te sit, omdat daar 'n gebrek is aan (negatiewe) nagevolge vir die gewelddenaars of aggressors en ook 'n gebrek aan ondersteuning vir die slagoffers. In kort, kom dit, vir die doeleindes van hierdie studie daarop neer dat hoe meer geslote of geïsoleerd 'n gesin is, hoe groter die kanse dat geweld daabinne sal plaasvind of sal voortduur.

Algemene-sisteemteorie wil dit hê dat rolverwagtinge, etikette en gedragsvoorskrifte ontwikkel in ooreenstemming met hoe daar opgetree behoort te word. Sekere gesinslede leer om “sterk” te wees en ander om “swak” te wees en gevolglik ontwikkel gedrag wat ooreenstem met die etikette en selfbeeld, byvoorbeeld “aggressors en slagoffers.”

Algemene-sisteemteoretici is verder van mening dat die gesin insette vanuit die omgewing ontvang, dit verwerk en 'n uitset aan die omgewing teruggee. Wanneer die geweld in die gesin bydra tot, byvoorbeeld, stabiliteit en gehoorsaamheid, is die

terugvoer positief en sal die geweld eskaleer. Hierdie eskalasie kan voortduur totdat verandering onvermydelik raak. (Die slagoffer kan byvoorbeeld die huis verlaat.) Wanneer die omgewingsinset egter negatief is, kan die geweld onder beheer gehou word.

Hierdie teorie word gekritiseer, want dit word beskou as “... *too complex to draw any meaningful conclusions from it. The task of operationalizing and scientifically testing and measuring the variables and all the multidimensional relationships is viewed as too overwhelming*” (Kurst-Swanger & Petcosky, 2003:51-52).

Hierdie teorieë word opsommend soos volg voorgestel deur Kurst-Swanger & Petcosky (2003,34-35):

Teoretiese modelle en spesifieke teorieë

A. Mikrovlak-analise

Psigiatriese/psigo-patologiese model

Gedefinieerd: Word na verwys as die “mediese model”; beskou gesinsgeweld as die resultaat van die psigopatologie van individuele gesinslede (bv. geestesongesteldheid, persoonlikheidsafwykings, alkoholisme, ensovoorts).

Psigo-biologiese perspektief: Biologies gebaseer; beskou gesinsgeweld in terme van inherente persoonlikheidseienskappe, of as gevolg van verhoogde hormoonvlakke, breinabnormaliteite, geestesongesteldheid, ensovoorts.

Psigo-dinamiese perspektief: Gebaseer op Freudiaanse teorie; beskou gesinsgeweld as die gevolg van interne konflikte en ‘n abnormale doodsinstink, asook abnormale aggressiewe neigings.

<p>Blameer-die-slagoffer-teorie: Beskou gesinsgeweld in terme van die slagoffer se persoonlikheidskenmerke; “beskuldig die slagoffer”.</p>

B. Mesovlak-analise

<p>Sosio-sielkundige model</p> <p>Gedefinieerd: Verduidelik gesinsgeweld in terme van gesinsinteraksiepatrone en -verhoudings tussen individuele gesinslede.</p>
<p>Traumatiese bindingsteorie: Verduidelik gesinsgeweld in terme van die unieke verhouding wat ontwikkel tussen die slagoffer en die aggressor.</p>
<p>Stresteorie: Verduidelik geweld in terme van die verhoogde vlakke van stres binne die gesin. Denkers kyk na gesinskenmerke soos aangeleenthede wat maak dat die gesin meer geneig is tot gewelddadige interaksie (bv. sosiale isolasie, alkoholisme, te veel tyd tesame, ensomeer).</p>
<p>Hulpbronteorie: Gebaseer op die magsteorie; verduidelik gesinsgeweld in terme van wie oor die meeste hulpbronne beskik - sosiaal, persoonlik en ekonomies - binne die gesinseenheid.</p>
<p>Magsteorie: Verduidelik gesinsgeweld in terme van die natuurlike magsverskille wat in gesinne bestaan as gevolg van geslags(rol) en ouderdom.</p>

<p>Ruil-/sosiale beheerteorie: Ontwikkel deur George C. Homans en daarop voortgebou deur Gelles; is gebaseer op 'n ekonomiese filosofie wat gesinsgeweld verduidelik aan die hand van koste en beloning.</p>
<p>Sosiale leerteorie: Word na verwys as die intergeneratiewe teorie en is gebaseer op die werk van Albert Bandura; gesinsgeweld word verduidelik in terme van die kognitiewe prosesse en demonstreer hoe geweld aangeleer word deur modelnavolging, nabootsing en versterking.</p>
<p>Sosiale konflikteorie: Verduidelik geweld in terme van die impak wat sosiale isolasie op die gesondheid van die gesin het: die bande tussen lede en die gemeenskap.</p>

C. Makrovlak-analise

<p>Sosio-kulturele model</p> <p>Gedefinieerd: Verduidelik gesinsgeweld in terme van sosiaal-gestruktureerde veranderlikes.</p>
<p>Patriargie/feministiese teorie: Gebaseer op feministiese denke en verduidelik gesinsgeweld aan die hand van hoe die samelewing sosiaal gestruktureer word deur geslagsrolle en meer spesifiek deur manlike dominansie.</p>
<p>Geweldskultuurteorie: Verduidelik gesinsgeweld in terme van groter kulturele norme en waardes.</p> <p>Die kulturele goedkeuringsperspektief: Verduidelik gesinsgeweld in</p>

terme van die vlak van geweld wat in die breëre samelewing as aanvaarbaar beskou word.

Subkultuur van geweld: Verduidelik gesinsgeweld in terme van die subkulture wat geweld hoog aanskryf, en aanwend teen vlakke wat hoër is as wat in die groter samelewing as aanvaarbaar beskou word.

Die multi-dimensionele model

Gedefinieerd: Verduidelik gesinsgeweld in terme van al die veranderlikes wat 'n uitwerking op die situasie kan hê. Een van die belangrikste teorieë hier is die algemene-sisteemteorie.

Algemene-sisteemteorie/globale teorie: Verduidelik gesinsgeweld in terme van die gesinsisteem en die verhouding daarvan met die samelewing; dit sluit in individuele sielkundige veranderlikes, gesinsinteraksie- (sosio-sielkundige) veranderlikes en sosiaal-gekonstrueerde- (sosio-kulturele) veranderlikes.

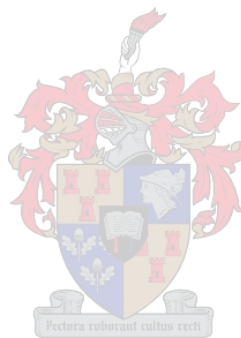
Alhoewel deelnemers aan hierdie navorsing grootliks toegelaat is om hul verhale en ervarings te vertel, is die onderhoudskedule vir hierdie studie opgestel volgens die bogenoemde teorieë. Die kategorieë en die ontwikkeling van die databasis is ook opgestel ooreenkomstig die teorieë, soos uiteengesit deur Kurst-Swanger en Petcosky (2003:33-53), met die oog op die gebruik daarvan om bestaande verklarende teoretiese konstrakte te meet aan die ervarings van manslagoffers van huweliksgeweld.

2.6. SAMEVATTENDE SLOTBESKOUING

In hierdie hoofstuk is aandag gegee aan die problematiese definisies van sosiale probleme en geweld. Die toename in die bestudering van gesinsgeweld is kortliks

bespreek en mishandelde vroue en hul reaksies op geweld is in oënskou geneem. Redes is aangevoer oor hoekom hulle in gewelddadige situasies sou aanbly. Verder is daar gekyk na geweld teen mans (binne die huwelik) en ook hoekom hierdie mans sou aanbly. Laastens is gekyk na die teoretiese modelle ter verklaring van gesinsgeweld, soos uiteengesit deur Elliot (1996) en Kurst-Swanger en Petcosky (2003). Daar is veral gesteun op laasgenoemde se uiteensetting, aan die hand waarvan die onderhoudskedule opgestel en die onderhoude gevoer is. Dit moet in gedagte gehou word dat hierdie 'n ontwikkelende veld is en dat ek met hierdie studie baie moes improviseer.

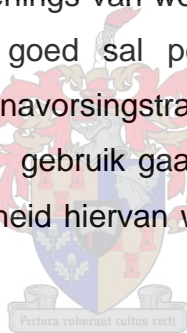
HOOFSTUK 3

DIE ONTWERP EN PRAKTIESE VERLOOP VAN DIE METODOLOGIE

3.1 INLEIDING

In hierdie hoofstuk word die ontwikkeling en uitvoering van die metodologie wat in die studie geïmplementeer is, uitgelig. Ek kyk spesifiek na my eie wetenskaplike navorsingswaardes en persoonlike opvattinge, die ontwikkeling van 'n besondere kwalitatiewe metodologiese strategie en die verloop van die studie.

Aangesien navorsers in kwalitatiewe navorsing onlosmaaklik deel van die navorsingsproses is, is dit noodsaaklik dat hulle hul sienings van wetenskaplike navorsing, asook daardie opvattinge wat eie aan hulle is, goed sal peil wanneer hulle in 'n besondere navorsingsprojek moet besluit watter navorsingstradisie, navorsingsontwerp, en metodes van data-insameling en data-analise gebruik gaan word (kyk Mason, 1996; Schurink, 2004). As gevolg van die belangrikheid hiervan word dié aangeleentheid eerste in die hoofstuk behandel.

3.2 WETENSKAPLIKE NAVORSINGSWAARDES EN PERSOONLIKE OPVATTINGS

Aangesien ek in die positivistiese benadering geskool is, wat onder meer daarop klem lê dat sosiale verskynsels wetenskaplik benader moet word om dit behoorlik te begryp en te verklaar, meen ek dat 'n verkennende kwalitatiewe studie van mense wat slagoffers van gesinsgeweld in Suid-Afrika is, van die uiterste belang is om wetenskaplike kennis daarvan daar te stel. Rakende positivisme sê Mouton en Marais (1990:32) dat “die ideaal van veral die positivistes was egter om die navorsingsproses ... logies en rasioneel (in hul betekenis) te maak.” Oor verkennende studies sê Mouton en Marais (1990:45) die volgende: “Soos wat die naam aandui, het verkennende studies ten doel om 'n verkenning van 'n relatief onbekende terrein te maak. Die oogmerke met sodanige verkenning is uiteenlopend:

- ___ om nuwe insigte oor die domeinverskynsel in te win;
- ___ as 'n voorondersoek tot 'n meer gestruktureerde studie van die verskynsel;
- ___ om sentrale konsepte te ekspliseer;
- ___ om prioriteite vir verdere navorsing vas te stel;
- ___ om nuwe hipoteses oor 'n bestaande verskynsel te ontwikkel" (Mouton en Marais 1990:45).

Ontologies voel ek aangetrokke tot 'n realistiese standpunt, terwyl ek, vir die doeleindes van hierdie studie aanklank vind by 'n idealistiese standpunt. 'n **Idealistiese** standpunt wil dit hê dat die maatskaplike werklikheid slegs waargeneem kan word deur maatskaplik gekonstrueerde betekenis (die menslike verstand). In hierdie verband skaar ek my dus by die meeste huidige, hoofstroom, kwalitatiewe navorsers wat glo dat die maatskaplike wêreld deur ervarings en gedeelde verwagtings en interpretasies van mense, in stand gehou word.

Epistemologies, is ek daarvan oortuig dat wetenskaplike kennis van die verskynsel van manlike slagoffers van huweliksgeweld wat in Suid-Afrika tans gefragmenteerd en beperk is, opgebou kan word deur die betekenis wat hierdie slagoffers aan hul werklikheid heg, te ondersoek.

Metodologies is ek van mening dat slagoffers van huweliksgeweld se intieme sosiale konstruksie van hul viktimisering, ontdek, beskryf en uiteindelik begryp kan word. Anders gestel, die wêreld van manlike slagoffers van huweliksgeweld kan vanuit hul perspektief waargeneem word, deur 'n kwalitatiewe benadering te implementeer, wat die rykheid van hul voortdurende veranderde wêreld kan ondervang.

Alhoewel navorsers tot die soeke na waarheid verbind is, moet hulle ook aan sekere **etiese voorwaardes** voldoen. Hierdie reëls het betrekking op die onttrekking van inligting en

staan bekend as konvensies in navorsingsetiek (kyk Mouton, 2001). Meer spesifiek: deelnemers het regte en daar behoort erkenning hieraan verleen te word. Volgens Mouton (2001:15) is hierdie regte

- ◆ die reg tot privaatheid,
- ◆ die reg tot anonimiteit en vertroulikheid,
- ◆ die reg tot volle bekendmaking rakende die navorsing (ingeligte toestemming), en
- ◆ die reg om nie op enige manier te nagekom te word nie (fisies, sielkundig of emosioneel).

Ek aanvaar hierdie regte van deelnemers aan navorsing en soos verder sal blyk, is die riglyne tydens hierdie studie toegepas.

Ek is van mening dat kwalitatiewe navorsers in werklikheid **navorsings-instrumente** is (vgl. Schurink, 2005:17), en dat dit daarom belangrik is dat nie net gepoog moet word om wetenskapooruigings te ontrafel nie, maar ook persoonlike sienings wat die navorsing kan beïnvloed. Natuurlik is dit geen maklike taak nie en daar is geen waarborg dat sydigheid nie in 'n navorsingsprojek sal insluip nie! Nogtans is dit my plig om in die beplanning en uitvoering van sy/haar ondersoek, hieraan aandag te gee en in die navorsingsverslag daaroor te rapporteer.

Ek het aangedui dat kwalitatiewe navorsing in hierdie studie aangewend is. Vervolgens word die navorsingstyl van nader toegelig en word beskryf hoe, met bogenoemde in gedagte, die besondere tradisie in die huidige studie ontwikkel en prakties uitgevoer is

3.3 DIE ONTWIKKELING VAN 'N BESONDERE KWALITATIEWE METODOLOGIESE STRATEGIE

Schurink en Schurink (2001:2-4) haal verskeie definisies van kwalitatiewe navorsing aan en kom dan tot die volgende slotsom: "*These definitions illustrate that qualitative research as a*

multi-disciplinary field (i) has gone through various changes in recent years, (ii) encompasses a number of traditions and practices, (iii) uses a number of methods to collect data that is sensitive to both the natural social context under study and the perspectives of people, and (iv) aims at producing a holistic understanding of some social reality". Hulle (Schurink & Schurink, 2001:30-33) gaan voort en bespreek **vyf historiese oomblikke** van kwalitatiewe navorsing soos opgesom deur Lincoln en Denzin (1994). Hierdie momente of liever **tradisies** (hulle is steeds deel van kontemporêre kwalitatiewe navorsing), is **die tradisionele kwalitatiewe metodologie, die modernistiese kwalitatiewe metodologie** (bloeitydperk 1940-1970), **die kwalitatiewe metodologie van verwronge genres** (bloeitydperk 1986-1990), **die kwalitatiewe metodologie van die verteenwoordigingkrisis** (bloeitydperk tot die 1990's) en **die kwalitatiewe metodologie van die vyfde moment**. Ek het op 'n modernistiese kwalitatiewe metodologie besluit. As positivist vind ek meer aanklank by hierdie kwalitatiewe tradisie wat ook ondertone van positivisme toon. Kyk, byvoorbeeld na die verwysing na "valued social realism" in die volgende aanhaling Schurink (2005:1) oor die modernistiese kwalitatiewe metodologie: "... *the modernist phase builds on the pioneer works of the traditional period. This phase has valued social realism, naturalism and slice of life ethnographies. ... Extending through the post-war years, the nineteen seventies, the mid 1980s, to the work of contemporary qualitative scholars, various texts provided "formalized methods". This phase is characterised by the interpretation of reality by means of formalised qualitative methods and the undertaking of quite rigorous data analysis (e.g. analytic (ai) induction and grounded theory)*".

Vervolgens sit ek die vernaamste besluite uiteen wat ek geneem het om die modernistiese kwalitatiewe tradisie so verantwoordelik moontlik aan te wend.

3.3.1 Gevallestudie as navorsingsontwerp

Ek het verskeie ontwerpe wat tot kwalitatiewe navorsers se beskikking is, sorgvuldig oorweeg en op 'n gevallestudie besluit. Stake (2003: 134) sê tereg dat, "...case studies

have become one of the most common ways to do qualitative inquiry ..”, en onderskei dan tussen 3 tipes gevallestudies. Die eerste is ‘n **intrinsic gevallestudie**, waar die geval beskou word as sou dit nie ander gevalle verteenwoordig nie; die geval word ondersoek omdat dit opsigself interessant is. Die tweede tipe gevallestudie is ‘n **instrumentele studie**, waar die geval wat ondersoek word, ‘n ondersteunende rol speel in die verstaan van ‘n breë aangeleentheid. Die derde tipe is ‘n **kollektiewe gevallestudie**, waar “...a researcher may jointly study a number of cases in order to investigate a phenomenon... They are chosen because it is believed that understanding them will lead to better understanding, perhaps better theorizing, about a still larger collection of cases.” (Stake 2003, 136 -138). Alhoewel Stake (2003: 138) meen dat “[r]eports (and authors) often do not fit neatly into such categories”, is, vir die doeleindes van hierdie studie van ‘n kollektiewe gevallestudie gebruik gemaak.

3.3.2 Eenheid van analise, naspeuring en seleksie van navorsingdeelnemers

Die eenheid van analise is individue, en meer spesifiek blanke, heteroseksuele Suid-Afrikaanse mans wat ‘n vorm van huweliksgeweld in hul lewens ervaar het. (Daar is op hierdie eenheid besluit om die kompleksiteit wat kulturele verskille tussen heterogene groeperinge aan die hand sou werk te omseil - dit kan wel in latere navorsing ondersoek word). Ek het vanuit die staanspoor besef dat dit, weens die heimlikheid (veral aangevuur deur die implikasies van openbaarmaking van gesinsgeweld en die skande wat waarskynlik kleef aan mans wat “toelaat” dat hul vroue hul viktimiseer), moeilik sou wees om navorsingsdeelnemers op te spoor en tot deelname aan hierdie studie te oortuig.

Groenewald (1981: 26) wys op die gebruik van “*doelbewuste seleksie*” as ‘n manier van steekproeftrekking. Hy (1981: 26) sê, “*In sommige projekte is die probleem wat bestudeer word sodanig dat gevalle doelbewus uitgesoek of uitgesnuffel moet word*”.

Dit is hierdie strategie wat nagevolg is in die opsporing van die deelnemers. Doelbewuste seleksie het egter nie die voordele van waarskynlikheidseleksie nie. Die grootste

probleem in hierdie verband is die nie-veralgemeenbaarheid van die resultate. Veralgemening van die resultate is egter nie die hoof-oogmerk van hierdie studie nie. Ek wou ryk en diepgaande inligting verkry oor die leefwêreld van manlike slagoffers van huweliksgeweld en het daarom hierdie strategie gevolg.

Ek het my aanvanklik tot verskeie bestaande kanale gewend om geskikte deelnemers op te spoor. Kontak is, onder meer, gemaak met me Petro Theron van FAMSA, me Edelweiss Schieke van die Christelike Maatskaplike Raad, die Hof vir Gesinsgeweld (Pretoria Sentraal), die Regshulpraad en Korrektiewe Dienste. Geen deelnemer kon op hierdie wyse opgespoor word nie. Navorsingsdeelnemers is uiteindelik opgespoor nadat 'n artikel oor die navorsing verskyn het op bladsy 3 van Die Tshwane-Beeld op 5 Mei 2004¹.

3.3.3 Data-insameling

Die hoof-data-insamelingsmetode was **ongestruktureerde onderhoude**. Dié tipe onderhoude moet nie met kliniese navorsingsonderhoude verwar word nie. Lowney, Winslow en Winslow (1981:5) verwys na indringende onderhoude wat gebruik is en wat deur Merton en Kendall (1946) "*the focused interview*" genoem word. Die kenmerke van die gefokusde onderhoud word deur Lowney, Winslow en Winslow as volg uitgespel:

- “1   *Persons interviewed are known to have been involved in a **particular concrete situation** ...*
- 2   *The hypothetically significant elements, patterns and total structure of this situation have been previously analyzed by the investigator.*
- 3   *On the basis of the analysis, the investigator has fashioned an **interview guide**, setting forth the major areas of inquiry and hypothesis which locate the pertinence of data to be obtained in the interview.*

---

¹ Sien **Bylae 3**

- 4   *The interview is focussed on the **subjective experiences** of persons exposed to the preanalyzed situation.”*

Kwalitatiewe navorsers gee rigting aan onderhoude deur middel van 'n definitiewe navorsingsagenda, sodat inligting oor spesifieke aspekte van die sosiale wêreld wat hulle bestudeer, bekom kan word (kyk Schurink, 2001). Dit moet egter in gedagte gehou word dat alhoewel daar tot 'n mate van struktuur verleen word aan die “ongestruktureerde onderhoud, daar geensins voorskriftelik opgetree word teenoor deelnemers oor wat hul mag sê of nie. Deelnemers is ook die geleentheid gegee om enige van hul ervarings met my te deel.

3.3.4 Vaslegging, veilige bewaring en onttrekking van data

In hierdie studie is die volgende prosedure gevolg:

- ◆ Ek het bandopnames van die onderhoude gemaak.
- ◆ Ek het kriptiese notas gedurende die onderhoude gemaak ten einde te verseker dat ek die gesprek goed sou volg en om na afloop daarvan, reflektiewe notas saam te stel.
- ◆ Ek het so gou moontlik na elke onderhoudssessie veldnotas opgestel.
- ◆ 'n Veldwerkjoernaal is bygehou om kernbesluite en idees wat gedurende die ondersoek ontstaan het, op te teken.
- ◆ Ek het 'n voorlopige rekord van die intensiewe analise en interpretasie tydens die ontledingsfase gehou.

Die materiaal is, soos Schurink (2001) aanbeveel, sodanig gestoor dat dit beide hanteerbaar en oproepbaar is. *“In order to do this, researchers must ensure that all scribbled notes made in the field be clearly and systematically rewritten (preferably typed) and that cassette tapes be transcribed”* (Plummer 1983:98). Die veldnotas is geliasseer en die bandopnametranskripsies is in WordPerfect gestoor. Die data is op twee verskillende hardeskywe, sowel as op disket en in hardekopieformaat vasgelê.

Kwalitatiewe koderingsisteme word gebruik om data te stoor deur middel van spesifiekeanalitiese lêers. Volgens Schurink (2001) is die taak van kodering om standhoudende woorde, frases en temas binne die data te identifiseer vir latere oproep en hersortering. Daar is basies twee maniere om 'n koderingsstelsel op te stel en aan te wend, naamlik deur middel van kwalitatiewe rekenaarsagteware, of per hand. Schurink (2001) skryf, *“There are several manual methods to manage data. The simplest method of data analysis is the use of highlighting pens, which leave the typed page intact. The second method is using cards where concepts or quotes are copied onto cards and these are filed under the appropriate category. A third method is to colour code each page of the interview in the left margin. Use one coloured stripe for each participant, and another one for the interview. When analysing the data the researcher will cut the significant passages from the interview, paste each piece onto a full size sheet of paper and file it in the appropriate folder for that category. As the folders fill, the contents are again sorted into smaller categories ...”*

Sedert die 1980's is 'n groot aantal sagteware-pakkette ontwikkel om kwalitatiewe data mee te hanteer. Kelle (1995:3) sê dat, *“the central analytic task in qualitative research - understanding the meaning of texts - cannot be computerised because it is not an algorithmic process and hence cannot be considered a mechanical task”*. Die rekenaarprogram word dus aangewend om struktuur aan die data te verleen. In hierdie studie het ek die program Atlas Ti gebruik. Ek het die harde kopieë van die onderhoudstranskripsie deurgewerk en gekodeer in ooreenstemming met die vrae en temas in die onderhoudskedule. Me Payze ('n dosent in Sielkunde aan UNISA en 'n kenner van

die Atlas Ti-program) en ek het saamgewerk om hierdie gedeeltes van die teks op die rekenaar met behulp van die program te sorteer. Teen die einde was daar 'n saamgestelde datastel wat gesny en geplak is met die samestelling van hoofstukke 4 en 5.

Om die data te beveilig is die advies gevolg wat Bogdan en Biklen (1998) gee met betrekking tot die vaslegging van kwalitatiewe data. Die voorstelle wat hulle maak word as volg deur Schurink (2001:5) aangebied:

- ◆ *“... keep your data physically well organized, develop a plan about how you foresee doing it, and ensure that you stick to your scheme or plan. As Bogdan and Biklen (1998) state, computer technology offers advantages in entering and managing data and should be utilised as such.”*
- ◆ *“Create a back up system. It is important to have hard copies of all one's recorded data put in a manual filing system to ensure that you do not lose valuable and often irreplaceable data in the event of the computer becoming infected with a virus or becoming dysfunctional for some reason.”*
- ◆ *“One needs to ensure that you store such documents safely. This of course implies that you either have to type or scan them in order to enter them in a computer file or have to put them in folders.”*

Soos reeds genoem, is die data op twee afsonderlike hardeskywe, op disket en in hardekopie-formaat gestoor. Die promotor is ook van kopieë voorsien. Laastens is alle inligting wat van die deelnemers ontvang is so geberg dat hul identiteite beskerm en vertroulik gehou is.

Uit die aard van die saak het ek talle kern- en ander spesifieke operasionele besluite tydens die praktiese uitvoering van die ondersoek geneem. Dié besluite is gedokumenteer in my eie “History file”. Schurink (2005:17) verwys hierna as die “audit trail”, “decision trail” of

“natural history”. Hy (2005:17) gaan voort en sê dat “*these are closely related to “dependability” and “credibility”* en verwys dan na wat Athens (1984:265) sê oor “**scientific credibility**”: “*Scientific credibility is not an ascribed quality of a study, but rather an achieved one. Thus a study is neither intrinsically credible nor incredible, rather, the researcher must make it so. The way in which a researcher makes a study credible is by supplying an adequate account of his or her research along with the description of the results. **An account is merely a story told by the researcher about how he or she performed the research in question.** The adequacy of a research account is given by the presence or absence of a sufficient description of three significant matters. One is the means by which the researcher initially gained entrée to the persons, groups or organizations studied, and once gained, how this access was maintained or increased over the duration of the study.*

The second matter which should be discussed in the research account is the means by which the researcher actually produced the empirical observations or cases examined in the study. ... A third and related matter which should be discussed in the research account is the means by which the researcher actually analyzed his or her empirical observations or cases so as to produce the results reported in the study.” (Athens 1984:265 in Schurink 2005:18).

3.3.5 Data-analise

Wat kwalitatiewe data-ontleding betref, haal Silverman (2001) vir Coffey en Atkinson (2000:142) aan: “[t]he move from coding to interpretation is a crucial one ... Interpretation involves the transcendence of ‘factual’ data and cautious analysis of what is to be made of them”. Hy (Silverman, 2001:143) gaan voort: “[d]ata analysis should consist of data reduction, data display and conclusion drawing/verification.” Hierdie stappe impliseer dat die versamelde data volgens ‘n teoretiese skema gekodeer word, wat moet aandui waar verbande tussen elemente van die data gevind word. Sodanige kodifisering skaal die omvang van data-insameling tydens die veldwerk aansienlik af en vind normaalweg

aansluiting by die begronde teoretiese benadering, waar die doel is om eerder raamwerke vanuit die konkrete ervarings en opvattinge van persone op te bou, as om bestaande abstrakte teoretiese konsepte wat vooraf as hipoteses en vertrekpunte geneem word, te toets. Begronde teorie, volgens Rubin en Babbie (in De Vos & Van Zyl, 1998: 265), kan gedefinieer word as “...*a term used in reference to the creation of theory based more on observation than on deduction*”. Dus, in plaas daarvan om ‘n teorie te toets, word ‘n teorie geskep of geformuleer, “... *derived from the study of the phenomenon it represents*” (Straus & Corbin, in De Vos & Van Zyl, 1998: 226).

‘n Ander metode wat dikwels in kwalitatiewe navorsing aangetref word en verskil van begronde teorie, omdat dit ‘n hipotese van bestaande abstrakte konstruksie aflei en die toepaslikheid daarvan op outentieke gevalle van die maatskaplike werklikheid, wat ondersoek word, nagaan, is analitiese induksie. Manning (in Schurink, 2003:3) omskryf analitiese induksie as “... *seeking to develop universal statements containing the essential features of a phenomenon, or these things that are always found to cause or lie behind the existence of a social occurrence*”. Sodra so ‘n stel faktore in ‘n teorie of hipotese saamgestel is, moet daar gesoek word na enige uitsondering of negatiewe geval en, indien gevind, “...*[it] may entail a total reformulation of a vast array of theories ... (and) may also force the investigator to reformulate his or her theory ...*” (Lowney, Winslow & Winslow, 1981, in Schurink, 2003:5). Lowney, Winslow en Winslow (1981:14) gee die stappe wat tydens die navolging van analitiese induksie geneem kan word, as volg aan: **Eerstens** word ‘n rowwe definisie van die probleem wat ondersoek gaan word, geformuleer. **Daarna** word ‘n hipotetiese verduideliking vir die verskynsel geformuleer. **Hierna** word een geval bestudeer om te sien of die hipotese water hou of nie. Indien nie, word die hipotese herformuleer of die verskynsel wat bestudeer word, word herdefinieer. **Vyfdens** kan daar, na die bestudering van ‘n aantal gevalle bestudeer is, praktiese sekerheid verkry word, maar die ontdekking deur enige navorser van enige negatiewe geval, maak die verduideliking verkeerd en vereis dus ‘n herformulering. Die **sesde stap** is om hierdie proses van ondersoek voort te sit totdat ‘n universele verhouding vasgestel is. Elke negatiewe geval lei tot ‘n herdefinisie van die verskynsel of ‘n herformulering van die

hipotese. **Laastens** word gevalle wat buite die omskrywingsveld van die definisie val, bestudeer om vas te stel of die finale hipotese op hul van toepassing gemaak kan word. Ek het aanvanklik beoog om in hierdie studie van analitiese induksie in plaas van begronde teorie gebruik te maak. Dit het egter nie gerealiseer nie en uiteindelik reflekteer my analise, soos tipies van modernistiese kwalitatiewe navorsing, elemente van induksie sowel as deduksie (Schurink 2005:6).

3.3.6 Data-aanbieding

“While qualitative researchers sometimes use tables to summarise findings they generally provide in-depth descriptions or quotations of how social life is accomplished. They typically provide clear examples from the voluminous amount of data representing the way in which subjects have organised their worlds, their thoughts about what are happening, their experiences as well as their perceptions. This, of course, is no easy task ... Firstly, examples from the data that typify certain observed patterns should be provided in order to enable the reader to see what they look like. Secondly, qualitative researchers should provide examples of any negative cases found in order to illustrate (to the reader) how strong or weak the patterns really are” (Schurink, 2000: 5). In die huidige studie is die gekollekteerde data volledig getranskribeer en daarna met behulp van die rekenaarprogram AtlasTI gekodeer, in ooreenstemming met die vrae in die onderhoudskedule. Laasgenoemde vrae is op hul beurt gebaseer op die teoretiese verklarings vir (huweliks)geweld soos uiteengesit in **Hoofstuk 2**. Waar ‘n konstruk dus die voorkoms van huweliksgeweld toeskryf aan die gebruik of misbruik van alkohol of dwelms, is die deelnemers spesifiek gevra of die gebruik of misbruik van alkohol of dwelms betrokke was by hul ervarings van die geweld. Die antwoorde van die verskillende deelnemers op hierdie vraag (of enige ander verwysings na die gebruik of misbruik van alkohol of dwelms wat uit die transkripsies na vore gekom het) is saam gekodeer om ‘n geheelbeeld te verkry van die deelnemers se ervarings in hierdie verband².

---

² Hierdie inligting word in **Hoofstuk 5** weergegee.

3.4 DIE VERLOOP VAN DIE STUDIE

Talle kernbesluite en operasionele stappe het tydens die praktiese uitvoering van die navorsing plaasgevind. In bykans alle kringe van die wetenskaplike gemeenskap vandag word dit as noodsaaklik beskou dat, wanneer kwalitatiewe navorsing uitgevoer word, die beplanning en verloop daarvan betreklik volledig (beslis meer uitvoerig as in kwantitatiewe studies) gerapporteer moet word. Ek het dit daarom so goed as moontlik met behulp van riglyne van prof. Willem Schurink, gedoen. Hierdie wyse van dokumentering staan as “natural history”, “audit trail” of “decision trail” bekend (Schurink, 2005:17).

Hoewel dit onmoontlik is om al die besluite rakende die studie, wat meer as ‘n dekade deel van my lewe uitgemaak het, in besonderhede te bespreek, gee ek vervolgens, in navolging van die gebruik van die sogenaamde ***natuurlike geskiedenis***, die belangrikste besluite sedert die studie uiteindelik in 2004 beslag gekry het, chronologies aan.

Die onderskeie besluite word beskryf aan die hand van die volgende besondere ontwikkelingsfasies van die studie waartydens hul veral uitgevoer is³.

3.4.1 Die begin: ‘n Soeke na leiding

Hierdie periode het gestrek van begin 1994 tot Desember 2003.

Soos in Hoofstuk 1 aangetoon, het die destydse Departementshoof by Sosiologie aan UNISA, prof. Sylvia Viljoen, my daarop bedag gemaak dat die studie van mans as slagoffers van huweliksgeweld braak lê (internasionaal sowel as plaaslik). In my eerste verkenning van die literatuur het die eensydige uitbeelding van vroue as passiewe

---

³ Aangesien kwalitatiewe navorsing ‘n sikliese proses verteenwoordig, word verskeie besluite tydens verskeie stadia van die proses aangetref (Kyk Schurink, 1989).

slagoffers en mans as aggressiewe geweldenaars, my opgeval. Een uiterste geval van hierdie eensydige uitbeelding was 'n boek van **Sarah Lee Johann (1994)** getiteld ***“Domestic Abusers; Terrorists in our homes”***. Dit was vir my, soos die spreekwoord lui, “die laaste strooi” en ek het besluit om werk hiervan te maak.

Vroeg in 1994 het ek 'n bondige navorsingsvoorstel ingedien en na 'n mondelinge toelatingseksamen is ek toegelaat om te registreer vir die graad D.Phil. aan die destydse Departement Sosiologie (tans Departement Sosiologie en Sosiale Antropologie) aan die Universiteit van Stellenbosch. Vir sy kundigheid in die veld van **Sosiologie van Gesinne** is mnr. A.P.R. Kellerman⁴ aangestel as mede-promotor en prof. C.J. Groenewald as promotor.

Alvorens ek die eerste konsephoofstukke (teorie en metodologie) kon inhandig, het mnr. Kellerman 'n skeidingspakket aanvaar en aangekondig dat hy nie meer bereid is om as mede-promotor op te tree nie. Dit was einde 1994 en die eerste van 'n hele paar terugslae wat nog op my gewag het. Prof. Groenewald het my opreg meegedeel dat hy my metodologies sou begelei, maar ook nie tuis voel in die Sosiologie van Gesinne nie.

Ek het werklik herderloos gevoel. Dit het die soektog vir 'n nuwe mede-promotor ingelui wat etlike jare sou duur en my lewe vir meer as tien jaar sou beïnvloed. Een van die eerste terugslae wat mnr. Kellerman se onttrekking tot gevolg gehad het was dat dit my vordering gekniehalter het. Hierdie situasie is later vererger omdat ek my navorsings- en ontwikkelingsverlof weens departementele vereistes by UNISA moes uitstel.

'n Tweede mede-promotor, in die persoon van prof. Tessa le Roux aan die Universiteit van Pretoria, is na onderhandelinge tussen haar en prof. Groenewald en die twee onderskeie universiteitsamptenare, hierna amptelik aangestel. Ek het weer moed geskep, maar

---

⁴ Mnr. Kellerman is tans hoof van die Departement Sosiologie en Sosiale Antropologie aan die Universiteit van Stellenbosch.

⁴ Hy was ook my studieleier vir my magisterverhandeling aan die departement.

alvorens veel werk verrig is, het prof. Le Roux na enkele maande bedank en kort hierna na die VSA verhuis. Ek was weer mede-promotorloos en op moedverloor se vlakke en het dit werklik sterk oorweeg om tou op te gooi. Dit het vir my werklik gevoel dat ek nooit hierdie studie voltooi gaan kry nie en ek dink ek het hier in 'n staat van ontkenning gegaan. Dit was amper asof ek nie meer kon omgee nie. Die houding van die Departement Sosiologie aan die Universiteit van Stellenbosch was een van "laat God's water oor God's akker loop" en dit het my nie juis aangespoor nie.

Namate die moontlikheid verbeter het dat navorsings- en ontwikkelingsverlof in 2004 aan my toegestaan sou word, het ek my kop gelig en in 2003 weer eens met 'n soektog na 'n mede-promotor begin. Ek was desperaat vir leiding. Die keuse het geval op dr. Maretha de Waal van die Universiteit van Pretoria. Professor Groenewald het weer eens en met oënskynlike geduld die burokratiese prosesse aan die gang gesit om die aanstelling amptelik te maak. Teen die einde van 2003 is ek (en dr. De Waal) in kennis gestel dat my versoek om haar as mede-promotor te gebruik, nie goedgekeur is nie, want haar werklading was te hoog. Dr. De Waal het aangebied om nie-amptelik as mede-promotor aan te bly, maar met 'n geskiedenis soos in die geval van my studie, wou ek nie nog verdere onsekerhede trotseer nie. Alhoewel ek dankbaar was vir haar aanbod, wou ek 'n amptelike en kontraktuele verbintenis met 'n promotor hê.

3.4.2 'n Nuwe begin: die wiele begin rol

Hierdie periode het gestrek van Januarie tot Maart 2004.

'n Kollega, mnr. J.C.R. Liebenberg, het van my ellendige penarie (my eie siening van my situasie) verneem en dit onder die aandag van dr. Willem Schurink (sedert Januarie 2005 prof. W.J. Schurink, aan die Universiteit van Johannesburg) gebring. Dr. Schurink het sy besonderhede per e-pos aan my gestuur en grootliks omdat my navorsings- en ontwikkelingsverlof reeds 'n aanvang geneem het, het ek hom gekontak en 'n ontmoeting

met hom gereël, vroeg in Januarie 2004. Hierdie kontak is grootliks bewerkstellig omdat ek mede-promotorloos was en 'n kontraktuele verpligting teenoor UNISA gehad het om vordering te maak met my studie. Ek het Dr. Schurink as 'n laaste strooihalm gesien as mede-promotor vir my studie.

Dr. Schurink het my meegedeel dat hy aanklank vind by my navorsingsidee en dat hy bereid sou wees om as mede-promotor op te tree. Ek het aan hom verduidelik dat ek "positiwisties" geskool is, en hoewel ek geen kwalitatiewe navorsingsagtergrond het nie, ek besef dat ek geen ander uitweg met hierdie studie het as om kwalitatief te werk te gaan nie.

Dr. Schurink het onderneem om my van die nodige inligting en bystand te voorsien om my op die pad van kwalitatiewe navorser te plaas.

Prof. Groenewald het weer op sy kalme en neutrale wyse die burokratiese proses aan die gang gekry en dr. Schurink se aanstelling is later in 2004 amptelik goedgekeur. Voor dit egter gebeur het, het dr. Schurink my gehelp met die opstel van 'n nuwe en volledige navorsingsvoorstel (die eerste een was werklik baie vaag en kort) en hy was ook behulpsaam met die bywerk en opgradering van die hoofstuk oor teorie, asook die gebruik van analitiese induksie. Met betrekking tot laasgenoemde het die fokus veral geval op teorie-toetsing en gevolglik is die onderhoudskedule grootliks op bestaande teoretiese konsepte gebaseer.

Om te verseker dat die persepsies en ervarings van misbruik/mishandeling en verbandhoudende ervarings van al die deelnemers verkry sou word, is 'n skedule van temas opgestel aan die hand van bestaande konstrunkte vir gesinsgeweld. Dit is belangrik om kennis te neem dat, alhoewel die temas aan die slagoffers gestel is, hul rekenskappe so oop moontlik gehou is. Kernaflleidings van bestaande sosiologiese en verbandhoudende konstrunkte is, soos later beskryf word, in hierdie temas vervat. Om egter toe te laat vir insluiting van spesifieke ervarings en beskouings, is daar voorsiening gemaak dat persone ook enige iets wat hulle as belangrik in hul daaglikse ervarings beskou, kon deurgee.

Hierdie temas het die volgende ingesluit:

- ◆ Enige ervaring of siening wat die slagoffers met my wil deel, byvoorbeeld agtergrond, tydperk getroud of geskei, probleme wat in die daaglikse lewe ervaar word, ensovoorts.
- ◆ 'n Kort lewenskets waarin sosio-demografiese sowel as ander gebeure in die persoon se lewe uitgestippel word.
- ◆ Definisie en sienings van gesinsgeweld/viktimisering.
- ◆ Huidige gevoelens en beskouings.
- ◆ Enige ander sienings/of beskouings rakende gesinsgeweld.

'n Oorwoë instemmingsvorm is van professor Groeneweld verkry onder die briefhoof van die Universiteit van Stellenbosch, waarop onder meer sowel die promotor as die medepromotor se name en kontakbesonderhede verskaf is. Ek het nou in alle erns met die soektog na navorsingsdeelnemers begin.

3.4.3 Die opsporing van en ontmoeting met die navorsingsdeelnemers

Hierdie periode het geduur van Maart tot begin Mei 2004.

Soos reeds aangetoon, het ek uit die staanspoor geweet dat, grootliks vanweë die geslotenheid van gesinne sowel as die stigma wat kleef aan gesinsgeweld, dit baie moeilik sou wees om navorsingsdeelnemers op te spoor. Ek het by verskeie organisasies om hulp aangeklop, onder meer by FAMSA en die Christelike Maatskaplike Raad. Baie mense was simpatiek teenoor die saak. Ander was minder so. Een maatskaplike werker by

Korrektiewe Dienste het op my versoek of sy my kan help met die opsporing van manlike slagoffers van huweliksgeweld, (skater-)laggend gevra, “Dink jy regtig dit gebeur?”. Ek was uit die veld geslaan oor die onkundigheid van ‘n professionele maatskaplike werker oor hierdie probleem, alhoewel dit, gegewe die gebrek aan wetenskaplike kennis daaroor, seker te wagte kon wees. Hierdie voorval het my egter net meer vasberade gemaak met die uitvoering van my studie.

Op dr. Schurink se aanbeveling het ek twee plaaslike koerante genader. ‘n E-pos aan die redakteur van Die Rekord op 7 April 2004 is geïgnoreer. Die redakteur van die Tshwane Beeld was egter bereid om ‘n afspraak te maak. Toe sy die afspraak nie kon nakom nie, het sy ‘n vryskutjoernalis afgevaardig om my te kom sien. Ons het op 22 April 2004 in die Jazz Time Café in Brooklyn Mall in Pretoria ontmoet en ek het haar vertel van my studie en die probleme rondom die naspeuring van deelnemers. Daardie middag reeds het sy ‘n konsepartikel per E-pos aan my gestuur vir goedkeuring. Die artikel het op 5 Mei 2004 op bladsy 3 van Tshwane Beeld verskyn. Toe ek die artikel sien, was ek terselfdertyd opgewonde en gespanne, want ek het besef dit is nou of nooit! In respons op hierdie artikel het vier deelnemers na vore getree.

3.4.4 Data-insameling en die voorlopige analise-fase

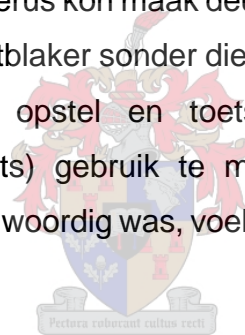
Na die ontvangs van die eerste oproep van ‘n potensiële deelnemer, was ek baie angstig en het met my vriendin, Annabel Koekemoer, oor my gevoelens gepraat. Sy het my, met ‘n sekere mate van sukses, gekalmeer en daarop gewys dat dit tog is wat ek wou hê en dat dit ‘n vereiste is vir die afhandeling van die studie. Hierna het ek kalmer oor die deelnemers geraak.

Die onderhoude is gevoer tussen 14 Mei 2004 en 12 Junie 2004. Die indringende onderhoude het ten doel gehad om inligting te bekom oor die navorsingsdeelnemers se ervarings met betrekking tot hul (in die geval van die vroulike deelnemer, haar en haar pa

se ervarings van) viktimisering en hanteringstrategieë. (Die vroulike deelnemer is ingesluit in oorleg met my mede-promotor, omdat ons gevoel het dat sy 'n unieke bydrae kon lewer om, as vrou, 'n man se ervarings van huweliksgeweld te kon weergee).

In al die onderhoude het ek die aard en prosedure van die studie verduidelik, en die persone in staat gestel om belangrike ervarings en beskouings van hul wêreld aan my te detailleer.

Die onderhoude is in my woonstel gevoer. Ek het gevoel dat, as die deelnemers bereid was om na my woonstel te kom, hulle 'n deel van my wêreld ook kon ervaar. Ek het ook gedink dat dit hulle moontlik meer gerus kon maak deur te weet waar ek woon en dat ek nie sal "wegraak" en hul verhale sou uitblaker sonder die nodige anonimiteitsversekering nie. Ek kon ook die bandopnemer opstel en toets sonder om van derde partye (koffiekroegbestuurders, ensovoorts) gebruik te maak. Die feit dat net ek en die deelnemers by die onderhoude teenwoordig was, voel ek, het ook aan hulle 'n groter gevoel van privaatheid gegee.

Twee van die onderhoude is in een sitting (van onderskeidelik vier uur elk) afgehandel, terwyl die ander twee (weens, onder meer, tydsprobleme) oor twee en vier sessies van twee tot vier uur onderskeidelik, afgehandel is. In laasgenoemde twee gevalle het ek veldnotas bygehou en die onderhoude hervat waar die vorige onderhoude geëindig het, op grond van die onderhoudskedule. In die opvolgssessies was sowel ek as die deelnemers meer ontspanne in mekaar se geselskap. In twee gevalle is die onderhoude opgevolg met telefoniese gesprekke waartydens klein onduidelikhede, wat uit die transkripsies na vore gekom het, opgeklaar is.

Die volgende sewe breë stappe is gevolg in navolging van Schurink (1992) in die uitvoer van die diepgaande onderhoude:

Sodra persone opgespoor is, het ek afsprake gemaak vir eerste onderhoude waartydens ek die aard en doelstellings van die studie aan hulle verduidelik het. Onder andere het ek hulle ingelig dat ek belangstel in hul ervarings van gesinsgeweld en hoe hulle dit hanteer het.

Ek het spesiale aandag gegee om die persone op hul gemak te laat voel. Ek het ervarings wat ek gehad het, my belangstelling in die veld, ensomeer, met hulle gedeel en hulle verseker dat die ervarings en gevoelens wat hulle met my deel, altyd vertroulik hanteer sal word.

Ek het toegesien dat die ingeligte toestemmingsvorm deur myself en die persoon onderteken word⁵

Ek het aan die persone verduidelik dat, ten einde nie waardevolle data van hul weergawes te verloor nie, ek van 'n kassetopnemer gebruik maak om ons gesprekke vas te lê. Ek het dit aan hulle gestel dat die bande, tesame met kort notas wat ek gedurende die gesprekke maak, getranskribeer sal word sodat illustratiewe uittreksels daarvan by die proefskrif ingesluit kan word

Ek het die persone ook ingelig rakende die manier waarop die onderhoude gevoer sou word. Gedurende die eerste onderhoud moes hulle my voorsien van 'n oorsig van hul lewe en die gewelddadige voorvalle. Vrae wat verband hou met die bestaande literatuur en wat in die onderhoudskedule⁶ ingesluit is, sou aan hulle gestel word.

In die afsluiting van die eerste onderhoud het ek verduidelik dat ek die inligting wat hulle met my gedeel het, sou bestudeer en daarna aspekte wat nie duidelik is nie, sou lys.

---

⁵ Kyk **Bylae 1**

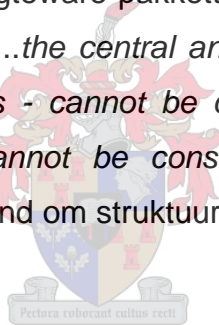
⁶ Kyk **Bylae 2**

Daarna sou ek na hulle terugkeer om sulke onduidelikhede op te klaar⁷. Aangesien die verkreeë data redelik volledig en baie ryk was, is geen opvolgonderhoude gedoen nie.

Die transkripsies is deur my moeder, Judy, gedurende Julie 2004 gedoen. Sy het die bande met behulp van 'n diktafoon teruggespeel en verbatim getik in WordPerfect op my tuisrekenaar. Moeite is gedoen om die data na te skryf. So, byvoorbeeld, het sy aangetoon wanneer 'n persoon gelag het of wanneer die opname onduidelik was.

3.4.5 *Intensiewe data-analise-fase*

Sedert die 1980's is 'n groot aantal sagteware-pakkette ontwikkel om kwalitatiewe data mee te hanteer. Kelle (1995:3) sê dat “...*the central analytic task in qualitative research - understanding the meaning of texts - cannot be computerised because it is not an algorithmic process and hence cannot be considered a mechanical task*”. Die rekenaarprogram word dus aangewend om struktuur aan die data te verleen.

3.4.6 *Die finale fase*

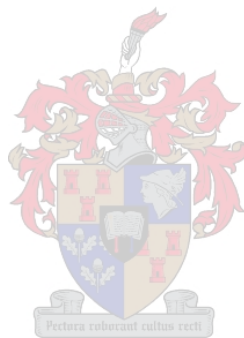
Hierdie periode strek vanaf September 2004 tot by die inhandiging van die proefskrif. Gedurende September 2004 tot einde November 2004 is Hoofstuk 4 (Databeskrywing) en Hoofstuk 5 (Data-analise) opgestel. Teen einde November 2004 is al die bestaande konsephoofstukke aan dr. Schurink oorhandig. Sy kommentaar en aanbevelings is in Maart 2005 aan my terugbesorg. Die aanbevelings wat hy gemaak het is bygewerk. Kopieë van hierdie hoofstukke is ook aan professor Groenewald oorhandig, waarna sy aanbevelings ook bygewerk is. Die veranderings wat ek aanbring word gedurig met professor Schurink bespreek en ons wag nog op professor Groenewald se laaste kommentaar.

---

⁷ Dit het slegs in die geval van twee deelnemers gebeur.

3.5 SLOT

In hierdie hoofstuk is die ontwikkeling van die metodologie, die verloop daarvan, en die kwaliteit van die navorsingsbevindinge bespreek. Die besondere aspekte wat aandag gekry het is my persoonlike wetenskapswaardes en -opvattinge, modernistiese kwalitatiewe navorsing, die navorsingsontwerp, seleksie van databronne, opsporing van navorsingsdeelnemers, data-insameling, vaslegging, berging en onttrekking van data, data-analise en -aanbieding, en strategieë vir optimale kwaliteitsnavorsingsbevindinge. Vir my eie evaluasie van die studie, kyk **Hoofstuk 6**.

HOOFSTUK 4

DIE MANSLAGOFFERS SE SOSIALE WÊRELD

4.1 INLEIDING

Soos reeds in **Hoofstuk 3** genoem, is vier navorsingsdeelnemers bekom deur middel van 'n artikel in 'n plaaslike koerant. Drie van die deelnemers was blanke mans wat aangevoer het dat hulle geweld ervaar aan die hand van hul vroue. 'n Vierde deelnemer, 'n blanke vrou, het grootgeword in 'n huis waar haar ma gewelddadig was teenoor haar pa.

Onderhoude is met al vier deelnemers gevoer. Aanvanklik is die deelnemers aangemoedig om hul verhale te vertel, en later is 'n paar teoreties-spesifieke vrae aan die hand van 'n onderhoudskedule - gebaseer op die teoretiese model soos uiteengesit deur Kurst-Swanger en Petcosky (2003) (kyk **Hoofstuk 2**) - aan die deelnemers gestel. In die meeste gevalle het die deelnemers spontaan verwys na faktore wat vervat is in die teoretiese verklaringsmodelle vir gesins- en huweliksgeweld. Die teoreties-spesifieke vrae is dan grootliks gebruik ter bevestiging van die teenwoordigheid of afwesigheid van spesifieke faktore by die geweldsinsident(e).

Die onderhoude is getranskribeer en kategorieë (ook grootliks aan die hand van die teoretiese model van Kurst-Swanger en Petcosky) is uit die data afgelei.

In hierdie hoofstuk word die belangrikste inligting wat uit die datastel na vore gekom het, aangebied. Daar word meer spesifiek: gekyk na die biografiese inligting van die slagoffers en aanranders onderskeidelik, waarna op hul ervarings en opvattinge gelet word, hul sosiale wêreld. In laasgenoemde bespreking word die volgende agt kategorieë (wat voortvloei uit die temas gebruik in die onderhoudskedule) gebruik:

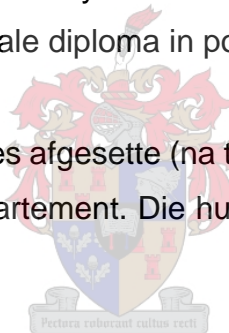
geweldsomsrywings, geweldsfrekwensie, geweldsoorsake, geweldsinsidente, geweldseffek, verhoudingsdisintegrasie, aanbly in die geweldsverhouding en mans en vroue se geneigdheid tot geweld.

4.2 SOSIO-DEMOGRAFIESE INLIGTING VAN DIE SLAGOFFERS EN HUL AANRANDERS

4.2.1 Die slagoffers

Gerrit is 'n 58-jarige afgetrede polisie-offisier, wat hom tans in sy tweede huwelik bevind. Dit is ook sy vrou se tweede huwelik. Sy se eerste huwelik het na 29 jaar in 'n skeihof geëindig. Hy beskik oor 'n nasionale diploma in polisie-administrasie.

Louis is 47 jaar oud en is 'n medies afgesette (na twee beroertes en twee hartaanvalle) adjunk-direkteur van 'n staatsdepartement. Die huwelik van 20 jaar is sy enigste en sy vrou se tweede.

Philip is 'n 37-jarige dienende polisiebeampte met matriek. Die huwelik van 16 jaar is albei se enigste huwelik.

Anneke se pa was 'n slagter/blokman met 'n st. 6- (tans graad 8) kwalifikasie. Die huwelik is in 1938 voltrek (beide egas se enigste huwelik) en is beëindig met die slagoffer se afsterwe in 1994.

4.2.2 Die aanrander

In die geval van **Gerrit** is sy vrou 'n afgetrede sekretaresse van 'n staatsdepartement, 49 jaar oud, met 'n matriekkwalifikasie.

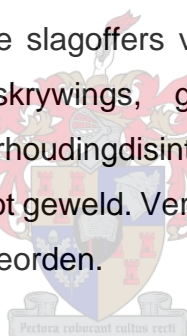
Louis se vrou is 'n persoonlike assistent by 'n lugvaartowerheid en op ouderdom 51 beskik sy oor 'n sekretariële diploma.

Philip se vrou is 37 jaar oud, ook met 'n matriekkwalifikasie en is 'n bestuurder by 'n groot versekeringsmaatskappy.

Anneke se ma (die aggressor) is tans 84 jaar oud. Sy beskik oor 'n st. 6- (tans graad 8) kwalifikasie en was haar lewe lank 'n huisvrou.

4.3 DIE SLAGOFFERS SE SOSIALE WÊRELD

Die sosiale wêreld van die manlike slagoffers van gesinsgeweld word ingedeel in 8 kategorieë, naamlik geweldsomsrywings, geweldsfrekwensie, geweldsoorsake, geweldsinsidente, geweldseffek, verhoudingdisintegrasie, aanbly in geweldsverhouding, en mans en vroue se geneigdheid tot geweld. Vervolgens word die slagoffers se verhale aan die hand van hierdie aspekte georden.

4.3.1 Sienings van geweld

Twee van die deelnemers het definisies van geweld gegee. Albei slagoffers het geweld breër omskryf as slegs fisiese geweld. **Philip** het begin deur te sê dit gebeur wanneer 'n man sy vrou fisies aanrand, maar toe gedraai na mans as slagoffers. Hy verwoord dit as volg:

Gesinsgeweld is, ek sou sê as 'n man fisies sy vrou mishandel, hom ontnem van basiese regte, regte van die lewe of huweliksregte en dan fisiese geweld soos in aanranding. In my geval soos ek sê was daar nie eintlik soiets wat plaasgevind het nie.

Dit is duidelik dat hierdie persoon nie onderwerp is aan fisiese geweld nie, maar soos later duidelik sal blyk, is hy geteister deur verbale, emosionele en ekonomiese geweld.

Louis het onder fisiese sowel as verbale geweld deurgeloop:

Louis: *Okay, fisiese geweld vind daar plaas. Nie so gereeld nie maar verbale “verbal abuse” vind baie plaas...*

ER¹: Sielkundige geweld.

Louis: *Okay as jy praat van sielkundige geweld. Sielkundige geweld dan sal ek sê ja. Dit is veral as sy my afkraak oor jy weet dat ek nie baie duidelik praat nie, en sielkundig dat sy vir my sê ek is te lui om te werk en ek wil die heeldag slaap, wat nie so is nie.*

ER: *Die verbaal, sluit dit nou hierdie sielkundig... in?*

Louis: *Die verbaal sluit die sielkundig in, ja, en soos ek gesê het, die fisiese geweld het al plaasgevind maar, en daar is baie dreigemente van fisiese geweld.*

Soos reeds genoem, is **Louis** om mediese redes (twee hartaanvalle en twee beroertes) ongeskik verklaar om te werk. **Gerrit** en **Anneke** het nie definisies van geweld gegee nie, maar in beide gevalle was daar, onder meer, fisiese en verbale geweld teenwoordig.

---

¹ **ER**=Navorser

4.3.2 Frekwensie van geweld

Die geweldsinsidente het gewissel van 'n daaglikse gebeurtenis tot 'n maandelikse een.

Gerrit stel dit so:

Dit was min in die begin maar dit het toe later ge-eskaleer ... Ja, dit sou eenkeer 'n week gebeur, selfs eenkeer in twee weke, maar dit het.

Louis, op sy beurt, stel dit op 'n vraag van my so uit:

ER: *Hoe gereeld vind hierdie geweld plaas?*

Louis: *Verbale mishandeling, elke dag. Fisiese mishandeling um ...*

Hy gaan voort en sê:

Ek word elke tweede dag, word ek oor die kole gehaal, dit is nou 'n mooi woord, oor die kole gehaal oor iets wat nie reg is in die huis nie en sulke goed.

Oor die frekwensie van geweld sê **Louis** verder:

Jy weet, as ek nou vir jou vertel daarvan, dan klink dit na asof dit niks is nie, maar as jy in die omstandighede is en sulke goeters hou permanent aan, miskien is permanent nie die regte woorde nie, maar jy hoor elke dag hoe sleg jy is, hoe jou pille jou na 'n gees laat lyk en al sulke goeters, dit is konstant. Dit gaan nie, daar is nie 'n onderbreking van 'n week wat sy nie sulke goeters uitdink nie.

Philip ervaar ook verbale geweld op gereelde grondslag:

Sy vloek op my en sy is gereeld, gereeld sal sy vir die mense vertel ek is pateties.

Anneke verwoord die frekwensie van die geweld op haar pa as volg:

Dan gaan dit weer vir twee of drie weke goed en dan het hy iets gedoen wat niemand weet wat hy gedoen het nie.

Die slagoffers se beskouings van geweld wissel van verbale, sielkundige tot fisiese geweld. Die frekwensie van die geweld wat hulle ervaar het, het gewissel van daaglik tot weeklik.

4.3.3 Oorsake van geweld

Drie van die deelnemers het probeer om die oorsake van die geweldsinsidente weer te gee.

Louis het die breedvoerigste hieroor uitgebrei:

Maar in 20 jaar het ek net gevoel my vrou het nog altyd enige rede gebruik om my by te kom, om my te abuse, om my te vloek, om my te skel en al sulke tipe van goeters.

Een meer spesifieke rede handel oor verhoudings met die breëre familie, asook probleme rondom die kinders (die dogter van **Louis** is deur hom aangeneem na sy huwelik met haar ma).

Hy het sy suster finansieel bygestaan om te studeer:

Ons het dit nie baie breed gehad nie, maar ek het toe begin werk en my suster het toe matriek klaargemaak en sy het vir my gesê sy wil graag gaan studeer deur Unisa. Ek sê toe vir haar okay, ek het nie die geld nie, maar ek is seker ek sal vir jou die geld kan leen, sodat jy die enigste kind is in die familie wat vorentoe gaan. Ek het die geld geleen en toe ons getroud is, het ek nog die lening afbetaal. Dit was een van die haakplekke gewees of die goed wat sy my toe oor abuse het. Ek sorg eerder vir my suster se studies as wat ek sorg vir my gesin...

Ja, sy het klaargemaak, ek het in hierdie geval vasgeskop en net gesê, kyk, dit is 'n commitment wat ek teenoor my suster aangegaan het en ek maak klaar, en dit het hewige konflik veroorsaak. Elke maand wanneer daardie R50 of R55 betaal moet word teenoor die lening wat ek aangegaan het, dan is daar maar 'n gevloekery en geskellery.

Hy leen goed uit aan familie:

En een van die goed waaroor sy gekla het, is dat ek in hierdie spesifieke geval het ek goed van my uitgeleen aan my swaer. Sy en my swaer kom nie ... ek kan sê my hele familie, my familie en sy kom nie oor die weg nie, want hulle sien wat gaan vir wat en ek het nie nodig om hulle dit te vertel hoe werk die dinge nie.

Hy wil by sy suster gaan kuier:

Ek mag nie vir daardie suster gaan kuier of niks nie. En as ek wil gaan kuier dan gaan kuier ek in die Kaap, sy bly in die Kaap. As ek daar wil gaan kuier een keer 'n jaar, dan gaan dit met soveel onsmaklikhede gepaard dat ek maar liever dit nie doen nie.

Hy wil sy (hul) seun tugtig:

Jy kan vir jouself dink as ek probeer om - kom ons sê maar byvoorbeeld as my seun 'n slegte rapport by die huis bring, met hom te praat en moontlik 'n pakslae gee daaroor omdat hy, soos gewoonlik, twee of drie vakke druipt, dan word my kop afgebyt.

Hul dogter ondergaan 'n aborsie:

ER: *So hierdie aborsie wat jou dogter ondergaan het, het dit aanleiding gegee tot geweld van jou vrou se kant?*

Louis: *Ja, in daardie stadium was dit haar pa en haar ma en syself wat vir my heeltyd gevloek en geskel het en gesê het hoe sleg ek is en so aan en op die einde van die dag, my dogter se oor die tou trap was toe toegeskryf aan die huislike omstandighede waarvoor ek verantwoordelik is.*

Ten minste twee geweldsinsidente het ook plaasgevind toe hy haar teëgegaan het:

ER: *Waar kom die mesinsident vandaan?*

Louis: *Die mesinsident kom van, sy het gesê sy verlaat my en ek kan nie onthou waarom dit gegaan het nie, maar ek het vir haar gesê, nee kom laat ons praat en die karsleutels het in die kombuis gelê. Ek het die karsleutels gevat sodat sy nie kan loop nie, ek wou met haar gepraat het. Dit is toe dat sy my met die mes rondom die eetkamertafel jaag en ek toe maar op die einde van die dag die sleutels vir haar gegee het en daar is sy weg...*

Daardie spesifieke aand het sy van die werk afgekom en sy was nie happy oor iets wat ek nie gedoen het, gedoen het of nie gedoen het nie, ek kan nie meer onthou

nie, en toe sê sy sy gaan nou haar kar vat en in die naaste paal vasry, want sy wil nie by hierdie huis wees nie. Toe staan ek in die kombuis en ek hoor haar, maar sy het toe net van die werk afgekom en sy het nog alles, haar handsak en al sulke goed, by haar en toe ek in die kombuisdeur staan en in haar pad staan sodat sy nie kan uit die huis uitgaan en haar kar vat en in 'n paal vasry soos sy sê nie, toe tackle sy my met haar handsak en slaan my oor die kop laat al die goeters die hele eetkamer vol lê.

'n Ander rede wat **Louis** aanvoer vir die voorkoms van geweld, het te make met finansies en die werksverdeling binne die huislike sfeer:

'n Ding wat sy baie vir my oor vloek en skel is dat sy sê ek sorg nie vir haar nie en ek sorg nie vir die kinders nie...Natuurlik as ek dit waag om een van daardie armmanskosse op te dis dan waai my kop. Dan word ek gevloek en geskel en al daardie tekens gewys, fok jou en "see the tears in my eyes" en sulke goeters...

En ek moenie vir haar sê "nee, of dit sal die dag wees" of whatever nie. Ek sê vir haar, "het jy gedink oor die reperkussies van dit wat jy nou sê?" en sy sê net eenvoudig vir my "ek luister nie verder na jou nie, ek druk my ore toe, jy hoef nie eers te praat nie, ek gaan, ek gaan". Ek kan vir jou sê dit was omtrent 'n maand, as sy my sien dan gooi sy vir my hierdie trek oog of vinger, fok jou, of whatever, en sy abuse my oor enige rede wat sy kan. As dit nie is dat die meid nie haar werk gedoen het nie, as dit nie is dat dit nou nie die kos is wat sy wou gehad het nie, maar sy het elke oomblik gebruik om my te vloek en te skel...

Toe ek nou vir my vrou gesê het, okay, jy is verantwoordelik om te sorg dat daar 'n bediende is, dat die huis skoongemaak word, die wasgoed gedoen word, gestryk word en alle sulke goeters. Ek doen nou hierdie werk en ek verdien ekstra geld daarmee, so ek gaan nou aan, dan moet jy nou sorg dat daar weer 'n bediende kom wat hierdie werk kan doen en al sulke tipe van goeters. Toe is dit oorlog...As

ek dit nie vir hulle aandra nie, as ek nie my vrou se kos aandra vir haar nie van die kombuis tot by die TV-kamer waar sy voor die TV kan gaan sit en eet nie, dan is die hel los...

Ja, en sy maak met haar geld net soos wat sy wil. Sy weet hoe minder sy op die huis spandeer, hoe minder geld het ek om iets anderste te doen. Dit gaan nie vir my soseer oor geld nie, want jy weet geld is nie vir my 'n major issue nie. As 'n mens gemaklik lewe en jy het ordentlike kos in jou maag en sulke goeters, jy ly nie honger nie, dan is dit vir my goed so. Ek het dit maar aanvaar, want as ek daardie kant toe praat, jy weet, van finansiële saamwerk en sulke goeters, dan is daar net oorlog.

Louis se beweerde ontrouheid lei ook tot geweld:

Ek het al vir haar by verskeie geleenthede gevra hoekom is dit vir jou nodig om vir my al vir twintig jaar, seker 'n jaar of wat nadat ons getroud is het jy begin om my te abuse. Hoekom is dit nodig vir jou? Wat sy toe vir my sê is dat sy het 'n treinkaartjie in my broeksak gekry wat ek haar nie 'n verduideliking voor kon gee nie. Nou moet jy sien, sy het my toe beskuldig dat ek toe 'n buite-egtelike verhouding gehad het met die houer van hierdie kaartjie, van die tweede kaartjie. Ek het my treinkaartjie en nog 'n treinkaartjie gehad. Sy gebruik daardie vroeër insident om haar abuse van 20 jaar goed te maak. Sy gebruik daardie insident...

Wat vir my snaaks was is dat sy altyd hierdie idees kry dat ek buite-egtelike verhoudings het, dat ek rondflirt met vrouemense en al sulke goeters. Ek weet nie of dit is omdat sy voorheen geskei was of whatever die probleem was nie en sulke tipe van goed nie. Sy het absoluut 'n manie daaroor. Jy weet toe ons getroud is, toe het sy, ek het nooit, as ons in 'n groep gesels, of sê maar nou ons loop een van haar vroue vriendinne raak in 'n winkelsentrum, ek kon nooit, maar nooit so staan en daardie vriendin van haar in die oë kyk of na haar kyk of niks nie. Dan,

agterna dan word daar vir my gesê ja, ek maak oë vir die vroumens en al sulke goeters, so die eerste lang tyd van die huwelik het ek, as ons in 'n groep is, waar daar vrouemense is, in sulke omstandighede, dan kyk en nie op nie, ek kyk heeltyd in die grond vas. Ek kyk nie eers vir die mense nie. Net om nie vir haar 'n rede te gee om nou weer te begin met sulke tipe van goeters nie. Okay, en ek weet nie hoe sy dit reggekry het nie, maar sulke insidente, sy glo later aan haarself. As sy oor iets gepraat het dan het sy vir my gesê ja ek het hierdie vroumens uitgekyk en ogies gemaak voor, en dan glo sy haarself. Ek dink as sy dit drie, vier maal herhaal het, dan glo sy haarself. So, ek kan van my kant af sê dat ek nog nooit, nog nooit enige buite-egtelike verhoudings met vrouens aangeknoop het, of whatever die geval mag wees nie, nog nooit. Maar ek word uitgekryt daarvoor en daar was, dit word elke keer dan word hierdie naam genoem, die ou koeie waarna jy gevra het, dan word hierdie naam genoem.

Ander oorsake van geweld sluit in tyd en siekte:

As ek nie daar is as sy kwart oor vier by die huis kom nie, dan is die hel los. Kyk sy vloek en skel my uitmekaar uit. Sy glo natuurlik dat ek nie siek is nie. Ek dink en miskien is dit my fout, miskien moes ek meer babatjie gespeel het en gesê het nee, ek is siek en al sulke goeters, maar ek is nie 'n persoon wat kan gaan lê nie. Ek het nog altyd van die standpunt uitgegaan ek het 'n gesin om voor te sorg en maak nie saak wat nie, ek sal my beste doen daarvoor. Toe ek reggekom het toe word daar gesê ek is nie siek nie, ek makeer niks nie. Die abuse, die verbal abuse en emosionele abuse, alles, alles het daarna nooit opgehou nie.

Louis se vrou het ook gewelddadig geraak toe sy om “werksredes” na 'n ander dorp of stad wou gaan. Een keer was na Nelspruit:

Ek sê toe vir haar “Kyk, ek glo nie wat jy vir my sê nie, maar bring vir my van jou werk af 'n amptelike brief wat sê jy moet ondervinding gaan opdoen van die

inspeksie van lughawens by Nelspruit Lughawe en as ek daardie brief - ek moet dit hê". Ek sê toe vir haar ek moet dit hê, "want as jy iets oorkom langs die pad, dan moet ek 'n ding hê dat jy amptelik Nelspruit toe is". Dat dit nou nie net 'n joytrip was of whatever nie. Yes! Dit moes ek nie vir haar gesê het nie. "Jy behandel 'n mens soos jou kind" en jy weet sy gil en gaan tekere...

Dit kan wees dat die Nelspruit-insident daartoe aanleiding gegee het, dat sy nou gesien het, okay sy kan nie Nelspruit toe gaan nie, sy lieg nou en sy lieg haarself teen 'n muur vas, wat uiting gegee het tot haar vuisslanery en gekrappery en goeters.

'n Ander keer was dit vir werk na Kaapstad:

Ek gaan toe na haar toe en ek sê vir haar "Jy gaan nie", en dit, en dit, en dit is die redes. "As jy voel dat ons sonder jou kan klaarkom dan is dit soos jy voel, maar jy het nog verantwoordelikheid hierso in die huis en ek kan nie sien dat ons vir drie dae 'n week sonder jou hierso in die huis moet klaarkom nie". O! En toe is dit nou nog omdat hierdie ding nou nie van haar gewerk het nie, was dit nou nog drie weke wat sy op haar beste was met abuse.

Geweld het ook voorgekom nadat **Louis** sy vrou gekonfronteer het oor onderskeidelik bedrog en diefstal:

My skoonma gaan deur as my vrou, jy weet, op my mediese fonds en ek weet nie hoe lank dit so aangegaan het nie, want dit kon voorheen ook gebeur het, maar na daardie spesifieke, ek dink dit was twee maande wat hulle hier by ons gebly het, was sy omtrent drie keer en die vierde keer was ek saam waar ek toe uitgevind het dit is nou hoe die setup werk. My skoonma gaan op my siekefonds deur as my vrou en die dokter speel saam en my skoonma betaal niks en sulke goeters. Toe ek daaroor praat, toe is ek nou die vuilgoed op die aarde, want hoe kan ek nou my

skoonma laat betaal vir haar doktersrekening? Sy kry gratis behandeling in die Kaap by die provinsiale hospitaal wat sy gewoon is aan en so aan, klinieke wat sy na toe gaan en toe ek daaroor praat, toe was ek die slegste ding wat kon bestaan en sy het my so sleg gemaak voor my skoonma en skoonpa, omdat ek nou durf waag om te praat daaroor dat sy besig is om bedrog te pleeg. Sy het vir my soveel dinge toegesnou dat baie keer, as ek nou so praat dan sê ek nie alles wat sy sê nie, want ek beskou myself nie as so common om die goeters kwyte te raak wat sy kwytraak nie...

Okay, ons gaan eendag na Game toe, ons gaan by 'n Game in en ek kan nie onthou wat ons daar gesoek het of wat ons wou gekoop het nie, maar sy roep my en sy sê vir my, "Kyk hierso". Sy maak haar handsak oop en sê "Kyk hierso", toe het sy van die - jy kry glas melkbottels en vir hierdie melkbottels is daar sulke spesiale plastiekproppe, hulle kom so in sulke pakkies. Sy roep my en sy wys my hierdie pakkie, maar ek sien die pakkie is nog toe. Ek het geen idee hoekom sy dit vir my wys nie en sy sê toe vir my maar sy het dit dan nou daar gevat. Toe sy dit nou vir my sê, toe stap ek so vinnig as moontlik uit die winkel uit. Ek wil niks te doen hê met die feit dat sy goed in die winkel steel nie en dan nie daarvoor betaal nie. Ek loop toe uit die winkel uit en ek kry amper 'n hartaanval daar voor die winkel se deur, maar ek staan daarso en wag dat sy moet klaarmaak. Sy koop toe haar goeters wat sy wou gekoop het en toe sy buite kom, ons het net so 'n ent van die deure af weggeloop, toe vra ek haar: "Besef jy wat jy nou gedoen het?" Sy het dit afgemaak as niks in die eerste plek wat sy gedoen het nie en hoe durf ek vir haar sê sy steel goed uit 'n winkel uit? Weer eens het sy my gevloek en geskel dat die see my nie kan afwas nie en, jy weet, net gesê ek moet stilbly, sy luister nie verder na my nie. So dit is ook 'n insident wat vir my skokkend was in hierdie tyd in my huwelik.

Philip het die geweld toegeskryf aan sy vrou se werk en werksdruk:

Kyk, ek sou sê, jy weet, ons was baie gelukkig gewees. Toe begin sy 'n manswêreld, soos ek sê, betree, want sy het 'n assessor geword. Haar werk het haar gewaarsku daarteen en gesê, "Mevrou, hierdie is werk met baie spanning en druk - dit is hoekom ons net mans aanstel". Sy het sover gegaan dat sy was by arbeidsadvokate wat arbeidsverhoudinge en goed hanteer, omrede hulle nie daardie pos wou gegee het as assessor nie, want hulle het gesê sy is 'n vrou. En hulle het toe ook op die einde vir haar die ding gegee en ek sou sê daar het ons probleme as begin. Toe begin sy ongelukkig raak in haar werk, sy kon nie lekker byhou nie en al daardie goed...

Ek dink dit is werksdruk. Want vroeër kon sy 'n situasie hanteer. Soos daardie aand wat ek teruggekeer het van die viswaters dat ek net vir haar sê "Hoor hier, parkeer net, dit is glad nie 'n ongerief om haar kar op 'n ander plek te parkeer. Dit is 'n dubbelgarage met 'n dubbelafdak voor en dit is alles agter die veiligheidsheining. So, sy kon haar bakkie net langsaan parkeer sodat ek net my goed kon aflaai, dan was, soos vroeër, was daar nie 'n issue daaroor nie. En net omdat ek dit vir haar gesê het, toe verloor sy dit heeltemal. Vloek my en skel my en gaan tekere.

Anneke beskryf die oorsaak van geweld aan die kant van haar ma teenoor haar pa as volg:

ER: *Wat sal jy dink het hierdie geweld of mishandeling, wat was die oorsaak daarvan gewees? Is dit iets wat hy gesê het, of hoe het hierdie dinge gebeur?*

Anneke: *Sy het hom beskuldig dat hy haar verkrag het op haar huweliksnag, baie keer. Daar was baie seks-geöriënteerde goed. Ek kan nie dit vir die waarheid sê nie, of dit die ding was nie. Ek kan sê dat sy baie kinders op 'n ry gehad het, nie*

op 'n stadium nie, dat sy dit nie wou gehad het nie. Dit was een van die redes. Haar broers het net een of twee kinders, hoekom moes sy so baie kinders gehad het? Hoekom kon hy hom nie ingehou het nie? Ek weet nie of dit gegaan het oor die baie kinders wat sy gehad het nie en dat ons haar gebind het nie.

Louis het die breedvoerigste uitgebrei oor die oorsake van geweld. Een rede was sy verhouding met die breë familie (veral sy susters en swaer). 'n Ander rede was probleme met die kinders (swak skolastiese prestasie aan die kant van die seun en 'n aborsie wat die dogter ondergaan het). **Louis** se vrou het gewelddadig geraak as hy haar teengegaan het as sy die huis per motor wou verlaat, daar het probleme ontstaan rondom finansies en die werksverdeling binne die huislike sfeer, sy beweerde ontrouheid, sy siekte en onstiptelikheid. Geweld het ook voortgespruit toe hy geweier het om haar vir “werksredes” buite-stedelike reise te laat onderneem en omdat hy haar aangevat het oor bedrog en (winkel-)diefstal. **Anneke** vermoed haar ma se gewelddadigheid teenoor haar pa het seksuele ondertone; hy het haar verkrag op hul huweliksnag, kon homself nie (seksueel) inhou nie en gevolglik sit sy met 'n klomp kinders.

Philip het sy vrou se gewelddadigheid toegeskryf aan onhanteerbare werksdruk.

4.3.4 Geweldsinsidente

Die geweldsinsidente wissel van verbale misbruik, emosionele afdreiging, die gooi en breek van voorwerpe, tot fisiese mishandeling.

Gerrit het 'n paar insidente van verbale/emosionele geweld weergegee:

Sy het die eerste tyd 'n taal gebruik wat jy nie van 'n dame verwag nie. En dan word my gewese vrou sleggesê. Ek het vir haar gesê, “kyk, dit is die ma van my kinders, maak nou nie saak watse probleme ek en sy gehad het nie, maar dit het niks met my tweede vrou te doen nie... “.

Party keer is jy 'n fokken ou man, of jy is 'n fokken hond, of jy is 'n fokken vark en sulke goed, wat sy normaalweg nie sal sê nie. Die taalgebruik en so aan wat sy normaalweg nooit sal gebruik nie. En my gewese vrou sal gevloek word. Sy is 'n P of 'n C of wat ookal. Dan sal dit gaan die seun van my dit en daai seun van my dat. Verder alles wat ek doen - wat gebeur het die laaste slag was so crazy. Sy het oor alle verbeteringe wat ek daar gedoen het, het sy net gesê ek het haar nooit geken in die goed en dit is wat ek gedoen het en dat is wat ek gedoen het.

Hierdie verbale/emosionele geweld is ook voor kleinkinders gepleeg:

Nee, dit het oor my gegaan, maar sy het nie 'n saak met die kind nie. Die kind is daar en, jy weet, dat die kind is nou so gewoond aan sy ouers wat baklei, hy staan toe daar en hy sê baklei julle, baklei julle? Hoe meer ek vir hom sê nee, moet nou nie bekommerd wees nie, hoe meer vlieg sy my in en gaan sy tekere hier bo-oor die kind en so aan. Ek sien toe dit is weer een van daardie goed, dit sal die hele aand so aangaan. Sy het kamer toe gegaan, ruk sy die deur toe en nou-nou vlieg daar iets in haar kop aan, dan kom sy daar uit en so sal dit nou gaan...

Pectus robustum cultus recti

Sy het ook twee kleinkinders. Nou dit het een aand gebeur. Kyk, ek was die oupa, ek was aanvaar as die oupa. Oupa. Hulle het ook geen oupa geken nie, maar ek kry herhalende bosluiskoors, en die outjie was een aand in die bad, die badkamer reg langs ons slaapkamer, en ek het skielik 'n aanval gekry. Die oomblik wat ek 'n aanval kry, dan begin ek bibber en bewe en so aan. En ek het onmiddellik 'n sweetpak aangetrek en in die bed geklim. En toe sy nou deurkom om die seuntjie te kom bad en sy sien ek lê in die bed, het sy onmiddellik 'n woede-aanval gehad omdat ek sal durf om in die bed te klim sonder om haar te ken in die storie, of sonder om vir haar nag te sê of wat ookal. Hoe meer ek vir haar sê, asseblief, ek is siek, ek het nou nie verniet in die bed kom klim nie, hoe meer vloek sy my oor die kind en so aan, tot ek naderhand een en 'n halwe slaappil gedrink het sodat ek net kan uitpass, andersins sal dit nou aanhou. Ander keer toe die dogtertjie, haar

kleinkind, ook daar kuier, kan ek ook nog onthou dat sy, terwyl sy die kind vashou - het sy haar vererg vir my en daar op my gestaan en skree en ek het vir haar net gesê, "asseblief, jy het 'n kind in jou arms", hoe minder besef sy dat die kind in haar arms was. Dit het nou net gegaan oor die aanval op my. Maar sy het my skade aangedoen.

In die geval van **Gerit** het die aggressor ook baie keer goed rondgegooi en ook fisies gewelddadig geraak. Rakende die gooi en breek van goed verwoord hy sy ervarings as volg:

Toe ek die volgende oggend teruggekom, toe sien ek sy het in die nag die chalet verwoes, al die glase is stukkend, daar is braaksel op die vloer en sy is vas aan die slaap in die bed en so aan...

Sy het 'n gewoonte gehad, sy het begin aggressief word en so aan, dan gooi sy goed rond. Sy storm my, op daardie stadium was sy groter as ek, sy was baie oorgewig gewees en so en so. Jy kan nie met haar in 'n stoeiery betrokke raak of wat nie, sy is net sterker as jy. En as sy in so 'n toestand is, in elk geval, kan jy niks doen nie...

Ek het vir haar van Japan af, voor ek afgetree het, 'n genuine Pierre Cardin-horlosie gekoop. Ek het eendag daardie horlosie stukkend gekry in die vuilgoedmandjie soos sy hom getrap het. Stukkend getrap. Ek het 'n kamera wat ek gekoop het meer as 30 jaar gelede, een met twee van daardie lang lense, ek het hom drie maande vantevore laat regmaak. Ek het R160 betaal. Sy het daardie kamera met daardie lens net so gevat en die gang afgegooi. Daardie hele kamera is skeef, daardie hele kamera is net in sy glorie in...

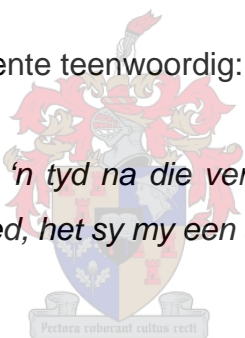
Ek het twee atletiekskilde wat by die voordeur was, die het sy weggegooi. Goed wat vir my van sentimentele waarde is, wat ek gekry het toe ek, op 40- jarige

ouderdom was ek die top-landloopatleet in Noord-Transvaal plus die topbeampte en sulke goed. Dit was in die display-kabinet, dit is weg. Sy ontken dat sy dit weggesmyt het, maar ek weet sy het dit weggegooi. Ek het al my deure afgehaal en ek het skuifdeure ingesit. Sy het een nag, in 'n woede het sy die badkamerdeur en die toiletdeur afgeskeur uit moedeloosheid en frustrasie met my en so aan. Ek het 'n miniatuur-TV gehad vir baie jare al. Sy het dié ook een aand gegryp en hom laat hop. So het sy nou maar haar frustrasies ... as sy my nie kon bykom, dan het sy toe van my goed vernietig en van ontslae geraak en daardie tipe van dinge... Maar toe gaan sy na die ander uiterste toe en sy begin woedebuie kry. Ek het eendag daar in haar woonstel gekom toe het sy alles, maar alles wat daar was, verwoes. Jy kon nie loop van die goed wat so gelê het en so aan nie.

Daar was ook fisiese geweldinsidente teenwoordig:

Op 'n stadion, kom ek sê 'n tyd na die verhouding aan die gang was, toe sy ontsteld geraak het oor goed, het sy my een aand met 'n bottel koeldrank gegooi en toe klap sy my...

Toe, ek kan nou nie lekker onthou presies wat gebeur het nie, maar toe ons moet gaan slaap, toe is sy heeltemal aggressief teenoor my en skielik toe slaan sy vir my met die vuig in die gesig. Toe sê ek vir haar, "Jy weet, ek weet nie nou wat hier aangaan nie," maar elke keer as ek gesê het sy moet dit weer doen, het sy my weer met die vuig geslaan - 14 keer. Ek het hulle so getel. Die vuig in die gesig.

Louis se ander ervarings van geweld aan die hand van sy vrou kan as volg geïllustreer word:

Toe ek reggekom het (na die beroerte), toe word daar gesê ek is nie siek nie, ek makeer niks. Die abuse, die verbal abuse en emosionele abuse, alles, alles het daarna nooit opgehou nie...

Ek het nog altyd net een ding voor my oë gehad en dit is miskien hoekom sy altyd vir my sê ek sorg nie vir hulle nie, jy weet, en al sulke goeters. Daar is net een ding wat my gedryf het, my gesin. Sorg dat jy die beste vir hulle kan kry en ek het 'n saak vir myself uitgemaak. Kry soveel innings as wat jy kan, vorder sover as wat jy kan, sodat, as jy die dag neerslaan, dat hulle, dat hulle nie swaarkry en sulke tipe van goeters nie...

My vrou was die een wat die meeste gedink het sy het die reg om niks te doen in die huis nie, absoluut niks nie. Ek is daar en sy het my haar wit meid genoem. By haar familie het sy grappies gemaak dat ek haar wit meid is. Haar wit meid moes alles agter haar aan die kant maak, skoonmaak, haar bed opmaak...Daar was net eenvoudig vir my gesê ek slaap die hele dag en ek is te lui, dit is hoekom ek die huis kan skoonhou. Dit is wat daar vir my gesê is. Dit het op my kop afgekom. My vrou het op my kop afgekom oor wasgoed wat nie reg is nie, die huis wat vuil is en al sulke goeters, want hierdie wit meid is lui en wil heeldag slaap...

O! Ja, behalwe binne in die huis, was ek goddeloos geabuse oor die tuin buitekant. As ek die dag gras gesny het, dan sal sy nooit sê dit lyk mooi en sulke goed nie, maar laat daardie gras 'n week staan en dan begin sy vloek en skel en tekere gaan. As ek nou sê vloek en skel, dan is dit nou nie dat sy 'n bietjie hard praat nie, sy vloek en sy skel oor die gras nou 'n bietjie lank is. Die swembad se water moet kristalhelder wees, nou hy is normaalweg kristalhelder. As ek chloor ingegooi het of ek het hom geskok of soiets, dan is die water so effe melkerig. Dan staan sy daar in die eetkamer en kyk sy so deur die venster en dan sê sy: "Waarom is die fokken swembad weer so pikswart?". Dan is dit behandel met chloor, hy is so melkerig, maar sy oordryf alles. Ek dink en kan nie so vinnig die goeters gee waaroor sy oordryf nie, maar soos byvoorbeeld as ek na rook ruik, dan stink ek. "Jy fokken stink"...En dan sê sy ook vir my ek is 'n moffie. Waar sy aan daardie idee kom, dit weet ek nie, want sy beskuldig my ook gedurig dat ek loop met ander vrouemense rond en sulke tipe van goeters. Waar dit wel kan vandaan kom, is dat

my suster het 'n gay lifestyle en oor hierdie suster word ek gedurig geabuse. Kyk, my suster kan haar lewe lei soos sy wil, dit clash net met myne dit is al. Sy raak enigiets kwyd, en die feit dat sy sê ek is 'n moffie is sover verwyder van die waarheid af, dat dit maak net nie sin nie. Ek kan nie vir jou vertel waarmee sy alles uitkom net om my by te kom nie. Soos ek stink, ek is 'n moffie en al sulke tipe van goeters. 'n Ding wat sy baie lief is om ook te sê is dat ek 'n slegte witmens is en dan voeg sy by ek is slegter as 'n kaffer ...

Sy het vir my gesê ek mors geld, sy het vir my gesê by elke vrou wat ek by was het ek 'n verhouding gehad. Het ek buite-egtelik gespyker en ek weet nie wat alles nie. Nou moet jy dit sien teen die agtergrond wat sy ook vir my sê ek is 'n moffie. Sy het my lewe hel gemaak. Sy het my beskuldig van buite-egtelike verhoudings. Die vroumense se name kan ek vir jou noem, die een is Engela, ons buurvrou, die ander een is Annemarie, die fisioterapeut, die ander een is - en hieroor was ek baie geskok gewees: sy sê ek het 'n verhouding met die bediende wat ons gehad het. Ek was so geskok gewees. Buiten die feit dat ek te veel van myself dink om eens 'n verhouding met 'n witvrou aan te knoop, wat nog te sê van 'n meid. Ek is ook nie so grootgemaak nie en, jy weet, dit is vir my iets uit die bose uit.

Toe **Louis** sy vrou met sy siektetoestand konfronteer, was die verloop as volg:

Maar dit wat ek toe vir haar gesê het, sy neuk my gesondheid verder op en sy is besig om my dood te maak. Toe sê sy vir my, "Dit gaan nie vinnig genoeg nie", en daarom dink sy sy doen nie 'n goeie job daarvan nie.

By 'n ander geleentheid het sy seun 'n uitdruklike opdrag van hom geïgnoreer en toe hy die kind wou tugtig, het die volgende toneel hom afgespeel:

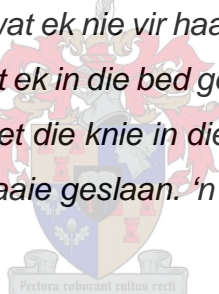
Anyway, ek sê toe vir hom, "kamer toe", en ek en hy is kamer toe en ek vat die belt in, toe kom sy ma daar ingewals en sy kom staan voor hom. Nou staan hulle twee

in die deur van die kamer en ek staan in die kamer en sy begin daar op my te vloek en te skel en sy sê onder andere vir my, “as jy hierdie kind vanaand ‘n pakslae gee dan donder ek vir jou dood...”.

Ander fisiese geweldsinsidente sluit in:

En die rede hoekom ek haar, seker ‘n jaar nadat ons getroud is, wou skei het, was behalwe nou die verbale verkleining en gevloek en geskel en sulke tipe van goeters, het sy eendag my om die eetkamertafel rondgejaag met ‘n mes omdat ek nie wou gedoen het wat sy wou hê ek moes gedoen het...

Okay, die eerste insident is die insident wat sy my om die tafel gejaag het met ‘n mes, oor die kar se sleutels wat ek nie vir haar wou gee nie. Nog ‘n insident is, en daar was twee insidente, wat ek in die bed gelê het, wat sy ook kom lê het en dan het sy vir my die een keer met die knie in die rug gepot en die ander keer het sy met die vuus op my blaai geslaan. ‘n Ander keer het sy voor my seun my met ‘n handsak bygekom.

Okay. Ek het ‘n aantekening hierso gemaak (18/8) dat sy my met die vuiste bygekom het en my in die gesig gekrap het.

ER: *Is dit nou 2003?*

Louis: *2003, ja. Dit was in die tyd wat ek en sy die Nelspruit-issue gehad het, wat sy so vir my gelieg het oor Nelspruit. As ek jou ‘n insident vertel soos ek nou net vertel het van Nelspruit, dan stel ek nie vir jou die goeters wat tydens dit gebeur het nie. Die Nelspruit-issue loop, sê maar, ek dink ek het gesê vir ‘n maand en ‘n half wat ons mekaar geïgnoreer het, nie met mekaar gepraat het nie, sy gevloek en geskel het die eerste of die beste oomblik of enigste oomblik wat sy kon in die*

hande kry, oor enigiets geskel het en ek dink dit was een van hierdie, in hierdie tyd, wat sy toe vir my met die vuus geslaan het en my in die gesig gekrap het. Dit kom nie miskien so uit as ek die insidente vertel en so aan nie.

Dit het egter nie net gebly by verbale en fisiese aanranding nie. Soos reeds gemeld het **Louis** twee beroertes gehad. Dit is gevolg deur fisiese verwaarlosing deur sy vrou. 'n Voorbeeld ter illustrasie:

Sy en haar ma en pa het opgekom en hulle was daar by die huis gewees, ek dink vir twee maande, nadat ek my beroerte gehad het. Ek kan vir jou die voorbeeld gee van die fisioterapeut het skuins oorkant ons gebly, dan hoef ek nie oor te gaan na haar toe nie, na haar spreekkamer toe nie, dan kom sy sommer by die huis en gee sy my oefeninge en goeters daar vir my. Okay, dit was een keer per dag en dan bad ek nou voor sy kom en so aan, maar nou moet jy verstaan, ek was heeltemal verlam aan die linkerkant, ek kon amper niks doen met die linkerkant nie. Ek het my hare gewas met my regterhand en het my lyf gewas met my regterhand, alles met my regterhand. Ek kon nie eers uit die bad uitklim ordentlik nie. Ek moes op een of ander manier van my regterkant af omgerol het uit die bad uit en dan probeer om myself reg te kry, om my af te droog met my regterhand. Die spesifieke oggend het sy vir my in die bad gesit. Ek moes my eie badwater tap, ek sit op die toilet en dan tap ek die water. Sy het vir my gehelp om in die bad in te klim en dit was seker so by kwart voor agt se kant. Toe ek weer sien toe is sy en my skoonma al aangetrek en alles en ek vra toe maar wat gaan dan nou aan? Nee, hulle gaan nou winkels toe. Nou moet jy weet, ek sit in die bad. Ek kan nie myself help nie. Ek vat 'n uur om myself skoon te was met een hand en hulle "tjaila", hulle gaan nou winkels toe, hulle gaan nou shopping doen en ek moet maar self sorg dat ek klaarkom en dan onder kom, na die kamer waar die fisioterapeut nou oor 45 minute gaan wees.

Louis gee egter toe dat die geweldsinsidente wat hy genoem het, nie alle sulke geweldsinsidente insluit nie:

Die vyf insidente is nou insidente wat ek nou uitgesonder het, maar daar kan ander insidente ook wees wat ek nou nie eers die moeite werd ag om te noem nie, want soos ek jou sê, as jy vir 20 jaar saam met 'n situasie lewe...

Philip se verhouding met sy vrou het so versleg dat egskeiding al genoem is:

Ek en sy het begin praat en sy het na my toe gekom en gesê sy wil van my skei, want sy is nie meer lief vir my nie. Dit was haar rede gewees.

Sy het haar egter bedink en toe as volg geredeneer:

Sy het op 'n stadion gekom en sê sy weier om van my te skei verder, want sy gaan nie in 'n hof staan en baklei oor die tipe van goeters, want sy is bang haar image of haar wat sal 'n mens sê, haar beeld, ly skade en haar reputasie, as al die goed uitkom. Sy het gesê ek moet net doodeenvoudig bly waar ek bly en sy bly waar sy bly en ons bly getroud en so.

Toe **Philip** dit aan haar stel dat hy dan eerder wil terugtrek huistoe, het die gesprek as volg verloop:

Jy weet, sy het ook nou eendag vir my gesê, toe sy weier om voort te gaan met die egskeiding, toe sê ek vir haar, maar dan kom ek huistoe. Toe sê sy dan sal ek iemand kry om jou te laat uithaal, want jy sal nie terugkom in die huis nie.

Ander gesprekke eindig ook op hierdie dreigende noot:

Soos goed soos, "boetie, nou vat jy die verkeerde girl aan, ek sal jou opfok dat daar niks van jou oor is of jy sal met niks hier uitstap nie, ek sal jou vernietig..."

Toe wil sy nie verder oor die hele situasie praat nie en toe druk sy mos haar gesig in my gesig en sê, "Kom slaan my laat ek vir jou kan laat toesluit".

Sy het toe ook 'n beskermingsbevel teen hom gekry:

Die volgende oomblik, toe ek weer sien, toe kom my vrou, of toe kom die balju by my huis aan met 'n beskermingshofbevel wat sy op my bedien, wat sy gaan kry het, waarin sy beweer weer eens, ek sal haar doodskiet en ek sal my kinders doodskiet, of nee, dit het sy nie in die eerste een gesê nie, sy het net gesê ek bedreig haar lewe. Dit hof het toe aanvanklik nie 'n beskermingsbevel toegestaan nie. Dit was 'n Donderdagmiddag. Hy het vir my in kennis gestel dat ek die 22ste Junie in die hof moet wees en sy moet ook daar wees en dan sal hulle beslis oor 'n beskermingsbevel, want haar storie het nie vir hulle sin gemaak nie...

Toe het sy die Maandagmiddag of die Vrydagmiddag, het sy teruggegaan hof toe en vir hulle die grootste klomp leuens gaan vertel. Toe bring sy sommer die kinders by. Ek sal my kinders doodskiet, ek sal haar doodskiet en ek weet nie wat alles nie. Die saak wat sy teen my gemaak het, het ek gereël dat hy moet teruggetrek word. Maar in haar selfde aansoek meld sy, sy skryf haar verklaring en sy sê haar redes is vir die beskermingsbevel, sy vrees vir haar en haar kinders se lewens. Maar in die aansoek skryf sy ook dat ek moet elke tweede naweek my kinders vat en ek moet hulle kom haal net wanneer ek hulle wil sien.

Rakende hierdie emosionele en verbale geweld, ervaar **Philip** dit as volg:

Sy breek my emosioneel af en sy gebruik die stelsel wat in plek is om te kry wat sy wil hê en almal luister net na haar, niemand luister na my kant van die storie nie. Jy weet, sy maak al hierdie bewerings van my, van dat ek haar wil doodskiet - en die hof glo haar...

Sy vloek op my en sy is, gereeld sal sy vir die mense vertel ek is pateties en sy weet net nie wat om met my te doen nie. Veral die laaste tyd. Sy het al hoe meer begin vertel dat ek dra niks by in haar lewe meer nie. Jy weet, sy kraak 'n ou sielkundig af, sy breek jou af.

Philip se vrou het ook lede van haar en **Philip** se gesinne van oriëntasie en die kinders in die magspel gebruik:

Die volgende, toe daag sy daar op saam met my pa en haar pa. Sy het toe agter my rug na my ouers toe gegaan en vir hulle vertel ek laat haar deur die nagte wakker sit en ek wil met haar baklei en al die en daardie goed, en sy het ons net almal bymekaar gekry om vir ons te sê dat sy nou finaal gaan skei. Daar het sy ook, voor haar pa en my pa, gesê sy verwag geen onderhoud van my nie, sy wil mooi uitmekaar uitgaan en ons moet nog pelle wees en sy sal nie onderhoud van my verwag nie, omrede sy reeds drie keer meer geld as ek verdien. Dit was vir my swaar...

Skelm het sy haar pa gaan bel, haar pa het daar ingestap en my begin dreig en gesê, as ek nie nou vir my vrou toelaat om van my te skei nie, dan sal hy 'n hofbevel teen my, 'n inderdik teen my kry. Ek sê, maar ek keer haar nie, ek het net vir haar gesê laat ons die goed opskryf. Hy het toe daar gesit en hy het toe die goed begin opskryf, my skoonpa, en alles verdeel. Ek het stilgebly en gesê hulle moet maar verdeel soos hulle wil, ek gee nie om oor daardie tipe van goed nie. Ja,

van daar af het alles net agteruitgegaan. Daardie selfde middag het my skoonpa vir my dogter gesê - hy het haar voor ons geroep, sy is 10 jaar oud - en hy het vir haar gesê, "Luister hierso, my dogtertjie, as jou pa weer met jou ma praat oor die egskeiding, of as hy met haar wil baklei, dan bel jy vir oupa en dan sal oupa sorg dat jou pa toegesluit word". My kind was buite haarself. Sy het in trane uitgebars...

Ek en sy het ook een nag 'n argument gehad en toe het sy haar broer gebel en hy het daar aangekom en hy het daar begin met 'n stryery en my begin beledig, en die oomblik wat ek omgedraai het om weg te loop, toe kom hy van agter, toe slaan hy my hele oog oop en toe ek nou daarop reageer en hom wil terugslaan en ek hom klaar op die grond gehad, ek wou hom doodgemaak het daardie dag, toe skree sy op my dat sou ek enigiets aan haar broer doen, dan sal sy summier van my skei en ek hoef ooit nooit weer met haar praat nie...

Sy het verder gegaan en haar broer by haar in my huis laat intrek. Sy het huurgeld van hom af gekry in my huis. Sy het my kinders al hoe meer verwaarloos. Sy het doodeenvoudig net nie vir die kinders klere gekoop nie. Dan sê sy vir die kinders goed soos, jou pa betaal nie onderhoud nie, so ek kan nie vir julle klere koop nie. Sy en haar pa het die kinders so teen my opgemaak. Hulle vertel vir my dogter dat pa's wat nie onderhoud betaal nie, gaan tronk toe en vir my seuntjie vertel hulle, ja, jou pa is nie 'n regte polisieman nie, en al sulke goed. My kinders, toe ek hulle weer kry vir 'n naweek, was hulle so deurmekaar en verbouereerd, daardie arme kinders het nie geweet watter kant toe nie.

Anneke onthou ook baie geweldsinsidente deur haar ma. Hierdie insidente sluit ook emosionele, verbale en fisiese geweld in. Wat emosionele en verbale geweld aanbetref, vertel sy die volgende:

Emosioneel was daar baie. Daar was emosioneel, dit stel ek ook as geweld, want daar was 'n stadium gewees, kyk na my sussie se selfmoord, is die wapens by ons ingetrek, want sy het haarself geskiet. En toe het my ma, sy vat 'n kragprop en sny sy hom so af, dat trek sy daardie drade oop en dan prop sy hom in en sit sy vir ons almal daar op 'n ry, die drie jongstes. Dan sal sy vir my pa sê: "As jy vanaand in hierdie huis inkom, dan vat ek aan hierdie ding en jy sal dan verantwoordelik wees vir die skok wat hierdie kinders gaan opdoen om my dood te sien". Dan moet jy weet, dit werk op hierdie drie kinders, hulle is histories, hulle skree soos maer varke en jou pa weet nie wat om te doen nie, want as hy inkom, dan gaan hy vir haar dood verantwoordelik wees, maar hy is ook verantwoordelik vir hierdie kinders wat daar sit ook. So ek beskou dit ook as geweld...

Sy het baie op hom gevloek. Sy kon geweldig vloek op hom, sy het verskriklike woorde gebruik teen hom, wat ons as kinders nog nie gehoor het nie. Sy het hom verskriklik gevloek. Die "F" is baie gebruik en dan hy is heeldag besig met hoere. Daardie woord van hoer was duisend keer gebruik.

Met betrekking tot die tipiese geweld in haar ouers se huwelik, het **Anneke** haar as volg uitgelaat:

ER: *As jy praat van die aanrandings, dit is nou jou ma en jou pa?*

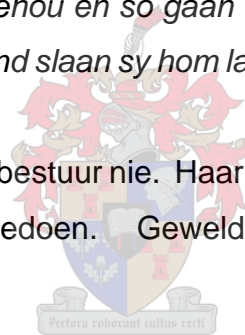
Anneke: *Ja, dit is aanranding waar my ma my pa aangerand het. Sy het hom altyd beskuldig oor goed en as 'n kind weet jy nie regtig waarom gaan daardie goed nie... Ek onthou daar was 'n - ek gaan nou die naam noem - 'n vrou. Haar kinders was saam met ons in die skool gewees. Sy was eintlik 'n boervrou, eintlik 'n liewe vrou as jy so kyk, maar my ma het geglo my pa het 'n verhouding met haar. Daarvandaan kan ek onthou, presies, dan het my ma vir hom gesê: "Daardie hoer was weer hier gewees en jy het weer 'n verhouding gehad". Dan het sy hom geklap en geslaan en geskop en sy het nogal baie geweld gebruik, jislaaik... Dan*

het sy hom aangerand, dan was daar nou 'n bakleiery oor sy gehoer en rumoer, die vrouens wat hy gehad het, wat hy gedoen het, hoe hy dit gedoen het, en hy was weer te vriendelik met die en daai in die slaghuis...

Ja, dan het sy het wakker geword, dan word ons wakker, dan slaan sy hom. Dan rand sy hom aan. Dan word jy wakker met hierdie geskree: "Jy moet nie dink dat ek jou dinges sal wees nie, want hierdie ... Moenie na my toe kom nie, want jy het nou weer hierdie hoer gehad vandag en jy het nie dit gedoen nie en jy het dit gedoen..."

Hy het al vir haar 'n geskenk gekoop en dan gooi sy hom met daardie geskenk. Maar dan het sy net aangehou en so gaan ons nou daardie hele dag deur, een verskriklike geweld, vanaand slaan sy hom laat dit erg lyk, en dan gaan slaap ons.

Anneke se ma kon ook nie motor bestuur nie. Haar pa het dus die bestuurwerk vir onder meer uitstappies en inkopies gedoen. Geweld het ook tydens hierdie insidente voorgekom:

Ja, want sy kan nie kar bestuur nie. Dan knyp sy vir hom in daardie binneboud. Dan sê sy vir hom: "Hoor hierso, jy het dit weer met daardie vrou en met daardie vrou gedoen en so en so", en dan begin ons koeie grawe van 1938 af. Dan gaan ons aan en aan en ry daai kar dan so by daardie berge. Dit kan ek onthou, daardie vrees, veral vir die jongste kinders, en dat hulle skreeu, want jy sien hoe kom daardie afgrond... Dan begin die oorlog en dan hou die oorlog aan en aan en word hy geknyp en geklap. Dit was dit. Inkopies het hy by haar gevat, want kyk, sy kon nie bestuur nie. Op 'n latere stadium het hulle twee in die kar gesit en dan het ek en my sussie gaan koop en ons het gewag, en dan het hy gewoonlik vir iemand op die sypaadjie "gechaff".

ER: *O! Okay. As julle terugkom, is dit weer blouoog-tyd.*

Anneke: *Is dit blouoog-tyd. Ja, dan het hy hierdie vrou “gechaff”.*

Die kinders moes ook versigtig wees om nie vir hul pa kant te kies nie:

ER: *Dan word hy geklap?*

Anneke: *En dan word hy geklap en dan word hy aangerand. Ons sal sê: “Maar ma, pa het niks gedoen nie”, “maar jy vat ‘n kans, moenie weer vir my sê ek lieg nie”. Dan sê ons “asseblief, die mense kyk na ons”. Dan sê sy, “Dit is nie ek wat dit begin, dit is jou pa wat dit begin”. Nou net soos gewoonlik dan word die vrou ‘n dikgat genoem en ek weet nie watse goed alles genoem nie. Maar daardie tipe ding word genoem... Ek kon met hom gesels, maar ek moet oppas wat ek vir hom sê, want nou is die duiwel weer los. As ek net vir hom iets sê dan sê sy, “Wat het die kind nou weer vir jou gesê?” Whack, “sy vat weer jou kant”. Of as een van die kinders net ‘n bietjie net te vriendelik met hom is, “Ja bederf, kruip in sy dinges op!” Whap.*

Anneke se ma het ook probleme ervaar met herdenkings (verjaardae en feesdae ingesluit):

ER: *Jy sê dan die huweliksherdenking?*

Anneke: *Ja, die 24ste Desember was die huweliksherdenking. Dit was altyd vir haar die verskriklikste gewees, want dan was die slaghuis ‘n bietjie baie besig gewees, want dit was die dag voor Kersfees en dan het sy hom beskuldig hy het nie huistoe gekom nie en hy was weer besig met sulke dinge daarso, en al die goed. Dan begin sy sê: “Jy het my verkrag op my huweliksnag, jy het dit gedoen op ons huweliksnag, ek het nie ‘n gelukkige huweliksnag gehad nie. My huwelik*

was die grootste fout wat ek gedoen het. Ek moes geluister het vir my pa, hoekom ek nie met jou moes getrou het nie. My pa wou nie gehad het ek moet met jou trou nie, maar ek het nie ore gehad nie en wat weet 'n 17-jarige meisie.” En dan het sy feite en besware gehad en daar het dit gebly en alles... Ons is baie keer 'n piekniekterrein toe en dan kan my pa op daardie Kersdag, ek weet nie hoekom nie, dan het sy vir hom gesê: “Jy het daardie vrou doer gesien en jy het vir haar ogies gemaak”, en dan klap sy hom.

Die geweld het ook oorgespoel na die seksuele sfeer. Dit het gewissel van weerhouding van huweliksregte, seksuele onbetrokkenheid tot blatante afdreiging.

Louis verwoord sy ervarings so:

Toe het ek ook vir haar gesê: “Luister, en jy sê vir my jy wil nie kinders hê nie, so ek is nie bereid om kinderloos die lewe in te gaan nie”. Toe sê sy vir my, “Okay, ons kan praat oor 'n kind”, maar dan wil sy ophou werk, sy wil glad nie werk nie. Ek het maar weer soos gewoonlik probeer om die beste te lewer sodat ek kan bekostig om vir 'n kind, vir haar en vir my te sorg dat sy nie hoef te werk nie. Dit was nie vir my reg nie, want dit was eintlik vir my 'n tipe van 'n afpersing gewees, dat sy dan by die huis wil sit en, jy weet, en geen bydrae lewer nie, jy weet tot die ekonomiese groei van die huwelik nie.

'n Ander ding wat sy doen is, sy gebruik seks ook as 'n “tool” om my te straf. Meeste van die tyd sê sy vir my ek verdien dit nie. As ek by haar toenadering soek, dan sê sy vir my, wag tot môreaand of wag tot die naweek toe. Daardie môreaand en naweek kom nooit nader nie. Sy is die meeste van die tyd dan onbetrokke en die enigste tyd wat sy 'n bietjie meer gemaklik raak oor seks, is wanneer sy, sê maar, 'n glasie wyn gedrink het of soiets, jy weet. Ek het nou hier geskrywe dat wanneer sy 'n dop in het, maar dit is nou nie asof daar gedrink word nie. Dit is nou net as sy 'n drankie geniet dan is sy nou 'n bietjie meer liefdevol

gewees. Dan, om 'n voorbeeld te gee van hoe onbetrokke sy, as dit gebeur, as seks gebeur, hoe onbetrokke sy is. Kan ek vir jou die voorbeeld gee van dat, terwyl ons besig is om te liefkoos, stuur sy 'n SMS, jy weet, en die datums en goed daarop, van ... kan ek gou vir jou hierso sê ... Dit was op die 22ste Julie 2003. Jy weet, toe lê ons in die bed en ek probeer toenadering soek en ek is besig met haar en so aan, maar sy is heeltemal onbetrokke. Sy lê daar soos 'n "lady butt" en dit was, ek moet sê, dit was 'n tyd wat sy nie gelukkig was oor sekere dinge nie, en dit is seker maar een van haar maniere weer om my te straf, of whatever die geval mag wees, maar dit was die 22ste Julie. Toe stuur sy die SMS terwyl ons besig is om te vry en daarna was dit sommer net so woerts-warts.

Een aand toe sê sy vir my "Ons kan nie nou seks hê nie want die kat sit en kyk vir ons". Dit is eintlik lagwekkend. Ander kere dan lê die kat op die bed - nog iets wat my heeltemal dwars in die krop steek, dat diere op my bed moet lê. Maar ek het nie 'n keuse nie. Dit word net gedoen en klaar, en ek moet net my mond hou. Of sy sê die kat lê so lekker op die bed, ons kan hom nou nie steur nie. Jy weet, met daardie tipe van goed moet ek saamleef. Of anderste sê sy vir my, "O! Nee, ek het nou 'n te groot pee aan" en sy staan op of sy loop en sy gaan toilet toe en sy sit daar met 'n boek. Of sy sê vir my sy is moeg, of sy sê vir my ek stink en die stink van wat sy praat is omdat ek rook.

Dan sê sy vir my ook, wat ek vir jou gesê van sy gebruik dit as 'n "tool" om my te straf, dan sê sy doodeenvoudig, "Man, jy verdien dit nie", of sy sê, "Okay". As sy vir my sê wag tot môreaand of wag tot die naweek toe, dan sal sy 'n issue kry om hoogs de bliksem in vir my te wees, dat sy weet ek moet nie eers aan haar vat nie. Sy sal so 'n situasie skep voordat dit nou by daardie tyd gebeur.

Philip se verhaal loop as volg (let veral op die afdreiging om inligting onwettig te bekom in ruil vir seks):

ER: *Jy het nou net so vinnig verwys na 'n seksuele tipe van mishandeling of afdreiging en daardie tipe van goed. Kan jy 'n bietjie daaroor uitbrei?*

Philip: *Dan het ons baie tyd nodig. Man, my vrou was, wel, sy is seker nog nooit hierdie hot vrou gewees nie. Tot vier jaar terug sou ek sê, het ons 'n normale seks huwelikslewe gehad, daar was nie probleme nie, maar toe sy nou hier spanning en stress begin ondergaan het, dit al hoe meer verval. Jy weet, daar was altyd 'n verskoning, dan het sy kopseer gehad, dan was dit die en dan daardie. Dan het sy sommer begin baklei ook. Want eerlik, ons tye was, ons het gesê Sonda-aande is pa en ma se aand. Die kinders vroeg in die bed gesit, agtuur, en dan was dit ons aand. Dan sal sy byvoorbeeld sommer al Sondagoggend opstaan en mislik wees en rede soek om te baklei of glad nie met my praat die heeldag nie en sulke goed. Sy het my glad nie 'n kans gegee nie. Sy het sommer net van die begin af besluit wel, ek is nie lus vir jou nie. Ons sekslewe het heeltemal 'n afgewaterde storie geword. Sy het ook teenoor my erken. Sy het gesê: "Al hoekom ek dit doen is omdat ek dit moet doen, verder is daar geen ander rede nie, en as ek dit nie wil doen nie, dan sal ek dit nie doen nie". So daar het weke verbygegaan wat ek nie aan my vrou mag geraak het nie. Goed soos soen, ek mag nie my vrou gesoen het nie, dit het nie bestaan nie. Ek mag haar 'n piksoentjie gee en gesê "hello" of "bye", maar intiem soen, sorry. Sy het net geweier. Ek is, as ek nie gemaak het presies soos sy wou nie, het ek geweet, seks is die week uit. As ek nie opgetree het soos sy dit wou gehad het ek moet optree nie, dan is dit uit. As ons saam daar by ons huis 'n funksie of geselligheid gehad het, en ek het volgens haar mening een of twee doppe te veel gedrink, volgens haar mening, dan kon ek maar vergeet het van Sondag se tydjie saam. Dit was nou maar so. Ek moes die heel tyd soos 'n pion net maak soos wat sy wil, anderste was dit "jammer om te hoor van jou." En soos ek gesê het, ek is afgepers op seksuele gebied om vir haar inligting vanaf polisierekenaars af te gee, laat sy kan goed doen in haar werk. En toe sy bestuurder word, toe moes ek dit ewe skielik doen vir almal wat onder haar werk. Ek het net nie 'n sê daaroor gehad nie. Dit is net vir my gesê, want ek het dalk die*

fout gemaak om die eerste keer vir haar te laat agterkom dat ek het inligting wat sy kan gebruik. En toe sy dit eers agtergekom, toe begin sy my totaal en al misbruik. Later het dit so gegaan, om maar seker te maak om haar weer te vertroos, of om haar beter te laat voel het, haar werk vir my elke drie maande R 1 000 se gift vouchers gegee omdat ek nou vir hierdie inligting beskikbaar stel. Maar dit het nie daaroor gegaan nie.

ER: *Sy het vir jou met seks afgedreig?*

Philip: *Sy het vir my met seks afgedreig... Ek wou dit nie later meer vir haar gee. Ek het vir haar gesê: "As hierdie goed uitkom dan gaan ek tronk toe". Dan het sy net vir my gesê: "Sorry pel, dan is jy nie meer lief vir my nie, as jy nie bereid is om op te offer vir my as jou vrou nie, dan is jy nie meer lief vir my nie en dan hoef ek ook meer enigsins by jou te slaap of iets nie". Soos ek sê, op die seksuele gebied, veral die afgelope vier jaar was dit een groot - dit het eintlik vir my later 'n effort geraak. Ek het ook op 'n stadium besluit, maar ek kan nie elke dag net sit en 'n reguit paadjie, of nie 'n reguit paadjie, net 'n paadjie loop soos wat sy wil hê ek moet hom loop ter wille van een maal 'n week, Sondagaand se seks nie. Dan was dit ook nie iets besonders nie, dit was sommer so 'n quick storie - afgewater. Want sy sê dan sy moes, sy doen dit omdat sy dit moet doen. So, en daar voel ek het 'n vrou, veral dit gebruik 'n vrou om 'n man te manipuleer mee, net soos sy wil, na watter kant toe, soos sy wil, want 'n man is 'n man, let's face it. 'n Vrou gebruik dit om 'n man mee te maak net wat sy wil.*

Anneke se ma het die kinders gebruik as skild teen haar man se toenadering:

Anneke: *Ons moes in daardie kamer slaap. Daar was wel 'n gordyn of iets, maar vandat ek weet, ek was 16 voordat ek my eerste eie kamer gekry het. Ons moes altyd by hulle in die kamer slaap. Nou weet ek nie of dit 'n manier van 'n barrier was.*

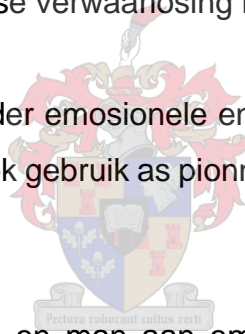
ER: *Om te keer. Dit wil sê as die kinders daar is, dan gaan die ma nie so tekere nie?*

Anneke: *Ja, sy sal nie so tekere gaan nie, of laat my pa nie na my ma toenadering gesoek het nie.*

Gerrit het verskeie gevalle van emosionele en verbale geweld weergegee. Sy vrou het ook voorwerpe rondgegooi en gebreek of net laat wegraak, en ook fisies gewelddadig geraak - een keer het sy hom veertien keer met die vuus in die gesig geslaan.

Louis het verskeie voorbeelde van emosionele, verbale en fisiese geweld weergegee. Die geweld teenoor hom het ook fisiese verwaarloosing ingesluit.

Philip het ook gebuk gegaan onder emosionele en verbale geweld en is selfs met die dood gedreig. Sy kinders word ook gebruik as pionne in die magspel en deur sy vrou en haar ouers teen hom opgesteek.

Anneke se ma het haar kinders en man aan emosionele sowel as verbale geweld onderwerp. **Anneke** se pa het ook gereeld onder fisiese geweld aan die hand van sy vrou deurgeloop.

Die geweld het ook oorgespoel na die seksuele sfeer. Dit het gewissel van weerhouding van huweliksregte en seksuele onbetrokkenheid (veral in die geval van Louis), tot blatante afdreiging (veral in die geval van Philip). Anneke se ma het van haar kinders gebruik gemaak as skild teen haar pa se (seksuele) toenadering.

4.3.5 Effek van geweld

Louis stel dit dat die geweld hom seergemaak het en selfs laat skuldig voel:

Die fout wat ek gemaak het, omdat ek toe by die huis was, is, of ek kan ook nie sê dat dit 'n fout was nie, dit is uit verantwoordelikhedsbesef of pligsbesef dat ek dit wel gedoen het en is skuldig omdat ek nie werk nie. Skuldig gevoel, ek werk nie. Dit het vir my al voorgekom asof die dinge wat sy my toesnou, die dinge wat sy my uitvloek oor en sulke goeters, die dinge wat vir my so seer maak.

Die geweld het 'n uitwerking op **Louis** se gesondheid gehad:

Louis: *Ja, okay, so my grootste probleem is my gesondheid. Dit is definitief 'n langtermyn ding. 'n Ding wat op die langtermyn nadelig is vir my. Die stress wat sy op my sit, is nie goed vir my nie - besides, dat ek nie die pille drink wat ek veronderstel is om te drink nie, so vir my gaan dit meerendeels oor my gesondheid.*

Maar dit wat ek toe vir haar gesê het, sy neuk my gesondheid verder op en sy is besig om my dood te maak.

'n Tyd terug toe vra ek vir haar: "Weet jy nie wat jy aan my doen nie, met al hierdie pressure, ongeskiktheid, vloekery en alles wat jy op my plaas nie, dink jy nie met my suiker, met my hart en my kop, beroertes en hoë bloeddruk en al sulke goed, dink jy nie jy is besig om my dood te maak nie?" Ek het dit vir haar gevra. "Dit gaan te stadig. Dit gaan te stadig".

Die geweld het ook sy gevoelens vir haar beïnvloed:

'n Ander langtermyn effek, my gevoel, en ek was baie lief vir haar, en ek dink dit is hoekom ek 20 jaar ver gekom het met haar, ek was baie lief vir haar, maar daardie gevoel is doodgemaak, doodgemaak, sy het dit doodgemaak. Op die oomblik is dit asof ek saam met my suster in 'n huis bly. Ek kan net nie myself sover kry om

so liefdevol soos altyd te wees. Hoe kan jy liefdevol teenoor iemand wees wat nie respek vir jou het nie, wat nie jou ordentlik behandel nie, wat nie 'n liefdevolle of ordentlike vrou vir jou is nie?

Philip sê oor die effek van geweld:

Dit was vir my swaar... Ek meen, daardie goed het my buite myself gedryf. Ek kon nie meer op my werk konsentreer nie, ek was op 'n stadium so dat ek het gevoel my lewe is verby, want my vrou maak soos sy wil en sy wil nie vir my hoor nie, ek het geen beheer oor haar nie, geen sê nie...

...Nee, wel ek sou sê, as gevolg van hierdie hele ding waardeur ek deur is, is ek nie meer die man wat ek was nie. Ek is baie meer emosioneel, veral as ek alleen is. Ek is nie meer, ek was altyd 'n sterk ou gewees, maar op die oomblik bevind ek dat nie meer die mens is wat ek was nie. Ek is teruggetrokke, ek was altyd 'n spontane ou wat gehou het van grappies en goedjies en dit is alles, ek voel deur haar optrede en die situasie waarin ek is, is dit net by my weg. Ek sukkel om weer te wees soos wat ek was.

Philip wend hom ook tot die Bybel en naby familie:

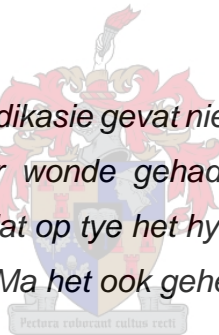
... Weet jy, ek is miskien nie die grootste Christen wat daar is nie, maar ek glo en toe al hierdie goed begin gebeur het, het ek net besluit dat ek moet teruggaan na my kerk toe, en ek dink dit is gevolg van die feit dat ek elke aand op my knieë gaan en my Bybel lees, party aande as ek so down voel, en jy voel depressief en jy voel nie lekker nie oor alles wat met jou gebeur nie, dan is dit net asof die Bybel oopmaak en daar is 'n spesifieke stukkies vir jou geskrywe, wat net vir jou iets beteken. Soos ek nou die aand afgekom het op Ps 52, jy weet, "Sy sê sy hou meer van leuens as die waarheid, met haar giftige tong saai sy verwarring", en al daardie tipe goed. Jy weet dit som vir my, as jy daardie stukkies gaan lees, som dit

my vrou vir my perfek, net presies soos wat sy was, die laaste ses, eintlik drie jaar vandat dit gebeur het, die eerste wat dit gebeur het. En daarin kry ek maar my vertroosting. Soos ek sê, my ouers, jy weet, my broer bly in Amerika, hy bel my elke dag van Amerika af. Sulke goed help 'n ou baie, maar my kinders, my kinders is vir my - en eerlik - ek weet nie hoe gaan ek cope vorentoe as ek my kinders net elke tweede naweek mag sien nie.

Rakende die effek van geweld fokus **Anneke** op die fisiese nadraai van geweld tussen haar ma en pa:

ER: *Wat was die gevolg van hierdie insidente vir jou pa, die beserings, medikasie, hospitalisasie?*

Anneke: *Hy't nooit enige medikasie gevat nie. Hy het homself toegeplak, homself versorg. Hy het baie keer wonde gehad in sy gesig. Krapmerke wat hy toegemaak het en ek weet dat op tye het hy ook redelik gebloei aan sy kop. Hy het homself maar gedokter. Ma het ook gehelp dokter.*

ER: *Het sy hom?*

Anneke: *Ja (Lag). Ja, dan sou sy help dokter wees. Hy het baie blou kolle gehad.*

Met betrekking tot die effek van geweld voel **Louis** dat dit hom seergemaak het en skuldig laat voel het (omdat hy, onder andere, om mediese redes nie werk nie). Die geweld het ook sy gesondheid verder benadeel en sy gevoel vir sy vrou geblus. **Philip** voel weer die geweld het hom sy konsentrasie en sy spontaneïteit gekos. Hy wend hom ook tot die kerk en die Bybel en leun swaar op sy ouers en broer vir onderskraging. **Anneke** het verwys

na die fisiese gevolge van geweld; die wonde, krapmerke en bloeding en ook laggend verwys na die ironie daarvan dat haar ma (die aggressor) ook soms gehelp het om die beserings te dokter.

4.3.6 Disintegrasie van verhouding

Die onmin en geweld het op die een of ander wyse gelei tot die disintegrasie van die verhouding. **Gerrit** vertel van die dag dat sy vrou hom verlaat het:

Toe ek terugkom, toe is sy weg, met baie van haar klere en goed en so aan. Ek is so dankbaar. Ek het niks gehoor nie. Die Dinsdagoggend toe het ek haar nou weer begin jammer kry en so aan. Toe dog ek, ek sal nou net bel en eintlik net hoor hoe dit gaan, maar ek wil haar aanmoedig om vir berading te gaan. Toe ek nou bel, toe antwoord die skoondogter. Dit is haar promotor en ek hoor dit is so bietjie afsydig en sy kom praat, en sy is baie vriendelik en so aan en ek sê vir haar, "Wil jy nie net asseblief (onduidelik). Toe sê sy onmiddellik, "Nee, dit is nie nodig nie, als gaan goed, alles is gereed". Woeps, sit sy die foon neer. Ek dink toe wel, okay, ek weet nou nie waarmee sy besig is nie. Ek gaan stap 'n ent en toe ek terugkom toe sien ek haar kar met 'n lang sleepwa staan voor die huis. Ek dog toe, wel, ek gaan nou nie inmeng nie, ek gaan nie in 'n argument betrokke raak. Toe sien ek dit is sy en haar jongste seun wat werkloos is, en 'n bediende en hulle laai. Toe loop ek weer verder in die veld. Toe ek terugkom is hulle weg. Sy het 'n klomp van haar meubels gelaai en sy het ook van my meubels onder andere gelaai.

Hy voel egter dat hy voorwaardelik bereid is om haar by te staan:

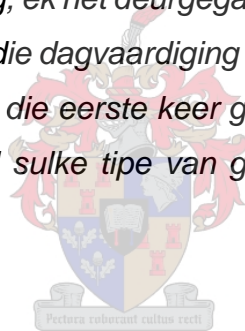
So, van wat ek self belewe het, wat ek by vriende al belewe het en wat ek al gelees het en so aan, is dit, die kanse op rehabilitasie is maar baie smal, maar ek is bereid, as sy die stap sal vat om te erken dat daar is 'n probleem en sê sy soek

hulp, sal ek haar help. Maar as dit nie gaan gebeur nie, gaan ek van my kant af niks doen nie. Ek wil nie met die kinders betrokke raak nie, in argumente betrokke raak nie en op hierdie stadium soek ek net rustigheid en so aan.

Louis sê dat die situasie in sy huwelik ook aanleiding gegee het tot sprake van egskeiding. Eerstens van sy kant af:

Soos ek gesê ek is nou 20 jaar getroud en, ag, van dag een af was daar maar probleme dat sy wou alles gedomineer het. Sy wil alles "control" het. Dit was seker 'n jaar nadat ek getroud is, toe wou ek haar geskei het.

Op die ou einde van die dag, ek het deurgegaan met die skeisaak tot die prokureur vir my gesê het, okay, nou die dagvaardiging is gereed en so aan en so aan. Maar net voor dit het ons toe vir die eerste keer gegaan vir berading, en die dominee was geroep gewees en al sulke tipe van goeters. Wat vir my die ergste, die snaakste was ...

Tweedens van haar kant af:

Toe sê sy vir my, ek dink ons moet skei - uit die bloute uit - uit die bloute uit, sê sy vir my, ek dink ons moet skei. Niks het daartoe aanleiding gegee nie, niks nie. Ek was so verbaas en ek vra toe vir haar, nou wat is jou storie nou? Sy sê vir my nee, sy dink dit sal beter wees as ons skei, want ons sal nooit gelukkig wees nie.

ER: *Jy sê toe sê sy vir jou sy wil skei.*

Louis: *Ja.*

ER: *Julle het toe nooit daarby uitgekom nie?*

Louis: *Nee, nie daarby uitgekom nie. Jy weet, dit was vir my skokkend gewees dat sy in so, op so 'n manier, terwyl ons rustig verkeer, nie in 'n argument betrokke is of so iets nie, dat sy so iets sal kwytraak. Wel, ek het vir haar gesê vergeet dit, as sy wil skei, as sy dink sy wil skei moet sy dan, moet sy doen soos sy dink reg is, maar sy moenie dink dat ek sal gaan lê as so iets gebeur nie. Nou los sy dit. Daar is argumente wat sy, jy weet, as daar nou 'n argument is of so iets, dan wil sy ook net skei, maar daardie spesifieke geval onthou ek.*

Hulle het ten tyde van hierdie skrywe nog nie geskei nie, maar die kommunikasie is en bly gebrekkig:

Sy ignoreer my net en sy antwoord my nie en sy gooi dit oor die boek, want sy is kwaad met my en sy luister nie na my nie, sy praat nie met my nie, sy kommunikeer nie met my nie. Sy sê altyd vir my, sy is nie bereid om enigsins na my te luister nie. Ek glo dat sy nie na my luister nie. Ek weet nie hoe kry 'n mens dit reg om nie na iemand te luister of net te hoor na wat gesê word nie. Gister raak sy dit kwy, sy luister, maar sy hoor net wat sy wil. Dit is gewoonlik as sy so op my skree en ek sê vir haar, gee vir my ook 'n geleentheid om te praat dan sê sy net vir my eenvoudig "Fok jou, ek luister nie na jou nie, ek hoor niks wat jy sê nie, en ek steur my nie aan jou nie".

Philip sê die situasie in sy huwelik het ook gelei tot sprake van egskeiding, vernaamlik aan die kant van sy vrou:

Daardie oomblik toe besef ek, nee daar is seker nie 'n omkeer in ons huwelik nie. Dit sou beter wees as ons sou skei, of van my kant af, vir my sou dit nie beter wees nie, ek wil nie skei nie, maar van haar kant af, sy wil skei en dit is haar voorneme en alles. Ek het toe vir haar gesê dat ek en sy moet dan gaan sit, dat ons nou maar die goed in die huis verdeel en opskryf en alles. Sy het gesê dat sy weier om dit te doen en dat sy nie weet hoe om dit te doen nie en sy sal dit ook nie

doen nie. Ek het vir haar gesê dan moet ons altwee daar sit en jy moet dit skryf, want ons moet iewers begin. Skelm het sy haar pa gaan bel, haar pa het daar ingestap en my begin dreig en gesê dat as ek nie nou vir my vrou toelaat om van my te skei nie, dan sal hy 'n hofbevel teen my, 'n interdik teen my kry. Ek sê, maar ek keer haar nie, ek het net vir haar gesê laat ons die goed opskryf. Hy het toe daar gesit en hy het toe die goed begin opskryf en my skoonpa, en alles verdeel. Ek het stilgebly en gesê hulle moet maar verdeel soos hulle wil, ek gee nie om oor daardie tipe van goed nie. Ja, van daar af het alles net agteruit gegaan.

Hulle het later verskillende kamers betrek:

Ons het toe maar van daar af, het ons toe nog saam in die huis gebly. Sy het in my seun se kamer gebly en sy het nog steeds net aangegaan soos sy wil. Ek moes nog steeds vir haar kos maak, ek moes nog steeds die kinders versorg en alles doen en sy het net gemaak soos sy wil, gekom en gaan soos sy wil, wanneer sy wil.

Pogings van **Philip** se kant om die probleme deur te praat, was ook nie baie suksesvol nie:

ER: *Ek gaan nou baie begin herhaal hierso. Daardie kere toe jy gesê het jy soek antwoorde. Jy dring aan op antwoorde. Jy het gesê sy ignoreer jou net.*

Philip: *Sy weier om met my daaroor te praat en het, as ek met haar wil praat, dan sê sy, "Ag, dit is mos nou verby, vergeet daarvan, moet nou nie weer daarmee begin nie", en daardie tipe antwoorde.*

Toe sê ek vir haar, "Nou my vrou, kom sit hierso dan vertel jy vir my wat ek

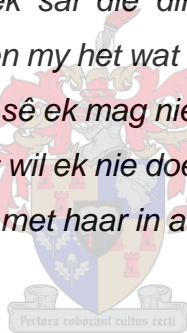
*verkeerd gedoen het, dan probeer ek dit regmaak, en kyk of dit sal beter gaan".
Toe sê sy vir my "Ek wil nie met jou praat nie".*

ER: *So jy was net die doos gewees?*

Philip: *Ja, ek was net die doos gewees en daar stop dit. Toe wil sy nie verder oor die hele situasie praat nie en toe druk sy mos haar gesig in my gesig en sê, "Kom slaan my laat ek vir jou kan laat toesluit".*

Hy het die huis verlaat en sy het 'n beskermingsbevel teen hom gekry:

Kyk, ek het maar gevoel ek sal die ding...kyk, soos ek weer eens sê, die beskermingsbevel wat sy teen my het wat ek môre gaan teenstaan, dit pla my nie eintlik nie, want daardie ding sê ek mag nie by haar huis kom nie, ek mag nie met haar persoonlik praat nie. Dit wil ek nie doen nie, ek wil nie met haar praat nie, ek wil ook nie persoonlik met haar in aanraking kom nie. Aan dit het ek geen behoefte nie.

Anneke meld nie sprake van egskedding tussen haar ma en pa nie, maar sê dat hy dikwels weggegaan het van die huis:

Hy het baie keer gery. Hy het net gery, want ek weet op 'n stadium het hy by my getroude suster gaan bly vir drie dae en my broers het toe die besigheid vir hom gedoen en my ma was baie kwaad vir my suster omdat sy hom ingeneem het. Sy het gesê, maar wat kan ek doen, dit is my pa. Later het hulle so gebly dat hulle verskillende plekke, hulle bly bymekaar maar hulle bly ook nie by mekaar nie, verstaan? Ons het 'n huis gehad en toe my pa gekom het, het hy die meeste van die tyd langs die slaghuis gebly. Ons het ook in Pretoria gebly en hy het vir 'n ruk lank op Eendrag gebly en dan het hy net naweke huistoe gegaan.

Rakende die disintegrasie van die verhouding, het **Gerrit** se vrou hom reeds verlaat

(maar hy is bereid om haar voorwaardelik terug te neem). **Louis** en sy vrou praat gereeld oor egskeiding en **Philip** se verhouding het versleg van sprake oor egskeiding na die betrekking van aparte kamers, beskermingsbevele en uiteindelik aparte wonings. Die verhouding tussen **Anneke** se ouers is met haar pa se dood in 1994 beëindig. Daar was skynbaar nie sprake van egskeiding nie, maar hy het dikwels ander (tydelike) heenkome opgesoek, of net weggery.

4.3.7 Aanbly in geweldsverhouding

Deelnemers het verskeie redes aangevoer waarom die slagoffers aanbly in die verhouding of probeer om die verhouding te herstel. **Gerrit** voer aan dat hy lief is vir sy vrou en dat hy haar ook nie van 'n mediese fonds wil ontsê nie:

Gerrit: *Ek moet sê, ek is nog lief vir haar en ek mis haar en so aan, maar ek mis nie hierdie dinge nie, hierdie ontwrigting wat ek in my lewe gehad het nie, glad nie.*

ER: *Gaan jou egskeiding nog voort?*

Gerrit: *Op hierdie stadium is ek besig om my seun deur 'n verskriklike egskeiding te help, so op hierdie stadium geniet sy saak voorkeur en ons sal dit eers moet afgehandel kry en betaal kry, en dan sal ek my eie situasie in oënskou neem.*

In die eerste plek, die oomblik wat ons skei het sy weer nie 'n mediese fonds nie, maar ek is nog lief vir haar, maak nie 'n fout nie en ek mis haar, ek mis die mens wat sy was en ek mis die goeie tye wat ons gehad het, maar ek mis nie hierdie, hierdie goed wat later gekom het. Jy weet, ek het vir haar gesê, ons het net gekom om te rus, nie om dag en nag te veg en gevloek te word en daardie tipe dinge en so aan. Ek los dit nou maar, maar die hele ding is, ek dink nie dat dit gaan regkom nie, want sy aanvaar nie dat sy 'n probleem het.

Sy vrou het hom ook gevra om nie met egskeiding voort te gaan of weg te gaan nie:

ER: *Ek wil net vir jou vra, dit is nou nie op die skedule hier nie, ek wil net vir jou vra, met hierdie egskeiding, is jy van plan om voort te gaan met die egskeiding?*

Gerrit: *Ek weet nie op hierdie stadium nie. Ek is nie op hierdie stadium nie. Ek is nie op hierdie stadium van plan... - ek moet darem vir jou sê, ek het in die afgelope twee jaar al twee maal 'n egskeiding teen haar teruggetrek, wat ek na 'n prokureur toe was en die ding aanhangig gemaak het teen haar en wat sy my gesmeek het om terug te trek, wat ek toe wel gedoen het.*

Ek het op die bank geslaap in die sitkamer en die volgende oggend vir haar gesê ons moet nou tot 'n besluit kom, of ek of jy ry. Maar onder hierdie dak bly ons nie meer saam nie. Ek sê toe vir haar, ek gaan nou ry. Toe sê sy nee, ek moet nie ry nie, want sy is bang om alleen daar te bly, sy het in elk geval nie geld nie, dit is eensaam daar en so aan. Toe het ek gaan stap 'n entjie in die veld.

Louis het 'n amper fatalistiese houding teenoor sy omstandighede:

My groot probleem is hoekom ek nog nie, hoekom ek nog nie deurgegaan het, alhoewel ek baie redes al gehad het, hoekom ek haar nie skei nie, is, ek het grootgeword as jy jou bed opgemaak het, dan slaap jy daarop, nê!

Sy vrou het hom ook al omgepraat:

Anyway, ek gaan slaap toe in 'n ander kamer daar by die huis en ek het seker vir twee dae daar geslaap en toe kom sy na my toe en toe sê sy vir my ek kan nie sonder jou klaarkom nie en as jy loop het jy nêrens om heen te gaan nie, so bly nou maar liewerste. Toe sê sy vir my, sy sal probeer om nou beter te wees en al sulke goed. Okay, my seun was in 'n toestand gewees.

ER: *Hou oud was jou seun?*

Louis: *Ek skat 14, 15. Hy word nou 17. Ek besluit toe, okay, ek sal maar bly, want waarnatoe wil ek nou eintlik gaan? Ek het so lank 'n huwelik en ek het al so baie belewe in my huwelik, dat erger as wat ek al klaar deurgemaak het, kan dit seker nie gaan nie.*

Hy is ook onseker van die gevolge van 'n klousule in hulle huwelikskontrak:

Ons huwelikskontrak wat ons het. Ek verstaan dit nie so mooi nie, okay. Die eerste gedeelte verstaan ek, maar daar is 'n laaste gedeelte wat sê, alle magte of whatever, wat ek in terme van die huwelik bykry, nadat ons getroud is, is uitgesluit van die huwelik en al sulke tipe van goeters. So ek dink in daardie opsig. Ek is vreeslik upset oor daardie klousule in die huwelikskontrak. Dit word ten opsigte van my gesê dat basies beteken dat ek geen sê oor haar het nie, of niks nie, en ek aanvaar dit so.

'n Ander belangrike rede hoekom **Louis** aanbly, stel hy as volg :

Ek het, jy weet, dit is...die enigste rede hoekom ek haar nog nie geskei het, is oor my seun. Ek dink hy is nog jonk, hy is redelik sensitief en ek weet nie wat die effek daarop op hom gaan wees nie, maar ek was nogal vas oortuig gewees dat ek van haar moet skei en elke keer dan as ek my seun se gesig sien, dan dink ek nee, laat ek maar liewerste die brunt vat van wat ek getrou het.

Ek ry toe, ek het my tasse in die bakkie gesit en ek ry toe skool toe. Ek het vir my vrou gesê ek loop. Sy het gedink ek maak 'n grap en my tasse gepak en ek het toe my seun by die skool gaan haal. Hy het geweet wat gaan vir wat toe hy my tasse sien. Hy het geweet wat gaan vir wat en toe ek sy gesig sien toe besluit ek, dit kan ek nie aan my kind doen nie.

Vir **Philip** het dit daarom gegaan dat hy nie sy huis of kinders wou verloor nie:

Ek het gesê dit is nie reg nie, ek het na my prokureur toe gegaan en ek het vir haar 'n brief laat skryf wat sê indien sy nie wil voortgaan met die egskeiding nie, sal ek oorkom na my huis toe. Die huis is nog op my naam, dit is my kinders, sy is nog my wettige vrou, dan trek ek maar net doodeenvoudig terug na my huis toe.

ER: *Toe het jy gesê jy wil terugtrek huistoe?*

Philip: *Ja, ek wil terugkom huistoe, omdat sy nie wil aangaan met die egskeiding nie.*

Dan weet sy ek hou dan weer my mond en ek is te bang om my kinders te verloor en my huis en al daardie tipe van goed.

Vir **Anneke** se pa het dit ook gegaan oor die behoud van sy kinders:

ER: *Jy het nou net, of dit op die band is nie, het jy gepraat van as jy vir jou pa gevra het hoekom loop hy nie? Wat was sy antwoord gewees?*

Anneke: *"My kind, in ons tyd word die kinders altyd aan die ma toegeken as daar 'n egskeiding is".*

Die deelnemers voer verskeie redes aan hoekom die gewelddadige verhoudings voortduur of pogings aangewend word om dit te herstel:

Gerrit voer aan dat hy steeds lief is vir sy vrou en haar (en nie die onsmaklike voorvalle nie) mis. Hy wil haar nie van 'n mediese fonds ontnem nie en hy het ook al twee keer, op haar versoek, egskeidingsgedinge teen haar teruggetrek.

Louis het 'n byna fatalistiese houding teenoor sy omstandighede en glo dat hy

verantwoordelik is vir daardie omstandighede. Sy vrou het hom ook al versoek om aan te bly en daar is by hom ook onsekerheid oor 'n klousule in hul huwelikskontrak wat implikasies kan inhou vir die verdeling van goedere in die geval van 'n egskeiding. Sy belangrikste rede om nie te skei nie, is om nie sy seun seer te maak nie.

Philip sê ook hy is bang om sy kinders (en huis) te verloor en volgens **Anneke** was haar pa se rede vir aanbly in die verhouding, dat hy ook bang was om sy kinders te verloor.

4.3.8 Mans en vroue se gesindheid teenoor gesinsgeweld

Gerrit het hierdie vraag baie diplomaties beantwoord:

ER: *Dink jy dat mans meer gewelddadig is as vrouens binne hulle gesinne?*

Gerrit: *In die eerste plek is daar 'n algemene persepsie. Ek sal ook dink dit is moontlik so, omdat ek dink mans aan meer stres onderworpe is en dit ook al vir mans moontlik is om 'n uitlaatklep te hê en so aan. Nou, as hy huistoe kom is dit dalk net die enigste plek, as hy nie 'n ander manier van ontlading het nie, dat hy gaan aflaai. Maar ek dink nie 'n mens moet veralgemeen nie. Oor die jare weet ek en my ander vriendekring en familiekring, weet van min mans wat in werklikheid hulle gesin mishandel het. Dit moet ek darem ook sê. Dit was nie deel van my raamwerk dat ek sulke mense geken het. Ek het, al wat 'n mens lees is die goed wat jy in die media gelees het en so aan, die sensasiegoed en daardie tipe van goed. Dat dit wel gebeur, dié weet ons. Maar soos ek sê, ek het maar bitter min met so iets te doen gehad het tot ek myself in die ding bevind het en my jongste seun toe in sy huwelik dieselfde goed ervaar het.*

Philip het redelik sterk gereageer:

Philip: *Nee, ek dink 'n vrou is baie gevaarliker as 'n man, eerlik. 'n Vrou het die vermoë om 'n man baie meer sielkundig af te breek as wat 'n man het. Dit is net in 'n vrou. Sy kan op 'n subtile manier breek sy 'n man af tot daar niks van hom oor is nie. Terwyl 'n man is weer anderster. As iets hom pla sal hy eerder gaan en meer dan oorgaan tot fisiese geweld, maar 'n vrou sal op 'n sielkundige manier...*

ER: *Manipuleer?*

Philip: *Ja, sal sy jou afbreek dat daar van jou niks oor is nie.*

Anneke het dit duidelik gestel dat gewelddadige mans ook nie deel van haar verwysingsraamwerk is nie:

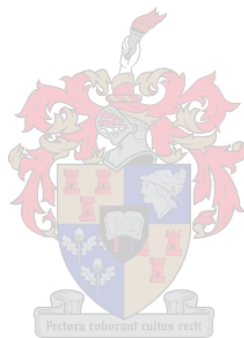
ER: *Dink jy dat dit so is dat die mans meer dominant is in die samelewing en meer gewelddadig is as vrouens?*

Anneke: *Nee, ek het dit nie so ondervind nie, hoor. Want my man, kom ek sê, is nie gewelddadig nie, my broers is nie gewelddadig nie, my man is nie gewelddadig nie. My amper-skoonseun is ook nie gewelddadig nie.*

Met betrekking tot mans en vroue se geneigdheid tot geweld, het sowel **Gerrit** as **Anneke** gesê gewelddadige mans is nie deel van hul verwysingsraamwerk nie. **Philip** voel egter dat, alhoewel mans moontlik meer geneig kan wees tot fisiese geweld, vroue met veral 'n sielkundige aanslag, mans "sal afbreek tot daar niks van jou oor is nie".

4.4 SLOT

In hierdie hoofstuk is aandag gegee aan die deelnemers se geweldsomskrywings, die frekwensies van geweld, die oorsake van geweld, die geweldsinsidente, die uitwerking van geweld, verhoudingsdisintegrasie, die redes vir aanbly in 'n geweldsverhouding en deelnemers se beskouings van mans en vroue se geneigdheid tot geweld.

HOOFSTUK 5

INTERPRETASIE VAN MANLIKE SLAGOFFERS VAN GESINSGEWELD SE ERVARINGS EN OPVATTINGS

5.1 INLEIDING

Die doel van hierdie hoofstuk is om die toepaslikheid van elemente van abstrakte teoretiese konsepte, van sosioloë en ander kundiges se simboliese gereedskap (soos in **Hoofstuk 2** bespreek), op die slagoffers se belewenisse na te gaan. Meer spesifiek, in hierdie hoofstuk word gepoog om besondere simboliese gereedskap, wat deur sosioloë en ander kundiges ontwikkel is soos Kurst-Swanger en Petcosky (2003: 34-35), in 4 vlakke van analise saam te vat, naamlik mikro-, meso- en makrovlak, sowel as om die multi-dimensionele model te eksamineer.

5.2 MIKROVLAK-KONSTRUKTE

Onder die mikrovlakanalise word die psigiatriese psigo-patologiese model bespreek, wat as volg gedefinieer word: *“Referred to as the ‘medical model’; [it] views family violence as the result of the psycho pathology of individual family members (e.g. mental illness, personality disorders, alcoholism, etc.)”* (Kurst-Swanger & Petcosky 2003:34).

5.2.1 Die psigo-biologiese model

Met betrekking tot die moontlikheid van **breindisfunksie**, het 3 van die deelnemers na so ‘n moontlikheid verwys aan die kant van hul aggressors. **Gerrit** praat so oor sy vrou:

Ek het ook agtergekom die laaste jaar wat sy besig is om mentally agteruit te gaan, dat sy nie meer goed onthou wat sy moet onthou, dat goed wat ek 'n halfuur terug vir haar gesê het, dit glad nie onthou nie. Dat sy 'n halfuur later vir my dan presies daardie selfde ding vra. Dan sê ek, "Maar ek het vir jou gesê, ek het nou-nou vir jou gesê." "O!, okay, ja". Of sy word nou kwaad omdat ek dit nou opper, of sy sê: "Okay, dit is so en so en so". Ek weet nie of dit 'n "imbalance" is of wat dit ookal mag wees, maar dit is geestelik moeilik om te kommunikeer met 'n mens wat nie onthou wat jy gesê het, of dit later verdraai en sê, "Nee, maar dit is wat jy gesê het".

Philip stel dit so:

Die 16de Desember het my vrou 'n epileptiese aanval gekry. Ek is nie in kennis gestel nie. Die volgende dag het my dogter my gebel en gesê my vrou lê in die hospitaal en hulle weet nog nie wat is fout met haar nie...

Ek sou sê veral die laaste tyd, kyk, na sy die epileptiese aanvalle gekry het, het sy anti-depressante-pille gedrink en sy het pille gedrink vir haar epileptiese aanvalle en al daardie goed.

Anneke verwys as volg na haar ma se kortstondige behandeling by 'n psigiater:

ER: *Het enige van hulle sielkundige of psigiatriese behandeling ontvang?*

Anneke: *My ma was by 'n dokter gewees, 'n psigiater. Sy was so drie keer by hom, toe kom sy terug en toe sê sy sy is normaal en almal is mal.*

Betreffende sielkundige en huweliksberading het **Gerrit** hom as volg uitgelaat:

ER: *Jy het nou net gesê dat jy het al by 'n kliniese sielkundige 'n draai gaan maak. Was jou vrou al vir sielkundige berading, psigiatriese behandeling?*

Gerrit: *Sy het dieselfde tyd, het sy toe 'n paar maal ook gegaan en so aan. Na dieselfde een waar ek op daardie stadium was. Maar ek dink dit was meer uit nuuskierigheid as iets anders. Ek het nou onlangs gehoor sy praat met haar skoondogter op die foon. Ek het buitekant gestaan, toe het ek gehoor sy was by 'n persoon, 'n vroulike professor by UNISA. Sy is verwys na die vrou. Ek weet nie of die vrou 'n geestelike berader is of wat ookal, maar sy is toe na haar toe. Wat gebeur het, waaroor dit gegaan het, weet ek nie. Ek het net gehoor sy sê: "Hierdie probleem kom uit my kinderjare". Maar ongelukkig het ek toe niks verder gehoor nie. Ek het ook nie vir haar gevra, sy het ook nie vir my gesê sy was by iemand gewees en so. So in werklikheid, wat my betref, ontvang sy op hierdie stadium geen berading nie...*

Die enigste ondersteuning wat ek aan kan dink is om na 'n kliniese sielkundige toe te gaan, want dan wil ek natuurlik net na 'n manlike kliniese sielkundige toe gaan. Dit is my ervaring. Wat dit uit 'n man se oogpunt daar gaan sien of daar verstaan, want ek was toe, na my eerste egskeiding het ek toe maar, omdat my werksomstandighede moeilik was en my huislike omstandighede was moeilik, het ek toe verskillende kliniese sielkundiges besoek, maar ek het nooit tuis gevoel by 'n vrou nie. Ek het altyd maar net gevoel hulle het 'n ander raamwerk, hulle sien dit uit 'n ander oogpunt.

Louis en sy vrou het ook huweliksberading ontvang:

ER: *Het julle al ooit gegaan vir berading?*

Louis: *Drie keer.*

ER: *Is hierdie by huweliksmense, by FAMSA?*

Louis: *By FAMSA, ja, en by ander professionele voorligters en in die Kaap ook 'n*

professionele persoon wat die kerk aangewys het.

Die beraders het meer in sy vrou belanggestel, en sy vrou, op haar beurt, het nie van die raad gehou nie:

Wat die eerste huweliksberading aanbetref het, het ons eers, ek dink ons het twee keer altwee saamgegaan en toe sê die berader, maar sy wil alleen met my vrou praat. My vrou het een of twee keer gegaan en toe het sy dit net gelos en wat sy vir my gesê is dat die berader vir haar gesê het, "Jy moet 'n bietjie vir jou man vryheid gee en hom ..."

...Ja, toe sê sy vir my, die huweliksberader het vir haar gesê "Jy moet jou man toelaat om met sy goed te maak wat hy wil, om te besluit. As dit julle beide se goed is, dan besluit julle saam daaroor en so aan". Sy sê toe vir my die rede hoekom sy opgehou het om na die huweliksberader toe te gaan, is die feit dat hulle vir haar gesê het sy moet vir my toelaat om met my goed te maak wat ek wil, en sy laat nie toe dat iemand vir haar vertel "jy kan met jou goed maak wat jy wil nie".

Philip en sy vrou het ook vir huweliksberading gegaan.

Ek en sy het begin praat en sy het na my toe gekom en gesê sy wil van my skei, want sy is nie meer lief vir my nie. Dit was haar rede gewees. Ons is toe, daarna het ons na 'n professionele persoon toe, 'n huweliksraadgewer en ons was verskeie sessies by haar gewees, ek en my vrou afsonderlik en gesamentlik. Daarna het ons besluit, right, ons huwelik sal aangaan, maar daar is verskeie voorwaardes aan my gestel, soos in dat ek die hele huishouding moet oorneem en haar ten volle te ondersteun.

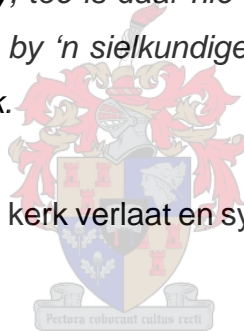
Toe die probleme voortduur het hy weer sy vrou genader:

Wel, ek het haar weer eens gevra dat ons gaan vir huweliksberading en sy het summier geweier, sy het gesê dat daar is nie 'n manier wat sy eers weer daar naby kom nie.

Hy voel steeds 'n behoefte aan berading (vir homself), maar sukkel finansieël:

Daar is dalk dienste soos in 'n sielkundige wat jou gemoedstoestand kan help verbeter en al daar tipe van goed, maar ek het nie die geld om na 'n sielkundige te gaan nie. In my geval het my vrou, voor sy uit die huis uitgetrek het, het sy my mediese fonds se sielkundige gedeelte, het sy uitgeput vir haar epileptiese aanvalle. So toe ek dit begin nodig kry, toe is daar nie meer fondse beskikbaar nie. So ek het nie R300 per sessie om by 'n sielkundige te gaan sit nie, so ek moet hierdie goed maar vir myself uitwerk.

Hy het hom (met min sukses) op die kerk verlaat en sy vrou ondergaan steeds psigiatrisiese behandeling:

ER: *Ons het al gepraat, julle was vir berading gewees en jy het gepraat van 'n sielkundige, so altwee van julle was al by sielkundiges gewees?*

Philip: *Al sielkundige by wie ek ooit was, was by ... (naam onderdruk), maar toe was dit vir huweliksberading. Dit was twee jaar terug. Hierdie jaar, of hierdie keer kon ek nie gaan nie, soos ek sê, want sy het my mediese fonds se sielkundige gedeelte gebruik.*

ER: *Sou jy daarvan gebruik gemaak het as jy die geld gehad het? Sou jy 'n sielkundige gaan sien?*

Philip: *Ja-nee, definitief. Ek was by die dominee. Ek het baie met hom gaan gesels en ek het bietjie, ek het half en half my vertroue in hom verloor die oomblik toe hy vir*

my sê dat hy as 'n dominee vir my sê ek moet begin om pille te gebruik vir depressie en goed, en daarmee het ek nie saamgestem nie. Ek het net gevoel ek gaan nie pille drink nie.

ER: *Jy sê sy ondergaan psigiatriese behandeling onder andere vir epilepsie?*

Philip: *Dit is eintlik vir spanning – stres. Want hulle sê dat dit is wat die epilepsie veroorsaak het.*

Daar is reeds verwys na **Anneke** se ma se kortstondige psigiatriese behandeling. Haar pa het egter eerder op familie gesteun:

Hy het nooit gegaan vir berading nie. Ek weet nou nie of ek vir jou dit gesê het. Hy was 'n paar keer by sy broers, hy het baie broers, hulle was baie kinders en dan was hy by my ma se een broer, Chris. Hy het baie keer na hulle toe gery.

◆ **Breindisfunksie, psigiatriese of sielkundige afwykings**

Rakende die moontlikheid van breindisfunksie as bydraer tot geweld, het drie van die vier geweldenaars tekens van breindisfunksie getoon. **Louis** se vrou was vergeetagtig. **Philip** se vrou het epileptiese aanvalle gekry en **Anneke** se ma het psigiatriese behandeling ontvang. Drie van die vier pare het gesamentlik of afsonderlik gegaan vir sielkundige of huweliksberading. **Gerrit** het nie baie baat gevind by die berading nie, maar voel dat as hy weer 'n sielkundige wil gaan sien, dit 'n man moet wees, want vroulike persone kan nie vanuit 'n manlike perspektief na die probleem kyk nie. **Philip** se vrou het teen enige verdere berading geskop, en alhoewel hy 'n behoefte aan berading het, kan hy dit nie meer bekostig nie. Hy het hom (onsuksesvol) op sy dominee beroep en sy vrou ondergaan nog steeds psigiatriese behandeling. **Anneke** se pa het geweier om vir die berading te gaan, maar het ondersteuning gesoek by sy broers en swaer. Dit blyk dus tog of psigiatriese en/of sielkundige probleme teenwoordig is by geweld in die huwelik.

Wat die teenwoordigheid van drank en dwelms by die geweldsinsident betref, het **Gerrit** hom as volg uitgelaat:

ER: *Was daar enige alkohol of dwelms betrokke, en as ons praat van dwelms, dan praat ek nie van gewone medikasie nie, ek praat van alkohol. Jy het gesê die aand van die vuisslanery was daar 'n glas wyn gewees?*

Gerrit: *En sy het gesê sy het haar slaappil te vroeg gedrink.*

ER: *Maar daar was geen oormatige gebruik van alkohol of sulke tipe van goed?*

Gerrit: *Nee, glad nie.*

Louis verwys na voorskryfmedikasie wat hy gebruik:

Toe ek na die beroerte uit die hospitaal gekom het, het die neuroloog vir my sekere anti-depressante of kalmeermiddels, of whatever voorgeskrywe, ek weet nie eers waaroor dit gegaan het nie, en slaappille en ek het dit gebruik.

Sy vrou het probleme met sy gebruik van die medikasie gehad en wou hê hy moes dit los:

En toe sê sy vir my ek moet daardie pille los, daardie spesifieke anti-depressante, slaappille en sulke goeters. Toe sê sy vir my ek moet dit los. Toe sê ek vir haar ek kan dit nie los nie, ek het die dokter gebel en hy het gesê dit is onmoontlik vir jou om dit te los. As jy 'n stresvolle huwelik het, dan is dit nog minder rede vir jou om dit te los.

Sy het egter aangehou neul:

Om terug te kom na die pille-storie wat sy gesê het ek drink te veel pille, en sy het

vir my gesê ek moet ophou om die pille te drink en toe na 'n trant, jy weet, vir my op 'n ander manier bygekom dat ek die pille moet los en so aan, met wat sy nou vertel het, vir die huismense vertel dat ek nie eers wakker skrik, hulle sal ons uitmoor in die huis en al sulke goed. Ek het toe die pille gelos, ek het die pille gelos en dit nie-teenstaande die dokter se aanbeveling.

Louis hou egter ook vol dat drank en dwelms nie werklik 'n rol gespeel het in die geweldsvoorvalle nie:

ER: *By hierdie insidente, geweldsinsidente, dit is nou sielkundig, emosioneel, gewelddadig en fisies ook, was daar enige alkohol of dwelms by betrokke? Ek praat nie van die dwelms wat jy byvoorbeeld van gepraat het nie, ek praat nie van medikasie nie, ek praat nou van alkohol.*

Louis: *Nee, nee, nooit nie. Ek hou nie van drink nie en dan ook is ek bang dat dit interfere met die medikasie wat ek gebruik, so in daardie opsig moet ek my gesondheid oppas. Ek het grootgeword in 'n huis waar daar nie drank is nie. Ek is ook nie 'n ou wat sal gaan drank koop nie. Ek dink dit is duur en geldmors. Dit gee my 'n kopseer as ek miskien 'n bier drink of iets soortgelyks. En sy ook nie. Sy ook nie. Sy sal 'n wyntjie drink so af en toe, jy weet, en ek sal maar net 'n koeldrank drink of whatever, maar nee, jy kan nie sê dat dit is as gevolg van enige dwelms of drank, of whatever nie.*

Philip het egter gevoel dat voorskifmedikasie en alkohol wel 'n rol speel by die geweldsinsidente, veral aan die kant van sy vrou:

Die vloekery het nie so baie voorgekom nie, dat sy nou fisies, dit het seker drie of vier keer voorgekom, maar vandat sy daardie pille en goed gebruik en haar hele houding verander. Sy het sommer 'n aggressiewe houding gehad. Die oomblik wat

jy met haar praat oor iets, en sy het goed gesê soos, “Man, ek wil nie met jou praat nie, vat vir jou, dit wat jy sien is wat jy kry, vat dit of los dit”. Daardie houding. Sy het heeltemal ‘n anderste houding gehad, waar sy in die verlede dalk nog ‘n bietjie sou gesê het, “Kom ons los dit, ons gaan nie nou baklei nie”, het sy, vandat sy daardie pille en goed gebruik het, sy kortaf ‘n antwoord gegee en die hele situasie probeer vermy...

Ek sal jou sê, elke keer wanneer sy daarna alkohol gebruik het, ek sal nie sê sy was dronk gewees nie, maar okay, as sy alkohol gebruik het, was sy definitief meer aggressief teenoor my as in die verlede. Sy het net, asof sy meer kans gesien het om nou goed te sê en te doen wat sy nooit vantevore gedoen het.

Philip gee toe dat hy ook alkohol gebruik het, maar ontken dat dit hom gewelddadig gemaak het. Sy vrou se sosiale verpligtinge by die werk en meegaande alkoholgebruik blyk egter vir hom problematies te wees:

ER: *Was daar enige alkohol of dwelms by betrokke as hierdie insidente plaasgevind het?*

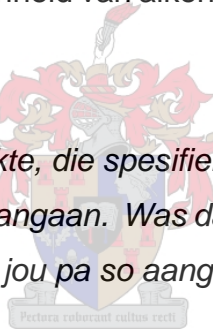
Philip: *Kom ek sê vir jou, sy sal vir jou sê, ja, ek het gedrink en ek erken. Van die vier keer wat ek haar laat sit het, het ek twee keer, ek was nie dronk nie, ek het ‘n paar drankies ingehad en kom ek wees eerlik, ek dink dit het dalk daardie twee keer, toe het ek net nie aanvaar dat sy vir my sê, elke keer, hoor hier, dit is wat jy kry, vat dit of los dit nie. Ek het dalk, al het ek ‘n paar drankies ingehad, net meer guts gehad om vir haar te sê, nee man, nou luister jy. Maar as gevolg van die drank, het ek nooit aan haar geraak of geslaan of enigiets nie, ek het haar net laat sit en vir haar gesê, nou sal jy luister. Ja, dit het gebeur, maar sy het baie meer alkohol gebruik as ek, omrede sy ‘n baie groter sosiale verantwoordelikhede by haar werk gehad het. Daar is van haar verwag om twee keer in weeksaande saam met hulle suppliers en dealers en goed uit te gaan.*

ER: *Sy kan ook met alkohol.*

Philip: *Ja-nee, dit het sy erken, sy het dit erken teenoor my pa en voor haar pa, dat sy op 'n stadium verlede jaar, het sy baie meer alkohol gebruik as ek, omrede haar werk so baie sosiale verpligtinge en verantwoordelikhede op haar gesit het. Ek is eerlik met jou, drank is nie vir my 'n probleem nie, ek bly nou al hoe lank alleen. Ek drink op 'n naweek as ek 'n vleisie saam met my pelle braai, drink ek 'n paar drankies, maar in die week waar ek alleen sit en al daardie goed, drink ek maar nooit nie.*

Anneke voel as volg oor die betrokkenheid van alkohol en dwelms by die geweld van haar ma:

ER: *Okay, nou wil ek hier direkte, die spesifieke vrae, ons gaan hierdie goed weer moet draai soos wat ons nou aangaan. Was daar enige alkohol of dwelms betrokke by hierdie insidente as jou ma jou pa so aangerand het?*

Anneke: *Nee. Hulle het nie gedrink in my tyd nie. Hulle het gedrink vroeëre jare. Hulle het nie gedrink nie. My ma het, ek weet nie of Grandpa-poeiers tel as alkohol nie?*

ER: *Nee.*

Anneke: *Daar was nie dwelms nie, daar was ook nie alkohol nie. Nee.*

◆ **Dwelm- en alkoholmisbruik**

Rakende bogenoemde het **Gerrit** gesê dat hy een gewelddinsident toegeskryf het aan 'n slaappil wat sy vrou te vroeg gedrink het, maar sê dat daar nie sprake is van die misbruik

van alkohol of dwelms by die geweldsvoorvalle nie. **Louis** gee toe dat sy gebruik van voorskryfmedikasie gelei het tot probleme, want sy vrou het nie daarvan gehou dat hy die medikasie gebruik nie, eerder as dat die uitwerking daarvan hom gewelddadig gemaak het. Hy ontken egter ten sterkste dat alkoholmisbruik 'n rol gespeel het by die geweldsinsidente.

Philip erken die teenwoordigheid van alkohol in sy huweliksverhouding, maar skryf nie die geweldsvoorvalle direk daaraan toe nie. **Anneke** sê alkohol was nie ter sprake nie, maar haar ma het wel medikasie (vir skisofrenie en hoofpyne) gebruik.

◆ ***Die waarde van die psigo-biologiese model***

Dit blyk uit die data dat daar sielkundige en psigiatrisse probleme in die geweld-verhoudings bestaan. Die sielkundige probleme skyn in sommige gevalle by sowel die gewelddadige as die slagoffer teenwoordig te wees, terwyl psigiatrisse toestande meer by die aggressors teenwoordig blyk te wees. Dit blyk ook dat alkohol gebruik word in van die geweldverhoudings (daar is nie melding gemaak van misbruik van alkohol nie). Dit blyk ook dat die teenwoordigheid en gebruik van voorskryfmedikasie nie direk verbind kan word met die voorkoms van geweld nie.

5.2.2 Die psigo-dinamiese perspektief

Rakende sielkundige probleme aan die kant van die aggressor se gesin van oorsprong en die aggressor self, het **Gerrit** hom as volg uitgelat:

ER: *Is daar 'n geskiedenis van geestelike ongesteldheid aan die kant van jou vrou en haar familie? Ons het nou gepraat van dood aan eensaamheid met alkohol, sigarette en die tipe van goed?*

Gerrit: *Ja*

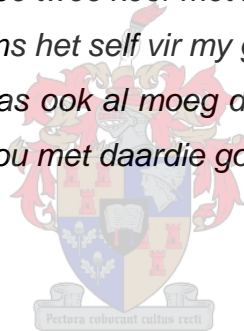
ER: *En haar pa was...?*

Gerrit: Haar ma is verwerp deur haar man toe hy van haar geskei het en 'n jonger vrou gevat, plus my vrou was toe in die Kaap, maar die ander kinders hier het haar verwerp. Hulle het geweier om haar by te staan of haar in hulle huise in te neem en so aan. Maar haar suster wat 'n bietjie ouer as sy is, is ook 'n mens wat geneig is om ook tot aggressie oor te gaan en woede-uitbarstings en sulke goeters.

Sy vrou soek simpatie:

Soos ek sê, heel aan die begin van die verhouding, lank voor die tyd wat ons permanent saam was, het dit gebeur dat sy simpatie gesoek het. Dit was blykbaar 'n ou ding wat sy met haar kinders ook gedoen het. Drink 'n klomp slaappille en veins selfmoord. Sy het dit toe twee keer met my gedoen tot ek dit agtergekom het waaroor dit gaan. Haar seuns het self vir my gesê as sy dit wil doen, dan moet sy dit maar doen, want hulle was ook al moeg dat sy so op almal se simpatie soek. Toe het sy heeltemal opgehou met daardie goed.

Sy voel bedreig en is jaloers:

Ek het wel toe daardie tyd al gesien sy kan so nou en dan so 'n bietjie emosioneel raak as sy bedreig voel en so aan. Enigiets is 'n bedreiging.

ER: As jy met jou kinders praat dan raak sy kwaad?

Gerrit: Ja, enigiets. Enige kontak wat ek met enige ander mens het is vir haar 'n bedreiging. So dit lyk my dit is ook deel van die besitlikheid, die jaloesie wat 'n mens in sekere mense kry. Ook, hierdie vreeslike besitlikheid en jaloesie het begin uitkom. Waar ons altyd 'n lieflike oop verhouding gehad het, het dit van die begin van die huwelik af totaal verander. As ons op enige plek gaan uiteet, gaan ek nou, as ons huistoe kom – sien eintlik hoe begin sy so stokstyf word as daar vrouens by 'n ander tafel sit. Dan sal ek nou vanaand hoor dat daardie arme vrou het die hele

aand nie geweet waar om te kyk, want ek het vir haar die hele aand gesit en kyk en so aan. Dit het so geword dat ek 'n paar jaar laas in die kerk was, want ek en sy was gereelde kerkgangers, maar as ons uit die kerk kom, die oomblik wat ons uitstap vlieg sy my in en beskuldig my dat ek het na daardie vrou gesit en kyk in die kerk en daardie vrou en so aan. Toe het ek net besluit, wel as dit is wat gebeur, dan help dit nie dat ek en sy gaan sit saam in 'n kerk nie, want daar is iets baie groot verkeerd dan, met ons verhouding aan alle kante toe.

Louis is meer uitgesproke oor sy vrou se familie:

ER: *Okay, sê vir my bietjie, was daar straks 'n geskiedenis van geestesongesteldheid aan die kant van jou vrou en haar familie?*

Louis: *Verskoon as ek lag, maar jy weet, as ek (**Lag**). Daar is gespottery in hul familie van Van der Merwes wat van hulle rockers afgaan oor enige iets. Jy weet, as 'n Van der Merwe 'n anger control problem het, jy weet, en party van die niggies en nefies wat ek so gekyk het, jy weet, lyk nie vir my so hot nie.*

ER: *So lekker by nie.*

Louis: *So lekker by nie, ja....Soos ek vir jou gesê het, ek is nie ge-qualify om so iets te doen nie, jy kan maar net waarnemings doen, jy weet, en jou gevolgtrekkings*

maak, maar om te sê of dit so is of nie so is nie, dit is vir iemand anders om oor te baklei.

Philip het verwys na 'n selfmoordpoging deur sy skoonma nadat sy skoonpa haar gedreig het:

Hy het my skoonma so gedreig dat sy probeer het om selfmoord te pleeg. Toe hy

by die huis kom, toe bel hy my, toe moet ek soontoe gaan, toe skop ek die kamer se deur af, toe lê sy al twee dae op die bed. Toe het sy amper oor die 200 Voltaren- pille gedrink en haar polse gesny. Toe ek daar instap toe het ek gedink sy is dood, want sy het dood gelyk.

Anneke kan nie met duidelikheid sê oor geestesongesteldheid in haar ma se gesin van oriëntasie nie, maar het verder bly praat oor haar ma se geestesongesteldheid:

ER: Het enige van hulle sielkundige of psigiatriese behandeling ontvang?

Anneke: *My ma was by 'n dokter gewees, 'n psigiater. Sy was so drie keer by hom, toe kom sy terug en toe sê sy sy is normaal en almal is mal.*

ER: Okay, probleem opgelos. Sorry dat ek lag, maar dit is so.

Anneke: *Maar jy lag daaroor naderhand, want as jy nie gaan lag nie gaan jy nooit regkom nie.*

ER: Enige geskiedenis van geestesongesondheid aan die kant van jou ma en haar familie. Of begin ons nou te ver terug?

Anneke: *Ek kan nie sê van my ma nie. My ma het al op 'n stadium gesê sy neig na stress en sy het medikasie gekry.*

ER: Vir skisofrenie?

Anneke: *Ja, op 'n latere stadium. Toe was ek al uit die huis uit. Ek is in '78 getroud. Sy het 'n pilletjie gebruik en beter geword. Sy het druppende krane gehoor en ligte en goed wat beweeg. Toe het hulle vir haar medikasie gegee (Onduidelik).*

Op 'n vraag oor die voorkoms van probleme in sy gesin van oriëntasie, het **Gerrit** as volg geantwoord:

ER: *Jy en jou familie, is daar enige ...*

Gerrit: *Niks.*

Hy het egter toegegee dat sy ouers se huwelik nie (aanvanklik) altyd maanskyn en rose was nie:

ER: *Jou gesin van oriëntasie?*

Gerrit: *Ek is die enigste kind. Ek het nooit broers of susters gehad nie. Wat eintlik vir my moeilik is, want ek moes nou leer om toenadering te soek en liefde te betoon en so aan. Omdat ek ook van die laerskool af uit die huis uit was volgens omstandighede. My pa was 'n staatsamptenaar wat baie verplaas is en ek moes toe by ander mense bly en deur my hele hoërskoolloopbaan in 'n koshuis deurgebring. Ek is uit die koshuis direk in die polisie-enkelkwartiere in, en so aan. Maar ek het wonderlike ouers gehad. Wanneer ek by die huis was, en so aan, was hulle wonderlik. My ouers, toe ek klein was het hulle verskriklik baklei, so ek het geweet wat dit was. Maar latere jare het hulle baie mature geword en hulle het op 'n stadium het hulle mekaar net gevind, en so aan. So dit was net toe ek klein was wat ek daardie dinge ervaar het, maar vandaar af nooit, nooit weer in 'n konfrontasie-situasie gewees.*

Louis het as volg op die moontlikheid van geestesongesteldheid in sy familie van oriëntasie gereageer:

Louis: *Nee, nie mense in familie wat opgeneem is nie.*

Philip het die volgende te sê gehad oor sy gesin van oriëntasie:

ER: *Is daar enige geestesongesteldheid in jou en jou familie?*

Philip: *Glad nie. Ek moet vir jou sê, eerlik, ons het 'n baie stabiele familie. Ek dink as dit nie was vir my ma wat, toe ek in St 6 was, dood is nie, was my pa vandag nog met haar getroud, want hy was met haar getroud, toe is sy dood, en toe het hy met 'n ander vrou getrou, 'n jong vrou en hy is nou langer met haar getroud as met sy eerste vrou, my ma getroud was. Almal is baie gelukkig, daar was nooit...*

ER: *Jy kom ook goed oor die weg met jou stiefma?*

Philip: *Ja, ja-nee, baie goed.*

◆ ***Sielkundige of ander probleme in die aggressor en die slagoffer se gesinne van oorsprong***

Gerrit sê sy vrou het uit 'n gebroke huis gekom en van haar sibbes is ook geneig tot geweld. **Louis** sê ook dat sy vrou se familie 'n "anger control" probleem het en party van hulle "nie so lekker by is nie". **Philip** se skoonma het probeer selfmoord pleeg. **Anneke** kon nie die omstandighede van haar ma se gesin van oriëntasie onthou nie.

Wat die teenwoordigheid van sielkundige probleme in die slagoffers se gesinne van oorsprong betref, het **Gerrit** toegegee dat daar aanvanklik rusies tussen sy ouers was, maar dat dinge later gestabiliseer of genormaliseer het. **Louis** ontken enige sielkundige probleme aan sy kant van die familie. **Philip** doen dieselfde. **Anneke** kon nie inligting hieroor verskaf nie (sy was te jonk).

◆ **Die waarde van die psigo-dinamiese perspektief**

Hierdie teorie wil die geweldenaar se optrede toeskryf aan problematiese sosialisering. Uit die data wil dit voorkom asof die gesinne van oriëntasie van 3 van die geweldenaars, op die een of ander manier disfunksioneel was/is en dat dit aanleiding kon gee tot problematiese sosialisering.

5.2.3 Blameer-die-slagoffer-perspektief

'n Ander teorie onder die psigiatriese/psigo-patologiese model is die sogenaamde "slagoffer"-teorie, waarin die slagoffer hom/haarself blameer of blameer word vir die geweld. **Gerrit** het ambivalente gevoelens gehad oor wie die skuldige party in die geweldsinsidente was:

ER: *Okay, hierdie is 'n baie moeilike vraag om te vra, daar is eintlik twee van hulle. Wie sal jy sê is die skuldige in hierdie geweldinsidente?*

Gerrit: *Ek wil nie sê skuldige nie, want dit lyk weer eens asof 'n mens dalk in 'n oorlog betrokke is, of wat ookal. Dit is nie dat ek nie skuld het, of miskien het ek partykeer onsimpatiek of gevoelloos voorgekom teenoor haar. Maar hoe meer sy my gehammer het, hoe meer het ek net bly onttrek. Dit is die enigste manier wat ek geweet het hoe om te reageer. Want ek kan nie fisies reageer nie, so ek het net onttrek en myself begin besig hou en so aan. Maar ek is definitief nie die een wat konfrontasies begin het, of veroorsaak het nie. Ek het miskien 'n bietjie*

oorgereageer partykeer vir iets wat sy gesê het of gedoen, en so aan, maar dan het ek darem agterna probeer om te sê ek is jammer of ek was verkeerd, of iets van daardie aard.

Louis het soms die fout by homself gesoek en ander kere het dit tog gelyk of hy sy vrou wou blameer:

Ek het haar geglo en dit is hoekom ek laasjaar, nadat ek hierdie egskeiding-ding uitgeskryf het en 'n prokureur wou gaan sien het en so aan, toe het ek mos gesê ek het nou hierdie oefening geloop, wat ek nou alles uitgehaal het om te kyk of dit nou werklik ek is wat die een is wat die skuld moet dra van hoe dit in daardie huis gaan, en my vrou se abuse, het sy rede om my te abuse en al sulke tipe van goeters

Ek het baie meer rede om van jou te skei as wat jy 'n rede het om van my te skei. Toe sê sy vir my, nee, nee, ons praat nie nou daaroor nie. Ons sê net daarso die rede vir die skei is dat ons nie kan saamlewe nie. So, ek het ook al die indruk gekry dat daar iets in my vrou se lewe is wat sy vir my wegsteek. Iets wat sy nie wil hê ek moet uitvind nie, so 'n tipe van ding. Maar ek is so 'n tipe van ou, ek werk op feite. As ek nie 'n rede het om iets te glo nie, of as ek nie dit het wat – ek sal nie iemand sommer beskuldig en sê, jy weet, dit is verkeerd of dit is gedoen. Ek gaan op harde feite...

Philip is eweneens onseker oor die skuldige party, maar neig tog daarna om die aggressor te blameer:

ER: *Hierdie is 'n moeilike vraag. Wie sal jy sê is die skuldige wat hierdie insidente veroorsaak? As sy nou op jou vloek, het jy haar getreiter?*

Philip: *Nee, glad nie. Kom ek sê vir jou dat die rede vir ons egskeiding, glo ek, is sy, as gevolg van haar, soos ek vir jou gesê het, kom laat nagte by die huis, as ek haar bel laat nagte op haar selfoon, dan antwoord ander mans. Ek sou sê dit is die rede vir die situasie, want ek het daarop gereageer, ek het met haar gepraat daaroor en sy het blykbaar nie daarvan gehou nie. Wat daardie goed veroorsaak ek weet nie, eerlik. Daar het ewe skielik net so gesnap en haar gedryf tot so iets, ek weet nie. Dit is seker maar as gevolg van haar epilepsie of van haar toestand, ek weet nie wat dit is nie.*

Anneke stel dit onomwonde dat die slagoffer onskuldig is:

ER: *Wie sal jy sê is die skuldige wat hierdie geweldinsidente veroorsaak het?*

Anneke: *My ma.*

◆ ***Wie is die skuldige party?***

In antwoord op hierdie vraag het **Gerrit** ambivalente gevoelens gehad. Dit het voorgekom asof hy wou toegee dat 'n saak twee kante het, maar het homself nie alleen geblameer vir die geweld nie. **Louis** en **Philip** het soortgelyke ambivalensie geopenbaar, maar het tog later geblyk die gewelddenaar te blameer. **Anneke** het die skuld vir al die geweld onomwonde op haar ma (die gewelddenaar) gepak.

'n Ander element vir die slagoffer-teorie is dat slagoffers 'n byna masochistiese genot put uit die mishandeling. Op 'n vraag of hulle die geweld geniet, het die deelnemers as volg geantwoord:

ER: *Hier is nog een van daardie moeilike vrae. Hou jy van hierdie mishandeling?*

Gerrit: *Onomwonde – nee.*

ER: *Jy weet daar is mense wat 'n kick daaruit kry, want hy kry aandag, simpatie en iets in daardie lyn.*

Gerrit: *Nee, ek soek dit glad nie.*

ER: *Hierdie is 'n moeilike vraag. Hierdie mishandeling, is daar enigiets wat jy*

daaruit put wat jy positief aanvaar? Hou jy van die aandag? Byvoorbeeld.

Louis: *Hm, hm, nee!*

Die eerste twee deelnemers het duidelik glad nie van die geweld gehou nie. **Philip** het ambivalent gevoel:

Philip: *Nee, nee. Kom ek sê vir jou eerlik, ek het op 'n stadium, eerlik, het ek gevoel dat sy moet eerder net, as sy baklei met my, dit is beter as daai wat sy my heeltemal ignoreer, as wat sy maak asof ek nie bestaan nie. Dit is eintlik vir my beter as ons baklei, dan voel dit darem 'n ou kry darem reaksie van haar kant af. Maar of ek daarvan hou, dit is definitief nie so nie. Jy moet weet, elke keer breek dit 'n ou net meer en meer af.*

Anneke het gevoel haar pa het nie die mishandeling geniet nie, maar tog die meegaande simpatie geniet:

ER: *Sou jy sê jou pa het van hierdie mishandeling gehou in die sin van dat hy aandag kon kry, dat 'n mens hom jammer gekry het?*

Anneke: *Ja, as ek eerlik moet wees, dan dink ek ja.*

ER: *Ja - kyk hoe slaan die vrou my en my kinders, kry my nou jammer?*

Anneke: *Ja, want kyk, my sussie het hom ingeneem, en sy het sy kant gevat. Ek dink tog so, hoor.*

◆ **Geniet die slagoffer die mishandeling?**

Gerrit en **Louis** het dit duidelik gestel dat hulle nie die mishandeling geniet nie. **Philip** het nie die mishandeling geniet nie, maar toegegee dat selfs 'n gewelddadige reaksie van die

kant van sy vrou, beter was as wat sy hom ignoreer.

◆ **Die waarde van die blameer-die-slagoffer-perspektief**

Hierdie teorie skyn nie water te hou nie. Nie een van die slagoffers se geweldservarings word beskou as 'n gevolg van hul persoonlike eienskappe nie en nie een van die slagoffers het masochistiese genot uit die geweldsinsidente geput nie.

◆ **DIE WAARDE VAN MIKROVLAK- ANALISE: DIE PSIGIATRIESE/PSIGOLOGIESE MODEL**

Onder hierdie model skyn daar sterk toepassingsmoontlikhede te wees vir die psigo-biologiese model en die psigo-dinamiese perspektief. Die blameer-die-slagoffer-perspektief skyn nie veel water te hou nie.

5.3 MESOVLAK-KONSTRUKTE: DIE SOSIO-SIELKUNDIGE MODEL

Die tweede vlak van analise wat deur Kurst-Swanger & Petcosky (2003: 34-35) geïdentifiseer word, is die mesovlak-analise. Hieronder definieer hulle die sosio-sielkundige model as, *“Explains violence in terms of family moderation patterns and relationships between individual family members”*.

5.3.1 Stresteorie en traumatiese bindingsteorie

Van die teoreties spesifieke vrae wat aan die deelnemers gevra is, het gehandel oor die spanning in hul verhouding. **Gerit** het die spanning toegeskryf aan “moodswings” en gesê dat hierdie spanning oor tyd opgebou het:

ER: *Jy het nou al 'n paar keer verwys na hierdie tipe van omstandighede waaronder*

julle tydens julle honeymoon night was en die dag daarna. Wat is die algemene omstandighede waaronder hierdie goed plaasvind? Sal julle gemoedelik met mekaar gesels en dan ewe skielik is daar woede of is dit 'n opgeboude ding?

Gerrit: *Dit is “mood swings”. Baie het te doen met “mood swings”. Ek vermoed met die tipe depressie wat sy dan aan ly, wat sy sê sy nie het nie, en so aan, want partykeer kan jy twee dae voor die tyd al dit begin voel. Alhoewel sy nou normaal optree, maar jy begin naderhand 'n soort “vibe” voel, dan weet jy daar is nou 'n ding aan die ontwikkel binne-in haar en dit kan daardie aand gebeur, dit kan eers die volgende aand gebeur. Maar so “sure as goodness”, jy voel dit kom, of andersins sê of doen jy iets wat haar bedreig, wat haar glad nie gelukkig maak. Byvoorbeeld, ek het nie eers die vrymoedigheid gehad, ek kan nie na die bure toe stap en 'n koppie koffie gaan drink of wat ookal, want as ek terugkom dan wil sy weet was ek by die bure gewees, en hoekom is ek sonder haar soontoe, of wat ookal. Toe het ek myself nou maar begin onttrek aan mense, tot ek naderhand begin besef het maar jy weet, dit is my goeie reg, hoekom laat ek toe dat sulke goed met my gebeur?*

ER: *Is daar 'n gespanne atmosfeer voor hierdie insidente? Jy het nou-net al gesê?*

Gerrit: *Ja, jy voel die spanning is besig om op te laai, op te bou. Jy kan voel daar is iets in haar dat sy 'n bietjie begin styf word. Die laaste ruk het dit so gegaan, dan kom sit sy sommer daar in die sitkamer en dan kyk sy na die TV en dan sal sy sê, “Luister jy na iets, ja, alle mans is varke”. Dan sê ek, “Wat sê jy?”. Nou is ons rustig, ons is doodrustig. Sy sê alle mans is varke. Ek sê, “Is jy ernstig?”. Ja-nee, sy is ernstig. Sulke vreemde goed, en sommer nou vir geen rede nie.*

Louis sê dat hul verhouding altyd gespanne is en dat dit menigmaal uitloop op geweldsdreigemente en selfs geweld:

Louis: *Daar is altyd 'n spanning tussen ons. Ek dink ek het dit al voorheen genoem*

op een van jou vrae. Sy voer 'n skrikbewind in daardie huis. Alles moet loop soos sy sê dit moet loop, as dit nie so loop nie, of dit nou ek of die kinders of wat, kry dit moeilikheid en dan op die einde van die dag.

En toe sy nou vir my sê ek donder jou vanaand, jy weet, ek kan partykeer in haar oë sien – ek kan partykeer in haar oë sien iets, dat iets nie reg is nie. Dat sy dalk sal oorgaan tot geweld om my te slaan met enige ding wat sy in die hande kry, of whatever. Kyk, ek vrees nie vir my lewe nie, maar dat sy my leed sal aandoen, sy is daartoe in staat en sy sien ook, ek kan dit in haar oë sien, dit is so 'n wilde uitdrukking in haar oë. En dit gebeur menigmaal en as daar wilde uitdrukking kom dan weet ek, okay, hierso moet ek nou “cool” raak, en moet maar liewers omdraai en loop voordat dinge handuit ruk.

Philip het hom as volg oor die spanning en hul verhouding uitgelaat:

ER: *Was daar 'n gespanne atmosfeer voor die tyd, voordat sy so begin raak of is dit net 'n skielike storie?*

Philip: *Nee, dit is skielik, dit is skielik asof dit net gebeur. Soos ek sê, wel, die laaste tyd wat ons bymekaar was, was dit maar die heeltyd 'n gespanne atmosfeer, omrede as gevolg van die egskeiding en goed en sy het geweier om uit die huis uit te trek, alhoewel sy beweer het dat haar lewe was in lewensgevaar, het sy geweier om uit die huis te trek. Sy het gesê sy bly net daar en ek moet ook net daar bly.*

Anneke vertel die spanning in haar ouers se verhouding het grootliks voortgespruit uit haar ma se jaloesie:

Toe is ons Eendrag toe, 'n klein dorpie naby Leslie en daar het dit redelik gegaan, maar die slaghuis het daardie tyd, het ure gehad en daar was mense wat in die nood was en van hulle het gekom en dan het hulle vir my pa vleis agterna gevra. Nou

goed, dit was 'n wetsoortreding om dit te doen, maar my pa het dit gedoen, maar onder andere kan ek onthou daar was 'n – ek gaan nou die naam noem – 'n Meyer-vrou. Haar kinders was saam met ons in die skool gewees. Sy was eintlik 'n boervrou, eintlik 'n liewe vrou as jy so kyk, maar my ma het geglo my pa het 'n verhouding met haar. Daarvandaan kan ek onthou, presies, dan het my ma vir hom gesê, “Daardie hoer was weer hier gewees en jy het weer 'n verhouding gehad”. Toe het ons hier uit, dan het ons gaan perdesport hou en sulke goeters. Dan is dit nou baie lekker, maar dit is net vir so 'n halfuur lekker, dan is my pa net weer met die vrou en daardie vrou en doerie vrou, en ek weet nie wat alles nie. Altyd was daar hy het ogies gemaak vir iemand.

Sy was so 'n tipe mens gewees. Dan kan ek onthou, baie keer moes ons gaan rondry. My ma was baie lief om rond te ry. Ons is almal in die kar gepak en gaan ons nou rondry. En ek belowe jou, ons is nog nie in daardie berge nie, dan het my pa weer iets gedoen by 'n garage, dit is elke keer 'n vrou wat ek nie weet waar die vrou was nie, sy het altyd vrouens gesien.

◆ **Spanning in die verhouding**

Al vier die deelnemers het spanning of stres gesien of ervaar as deel van die geweldsverhouding. **Gerrit** skryf dit toe aan sy vrou se “mood swings” terwyl **Louis** sê sy vrou “voer 'n skrikbewind in daardie huis”. **Philip** sê dit was veral tydens die verbrokkelingsfase van die verhouding/huwelik dat die spanning tasbaar was. **Anneke** sê dat haar ouers se verhouding gedurig gespanne was en dat hierdie spanning grootliks toegeskryf kon word aan haar ma se jaloesie.

◆ **Die waarde van die stressteorie**

Soos hierbo gestel, is spanning/stres teenwoordig in al vier hierdie geweldsverhoudings en blyk hierdie teorie dus water te hou.

Eie aan tipies traumaties verbinde verhoudings is die sogenaamde geweldsiklus; die opbou van spanning, die geweldsinsident, gevolg deur ontlooting of vrede en dan weer die opbou van spanning.

Philip vertel van een so 'n tipiese insident:

Sy is halftien die oggend by die huis weg na 'n werksfunksie toe. Ek het dit so aanvaar. Die aand kwart-oor-elf was my vrou nog nie by die huis nie en ek het haar gebel op haar selfoon, want ek was bekommerd, alhoewel sy sou dink ek wou haar opcheck. Ek was bekommerd oor haar, dit was kwart-oor-elf die aand, sy was al meer as 12 ure van die huis af... 'n Man het haar telefoon geantwoord en vir my gesê, wie is ek, ek sê, wie is jy, wat soek jy op my vrou se telefoon? Toe sê hy, ek moet vir haar uitlos, want sy is vanaand besig en ek moet haar uitlos. Dit het my baie ontstel. Ek was baie kwaad gewees daardie dae. Twee minute, vyf minute het my vrou my gebel en gesê sy hoor ek soek haar. Toe sê ek ja, en ek wil sommer weet wie is die man wat jou telefoon geantwoord het. Sy het my meegedeel sy weet nie, sy was in die badkamer en toe sy terugkom, toe het iemand net vir haar gesê haar telefoon het gelui, so sy dra nie kennis wie met my gepraat het nie, sy weet nie. Ek het vir haar gesê ek wil weet wie dit is, anders gaan ek soontoe ry en ek gaan kom uitvind daar wie dit gedoen het. Sy het van Centurion af na my huis toe gery binne 15 minute. Sy moes gejaag het. Sy was by my huis en kom om verskoning te vra, ek weet nie vir wat nie, sy het net vir my gesê sy is jammer dit sal nie weer gebeur nie en sy het my daardie aand verlei en allerhande goed gedoen, en dit het my in my agterkop heeltid gepla hoekom wou sy nie vir my sê wie was die ou wat die telefoon geantwoord het nie? Ek wou by verskeie geleenthede met haar gepraat het daaroor, maar sy sê net, wat jy sien, is wat jy kry, vat dit of los dit.

Louis verwoord dit as volg:

Dit het vir twee, drie dae goed gegaan en toe is dit weer back to normal, en ek was maar weer die wit meid in die huis gewees. Ek kan vir jou sê dan is dit nie asof hulle tevrede is dat die huis skoon, die vloere skoon en alles aan die kant en netjies is nie. Sy kom in die huis in. Sy sê nie boe of ba nie oor die huis wat skoon is nie en dan voel ek daardie dag het ek nou ekstra moeite gedoen. Ek het die brass opgepolish en al sulke goed. Dan sal sy gaan en die hi-fi staan op so 'n wall unit, of die TV. Sy sal die hi-fi soontoe skuiwe en met haar hand daar agter intrek, en dan sal sy so kyk en as daar 'n stoffie is, dan is daar moeilikheid.

Anneke het haar op die volgende manier uitgelaat:

Anneke: *Dan gaan dit weer vir twee of drie weke goed, en dan het hy iets gedoen wat niemand weet wat hy gedoen het nie.*

Wanneer dit rustig word, dan het sy, ek weet nie of sy begin broei het nie. Dan het sy baie keer begin lol met goed. Dit was veral met verjaarsdae, was daar altyd oorlog in die huis en daar was baie verjaarsdae. Dan alle vieringsdae was groot oomblikke vir haar, want dan was sy op haar geweldspad gewees.

ER: *Was daar 'n gespanne atmosfeer voor hierdie geweld of insidente plaasgevind het?*

Anneke: *Ja, dit was nie 'n baie maklike atmosfeer nie.*

ER: *Was dit altyd gespanne gewees, of kon jy dit voel in 'n siklus dat die spanning bou op, of was dit 'n kwessie gewees van hulle slaap een aand rustig en dan bars alle hel los?*

Anneke: *Nee, dit het aangekom. Dit het 'n aanloop gehad, hoor.*

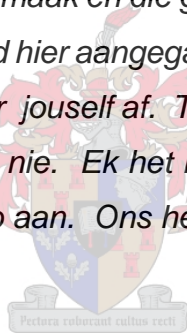
ER: *Soos 'n siklus, want hy bou op en dan vind die geweld plaas.*

Anneke: *Ja, dan sak hy weer 'n bietjie af.*

ER: *Dit is die tipiese siklus van geweld.*

Die geweldsinsidente het ook verskillende reaksies ontlok by die aggressors. **Gerrit** se vrou het soms vir ontkenning gegaan.

Gerrit: *Die volgende oggend teruggekom, toe sien ek sy het in die nag die chalet verwoes, al die glase is stukkend, daar is braaksel op die vloer en sy is vas aan die slaap in die bed, en so aan. Toe loop ek weer. Toe ek weer terugkom, toe het sy die braaksel en goed skoongemaak en die glasstukke opgetel en weggegooi. Toe vra sy vir my wat het gisteraand hier aangegaan. Toe sê ek, nee, ek weet nie, moet nie vir my vra nie, vra dit liever jouself af. Toe sê sy, nee, sy weet nie wat het hier aangegaan, sy dra nie kennis nie. Ek het maar in elk geval by die kantoor gaan rapporteer van die glase en so aan. Ons het toe gery.*

Louis se vrou het soms op die vlug geslaan:

Louis: *Dit is toe dat sy my met die mes rondom die eetkamertafel jaag en ek toe maar op die einde van die dag die sleutels vir haar gegee het en daar is sy weg.*

Philip se vrou het die kinders en haarself ook soms weggeneem:

Philip: *Toe ek by die huis kom het my vrou al haar goed gepak, die kinders se goed gepak en sy sê, "Sorry, jy sal nie weer die kinders sien nie". Sy het hulle gevat na*

haar pa-hulle toe en hulle het daar gebly.

Anneke se ma het die beserings help verberg en self later berou getoon.

Anneke: *Ma het het ook gehelp dokter.*

ER: *Het sy hom?*

Anneke: *Ja (Lag). Ja, dan sou sy help dokter wees. Hy het baie blou kolle gehad.*

Hy is die aand dood. My man was in vir 'n operasie en ek wil my man uit die hospitaal hê, want ek wil na my pa toe gaan. My pa is die aand dood en ek het my ma gevat en snaaks genoeg, ek het haar die aand gevat voor hy dood is. Toe sê sy vir my, "My kind, ek was baie lief vir hom, ek is vreeslik jammer, weet jy hoe lief is ek vir hom".

Die slagoffers se reaksie op geweld kan as volg uiteengesit word:

Gerrit se eerste reaksie op geweld:

ER: *En wat was jou direkte reaksie na so 'n geweldinsident: verbasing, skok?*

Gerrit: *Bitterheid. Die eerste dink is bitterheid en aan die begin vergewe en vergeet jy. Naderhand vergewe jy, maar jy vergeet nie en naderhand aanvaar jy dit glad nie meer nie.*

Hy het homself ook telkemale uit die voete gemaak:

Gerrit: *Toe besluit ek maar ek kan nie hier slaap vanaand nie. Toe het ek in my bakkie geklim en onder in die karavaanpark gaan parkeer en daar geslaap die aand. Elke keer wat dit gebeur het, het ek 8 uur of 10 uur die aand in my voertuig geklim en teruggery Pretoria toe en by 'n hotel kom inboek. Dit het 'n gereelde ding geword, want ek kan net nie onder daardie omstandighede daar bly nie, want sy los my net nie.*

Wat die finale strooi was, is dat my seun is besig om te skei, daar is 'n jong kleinkind. Ek het hom nou vroeër die jaar gaan haal toe hulle ding op die ergste was en daar by my gehou en sy het weer een aand hier van haar kop afgeraak oor 'n ding. Hoe meer ek vir haar gesê het, asseblief, hierdie kind is reeds getraumatiseer by sy ouerhuis, jy doen dieselfde aan hom. Hoe meer jy vir hulle sê hou op, hoe erger raak hulle. Ek het hom naderhand, 8 uur die aand in my bakkie gelaai en Thabazimbi toe gery en gekyk of ons in die hotel kan inboek. Die hotel was vol, toe kom ons terug. Toe stop ek buitekant onder die bome en ek en daardie kind het daardie aand in daardie bakkie geslaap. Niemand weet dit nie. Die volgende oggend het ek net gewas by die kraan en Pretoria toe gery en hom by sy ouers kom aflaai.

Oor die moontlikheid van fisiese vergelding laat **Gerrit** homself as volg uit:

Nee, sy sal my stormloop asof sy my wil aanval, maar ek dink dat sy het toe teen daardie tyd besef ek gaan nie meer reageer daarop nie. Want sy wil hê dat ek met haar fisies moet terugbakei en ek het net besluit daar is nie 'n manier nie.

ER: *Jy slaan haar nie terug nie?*

Gerrit: *Ek slaan glad nie terug nie. Ek vlug liewers. As dit in die dag gebeur dan gaan loop ek die hele dag in die veld rond en so aan, dan as ek nou terugkom, dan*

hoop ek sy het afgekoel of iets in daardie aard... En ek sê as dit in die aand gebeur dan het ek maar in my bakkie geklim en Pretoria toe gery en dit was baie, baie, baie.

Louis het verskeie reaksies op geweld wat wissel van onttrekking tot pogings om die huis te verlaat:

Louis: *Dan word dit lateraan normal alhoewel dit nie normal is nie, maar jy laat dit maar net verbygaan, onaangenaamhede laat jy maar net verbygaan en jy vergeet so gou as moontlik daarvan. Dit is hoekom ek, ek argumenteer nie eers meer nie. Jy weet net elke dag jy moet uit haar pad uitbly, jy moet op een of ander manier probeer om haar nie te ontstel nie, probeer maar altyd om haar tevrede te stel, anders gaan dit net erger. Anyway en een dag toe besluit ek, ek het nou genoeg, ek het nou genoeg gehad. Ek pak my goedjies, net jammer ek het 'n commitment gehad om vir my seun by die skool te gaan haal, maar ek het my goedjies gepak, op my bakkie gepak en besluit nou bogger ek off, die hele lewe kan nou rondom my vergaan en die hele lewe kan rondom hulle vergaan, hulle stel nie belang om te doen soos wat ek hulle vra, wat jy van normale kinders en 'n grootmens sal verwag, om nie soos varke te lewe nie. Nie soos varke te lewe nie, maar hulle weet die bediende was altyd daar om daardie varkerigheid skoon te maak en hulle ma vertel vir hulle hoef niks te doen wat hulle nie wil nie en sy het 'n wit meid in die huis en so. Hulle dink ek, okay, hierdie wit meid gaan nou loop, hy gaan sy eie lewe begin, 'n ander lewe begin.*

Die geweld het hom ook gelei tot introspeksie:

En dan kom sy by die huis en dan vind sy fout en gaan tekere en vertel vir my hoe sleg ek is en toe dit laasjaar so erg was, toe dink ek, miskien het sy 'n punt beet, miskien is ek sleg. Miskien is ek sleg, miskien moet ek iets meer doen. Ek het toe vir 'n tyd lank dat daardie huis sparkle. Daar was nie waardering daarvoor gewees nie en okay, toe ek daardie besluit geneem het, dit is toe ek die dagboek begin hou

het van alles. Nie dat ek vir myself 'n saak kan uitmaak. As ek dan nou alles uithaal, gaan sy dan nog steeds dieselfde reageer op alles. Sy het dieselfde gereageer. Ek het nie gedink dit is reg nie, maar om onaangenaamhede in die huis te vermy het ek gedink, okay, miskien moet ek dit maar doen en dit was ook deel vanmy poging om te kyk, gee ek vir my vrou rede, van die oefening wat ek gedoen het, gee ek vir my vrou rede om so tekere te gaan soos wat sy tekere gegaan het.

Hy is ook bang vir die moontlike eskalering van geweld sou hy gewelddadig reageer:

ER: *Verdedig jy jouself?*

Louis: *Nie eintlik nie.*

ER: *So jy sal haar nie terugskel of...*

Louis: *Ek! Ek is nie 'n ou wat hou van konflik, violence en sulke dinge. Miskien is dit my probleem en ek het dit ook vir haar ma gesê toe haar ma nou die laas afgelope drie, vier maande hier was. Die rede omdat ek nie vir my vrou op haar plek sit nie, raak sy net al hoe erger, al hoe erger. Sy ontsien niks en niemand nie. Jy weet, my seun vra een aand vir my, of hy maak die opmerking. Hy sê vir my, "Pa, jy is dan besig om jou hele dignity te verloor" soos sy met my aangaan, al die goed wat sy my toesnou, of dit nou waar is of nie. Die meeste van die goed suig sy uit haar duim uit en as sy 'n ding drie, vier keer oorgesê het, dan glo sy haarself.*

Hy slaan ook nie terug nie:

ER: *Laat ons nou net weer daar kom. Wat het jy toe gemaak toe sy jou met die vuus slaan en krap, wat het jy toe gemaak?*

Louis: *Niks*

ER: *Staan jy maar terug?*

Louis: *Ek staan terug, ja.*

ER: *En die fisiese geweld, wat doen jy as sy jou fisies aanrand?*

Louis: *Ek draai my rug op haar. Die kere wat sy my in die bed bygekom het, was my rug na haar toe gewees en ek los dit maar net so, ek reageer nie daarop nie, niks nie.*

ER: *Jy het nooit probeer terugslaan nie?*

Louis: *Nee, nee.*

Philip sê hy het bekommerd geraak:

Philip: *Daarna het dit goed gegaan, maar ek en my vrou, elke nou en dan kon ek agterkom sy onttrek haar meer en meer van die huwelik af. Sy begin al minder belangstel in my en die kinders. Sy het al hoe later begin by die huis kom en daar is net vir my gesê, sorry, ek moet dit maar so aanvaar, dit is hoe dit sal wees. Soos dit gaan in 'n mens lewe, dan aanvaar jy dit maar ter wille van die vrede en jy bly stil. Dit het so aangegaan tot Septembermaand van 2003. Hierdie dinge het vir my ook te veel begin raak en ek het begin aandring op antwoorde, veral een, na een insident wat sy die oggend, 'n Saterdagoggend, ek kan nie die datum onthou nie, dit was die dag toe Suid-Afrika en Australië gespeel het, die drie-nasie-wedstryd in*

Australië. Sy is halftien die oggend by die huis weg na 'n werksfunksie toe. Ek het dit so aanvaar. Die aand kwart-oor-elf was my vrou nog nie by die huis nie en ek het haar gebel op haar selfoon, want ek was bekommerd, alhoewel sy sou dink ek wou haar opcheck. Ek was bekommerd oor haar, dit was kwart-oor-elf die aand, sy was al meer as 12 ure van die huis af.

Hy het ook probeer om met sy vrou te praat:

Ek wou verskeie geleenthede met haar gepraat het daaroor, maar sy sê net, wat jy sien, is wat jy kry, vat dit of los dit. Ek het maar weer eens stilgebly. So het daar by vier geleenthede gebeur wat ek soort van tot 'n uitbarsting, of nie uitbarstings, dat ek net vasgetrap het en vir haar gesê, vanaand sal jy hier sit en ons sal die ding uitpraat tot ons klaar is. Dit het vier keer gebeur. Ek het haar nooit enigsins sleggesê nie, ek het nie vir haar gevloek nie, ek het net vir haar gesê ons sal hier vanaand tot dit uitgesorteer is. Ag, ons het oor goed gepraat, daar het nie veel uitgekóm nie. So het dit aangegaan, sy het al hoe later begin huistoe kom. Ek het 'n dagboek bygehou, wat sy gemiddeld oor 'n tydperk van 60 dae, het sy gemiddeld halfses die oggend werk toe gegaan en gemiddeld kwart-oor-ses die aand huistoe gekom.

Hy het ook homself somtyds uit die voete gemaak:

Philip: *Soos ek sê, die meeste van die tyd het ek net omgedraai en geloop. Soos daai aand toe sy my so gevloek het en my wou slaan met die selfoon, het ek net haar selfoon gevat en na my kamer toe gegaan en my klere aangetrek en die ding neergesit en eerder gery. Ek was nog nooit 'n ou wat veral teenoor 'n vrou gewelddadig was nie. Ek glo dalk in my jonger dae, toe ek nog rugby gespeel het, was ek dalk meer aggressief, maar hoe ouer jy word, dan raak jy mos kalmer. So ek het eerder net, om die hele konfrontasie te vermy het ek maar net gesê woe, loop eerder net.*

Toe sien ek nee-wat, toe gaan ek na my kamer toe en trek my klere aan en toe ry ek. Sy het onmiddellik bewerings gemaak van dat ek is dronk was, wat ek nie was nie. Ek het geweet dit is wat sy gaan sê en ek het, daarna het ek na my dokter toe gery, dit was elfuur die aand. Ek het my dokter gebel en aan hom die situasie verduidelik en hy het my ontbied na sy huis toe waar hy my ondersoek het of ek dronk was. Ek en hy het daar aan die gesels geraak en hy het vir my gesê ek moet sommer die aand daar by hom slaap, want sou ek nou teruggaan huistoe, gaan dit nog net erger konfrontasie veroorsaak. Hy is ook bereid om enige plek te getuig dat ek nie onder die invloed van drank was daardie aand nie. Ek meen my kinders was by my. Hoe sal ek nou sit en drink as my kinders by my is en dan nog met 'n kar ry met hulle daarin? Die Sondagoggend is ek terug huistoe.

ER: *Sy het daar gepraat van sy gaan vir jou opfok tot jy niks oor het nie. Wat was jou reaksie gewees?*

Philip: *Wel, sy het dit by meer as een geleentheid vir my gesê. Soos goed soos, "Boetie, nou vat jy die verkeerde girl aan, ek sal jou opfok dat daar niks van jou oor is", of, "Jy sal met niks hier uitstap nie, ek sal jou vernietig". Wat sê 'n mens? Ek het net gesien as sy so begin raak, dan help dit nie jy praat verder met haar as sy, soos ek sê, daardie punt bereik het om sulke goed te sê nie. Dan ek het net doodeenvoudig gesê, "Alright, kom ons los dit", en weggeloop. Wat help dit nou ek hou aan met haar stry en baklei daaroor.*

In plaas van vergeld, sal hy ook eerder stilbly:

ER: *Hoe tree jy op tydens die insident? Sê nou maar sy sê vir jou so iets, wat maak jy dan? Los my uit, wat jy sien is wat jy kry.*

Philip: *Dan bly ek maar stil, wat moet 'n ou doen? Ek het vier keer wat ek vir haar gesê, "Nee, nou gaan jy maar sit en luister" en die ander kere dan aanvaar ek dit*

maar so, alright, ter wille van die vrede, ter wille van die kinders en ons huwelik los dit. Bly maar eerder stil, miskien is dit môre 'n beter dag, miskien lyk dinge more beter.

Hy vloek haar ook nie:

ER: *Ons het hierdie vraag nou al 'n paar keer gevra. Verdedig jy jouself, as sy byvoorbeeld op jou vloek, vloek jy haar terug?*

Philip: *Nee. Ek het, met eerlike waarheid kan ek vir jou sê ek is dalk te lief vir my vrou om enigsins vir haar die lelike woorde te gesê het. Soos die woorde van “doos” en daardie woorde wat sy teenoor my ge-uiter het, ek sal dit nooit teen haar nie of van haar sê nie. Ek kan nie.*

Hy erken dat hy soms gekruide taal mag gebruik, maar ontken enige fisiese aanranding:

ER: *Weer 'n keer herhaling. As jy vir haar kwaad was, het jy iets aan haar gedoen? Gevloek, geslaan?*

Philip: *Nee.*

ER: *Nooit nie?*

Philip: *Ek sou miskien nou en dan gesê het, “Nou sal jy fokken sit en met my praat”, dit sou ek vir haar gesê het, maar niks erger as dit nie. Aanranding, daardie goed, ek sal nooit aan haar slaan nie, nooit. Ek het nooit en ek sal ook nooit nie.*

Anneke se pa het hom ook soms uit die voete gemaak:

Anneke: *Hy het baie keer gery. Hy het net gery, want ek weet op 'n stadium het hy by my getroude suster gaan bly vir drie dae, en my broers het toe die besigheid vir*

hom gedoen, en my ma was baie kwaad vir my suster omdat sy hom ingeneem het. Sy het nog gesê, maar wat kan ek doen, dit is my pa. Later het hulle so gebly dat hulle verskillende plekke, hulle bly bymekaar, maar hulle bly ook nie bymekaar nie, verstaan? Ons het 'n huis gehad en toe my pa gekom het, het hy die meeste van die tyd langs die slaghuis gebly. In Pretoria gebly en hy het vir 'n ruk lank op Eendrag gebly en dan het hy net naweke huistoe gegaan.

Hy het partykeer probeer om die geweld te stop:

Anneke: *En my pa hou daardie kar. Jy kan sien hoe hy. En as hy vir haar sê: "Hou nou op, hou nou op, ek gaan die kar omgooi". Ek dan gaan sy aan en aan. Dat hy daardie kar beheer, dat hy niks aan haar doen nie. Hy sal, dan sal hy so af en toe haar hand wegvat en sê, "Stop dit, jy mag dit nie doen nie".*

Hy het soms haar hande vasgehou, maar hy het haar nooit geslaan nie:

ER: *En jy sê hy het nooit teruggeslaan nie?*

Anneke: *Nooit, nooit, nooit. Ek het twee of drie keer gesien dat hy haar hande vasgehou het, jy weet dat hy haar vasgehou het, maar hy het haar nooit, nooit teruggeslaan nie.*

ER: *Ek wil dit net weer confirm. Hierdie misverstande wat hier ontstaan het, die geweldsinsidente wat gebeur, het jou pa homself verdedig?*

Anneke: *Nee.*

ER: *Het hy of het hy nie?*

Anneke: *My pa het nooit vir haar geslaan nie, verstaan my, maar hy het haar*

hande vasgehou. Een of twee keer haar hande vasgehou. Partykeer hou hy haar hande bokant haar kop. Sy was so tingerig gewees. So hy het haar hande so 'n bietjie bokant haar kop gehou. Maar hy het nooit teruggeslaan nie. Dit was altyd vir ons 'n snaakse storie. Hy het nooit teruggeslaan nie.

◆ ***Traumatiese binding: die geweldsiklus, die reaksie van die aggressors en dié van die slagoffers***

Dit is by drie gevalle duidelik dat daar traumatiese binding in die verhouding is. Dit begin met 'n opbou van spanning, die geweldsinsident, dan ontlading (en selfs liefdevolle samesyn) totdat die spanning weer opbou.

Philip het 'n baie goeie voorbeeld van ervaring van traumatiese binding en die geweldsiklus verwoord. **Louis** voel ook dat dit by tye goed gaan, waarna die spanning opbou en die “moeilikeheid” volg. **Anneke** se verduideliking van geweld tussen haar ouers dui ook op 'n tipiese geweldsiklus.

Die aggressors het op verskeie maniere op die geweld gereageer. **Gerrit** se vrou het soms in 'n toestand van ontkenning gegaan. **Louis** en **Philip** se vroue het hulself (en die kinders) soms uit die voete gemaak en **Anneke** se ma het soms die beserings, wat sy veroorsaak het, help dokter, en selfs berou getoon oor haar geweldadige gedrag, selfs al was dit na haar man se afsterwe. Veral in die geval van **Anneke** se pa is hierdie tipe gedrag eie aan traumaties-verbinde-verhoudings.

Die slagoffers het ook op verskeie maniere gereageer op die geweld. **Gerrit** se reaksies het gewissel van bitterheid tot die tydelike verlating van die geweldsdomein. **Louis** het hom onttrek en oorweeg om die huis te verlaat. Dit het hom ook gelei tot introspeksie. **Philip** het bekommerd geraak, probeer om met sy vrou te praat en homself uit die voete gemaak. Laasgenoemde was ook die geval met **Anneke** se pa. Nie een van die slagoffers het die

geweld vergeld nie. **Philip** het erken dat hy algemene gekruide taal gebruik het, maar dat dit nie teen sy vrou gemik was nie. **Anneke** se pa het haar ma se hande soms vasgevat om die geweld te stop, maar het haar nooit geslaan nie.

◆ **Die waarde van die traumatiese bindingsteorie**

Uit die voorafgaande blyk dit dat hierdie teorie van waarde kan wees vir die verklaring van huweliksgeweld.

5.3.2 *Die magsteorie, hulpbronteorie en ruil/sosiale beheerteorie*

Verdere teorieë ter verklaring van gesinsgeweld onder die sosio-sielkundige model, sluit in magsteorie, hulpbronteorie en ruil/sosiale beheerteorie. Hierdie teorieë handel al drie oor die mag wat een persoon oor 'n ander het, rakende, onder meer, besluitneming. Teoreties spesifieke vrae in hierdie verband aan die deelnemers, het gehandel oor besluitneming en finansies en geweld. Aangesien die beheer oor en besit van geld as 'n belangrike hulpbron beskou word, is dit miskien weer nodig om na die deelnemers (en hul egas) se onderskeie finansiële posisies te lyk. **Gerrit** is 'n afgetrede polisie-offisier met 'n pakket, wat geen finansiële probleme ervaar nie. Sy vrou het egter haar pensioengeld in swak saketransaksies verloor. Sy is grootliks van haar kinders afhanklik vir finansiële ondersteuning. **Louis** is 'n afgetrede (medies ongeskikte) staatsamptenaar met 'n maandelikse pensioen. Hy ervaar ook nie finansiële probleme nie. Sy vrou werk en het 'n onafhanklike inkomste, waarvan sy 'n minimale bydrae tot die huishouding maak. **Philip** is 'n werkende polisieman en sy vrou werk ook, maar het 'n salaris drie tot vier keer dié van haar man. **Anneke** se pa was 'n slagter en sy vrou 'n huisvrou. Die deelnemers het hul as volg uitgelaat oor finansies en geweld:

Gerrit beskryf die probleme met finansies as volg:

Ons sou nou saam, altwee ons geld nou in die toekoms ingeploeg het. Ons het ons

toe daar gaan vestig. Toe het ek na so 'n jaar of wat, uitgevind maar sy het nie geld nie. Haar twee seuns het alles uit haar met schemes, selfs geld wat sy van haar pa geërf het. Daar is toe nie geld nie. Toe onderhou ek nou altwee van ons met pakketgelde en so aan.

Wat gebeur het, sy is in 'n finansiële verknorsing weens die feit dat sy haar kinders al haar geld uit haar het met hulle schemes en so aan, en van hulle beloftes om dit terug te betaal en wins gemaak, het nooit iets van gekom nie. Omdat ek geweier het om haar verder te onderhou as gevolg daarvan. Ek bedoel, ek het vir haar spending geld gegee as sy Pretoria toe gekom het, petrol in die kar gesit, spending geld gegee. She wanted everything for nothing. Maar dit is ook een van die dinge, ek het nooit vir haar geld gegee en so aan. Dit is 'n ding wat in haar kop sit. Dit gaan nou nie oor haar kinders wat haar finansiëel uit, of wat ookal. Maar nou, 'n paar maande gelede het die jongste kinders weer eens nie geld in haar bankrekening inbetaal nie en toe kon sy nie haar polisse betaal nie. Toe het ek haar R500 voorgeskiet wat ek nooit weer gekry het nie. Ek was in Pretoria, sy het

gevra ek moet kaartjies vir iets koop wat sy en haar skoondogter wil bywoon. Ek het dit gedoen. Elke keer was ek gesê hulle sal die geld inbetaal, dit het toe ook nooit gebeur nie.

'n Ander snaakse ding wat my opgeval het, kyk, sy kan glad nie met geld werk nie. Dit is nie deel van haar make-up nie. Sy het haar hele lewe lank, sy was 14 jaar alleen, sy het haar huis verloor, sy het 'n besigheid verloor, sy het haar kar verloor, allerhande goed, omdat sy nie haar finansiële goed kon bestuur nie. Haar kinders is net so. Hulle het sonder 'n pa grootgeword, hulle het nou hul raamwerk deur haar gekry. Net na ek haar ontmoet het, toe is sy lid van Leserskring, maar toe, sy het toe nie geld om die boeke wat jy elke maand verplig is om te neem, te betaal. Toe help ek haar om uit die verknorsing te kom. Toe sê ek, okay, ek sal jou help. Kom

ons betaal hierdie boeke klaar, ons gee hulle 'n maand kennis en dan is jy klaar. Hier om en by die tyd wat ons getroud is, ek dink dit is net toe ons getroud is, toe kom ek agter sy het weer ingeskryf, maar sy het sommer verskillende nommers, verwysingnommer, rekeningnommers en so aan en sy kry nou weer boeke en sy het nie geld nie. Sy het nie 'n inkomste nie. Toe sê ek vir haar, jy weet, ek sal jou nou weer help om uit hierdie verknorsing te kom, maar jy moet asseblief ophou met hierdie boeke-storie. Jy kan nie weer in hierdie ding vasgevang word nie. Toe weer kennis gegee by altwee klubs, ek het haar gehelp om daardie twee boeke te betaal en so aan, toe vroëer vanjaar kom hier, kom 'n boek skielik weer deur die pos aan wat sy bestel het. Toe sê ek vir haar, "Maar hoekom bespreek jy nie sulke goed met my nie?" Nee, maar sy sal dit betaal en sy sal dit afbetaal. Nou, die eerste maand toe gee sy vir my R100. Ek moet nou 'n posorder gaan uitneem wat my R14 kos. Die volgende maand sien ek 'n kennisgewing kom en sy het nie geld om te betaal nie, sy is die volgende maand weg. Die 2de kom daar weer 'n kennisgewing, maar nou sê die brief, dit is nou seker 'n oorsig van jou kant, maar jy moet nou die volle bedrag betaal. Ek sien dit lê daar, daar gebeur niks nie. Nou weet ek al wat gebeur naderhand, iets gaan gebeur wat jy nou meer gaan kos. Sy is toe weer weg en ek skryf toe 'n tjek uit en ek pos die tjek, Sy kom terug, maar sy doen nie eers navraag waar die goed is. Jy weet, sy sit die goed uit haar kop uit. Toe, op 'n stadium toe gee ek haar die goed en ek sê, "Hoor hierso, ek het hierdie nou klaar betaal, maar asseblief, dit is nou die laaste". Toe sy nou weg was, so 'n week gelede omtrent, toe kom daar weer 'n boek aan, maar ek het hom nie eers oopgemaak nie, ek het die koevert oopgemaak en het die briewe omgeswop, ek het daardie pakkie net so poskantoor toe gevat. Dit het my weer R30 gekos en ek het hom teruggepos. Ek weet nie of enige mens vir my kan verduidelik hoe so 'n mens aangaan met so 'n ding. Hulle het nie geld nie, en hulle hou net aan om so 'n verpligting aan te gaan asof hulle glad nie beheer het oor wat hierbo aangaan. Niks nie, geen kontak met realiteit nie.

ER: Net weer die finansiële storie. Dink jy dat haar finansiële omstandighede

bygedra het tot hierdie geweldsinsidente?

Gerrit: *Ek dink die probleem was maar altyd daar gewees. Ek dink die finansiële kwessie was maar net een van die druppels.*

ER: *Jy het gesê sy het geen inkomste nie?*

Gerrit: *Nee, nee, sy het nie. Sy was afhanklik van haar kinders elke maand om geld in haar rekening in te betaal, sodat haar polisse betaal kan word en so aan. En dan skielik kom daar 'n tyd wat daar nie geld inbetaal nie en dan is daar 'n hele rigmarole met die polisse of om die bankfooie te betaal of die debietorder wat gehop het en al daardie goed en die rente op die polis en so aan. So, sy het met daardie groot onsekerheid gelewe omdat ek ook op 'n dag die streep getrek het en gesê het "Julle het my vir solank mislei daaroor, alhoewel ek vir julle gesê het moenie met hierdie goed betrokke raak nie. Jy het gesê jy sal in die huwelik kom met jou finansies en nou bestaan dit nie."*

ER: *So wat jy sê, "by betrokke raak", is dit nou met die schemes van die kinders?*

Gerrit: *Die schemes van die kinders. Karre opbou, motorbikes opbou en sulke goed.*

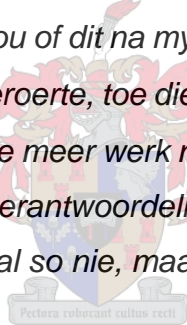
ER: *Is dit waar sy haar geld dan verloor het?*

Gerrit: *Ja*

Louis het ook verskeie stellings gemaak oor die finansiële posisie tussen hom en sy vrou. Onder meer hou sy vrou nie van werk nie:

Okay, toe het sy nie gewerk nie, maar haar ou werk het haar partykeer gebel en gesê, "Wil jy nie kon uithelp met 'n krisis", en sulke tipe van goed nie, dit is as ons nou in die Kaap is. Dan het sy gaan uithelp, maar nie om ons lewens buite finansieël te versterk en dit aan te wend ten voordeel van die hele gesin nie. Ek het swaargekry, maar dit was vir my 'n plesier gewees om te sien dat ek vir my gesin kan sorg.

Finansieël het ek 28 jaar pensioengewende diens, agt en twintig en 'n half jaar pensioengewende diens. My pensioen is nie 'n paar rand in 'n maand nie, die goed wat ek moet bykom, dit kom ek by en dit, nie-teenstaande die feit dat sy verseg om enige bydrae tot die huishouding te maak. Sy verseg dit. Ons het, as ek nou sê sy verseg dit, dan moet ek nou meer spesifiek wees. Ons het 'n tyd, ek skat dit was so in 1996 of '97, ek kan nie onthou of dit na my beroerte of voor my beroerte was nie, het sy... Nee, dit was na my beroerte, toe die storie nou begin van die board, en toe het sy vir my gesê dat sy wil nie meer werk nie, sy verseg om te werk. Sy gaan nie meer werk nie, want dit is my verantwoordelikheid om vir haar te sorg. Ek sê toe vir haar wel, dit werk nie heeltemal so nie, maar kom ons kyk.

Met sy permanente skuif na Pretoria het die voordele van parlementêre diens tot 'n einde gekom en sy vrou ongelukkig gemaak:

My vrou was, heeltyd was sy nie baie happy om te werk nie. Daardie luxuries wat ons gehad het van, jy weet, as ons uit Pretoria uit is, verhuur die huis hierso, kry daardie inkomste, kry 'n ekstra inkomste uit die Kaap, betaal goedkoop vir huisvesting, daardie luxuries het toe nie bestaan toe ek nou permanent Pretoria kom nie. Ek het maar altyd aanvaar dat sy rede het om my te kou oor haar geliefde status, ek kan nie vir haar sorg nie, ek kan nie vir die kinders sorg nie, alles.

Sy werk egter steeds, maar lewer 'n minimale bydrae tot die huishouding en is andersins spandabelrig met haar geld:

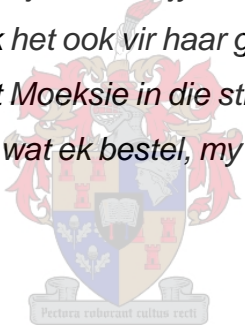
Louis: Ja, jy weet, finansies het 'n bydrae. Nou, ongelukkig, of laat ek so sê, dit is my oordeel. My vrou dink nie so nie. Daar is nie 'n tekort aan geld nie, maar dit is die wanaanbieding van die geld wat maak dat die een die swaar las dra en nog al die beledigings moet aanluister van "kan nie sorg nie" en so-aan, en die ander een wat maar net besluit het om te spend en nie 'n bydrae tot die huishouding te maak nie.

Dit is reg ja, en sy maak met haar geld net soos wat sy wil. Sy weet hoe minder sy op die huis spandeer, hoe minder geld het ek om iets anderste te doen. Dit gaan nie vir my soseer oor geld nie, want jy weet geld is nie vir my 'n major issue nie. As 'n mens gemaklik lewe en jy het ordentlike kos in jou maag en sulke goeters, jy ly nie honger nie, dan is dit vir my goed so. Ek het dit maar aanvaar, want as ek hierdie kant toe praat, jy weet van finansieël saamwerk en sulke goeters, dan is daar net oorlog.

Sy het die R4 000 per maand gehad om neer te gee, maar haar beplanning het gegaan net oor die kar. Hoe gaan sy die kar koop en hoe gaan sy hom bekostig. Sy het nie gedink aan al die ander goeters wat sy moet betaal nie en in die eerste tyd het sy swaar gekry met daardie kar. Die huis se water en ligte was drie keer afgesny, drie keer afgesny en ek moes daar gaan staan dat hy weer aangesluit word. Nou-ja, as sy, omdat sy nou hierdie Mercedes ry is haar gedeelte R4 000, dit is nie daar nie en omdat dit nie daar is nie, dit is een van die groot goeters waaroor daar baie bakleiery is wat sy vir my sê ek sorg nie vir haar nie. Nieteenstaande dat ek alles betaal en sy net daardie bietjie het om te betaal. Ek sien dit net, dit is haar probleem dat sy die kar gekoop het en nie ordentlik gedink het daaroor of wat ookal nie. So daardie bietjie geld wat - haai, sy kry meer salaris as wat ek pensioen kry. Daardie geld kom sy nie mee uit om luxuries te koop en alles te doen wat sy wil doen, jy weet, en dit maak haar die moer in en dan is ek die naaste, want ek provide nie vir haar nie.

Sy weier om geld op hom te spandeer:

Daar is ook 'n probleem. As ek al my finansiële verpligtinge ten opsigte van die huishouding nakom, dan het ek nie eintlik geld om te gaan uiteet en so-aan nie. Ek het al vir haar gesê, sy dink nie daaraan dat elke aand die kos wat sy in haar mond sit, en die Tab wat daar moet wees vir haar om te drink, sy dink nie daaraan dat ek betaal vir daardie kos wat sy elke dag eet, maar wanneer ons - sy het gemoan oor die uiteet - dat ons nooit nêrens heen gaan nie. Toe sê ek vir haar, maar jy sal nie vir my een aand Spur toe vat nie en vir my 'n hamburger koop nie, maar ek supply alles aan jou. Alles wat jy deur die week eet, alles wat jy daaglik inneem, alles koop en betaal en maak ek vir jou, maar jy het soveel vir my oor dat jy nie eers vir my sal uitvat vir 'n ete nie. Ek het ook vir haar gesê, nie eers vir 'n koppie koffie nie. As ons, soos as ons nou met Moeksie in die strate rondgeloop het, rystoel sy. Dan moet ek vir my eie kos betaal wat ek bestel, my eie koffie en so aan. So meeste van die tyd drink ek net koffie.

Sy wil egter beheer hê oor sy finansies:

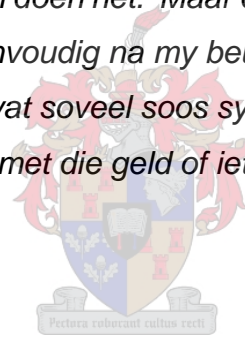
Wat ek wel dink die geval is, is dat sy wil nou net die beste hê en iets wat ek agtergekom het, is dat sy wil moontlik nie hê dat ek moet geld van my eie hê nadat ek my verpligtinge nagekom het nie. Ek dink sy wil dit nie hê nie, vir een of ander rede wil sy dit nie hê nie. As ek, toe ek nou die handyman-werk gedoen het, het ek nie vir haar gesê wat ek gedoen het nie. Miskien was dit 'n fout van my kant af, maar ek het net gedink dat as sy weet wat ek verdien, dan gaan sy nog meer eise stel oor wat gekoop moet word en so aan. So, sy wil alles van die beste hê en sy wil alles hê en die minimum insit daarvoor sodat ek nie geld vir myself het nie. Soos ek sê, sy wil beheer uitoefen oor die spending van my geld, en ek sê nou my geld, want in 20 jaar se tyd was dit "wat joune is, is joune en wat myne is, is myne", alhoewel ek

nog altyd nie geworry het oor geld nie, maar ek kan nie my pensioen wat ek kry, of my inkomste vat en dan dit aan haar oorgee en sy maak net soos sy wil nie. Op die einde van die dag sal ek met 'n klomp skuld sit en niks verder nie.

Philip se vrou het geredelik geld aan hom beskikbaar gestel:

ER: *So, sy het geld aan jou beskikbaar gestel?*

Philip: *Ja, wel, sy het haar hele salaris vir my gegee, maar as sy by die huis kom en sy wou iets gaan koop en daar is nie geld nie, dan was daar 'n helse moeilikheid. So, ek moes al die rekenings betaal, alles betaal, maar daar moes altyd geld wees vir haar sou sy iets wou gaan doen het. Maar dit is nie 'n kwessie dat sy vir my geld kom vra nie, sy het doodeenvoudig na my beursie toe gegaan en daar moes geld in wees en sy het gevat soveel soos sy wil hê. So, dit is nie 'n kwessie van dat ek haar kon manipuleer met die geld of iets nie.*

Hy moes egter die geld versigtig bestuur, anders was daar moeilikheid. Op 'n vraag of finansies bygedra het tot geweld, het hy as volg geantwoord:

Ek sou sê ja. Jy weet die tye wat dit goed gegaan het, waar daar geen finansiële druk was nie, was daar ook nie eintlik probleme nie, maar jy kon duidelik sien, veral van 'n vrou se kant af, van my vrou se kant af, pla dit haar spesifiek. As jou geld begin min raak dan raak sy ook maar kriewelrig, dan begin sy foute soek en sy is vinnig om die foute na my kant te gooi, want ek hanteer dan mos die geld, so ek moet sorg dat daar geld is, maar alhoewel sy altyd wil koop as sy wil koop. So, jy kon duidelik sien hierdie maande, hier op die einde van die maande toe die geld nie meer so baie was nie, dan begin sy moeilik raak, dan begin sy rede soek vir baklei en sulke goed. Ek moet dit nie gewaag het om vir haar te sê, "Nee, my vrou, ons

kan nie, ons kan nie gaan uiteet vanaand nie, daar is nie geld nie". Dan het sy net gesê, "Wel, ek gee nie om nie, ons gaan, jy moet sorg dat daar geld is".

Nadat hulle uitmekaar is, het sy finansiële omstandighede nie verbeter nie:

Ons het toe op 'n stadium gekom oor die onderhoud en toe ewe skielik sê sy, nee, sy soek R700 'n maand per kind vir onderhoud. Ek het vir haar gesê al wil ek, ek sal my kinders R10 000 'n maand gee as ek dit het, maar ek kry nie soveel salaris en ek kan dit nie bekostig nie. Sy het toe ook gevra of sy en die kinders nie kan terugtrek huistoe nie, want sal dit vir haar en die kinders meer secure wees. Ek het vir haar gesê ek sal dit vir haar doen, maar om dit moontlik te maak om te kan doen, sal sy vir my die huispaalement terugbetaal en die huispaalement gaan van my salaris af. As die huispaalement afgegaan het, ek maar iets soos R1 200 uitgekry. Ek sê ek sal nou ander blyplek moet kry, so gee vir my die huispaalement terug dan trek ek. Sy het ingestem, sonder haar prokureur het sy ingestem daarnatoe en gesê sy belowe my sodra sy haar geld kry, gee sy vir my die huispaalement terug en ek moet net trek. Ek het reëlins getref, ek het vir my blyplek gekry. Die dag voor ek die deposito gaan betaal vir die blyplek wat ek moes huur, toe bel ek haar en sê, "My vrou, asseblief, moet my nie nou drop nie, jy moet vir my daardie geld gee anderste gaan ek - ek gaan nou 'n deposito moet gaan betaal, asseblief". Sy belowe hand en mond sy doen dit die dag toe ek die deposito gaan betaal. 'n Week later toe ek trek, toe ek vir haar sê, hoor hier, dit is nou die einde van die maand, ek soek my geld, sê sy vir my jammer, sy sal dit nie vir my gee nie. Sy trek R800 af vir die water en ligte en sy trek R 1 400 af vir onderhoud en sy trek R300 af vir die telefoon. Uit die uiteinde het sy maar vir my iets soos R1 800 van die R4 800 gegee. Wel, ek het in die verleentheid gevoel, want ek het nie geld gehad om my eerste maand se huur by die mense te betaal nie.

Op 'n vraag of finansies bygedra het tot geweld tussen haar ouers, het **Anneke** as volg geantwoord:

Anneke: *Nee, ons was welaf gewees. Ons was baie welaf, kom ek sê vir jou, ons was baie welaf gewees, eintlik was ons skatryk tot ons gaan boer het.*

ER: *En dit was op haar aandrang?*

Anneke: *Dit was op haar aandrang wat my pa gaan boer het, ja. En daar het ons baie sleg - daar moes ons kerslig gebruik. Kyk, ek haat vandag nog 'n kerslig. Maar toe het my pa weer stelselmatig opgekom. Toe ons nou weer hier terugkom, toe ek in St 7 of 8 was hier in Parktown, toe ek in matriek was, was ons nie te arm nie - ons was ook toe nie ryk nie, maar ons was nie arm nie, hoor, want hy het my - byvoorbeeld, ek het net matriek, maar my sussie het hy deur universiteit gesit.*

◆ **Finansies en geweld**

Gerrit het oor die grootste finansiële hulpbronne beskik en was nie gewelddadig nie. Sy vrou, wat oor beperkte finansiële hulpbronne beskik het, is die gewelddadige een. In hierdie geval blyk dit dat die magsteorie nie aangewend kan word ter verklaring van huweliksgeweld nie. Hulpbronteorie kan van toepassing gemaak word, as plek ingeruim kan word vir **vroue** met beperkte hulpbronne om geweldadig op te tree.

Louis en sy vrou se finansiële posisie is ietwat anders. Hy is finansieël onafhanklik en sy vrou, alhoewel sy nie hou van werk nie, is ook finansieël onafhanklik. Sy lewer egter geen substansiële bydrae tot die huishouding nie en weier om geld op hom te spandeer, alhoewel sy graag beheer wil uitoefen oor sy finansies. Die toepassing van magsteorie en hulpbronteorie blyk in hierdie geval problematies te wees, grootliks omdat daar “gelyke” toegang tot 'n skaars hulpbron, naamlik geld, is. Gelyke toegang tot skaars hulpbronne sal volgens hierdie teorieë dui op die teenwoordigheid van minimale of geen geweld in die verhouding nie. Dit is in werklikheid nie die geval nie.

Alhoewel **Philip** se vrou oor die grootste finansiële hulpbronne beskik, het sy die bestuur daarvan aan hom oorgelaat, met dien verstande dat daar nooit 'n tekort daaraan mag wees nie. In 'n stadium tydens die vervreemdingsproses, het sy finansiële hulp aan hom gestaak wat hom in 'n finansiële verknorsing laat beland het. Mags- en hulpbronteorie blyk in hierdie geval min toepassingsmoontlikheid te hê as verklaringsinstrument vir huweliksgeweld.

Anneke sê dat, met die uitsondering van 'n kort periode, hul geen finansiële tekort gehad het nie en dat finansies nie 'n rol gespeel het in die geweldsvoorvalle nie.

◆ **Die waarde van magsteorie en hulpbronteorie**

Met die uitsondering van een geval waar magsteorie in 'n gewysigde vorm, moontlik aangewend kan word as verklaring vir gesinsgeweld, blyk hierdie teorieë nie baie sterk as verklaringsinstrumente vir huweliksgeweld te wees nie.

Die besluitnemingsprosesse het ook verskillend in die huishoudings verloop. **Gerrit** sê hy het 'n konsulerende houding gehad rakende besluitneming, maar aan die einde van die dag was dit sy geld:

ER: *Wie neem die besluite in die huis, sê nou maar oor die besteding van geld?*

Gerrit: *Ek. Ek was die een wat die geld gehad het.*

ER: *So jy het die besluite daaroor geneem en sy het agter jou rug gegaan en boeke bestel?*

Gerrit: *Ja, maar soos ek sê, die normale goed, die uitgawes en so aan, was sy deel van. Ek het dit met haar bespreek voordat ek goed gekoop het, voor ek projekte by die huis aangepas het en so aan. Alhoewel, dit is tog die einde van die dag my geld en ek begroot daarvoor, so ek besluit waar en wanneer ek die geld sal gebruik.*

Louis sê dat besluitneming vir sy huwelik en gesinsverband erg problematies is:

Die volgende ding wat ek hier aangeraak het, is dat ek geen ondersteuning of samewerking van haar kry nie. Hetsy dit nou met die grootmaak van die kinders is, met die management van die huishouding, of finansieël, of whatever die geval mag wees. Geen samewerking van haar kant af, of geen ondersteuning nie. En ek het hierso gesê, "Sy is nie bereid om die koste van die huishouding op 'n regverdige basis te verdeel nie". Ek het al hoeveel maal vir haar gesê, "Kom ons sit en ons werk uit 'n maandelikse budget". Ek gee nie om as ek al my geld in daardie budget insit nie, dit gaan vir myself, my kinders, my vrou en dit maak nie vir my saak nie. Daar is min geld wat ek in die lewe nodig het, behalwe, jy weet, vir my sigarette en as die bakkie breek en sulke tipe van goeters. So, maar as ons die huishouding se finansies ordentlik beplan, dan sal ons weet is daar geld, is daar nie geld nie en so aan. Maar nog altyd het sy geleef - en ek was eintlik stupid gewees - het sy geleef volgens wat haar huwelikskontrak sê. Wat joune is, is joune, wat myne is, is myne, maar as ek nog van jou goed kan kry, dan is dit ook nog fokken allright. Daardie leefwyse het sy nog heeltyd gehad. Met betrekking tot die grootmaak van die kinders kry ek nie ondersteuning van haar nie. Ek het vir jou vertel van dat sy die kinders voor my prontuit sê, as ek met hulle praat oor iets wat hulle gedoen het of nie gedoen het nie, of whatever, dan sê sy vir die kinders, "Jy hoef nie te doen wat jy nie wil nie", "Jy kan doen net wat jy wil", "Jy hoef nie te luister nie".

Sy seun steur hom ook nie aan sy pa nie:

Hy word geleer om te maak soos wat hy wil. Hy hoef nie na sy pa te luister nie. My vrou luister nie, ma het nie respek nie, so hoekom sal die res van die huishouding respek hê?

So het die seun, teen sy pa se uitdruklike wil, 'n ooring laat inskiet:

Hy het gekarring oor 'n oorbel, oorbel. Hy dink hy is nou oud genoeg om 'n oorbel te dra en so aan. Ek het vir hom gesê dit nie - oor my dooie liggaam sal jy 'n oorbel insit. Hy het toe gegaan en 'n gaatjie laat insit. Ek dink sy ma het daarvan geweet en sy ma weet wat my sienswyse oor die oorbel is en ek het vir my seun gesê, dit gaan nie oor jy wat 'n oorbel dra nie, maar 'n oorbel het 'n sekere konnotasie en daardie konnotasie is nie altyd goed nie en dit trek ongewenste elemente na jou toe. Dit is wat gebeur. Dit is nie met watter goeie bedoelings jy die oorbel in jou oor wil sit nie. Anyway, hy het toe gegaan en die oorbel, die gaatjie, laat insit en ek sit toe in die TV-kamer - ek dink ons het klaar geëet en so aan - en hy en sy suster is doenig met oorbelle en studs en sulke tipe goed en ek sê, wat gaan nou aan? Nee, hy het 'n gaatjie in sy oor en sy suster sit vir hom 'n oorbel in. Nou, ten spyte van die feit dat sy weet wat my siening oor oorbelle en sulke goeters is, was dit vir haar okay. Inteendeel, ek dink sy het 'n aandeel gehad in die gaatjie se skiet in die oor. Ek herhaal myself toe en ek sê hy sal nie 'n oorbel insit nie en toe word ek nou in 'n hoek gekeer. Hulle drie besluit toe ek moet nou vir hulle sê hoekom. Ek moet nou vir hulle goeie redes gee hoekom hy nou nie 'n oorbel kan dra nie. Ek sê ek het vir my seun die redes gegee en al sulke goeters en nieteenstaande dit, het hy gegaan en hy het teen my wil opgetree. Ek dink sy ma het iets daarmee ook te doene gehad, dat dit haar goedkeuring weggedra het of sy betaal vir die gaatjie se skiet, of whatever. Ek sê toe vir my seun, ek vra toe vir hom, "Hoekom het jy dit gedoen as ek vir jou gesê het jy mag dit nie doen nie?". Hy sê toe vir my, "Maar ek het nie gedink pa sal so oorreageer nie, want met ma en sus is dit okay met hulle". En ek sê toe vir hom, "Jy luister nie na my nie en kom laat ons kamer toe stap en dan gee ek vir jou pakslae. Dan weet jy ek is heeltemal ernstig oor hierdie storie en ek dink as jy my ignoreer, dan kort jy 'n pakslae". Ek het toe ook kwytgeraak dat hy moenie dink omdat sy ma hom opgevoed het om te maak net soos wat hy wil, hy sal maak soos hy wil nie. Ek is nog sy pa en hy sal maak soos ek sê. En as dit so iets is wat ek baie duidelik vir hom gesê het hy sal nie doen nie, dan sal hy dit nie doen nie.

Sy seun het ook probleme by die skool ondervind en wou na 'n ander skool toe gaan:

*Toe wil hy oorskuif na 'n ander skool toe en my vrou het alles georganise dat hy oorgaan na (**naam onderdruk**) hoërskool toe. Ek word nie geken in die saak of niks nie. Hy het net laat val dat hy van skool gaan verander. En toe ek nou mooi agter die kap van die byl kom, toe is dit nou oor hierdie briefie en die kinders wat nie van hom like en die onderwysers wat hom sleg behandel omdat hy 'n daggaroker is, jy weet, en sulke tipe van goeters, en ek het net 'n stokkie daarvoor gesit en ek het gedink, hierso, as ek hierdie een toelaat, hierdie dat sy hom oorplaas na 'n ander skool toe, dan kan ek net so goed my goed vat en loop, dan het ek geen sê in hierdie huis nie. Ek het gesê my seun moet in sy skool bly. Kyk daardie hoërskool - hulle noem hom tjekboekhoogte en kos my 'n kakhuis vol geld om hom daar te hou - (**naam onderdruk**) is nie die helfte van wat (**naam onderdruk**) se skoolgelde is nie. Ek sê toe my seun bly daarso en hy aanvaar toe verantwoordelikheid vir die daad wat hy daar gedoen het. Hulle dink die verkeerde ding, maar as jy 'n briefie skrywe van ek rook ook dagga of so iets, dan - en die ouens diskrimineer teen jou - dan moet jy dit maar net vat, ou pellie. Jy gaan die grootmenswêreld baie erger goeters agterkom as dit. So, ek het vasgetrap en gesê hy bly daar. Toe was hy en sy ma teen my. Kyk, want nou is ek die vark in die hok. Anyway, dit was een van die goeters wat gebeur.*

Met sy (aangenome) dogter het sake nie veel beter gegaan nie. Nadat hulle permanent na Pretoria teruggekeer het, het die dogter in Kaapstad agtergebly. Hy het streng reëls neergelê:

Maar ek het duidelike reëls neergelê dat sy in die Kaap kan bly, en daardie reëls is net nie nagekom nie. Sy het vir my gesê, ek het byvoorbeeld gesê, daardie outjie kom nie daar by haar ouma se huis daar waar sy gebly het nie. Dit was net geïgnoreer gewees. Hy het daar gekom en dan het hy daar oorgeslaap, en sy het vir my definitief gesê dat dit is waar sy seksueel aktief begin raak het, as die

boyfriendjie daar oorgeslaap en as dinge 'n bietjie besig is daar in die huis, dan loop hulle oor na die winkelsentrum toe en dan doen hulle dit in die publieke toilet. Dit is die tipe van goeters wat ek deurgegaan het en gesien het as daar maar net na my geluister was. As daar maar net na my geluister was, dan sou dinge nie so verkeerd geloop het nie.

Sake het egter verkeerd geloop toe die dogter swanger raak:

Wat toe gebeur het, is - ek was heeltemal uitgesluit uit die storie uit - en daar was besluit gewees dat my dogter 'n aborsie moet ondergaan. Dit is die tyd toe aborsies onwettig was. Dit was nou tussen my vrou se pa en haar ma en my vrou besluit. My dogter het nie 'n sê in die storie gehad nie. Sy moes net maak soos ma en oupa sê.

Wat huishoudelike besteding betref is daar al 'n wyle terug 'n besluit geneem:

"Okay, kom ons kyk wat kan jy betaal 'n maand en dan kyk ons wat ek betaal, en wat ons toe het is dat, sy sal die water en ligte betaal en sy sal die bediende betaal en sy sal die telefoon betaal, daardie drie goed. Okay, as jy kyk na die telefoon, niemand gebruik die telefoon, want almal het selfone - dit is nou die huistelefoon - niemand gebruik dit nie, so dit is basies net die huur, en ek weet nie hoeveel die huur per maand is nie, die water en ligte wat sy betaal en die bediende. Nou die bediende is ook 'n ander storie, maar dit is daardie drie goed.

Hierdie besluit is sedertdien nie nie weer hersien nie:

Tot vandag toe hou sy my by daardie besluit wat ons in 1996/97 geneem het, tot vandag toe. Nou moet jy weet, kos en groceries en sulke goed, daardie pryse het verdubbel, water en ligte het nie so baie opgegaan nie, die telefoon gebruik niemand

nie en die bediende wat daar was, het sy laat loop, so daardie koste betaal sy nie.

Sy vrou het ook besluit om 'n kar te koop:

Die kar-storie. Sy het gegaan, die kar wat ons gehad het, het 'n paar foutjies gehad, maar sy was nie tevrede gewees nie, sy wou 'n nuwe kar gehad het. Toe gaan shop sy. Toe gaan my dogter met 'n motorverkoopsman uit en sy sê toe vir die motorverkoopsman, "Ek soek 'n nuwe kar", en die ou kom toe met 'n nuwe Mercedes daar aangery en sy sê toe, "Ek vat hierdie kar". Ek was bitter ongelukkig. Ek het dit vir die salesman gesê en hy het dit vir my dogter en vir haar ma gaan vertel. Ek het gesê dit is nie 'n kwessie van dat ek sê sy moet met 'n Mercedes ry of kar ry, dit is 'n kwessie van affordability. Kan sy dit afford?

Sy het egter voortgegaan en die kar gekoop:

ER: *Gaan dit oor ander goed ook, gaan dit oor goed koop, byvoorbeeld, as sy 'n ding wil hê en sy kan dit nie kry nie? Ons het gepraat oor die kar wat sy net voortgegaan het en in elk geval gekoop het?*

Louis: *Ja, wat sy my so ge-abuse het tot ek die einde van die dag vir haar borg geteken het. Maar ja, normaalweg staan ek nie in haar pad om iets te koop nie, behalwe nou as ek sien hier gaan serious reperkussies wees, soos ek geweet het van die kar dat sy dit nie kan bekostig nie, en dit was bewys deur die huis en water en ligte wat drie keer afgesny is nadat sy die kar gekoop het.*

Haar "abuse" het hom ook 'n bevorderingsgeleentheid gekos:

Ek het 'n direkteurspos gekry, was aangestel daarin en ek moes die pos gaan opneem het, maar ongelukkig was dit in Mmabatu gewees, in Mafikeng. Dit is seker

nou amper dieselfde, want dit is die hoofstad van Noordwes-provinsie. Sy het my ge-abuse oor hierdie Mmabatu-storie tot ek maar besluit het, nee, ek los dit. Sy het, wat sy gedoen het is om op my gevoel te speel, jy weet, hoe kan ek vir haar en die kinders soontoe vat en al sulke goeters en een ding: sy is baie rassisties, jy weet, en vir haar om nou in daardie plek te gaan sit, sy noem dit sommer op die naam, jy weet, en al daardie goeters en okay, toe het ek dit gelos. Toe het ek maar adjunk-direkteur gebly hierso.

Louis som die besluitnemingsprosesse in sy huwelik as volg op:

Louis: *Dit is gewoonlik as daar iets gebeur in die huis, as daar besluite geneem word en so aan, dan seëvier my vrou se wil en wen sy maar gewoonlik omdat sy, as sy nie haar sin kry nie, dan is die hel los.*

Philip en sy vrou het vir berading gegaan en daar is besluit dat die huishouding en versorging van kinders aan hom oorgelaat word

ER: *Wie het die besluite geneem in die huis? Byvoorbeeld, oor die besteding van geld, die kinders se opvoeding en daardie tipe van ding? Het julle saam besluit, het sy besluit, of het julle saam 'n rekening gehad?*

Philip: *Nee. Soos wat ek gesê het, daardie gedeelte van die lewe het sy heeltemal aan my afgeskuif. Sy het net gesê - en dit was sy en haar eerste sielkundige, dit was hulle voorstel - ek moes al hierdie goed hanteer, sy moes net konsentreer op haar werk.*

Daarna het ons besluit, right, ons huwelik sal aangaan, maar daar is verskeie voorwaardes aan my gestel, soos in dat ek die hele huishouding moet oorneem en haar ten volle te ondersteun. Al wat sy wil doen, sy wil werk toe gaan, huistoe kom en ek moet die kinders versorg, leer, kosmaak, alles. Dit was nie vir my 'n probleem

nie, want in daardie stadium het ek dit alreeds gedoen. Ek was verantwoordelik vir die opvoeding van my kinders, hulle leerwerk. Ek het in elke geval elke aand kos gemaak.

Besluitneming oor die aankoop van duursame goedere was aanvanklik gesamentlik, maar het later begin verander:

Philip: *En as ons goed moes gaan koop, soos groot goed, dan was dit 'n gesamentlike besluit gewees, alhoewel die laaste kar wat sy gekoop het, het sy net doodeenvoudig gesê sy gaan koop nou 'n nuwe kar.*

ER: *Die kar van R 260 000?*

Philip: *Ja.*

Sy het ook begin om hom uit haar lewê te skuif:

Toe kom die aand van die 2de Desember. Ek was klaar by die huis gewees, soos gewoonlik klaar die kinders versorg, ek het vir ons kos gemaak, stap sy net doodeenvoudig daar in en sê, sorry, sy eet nie daardie kos vanaand nie, ons gaan by haar broer-hulle braai. Ek het dit teëgegaan en sy het net gesê, sorry, óf ek gaan saam óf ek bly, maar sy gaan soontoe. Haar broer is ook nou daardie tyd besig met 'n egskeiding gewees. Ons is toe soontoe en daardie aand het ons begin praat oor 'n vriendin van ons wat se vriend se pa dood is, en of ek nie die vriendin wil Durban toe vat na die begrafnis toe nie. Ek het aangebied om dit te doen en ek het teruggekom, want die 6de Desember is haar jaareindfunksie. Sy het aangehou en gesê ek moet eers die Sondag, 7de Desember terugkom. Ek het gesê nee, maar ek gaan saam met jou na die jaareindfunksie toe en sy het toe gesê ons moet dit daar los, sy sal later met my praat. Toe ons by die huis kom het sy my meegedeel dat, sorry, sy nie wil hê dat ek saam met haar na die jaareindfunksie toe

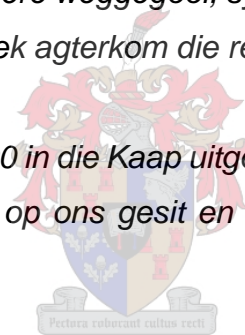

gaan nie..

Sy het ook op haar eie gaan vakansie hou en spandabelrig gelewe:

Die 22ste Desember het sy vir my gebel en gesê sy vlieg nou Kaap toe, sy gaan daar by mense kuier. Ons het geld op ons huis geleen om ons skuld af te betaal, sodat ons die duur kar kon bekostig wat sy gekoop het. Voor sy weg Kaap toe is, het sy R 38 000 in haar rekening gehad. Toe sy terugkom by die huis van die Kaap af, toe het ek terug gekom. Ek het die 4de Januarie 2004 teruggekome en begin regmaak vir die kinders se skool. Sy het vir my gevra om vir haar te kom haal op die lughawe, wat ek gedoen het. Toe sy in die huis instap het sy 'n hele nuwe klerekas gekoop. Sy het al haar ou klere weggegooi, sy het alles van onderklere, alles nuut gekoop. Tot my skok moes ek agterkom die rekenings moet begin betaal

word, dat sy 'n volle R 38 000 in die Kaap uitgegee, dat daar niks oor is nie. Dit het 'n krisis, 'n finansiële krisis op ons gesit en dit het spanning en goed net meer gemaak.

Uiteindelik het sy besluit sy wil nie meer met hom getroud wees nie. **Philip** som sy gevoelens hieroor as volg op:

Philip: *Ja, en ek voel net dit is onregverdig dat 'n vrou kan kom en besluit sy wil nie meer getroud wees nie, omdat sy dalk - wat, welke rede ook al, weet ek nie - en die ander partye in hierdie huweliksituasie het net geen sê daaroor nie, of geen beheer daaroor nie. Sy vat my kinders by my weg wat ek gebring het waar hulle is vandag, my kinders kry swaar, ek kry swaar en sy gaan lekker aan met haar lewe. Sy gaan op 'n jol.*

Anneke sê haar ma was verantwoordelik vir besluitneming in die huis:

ER: *Wie het die besluite geneem in die huis oor die besteding van geld, hulle kinders se opvoeding en daardie tipe van goed?*

Anneke: *My ma.*

ER: *Jou pa het maar die geld oorhandig aan haar en sy besluit.*

Anneke: *Ja. Sy het vir my pa gesê dat sy geld nodig gehad het, en hy het dit vir haar gegee, hy het vir haar gegee wat sy wou hê.*

ER: *As wat ek sê, jy het gepraat daarvan dat die skooltoeganery het...*

Anneke: *Sy het die besluite geneem ja.*

ER: *Sy het die besluite geneem van waar julle skool toe gaan en of julle skool toe gaan?*

Anneke: *Of ons skool toe gaan. Ek dink dit was in st 7, toe is ons vir drie weke uit die skool uit, wat sy vir ons uit die skool gehou het. Ons het op 'n plaas gebly, ek weet nie, allenig doergunter-ver, Devon-omgewing.*

◆ **Besluitneming en geweld**

Gerrit sê dat hy die besluite in die huis neem. Oënskynlik is daar dus geen probleme rondom besluitneming nie. **Louis** sê die besluitnemingsprosesse in sy huwelik is erg problematies. As hy sy vrou sou teëgaan in enige besluit (dit kan enigiets wees van sy seun wat 'n oorbel wil laat inskiet, van skool wil verander, sy dogter se buite-egtelike swangerskap, die koop van 'n kar of bevorderingsgeleentheid), kon sy gewelddadig raak, of soos hy sê, "...as sy nie haar sin kry nie, dan is die hel los". Hier is 'n baie sterk band tussen geweld en besluitneming, veral gesien teen die agtergrond van die ruil-/sosiale-beheerteorie.

Philip het na 'n berader se voorstel, onwillig die besluitneming op homself geneem. Namate die huwelik verbrokkel het, het sy vrou al hoe meer besluite op haar eie geneem. Dit sluit in die aankoop van 'n kar, 'n spandabelrige vakansie, tot om van hom te skei. Daar is egter nie 'n aanduiding van 'n verband tussen haar geweld en besluitnemings in die huwelik nie.

Anneke sê onomwonde dat haar ma die besluite in die huis geneem het.

◆ **Die waarde van die ruil-/sosiale beheerteorie**

Alhoewel die aanwending van geweld of afdreiging met die moontlikheid daarvan om doelwitte te bereik, skynbaar in dié gevalle afwesig is, is die teenwoordigheid daarvan in **Louis** se geval so sterk, dat hierdie teorie nie sondermeer afgeskiet kan word as verklaringsinstrument vir huweliksgeweld nie.

5.3.3 *Die sosiale leerteorie*

'n Ander teorie onder die sosio-sielkundige model, is die sosiale leerteorie wat dit wil hê dat gewelddadige optrede aangeleerde gedrag is. Deelnemers is spesifiek uitgevra oor geweld in hul eie (die slagoffers) se gesin van oriëntasie, asook geweld in die aggressor se gesin van oriëntasie.

Gerrit het gesê sy vrou het moeilike kinderjare gehad:

Gerrit: *Enigiets is 'n bedreiging.*

ER: *As jy met jou kinders praat, dan raak sy kwaad?*

Gerrit: *Ja, enigiets. Enige kontak wat ek met enige ander mens het, is vir haar 'n bedreiging. So, dit lyk my dit is ook deel van die besitlikheid, die jaloesie wat 'n*

mens in sekere mense kry. Dit kom definitief uit haar kinderjare uit. Sy het 'n baie dominerende pa gehad. Sy praat baie daaroor. Hulle was vreeslik bang vir haar pa, baie dominerend.

Louis sê sy vrou se pa was opvlieënd:

ER: *Weet jy enigiets van jou vrou se gesin van oriëntasie? Waar sy grootgeword het? Was daar geweld gewees? Tussen haar ma en pa.*

Louis: *Nee, ek weet haar pa is 'n Van der Merwe en my skoonma het baie keer gekla hoe onregverdig hy is en hoe opvlieënd hy is en al sulke tipe van goeters. Vir hulle ouderdom, hulle generasie, was dit maar gewees dat die man die dominerende persoon in die huis is. Ek dink sy het maar alles net so aanvaar.*

Philip skets 'n meer komplekse en gewelddadige prentjie van sy vrou se gesin.

As ek hulle situasie vir jou kan skets: haar pa en ma is nou, ek weet nie hoeveel jaar getroud nie, baie jare, maar hulle het 'n verskriklike stormagtige huwelik gehad. Wel, ek ken nie al die detail nie, ek praat nou van stories wat ek gehoor het. Sy het vir weke nie vir hom kos gemaak nie, net vir haar en die kinders. Dit het met my ook gebeur. My vrou maak net vir haar en die kinders, die kere wat sy kosmaak, en toe dink ek onmiddellik na as haar ma dit gedoen het, nou doen sy dit met my ook. Haar pa is 'n regte ou korrelkop. Niemand kan hom reg of verkeerd wys. Wat hy besluit het, is reg en niemand gaan hom keer nie. Hy het soveel so aangegaan dat hy - wanneer was dit, ons was seker net getroud en ons was so twee jaar getroud, so dit moes omtrent so 14 jaar terug gewees het - het hy vir my skoonma so sielkundig afgebreek. Hy het haar nou regtig mishandel, hy het haar toegesluit in die huis en sulke goed. Sy mag nie die telefoon gebruik nie, terwyl hy 'n verhouding gehad het met 'n ander vrou. Hy het my skoonma so gedreig dat sy probeer het om selfmoord te pleeg.

Nee, ek sal sê definitief. My skoonpa, kyk hy is vinnig om te sê my skoonma ly aan depressie en sulke goed maar hy, hy is die een wat haar in daardie depressie ingesit het, want hy is net daardie tipe mens wat, soos ek gesê het, dit wat hy sê is wet en niemand anders kan hom oorreed nie. Hy sal tot die dood toe veg om sy standpunt te regverdig. Ag, en so veg hulle gereeld. Daar het hy en my swaer, sy enigste seun, het, 'n paar jaar terug het hulle so 'n geweldige argument of rusie gehad dat hy, my swaer, het my skoonpa fisies aangerand, opgetel en uit sy erf uitgegooi buite in die pad en toe gaan bel hy die polisie dat hulle hom moet kom toesluit want hy oortree op sy perseel. Verstaan jy, dit is die tipe verhouding wat hulle het in hulle gesin.

Anneke sê haar ma het nie geweld ervaar in haar gesin van oriëntasie nie:

ER: *Was daar geweld gewees in jou ma se gesin waar sy groot geword het, weet jy?*

Anneke: *Nee.*

ER: *Was daar geen geweld nie?*

Anneke: *Nee, daar was geen geweld nie. Ek het 'n baie goeie oupa gehad. My ouma is dood toe my ma 15 is.*

Rakende die slagoffers se gesinne van oriëntasie en die geweld wat daarin voorgekom het, het die deelnemers hul as volg uitgelaat:

Gerrit: *Maar ek het wonderlike ouers gehad. Wanneer ek by die huis was en so aan, was hulle wonderlik. My ouers, toe ek klein was het hulle verskriklik baklei, so ek het geweet wat dit was. Maar latere jare het hulle baie mature geword en hulle het op 'n stadium het hulle mekaar net gevind en so aan. So, dit was net toe ek klein was wat ek daardie dinge ervaar het, maar vandaar af nooit, nooit weer in 'n konfrontasiesituasie gewees.*

ER: *En jou gesin van oriëntasie? Geen geweld nie?*

Louis: *Nee.*

ER: *Was daar geweld in jou gesin van oriëntasie?*

Philip: *Glad nie.*

ER: *En in jou pa se gesin van oriëntasie, was daar ook nie geweld nie?*

Anneke: *Nee.*

ER: *Het jy jou ouma en oupa geken?*

Anneke: *Ja, ek het. My oupa is dood toe ek drie jaar oud is. My ouma het ek geken, sy was 'n liewe mens. Kyk, sy het 16 kinders gehad waarvan 13 oorleef het en sy het baie kleinkinders gehad. En ek lag altyd, ek sê altyd vir my kinders, my ouma was van die mense, as jy daar op die plaas aankom dan sal my ouma altyd sê, "Haai, Anna of Sofie, of wat ookal, hier kom klein Martin aan, of hier kom klein Bastian aan, sit vir my nog pampoen op." Jy weet dan is daar omtrent 26 of 28 kinders daar, en sy het kos gegee vir almal en die kleinkinders moes eerste eet. Die kleinkinders was alles vir haar. Sy het eendag vir my ma gesê, "Ja, en sê nou daardie kind kom vandag iets oor, wat sê jy dan? Gee vir daardie kind kos en koffie en poeding". My ouma was 'n baie liewe mens, ek weet nie hoe sy teenoor my pa was nie, maar sy was 'n baie liewe mens, hoor.*

◆ **Sosialisering en geweld**

Wat die sosialisering van aggressors betref, sê **Gerrit** dat sy vrou 'n baie dominerende pa

gehad het vir wie sy bang was. **Louis** se vrou het ook 'n dominerende en selfs 'n onregverdige pa gehad. **Philip** se vrou se ouers het ook 'n stormagtige huwelik gehad. Net **Anneke** sê haar ma het nie in 'n problematiese gesin groot geword nie.

Wat geweld in die slagoffers se gesinne van oriëntasie betref, naamlik of dit teenwoordig was al dan nie, is in al vier gevalle negatief.

◆ **Die waarde van sosiale leerteorie**

Hierdie teorie skyn water te hou. Drie van die vier geweldenaars het in oënskynlik gewelddadige huise grootgeword. Al vier nie-gewelddadige slagoffers se gesinne van oriëntasie was nie gewelddadig nie.

5.3.4 Die konflikteorie

'n Laaste teorie onder die sosio-sielkundige model is konflikteorie, wat kyk na die isolasie van die gesin en geweld wat daarin mag voorkom. **Anneke** het gewys op een insident wat daarop dui dat haar ma nie ten gunste van besoekers was nie:

Anneke: *Ek sal nou van myne praat. Op my verjaarsdag een tyd. Daar was nooit 'n koek nie en daar was nooit 'n verjaarsdagpartytjie nie en daar was nooit niks nie. Een van die ou onderwyseresse, jy weet hoe lyk dit in 'n ou plattelandse skooltjie, het die middag daar na my ma gekom en sy het my uitgetrap. Wie gee vir my die reg om 'n onderwyseres na my verjaarsdag te nooi? Maar ek het vir haar gesê, "Ek het nie die vrou genooi nie, ek weet niks van die vrou nie. Dit is net my juffrou en sy het seker maar net gedink sy doen goed om te kom kuier". Sy het vir my gesê ek moet nie mense nooi, waaroor wil ek mense nooi, wat wil ek nou met mense maak op my verjaarsdag, en daardie tipe van goeters.*

Gerrit sê hulle was baie op hul eie, maar die kinders het kom kuier. Sy vrou het die gaste goed behandel, maar na hulle vertrek was dit 'n ander storie:

ER: *As julle nou by die huis was dan was dit maar net die twee van julle gewees?*

Gerrit: *Ja. Daar het so af en toe hierdie jaar van my kinders kom kuier en ook haar een seun. Hulle het kom kuier een naweek of een langnaweek. Maar soos ek sê, altwee my seuns het hulle draai daar gemaak en sy was baie goed vir hulle gewees en so aan. Baie nice, maar sy is baie nice met almal as hulle teenwoordig is, maar as hulle weg is, en so aan, en sy is in 'n bui en al hierdie negatiewe invloede op haar, dan val haar opinie skeef teenoor daardie persoon of persone.*

Louis sê dat hulle baie by die huis is:

ER: *Sit julle maar hoofsaaklik by die huis?*

Louis: *Ons sit baie tuis by die huis.*

Philip sê hulle was nie baie by die huis (voor die verbrekking van die huwelik) nie:

ER: *So julle het nie net by die huis gebly nie?*

Philip: *Nee, nee.*

Anneke se pa het die huis probeer vermy:

ER: *Was julle meerendeels by die huis gewees?*

Anneke: *Ja, hulle was meerendeels by die huis gewees. Kom laat ek vir jou sê, my pa het later....kyk die slaghuis was vroeg toe, toe was dit 'n groot probleem. Later*

het die slaghuise tot 6 uur toe gegaan. Nee, hy het gewerk tot twee jaar voor sy dood. Hy het in die slaghuis gebly, hy het nooit huistoe gegaan nie. Hy sou opstaan en 6 uur slaghuis toe gegaan, 6 uur gesluit en 7 uur huistoe gekom.

Wat gedeelde aktiwiteite aanbetref, sê die deelnemers die volgende:

ER: *Het julle gereeld aktiwiteite saam gedoen, soos inkopies gedoen en gaan flik en uiteet?*

Gerrit: *Nee, Okay, ons het gereeld Thabazimbi toe gegaan, inkopies gedoen, 'n bietjie geëet daar en so aan. Gereeld Marakele toe gegaan daar naby ons, die nasionale park daar naby ons. Ons was altwee baie lief vir die veld en die diere en daardie goed. Verder het ons onself by die huis besig gehou. Sy is baie lief vir tuinmaak. Sy het vir ons 'n pragtige tuin geskep, maar soos ek sê, toe sy nou hierdie laaste ruk so snaaks begin word het, die arme tuinjong wat nou al vier jaar vir ons werk het sy so sleg begin behandel en so sleggesê, dat hy net padgegee het. Hy is vreesbevange om na die huis toe te kom, selfs al is ek nou alleen. Hy het net 'n mental blok opgebou as gevolg daarvan. Skielik, van nowhere af, het sy net besluit sy wil hom nie meer hê nie en hy doen nie wat sy sê nie en sy soek iemand anders en so aan. Ek het net gesê ek betaal.*

Louis herinner hom soms aan aangename gedeelde aktiwiteite:

Ek kan jou een insident noem. Een oggend gaan ons Hyperama toe en alles is toe nog hunky dory, sy sê vir my koop dit, koop dit, koop dit en en ek koop en koop, en dan is sy redelik mak, sal ek nou maar sê. En ons gaan sit toe en nou moet ek vir jou sê, dit was 'n peaceful environment daardie Sondagoggend. Toe ons klaar goed

gekoop het en ons loop uit die winkel uit, toe sê ek okay, ek kan nie rook hierso in die winkel in die sentrum, kom ons gaan sit daar by - ek kan nie onthou of dit die Wimpy of Maxi of whatever daar by Centurion - en dan drink ons net 'n koffie en dan kan ek rook. En sy sê ja-nee, dit is okay. Ons sit nog so in vrede en gesels en dit was nogal vir my heeltemal aangenaam gewees.

Ander kere voel hy egter dat hy misbruik word:

ER: *Doen julle goed saam, dat julle saam uitgaan soos byvoorbeeld gaan fliek of inkopies doen of uiteet?*

Louis: *Haar ma was nou vir 'n tyd lank hierso en die ou tannie, jy weet, hou daarvan om uit te gaan en so aan. Sy wil nie heeldag in die huis sit nie, maar ongelukkig kan sy nie loop nie. So, sy kan loop maar sy loop moeilik. Sy is nou al in die tagtigs, of whatever. Maak nie saak of ek nou moet grassny of swembad skoonmaak, of whatever, op 'n Saterdagoggend nie, my vrou sê vir my terwyl haar ma nou hier was, jy gaan saam, want jy moet my ma in die rolstoel rondstoot. So, dit is nie 'n issue van wil sy saam met my wees of wil sy nie, dit is 'n issue van jy is daar om 'n rol te vervul.*

Op 'n vraag oor gedeelde aktiwiteite het **Philip** hom as volg uitgelaat:

Okay, ons het gewoonlik op Sondagaande gesit en fliek kyk op M-Net. Ons het baie gaan uiteet, wel ons sosiale, wat ons as 'n familie of as 'n gesin, het ons saamgegaan. Ons het altyd saamgegaan na ons vriende, elke naweek. Sondae was dit ons dag. Ons het net saam as 'n gesin by die huis gebly. Sy het gelê en tan, ek het vir ons vleis gebraai of wat die geval ook sou wees. Sondae was ons dag gewees. Vrydae en Saterdag het ons altyd saam na ons vriende toe gegaan of ons vriende het oorgekom na ons toe. So, ons het altyd alles saam gedoen, alhoewel sy nou

beweer dat ons nooit dieselfde belangstellings gehad het nie. Dit weet ek nie nou hoe kan sy dit sê nie. Al wat ek alleen gedoen het, omrede sy nie saam met my wou gaan nie, ek het eenmaal 'n jaar die kinders gevat en ons het vir twee weke na Namibië toe gery en gaan jag. Sy het nie daarvan gehou nie en ek het dit nie teen haar gehou nie. Ek het vir haar gesê dit is 100 %. Dit is al wat ek alleen gedoen het. Verder het ons, ons was permanent saam, ons het alles saam gedoen en dit

is hoekom ek, toe sy begin hierdie goed soos alleen doen en alleen uitgaan en laat aande alleen by die huis gekom, dan begin dit nou duidelik raak hier is nou iets wat nie reg is nie.

Anneke sê hulle het as gesin baie keer saam gaan rondry; nie altyd gelukkig nie:

Anneke: *Ons het baie rondgery, rondgetoer. As sy nou op 'n Sondagoggend besluit ons gaan nou lekker ry en ons gaan nou rondry. Sy was so 'n tipe mens gewees. Dan kan ek onthou. Baie keer moes ons gaan rondry. My ma was baie lief om rond te ry. Ons is almal in die kar gepak en dan gaan ons nou rondry. En ek belowe jou, ons is nog nie in daardie berge nie, dan het my pa weer iets gedoen by 'n garage, dit is elke keer 'n vrou wat ek nie weet waar die vrou was nie, sy het altyd vrouens gesien.*

◆ **Gesinsisolasië en geweld**

Gerrit sê dat hulle wel gaste ontvang het, maar na hulle vertrek het sy vrou buierig en selfs negatief geraak teenoor die gaste. **Louis** sê ook dat hulle hulself eenkant hou en baie by die huis is. **Philip** sê hulle het baie gesosialiseer. **Anneke** se ma het nie gehou van besoekers nie en haar pa het die huis eerder vermy vir so lank hy kon, deur te werk.

Wat gedeelde aktiwiteite aanbetref het **Gerrit** en sy vrou gereeld saam gaan uiteet en inkopies doen. **Louis** sê hy en sy vrou het soms op gelukkige uitstappies gegaan; ander

kere was hy minder gelukkig. **Philip** en sy vrou het met 'n wye vriendekring gesosialiseer, maar namate die huwelik verbrokkel het, het hulle al hoe meer hulle eie gang gegaan. **Anneke** en haar gesin van oriëntasie het ook gereeld (geïsoleerd) gaan rondry, maar die geweld het telkemale die uitstappies bederf.

◆ ***Die waarde van die konflikteorie***

Drie van die vier gesinne waar huweliksgeweld voorkom blyk geïsoleerd te wees van die breëre gemeenskap. Dieselfde drie gesinne hou hulle ook eenkant met betrekking tot gedeelde aktiwiteite. Dit is egter nie duidelik of die isolasie die gevolg of oorsaak van die geweld is nie, en daarom bemoeilik dit die beoordeling van die waarde van konflikteorie as verklaringsinstrument vir huweliksgeweld.

◆ **MESOVLA-KONSTRUKTE: DIE WAARDE VAN DIE SOSIO-SIELKUNDIGE MODEL**

Onder hierdie model blyk die volgende teorieë van waarde te wees vir die verklarings van die huweliksgeweld: Stresteorie (daar is spanning teenwoordig in al vier die geweldsverhoudings), traumatiese bindingsteorie (daar is sterk aanduidings hiervan in die voorkoms van die geweldsiklus en ook die verskeie reaksies van die aggressors en slagoffers), ruil-/sosiale beheerteorie (daar is in veral een geval 'n baie sterk aanduiding dat geweld, of dreigemente daarvan, aangewend word om doelwitte te bereik) en sosiale leerteorie (drie van die vier geweldenaars het in gewelddadige huise grootgeword, terwyl dit nie die geval was vir enige van die passiewe slagoffers nie).

Hulpbronteorie skyn van min waarde te wees, terwyl magsteorie in 'n gewysigde vorm op een aggressor toegepas kan word. Alhoewel drie van die vier gesinne waarin geweld voorkom, geïsoleerd voorkom, is dit nie duidelik of hierdie isolasie die oorsaak of gevolg

van die geweld is nie. Dit bemoeilik die toepasbaarheid van die konflikteorie as verklaringsinstrument vir huweliksgeweld.

5.4 MAKROVLAK-KONSTRUKTE

Die makrovlak-analise bevat die sosio-kulturele model wat deur Kurst-Swanger en Petcosky (2003:35) gedefinieer word as, “*Explains violence in terms of socially structured variables*”.

5.4.1 Geweldskultuurteorie, die subkultuur van geweldsteorie en die patriargale feministiese teorie

Onder hierdie model val die **geweldskultuurteorie** en die **subkultuur van geweldsteorie**.

Die implikasie hiervan is dat, hoe meer aanvaarbaar geweld is, hoe groter is die kans dat geweld gebruik sal word. 'n Ander teorie, **die patriargale feministiese teorie**, wil hê dat mans die aggressors is as gevolg van patriargale waardes en norme en mans se dominerende en fisiese krag. Hierdie teorie ontken die moontlikheid van vrouens as aggressors (en indien wel, slegs aggressie ter selfverdediging). In hierdie studie is bevind dat vrouens die aggressors is en dat dit nie ter selfverdediging is nie. Rakende die (sub) kultuur van geweld: Soos reeds bespreek, het een van die manlike slagoffers op die geweld geretalieer nie, hulle het eerder stilgebly, weggedraai of hulself uit die voete gemaak. Daar is reeds verwys na die geweldsinisident, die oorsake van die geweld, slagoffers se respons op geweld en die slagoffers is ook gevra of geweld regverdigbaar is en ook die rede waarom hulle hulleself nie verdedig nie. Die antwoorde het gewissel:

Op die vraag of huweliksgeweld geregverdig kan word, was **Gerit** se antwoord kort en kragtig:

ER: *Dink jy dat geweld binne 'n huwelik geregverdig kan word?*

Gerrit: *Nooit.*

Philip voel dat, alhoewel hy nie self tot geweld sal oorgaan nie, hy kan verstaan dat die huweliksgeweld kan plaasvind, ironies genoeg, waar mans die aggressors is:

ER: *Dink jy dat geweld geregverdig kan word in gesinne?*

Philip: *Kom ek sê vir jou eerlik, soos ek nou die dag ook vir jou gesê het. Ek weet nie hoekom is ek dalk so nie, maar ek dink dit is maar omrede ek het al te veel goed in my lewe gesien in die aard van my werk van geweld en daardie tipe van goed. Ek dink toe ek in st. 6 was en my ma is dood, het ek ook beter geleer om hartseer en pyn en daardie tipe van goed te verwerk en te hanteer. Maar kom ek sê vir jou, as 'n man wat nie gewoon is aan hierdie situasies van geweld of van hierdie tipe, ek sal nie sê ek is 'n huweliks... As ek nie meer ondervinding in die lewe gehad het van hierdie tipe goed as gevolg van my werk nie, sal ek, kan ek dit verstaan dat 'n ou sy vrou slaan. Eerlik, ek sê vir jou eerlik vandag. En as ek nie hierdie ondervinding gehad het nie, het ek, sal ek vir my vrou geslaan, want dit is tog... Hoe hanteer 'n mens hierdie situasie? En dit is al bekend. As 'n man, 'n man wil dinge regkry en as dit nie regkom nie dan veg hy tot dit reg is. Soos ek vir jou eerlik sê, ek kan verstaan dat daar mans is wie hul vrouens slaan. Ek praat nie net van slaan om te slaan, maar in die situasie waarin ek nou is, in hierdie proses, kan ek dit verstaan.*

ER: *Nee, ek verstaan. Jy het vroeër ook gesê dat jy verstaan dat mans gesinsmoorde pleeg.*

Philip: *Want omrede die vrou, okay, dit is ook seker nie in al die gevalle nie, maar die vrou dryf 'n man so en die man kan absoluut niks doen, want daar is geen sisteem of iets in plek wat hom ook 'n bietjie beskerming gee nie.*

◆ **Die aanvaarbaarheid van geweld**

Gerrit het hom uitgespreek teen die aanvaarbaarheid van geweld. **Philip** het, alhoewel hy nie ten gunste van geweld is nie, empatie met manlike gesinsgeweldenaars. Hierdie empatie spruit nie voort uit sy goedkeuring van geweld nie, maar uit die gebrek aan informele en veral formele ondersteuningsnetwerke vir mans en die diskriminasie teen mans deur onder meer welsynsdienste en die regstelsel. Nie een van die vier slagoffers is gesosialiseer om te glo dat geweld aanvaarbaar is nie (kyk onder Mesovlak-konstrukte; sosiale leerteorie en die bespreking hierna oor hoekom mans nie geweld met geweld vergeld nie).

◆ ***Die waarde van geweldskultuurteorie en die subkultuur van geweldsteorie***

Alhoewel vroulike aggressors gesosialiseer skyn te wees in die aanvaarbaarheid van geweld (kyk sosiale leerteorie), blyk dit nie die geval te wees vir manlike slagoffers van geweld nie. Waar 'n deelnemer wel empatie met geweldenaars het, skyn dit nie uit die normatiewe aanvaarbaarheid van geweld te wees nie, maar eerder 'n gedwonge uitweg in die lig van geïnstusionaliseerde diskriminasie teen mans.

Hierdie twee teorieë, met die uitsondering van die toepassing op vroulike geweldenaars, skyn dus min water te dra.

Op 'n vraag oor hoekom hy homself nie verdedig nie, het **Gerrit** 'n paar redes gegee. Een rede, naamlik sy vrou (die aggressor) se liggaamsgrootte, ondermyn die patriargale feministiese teorie nog verder:

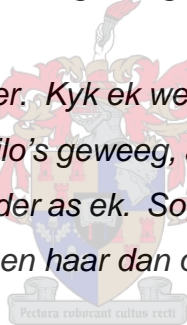
ER: *Ja, as jy jousef dan nie verdedig nie, hoekom nie?*

Gerrit: *Omdat, soos ek sê, sy is baie sterk, sy het baie swaarder as ek geweeg het op daardie stadium. Sy het sedertdien 'n operasie gehad waarvoor ek betaal het en so aan, wat haar nou gehelp het om heelwat gewig te verloor. Maar jy kan haar nie rondstoot nie. Daar het nuwe mense naby ons ingetrek, kom ons sê 'n jaar of 'n jaar*

en 'n half gelede. Sy was die dag in 'n toestand oor iets wat ek gesê of gedoen het. Sy het daar aan die skree gegaan sy het gegil uit volle bors dat sy vir 'n paar dae hees was daarna. Daardie ou het aangehardloop gekom van waar hy gebly het, hy het gedink sy word aangeval. Toe hy by die deur ingehardloop kom - dit was 'n man wat ons nog nie eers ontmoet het nie - toe vra hy, "Wat gaan aan, wat is fout, kan ek help?" Toe pak sy hom en sy gooi hom letterlik by die voordeur uit. En toe vat hy die pad. Ek het die volgende dag maar toe oorgestap en gaan om verskoning vra en so aan. Ek sê sy kom nou net uit die hospitaal uit, wat die waarheid was. Sy was drie dae in die hospitaal gewees. Ek sê sy was nie lekker gewees en so aan nie.

ER: Jy sê sy is groot en sy is sterk genoeg om byvoorbeeld...

Gerrit: Wel, sy weeg baie meer. Kyk ek weeg, kom ons sê so 82 kilo's. Sy het op 'n stadium seker hier by 110 kilo's geweeg, alhoewel sy nou heelwat gewig verloor het, maar sy weeg baie swaarder as ek. So, ek kon haar nie rondstoot tensy ek tot fisiese geweld oorgegaan het en haar dan onder bedwang gebring het.

ER: Het jy dit gedoen?

Philip: Ek het dit nie gedoen nie, want ek het geweet sy wil hê dat ek moet fisies optree teen haar, dat sy iets teen my kan hê om te sê ek mishandel haar, ek doen dit en doen dat. Ek het net besluit ek gaan nie in daardie set trap nie. Ek gaan nie doen wat sy wil hê ek moet doen nie.

Louis lê klem op die sosialisering in waardes en norme wat mans verbied om gewelddadig teenoor 'n vrou te wees:

ER: Hoekom doen jy dit nie, net vir interessantheidshalwe?

Louis: *Hoekom doen ek dit nie? Miskien het ek te ordentlik grootgeword, ek weet nie. “'n Man slaan nie aan sy vrou nie.”* In die eerste plek is ek nie so grootgemaak nie en die tweede plek wil ek nie hê my kinders, my seun, moet aan so iets

blootgestel word nie. In die derde plek maak dit nie saak wat ek vir haar sê nie, sy luister nie vir my nie, sy hoor nie wat ek sê of niks nie. Sy gaan net haar eie gang en as dit dan kom daarop dat sy my moet aanrand, dan doen sy dit.

Philip voer aan hy slaan nie terug of verdedig homself nie, want hy het sy vrou nog lief en is ook nie gewelddadig groot gemaak nie:

ER: *So jy verdedig jouself nie, want jy is te lief vir haar. Is daar nog ander redes?*

Philip: *Ja, ek wil konfrontasie vermy. Ek meen, ek hou nie daarvan om te baklei nie. Dit is nie my geaardheid, veral nie met my vrou nie. Ek sal eerder omdraai en wegloop en soos ek sê, gaan slaap maar eerder en hoop môre is dit weer beter dae.*

Anneke hou ook sosialisering voor as die rede waarom haar pa homself nie verdedig het (behalwe om soms haar hande vas te hou) teen sy vrou se geweld nie:

ER: *Het jy enige idee hoekom hy nie teruggeslaan het nie?*

Anneke: *Ek dink nie my pa is so grootgemaak nie.*

ER: *So, 'n man slaan nie aan 'n vrou nie.*

Anneke: *'n Man slaan nie aan 'n vrou nie. Nie 'n voorbeeld wat jy vir jou seun stel nie.*

◆ ***Geweld: Mans as aggressors, patriargale waardes en norme asook mans se fisiese krag***

Gerrit sê hy verdedig homself nie teen sy vrou nie, want sy is groter en sterker as hy en hy wil haar ook nie ammunisie gee om hom mee voor 'n hof te daag nie.

Louis sê hy is opgevoed dat 'n man nie aan 'n vrou slaan nie en wil nie hê sy seun moet anders opgevoed word nie. **Philip** sê hy vergeld nie die geweld nie, want hy is nog lief vir sy vrou (kyk traumatiese bindingsteorie) en dit is ook nie in sy geaardheid om gewelddadig te wees nie. **Anneke** sê haar pa is grootgemaak dat “'n man slaan nie aan 'n vrou nie”.

◆ ***Die waarde van die patriargale feministiese teorie***

Uit hierdie studie blyk dat die aanname van hierdie teorie, naamlik dat mans slegs geweldenaars is binne huwelike, of dat vroue geweld beoefen as vergelding vir manlike geweld, ongegrond te wees. 'n Verdere aanname dat mans as gevolg van hul fisiese grootte gewelddadig kan wees, word sterk ondermyn. Net so is die aanname dat mans, as gevolg van hul sosialisering in patriargale waardes en norme, gewelddadig is teenoor vroue, ongegrond.

5.4.2 *Die multi-dimensionele model*

'n Verdere model onder die makrovlak-analise is die multi-dimensionele model wat Kurst-Swanger en Petcosky (2003:35) as volg definieer: “*Explains family violence in terms of all the variables that could affect the situation*”. Een teorie hieronder (wat ook in die hoofstuk oor teorie bespreek is) is die **algemene sisteemteorie** wat volgens Kurst-Swanger en Petcosky (2003:35), “*Explains family violence in terms of the family system and its relationship to society, includes individual (psychological) variables, family interactions*

(socially structured) (socio cultural) variables.” Daar is reeds aan hierdie veranderlikes aandag gegee. Rakende die toepassing van algemene sisteemteorie op gesinsgeweld, sê Kurst-Swanger en Petcosky (2003:51-52) dat dit onder hewige kritiek deurloop: “Because the theory is so extensive, taking into account numerous variables and the processes between all of them, it can be too complex to decipher any meaningful conclusions from it. The task of operationalizing and scientifically testing and measuring the variables and all their multi-dimensional relationships is viewed as too overwhelming.”

Nieteenstaande hierdie kritiek is ‘n fokus van die algemene sisteemteorie die omgewing waarin die gesin funksioneer, of soos Kurst-Swanger en Petcosky (2003:50) dit stel, “Giles-Sims found family violence to be the result of the ways in which the family system operated within its environment”. Alhoewel daar, veral as gevolg van die genoemde kompleksiteit van hierdie teorie, nie probeer word om die teorie toe te pas nie, word aandag geskenk aan twee belangrike rolspelers in die omgewing, naamlik die breëre gesin en ondersteuningdienste. Daar is reeds aandag gegee aan sielkundige probleme en geweldsvoorvalle in die slagoffers sowel as aggressors se gesinne van oorsprong, moontlike gesinsisolasië en ondersteuningsdienste in die vorm van huweliksberaders, teoloë en kliniese sielkundiges. Teoreties spesifieke vrae hier aan die deelnemers het gehandel oor die gevoelens van die slagoffer en aggressor se gesinne, asook die beskikbaarheid van amptelike ondersteuningsdienste aan manlike slagoffers van huweliksgeweld.

Gerrit het sy omstandighede van sy gesin en kinders probeer weghou, maar moes byna noodgedwonge met die sak patats vorendag kom:

ER: *Hoe voel jou ander gesinslede oor hierdie, weet hulle daarvan of wat sê hulle daarvan?*

Gerrit: *Hulle het nie ‘n clue nie, want die probleem is, as ek dit vir my kinders moet vertel, sal hulle sê dit is jou verdiende loon, jy wil mos van ons ma geskei het en so aan. Jy wil mos met die vrou getrou het en so aan. So, ek het nog nooit hierdie*

goed met my kinders bespreek. My kinders het ook nie geweet dat ons nou uitmekaar is tot twee weke gelede toe ek hier was, toe moes ek as gevolg van my jonger seun se omstandighede vir hom vertel dat ek is ook in so 'n situasie soos hy.

So, ek weet waaroor dit gaan, ek het simpatie en ek het ook my eie probleme ook nog. Vir my ouer seun moes ek toe ook vertel, want hy gaan mos nou agterkom dat daar dat iets aan die gang is, of dat ek nou alleen loop. So, ek het nie vir hulle die detail gegee nie, ek het net vir hulle gesê dit is my omstandighede.

ER: *So hulle weet nie.*

Gerrit: *Nee, niemand. Ek bespreek dit glad nie met my gesin nie.*

Louis se skoonpa het die skuld op hom probeer pak:

Haar ma en haar pa het haar teruggebring en die dominee saamgebring en al sulke tipe van goed. Toe praat die dominee met my en haar pa praat met my. Sy praat en haar ma praat en almal praat en daar word toe, wat ek gevoel het, op die ou einde van die dag, vir my gesê ek moet nou bid dat ek 'n beter mens kan wees sodat daar nie probleme in die huwelik kan wees nie.

Sy skoonma het egter met sy vrou gepraat:

Haar ma het by ons kom kuier en ek dink haar ma het met haar gepraat. My vrou het geen idee wat dit is om huis skoon te maak nie. Sy het nog nooit huis skoongemaak nie en sy weet nie wat dit is om huis skoon te maak nie. Sy weet nie wat dit is om kos te maak nie, maar haar ma weet darem gelukkig. Haar ma het met haar gepraat en toe het sy nou 'n bediende gekry twee keer 'n week.

Die skoonma (en kinders) is egter ook maar versigtig:

Louis: *Ek dink hulle weet waarom dit gaan. Ek dink hulle weet hulle ma is verkeerd, maar hulle is te bang om iets te sê, want my vrou laat niemand vir haar iets vertel nie. Sy voer 'n skrikbewind in daardie huis, 'n skrikbewind. Selfs haar e ma praat met haar, maar sy is ook baie lugtig om iets te sê wat dalk vir my vrou kan aanstoot gee, omdat sy bang is dat my vrou haar sal bykom.*

Philip se skoonpa was aanvanklik aan sy kant met betrekking tot die kinders:

Hy het vir my gesê “Ou seun”, en hy het dit nie eenkeer vir my gesê nie, hy het 'n klomp kere dit vir my gesê: “Ou seun, as jy en my dogter moet skei, sal ek my plig as ouer en oupa teenoor jou kinders, sal ek my plig versuim om nie na 'n hof toe te gaan en vir hulle te sê dat jy moet daardie kinders grootmaak nie”. Hy sê, “Want jy is die voog, jy is die enigste ouer wat hierdie kinders ken en wat vir hulle sorg en wat vir hulle werk laat doen”.

Hy het egter van siening verander:

Tot haar pa-hulle het vir haar gesê hierdie goed is nie die waarheid nie. Tot hy nou begin sien dat daar is 'n moontlikheid dat ek die kinders kon kry, toe draai hy ook teen my en hy spring ook op die bandwagon.

Soveel so dat hy **Philip** voor ander mense en veral sy kinders beskinder en verkleineer:

ER: *Wat doen hy nou dat die eg skeiding op hande is?*

Philip: *Nou dat die eg skeiding op hande is, nou help hy haar om hofbevele teen my te kry. As ek vir hom hierdie goed noem, dan ontken hy dit ten sterkste. Hy is die voorloper om vir almal te vertel hoe sleg ek is. Hy vertel vir my kinders, vertel hy*

goed van, my seuntjie van vyf, kan jy glo ek is 'n polisieman en hy sien op na my. Sê hy vir hom, "Jou pa is nie 'n regte polisieman nie", sulke goed, verstaan jy. Dit is die tipe mens wat hy is, maar hy sal vinnig met die Bybel onder die arm na jou toe kom, maar as hy daardie goed in die Bybel moet uitvoer, dan bestaan dit nie.

My skoonpa is die heeltid daar, jy weet, hy krap die heeltid en hy - hoe kan 'n mens dit stel - hy is eintlik ook baie soos sy, hy sal net vir jou probeer afbreek voor mense, sleg maak. Soos nou een Sondag het my skoonma verjaar en toe is die hele familie daar by hulle en dan sê hy goed - voor die hele familie en waar my kinders by betrokke is - dan sê hy goed soos, hy kan net nie verstaan dat ek geld het om by my vriende te gaan kuier en vleis te braai en 'n dop te drink, maar ek nie geld het om onderhoud te betaal vir my kinders nie. Sulke goed. So breek hy 'n ou af en dan kom die kinders en sê vir my, "Pappa, oupa sê jy het geld om te gaan braai, maar jy het nie geld om vir ons te gee nie".

Philip is ook bekommerd oor sy kinders:

Daar sit daardie twee kinders van my, ek sal vir jou sê, daardie dogter van my se punte, sy gaan hierdie kwartaal druip, daar is nie 'n manier wat sy kan deurkom nie, want haar ma help haar nie met haar huiswerk nie. Gisteraand, net gisteraand, sy reël dat haar broer se meisie die kinders kom oppas, sy gaan dan kwansuis netbal toe. Sy daag vanoggend halfsewe by die huis op van die netbal af. Wat dink daardie kinders? My dogter bel my vanoggend halfsewe in 'n toestand.

ER: *Bel sy toe van haar ma se selfoon af?*

Philip: *Nee, sy het in laas week haar eie selfoon gekry. Nou gee sy vir my 'n "Please call me", toe bel ek haar en sy is in 'n toestand. Sy sê: "Hemel Pa, dit is halfsewe, ons moet skooltoe gaan en Mamma is nog nie hier nie". Nou, ek vra net, wat gaan deur daardie kind se kop, wat gebeur met daardie kind in haar lewetjie? Sy verstaan nie hierdie goed nie, nog minder my 5-jarige seun. Wat gebeur met*

hulle? Hulle was nie gewoond aan hierdie tipe van goed nie. Ek was elke aand van my lewe was ek vir my kinders by die huis. Ek het nêrens gegaan sonder my kinders nie. As ons, ek dink dit het twee of drie keer gebeur dat ek en my vrou saam iewers heengegaan het, dan word hulle by my skoonouers gelos, want toe hulle nog nie die honde gehad nie. Maar my kinders is nie gewoond aan sulke goed nie.

Net soos laas Vrydag toe kom ek by my dogtertjie, ek gaan net gou en stop daar oorkant die Spar op die sypaadjie. Soos 'n skelm het ek gevoel in elke geval, want ek mag nie in die erf gaan nie waar my kinders is nie. Toe kom hulle uit en hulle kom sit by my in die kar. Sy kom uit met haar huiswerkboek en sy sê: "Pappa, asseblief help my met die Wiskunde". Toe sê ek: "Laat ek sien". Toe het daardie kind kolle in haar boek, "Voltooi jou werk", "Hoekom is jou huiswerk nie gedoen nie?", vir elke dag van die week. Dan sê ek vir haar, "My kind, hoekom doen jy nie jou huiswerk nie?". Toe sê sy: "Pappa, ek verstaan dit nie en Mamma is nie hier om my te help nie". Toe moes ek in die kar sit, buite, en haar help met haar werk. Ek meen, dit is sulke goed wat ek wil gaan teenstaan. Ek wil nie met my vrou praat nie, ek is klaar met dit. Ek wil net daar wees vir my kinders in sulke situasies. Ek wil hê, as sy my vanmiddag bel en sê: "Pa, ek verstaan nie my skoolwerk nie", dan wil ek die vrymoedigheid hê om na haar huis toe te ry en vir haar te sê "My kind, ek kry jou vieruur by die huis, dan help ek jou gou tot vyfuur voor jou ma by die huis kom, dan help ek jou gou met jou werk".

Philip se ouers ondersteun hom darem:

ER: *Ons het nou gepraat daaroor, van daardie ander gesinslede. Jou pa het jou onder andere gehelp om geld in die hande te kry om vir die woonstel te betaal - hoe voel hulle, hoe voel jou ouers byvoorbeeld oor hierdie insidente en wat hier aangaan? Is hulle bewus daarvan?*

Philip: *Ja, hulle is heeltemal bewus daarvan, hulle help my baie, dit moet ek bysê. En hulle is soos, uit die aard van die saak, baie kwaad vir my vrou. Hulle sê dat sy nie weer haar voete in hulle huis moet sit nie. Want dit gaan net daaroor hoekom hulle so kwaad is vir haar. Kyk, hulle het eintlik geweet dat sy van my wou skei voor ek daarvan geweet het, want sy het die aand voordat sy vir my daarvan gesê het, het sy na my ouers toe gegaan en vir hulle die storie gaan vertel. Die storie wat sy toe vir hulle gaan vertel het is, sy is nie meer lief vir my nie, sy verdien nie 'n man soos wat ek is nie. Daardie storie, dit is wat sy vir hulle gaan vertel. Toe dit nou op die push kom dat ons moet begin skei, en sy sien dat dinge gaan nie nou alles haar way nie, toe verander sy haar storie somer vinnig en beskuldig my van gesinsgeweld en beskuldig my dat ek dreig om mense dood te maak en kry 'n hofinterdik teen my dat ek nie naby die huis mag kom nie en al sulke goed. So, daaroor is hulle baie kwaad vir haar, omrede sy vir hulle 'n storie kom vertel het.*

Anneke sê die kinders het ook gely:

ER: Het sy teenoor julle ook as kinders gewelddadig geraak?

Anneke: *Ja, sy het, maar nie... kom ek sê vir jou, sy het so af en toe. Sy het my kleinboetie gelooi. Ek het baie keer gedink, daardie kind gegryp en weggehardloop. Sy het my een of twee keer gegooi met 'n warm pot of 'n ding, maar ek is 'n baie emosionele kind en dan bygesê, my oudste broer het vir my baie ingekom. Hy het my baie keer gegryp en gehardloop met my. En dan het my jongste sussie, het haar...*

ER: Sy vir jou ma terug geantwoord?

Anneke: *Ja, sy het vir my ma terug geantwoord. So, sy was 'n baie sterker persoon, of sy sal somer vir my sê: "Ag man, ma sit nou weer net aan en soek moeilikheid". Ons het gaan sit, ek het baie gehuil. Ek was 'n emosionele kind, ek*

het baie gehuil daaroor. Ek het een of twee keer probeer om vir haar te sê: “Ma, los vir Pa, hy het niks gesê nie”, dan word jy sommer ook geklap, want jy vat jou pa se kant en jy weet nie waarom dit gaan nie, en as ek vir haar gesê het: “Ma, asseblief, die mense kyk vir ons”, dan sal sy vir jou sê, “Hulle kan loop skyt, wat wil hulle kyk”. Dan sal sy vir daardie mense sê: “Julle kyk, julle kyk”. So dan het jy maar meestal in jou hoekie gaan sit en jy kon maar wag op wat sou gebeur.

‘n Suster en broer van **Anneke** het selfmoord gepleeg:

My tweede suster, soos jy weet, het selfmoord gepleeg. Sy was uitgetrap op haar spesifieke verjaarsdag. Voor haar verjaarsdag het sy al vir my ma gesê dat sy haarself gaan skiet. Sy sou die 4de Julie verjaar. Toe sê my ma vir haar: “Ja, jy moet maar weer ‘n hoender gaan vang en slag dat ek vir jou verjaarsdag kan gee”. Die oggend weet ek spesifiek toe ons almal om die tafel gaan gesit het en klaar ontbyt geëet het, toe sê sy: “Dit is die laaste dag wat daar op my geskreeu word”. Ek het toe op haar lyk afgekom, ‘n skietwond deur die kop. My ma het net gesê ons - my pa is landdros toe - geskree en gegil en huistoe gekom en ons mag nooit gesê het wat sy oorgekom het nie. **Nooit.**

ER: Dit was ontkenning gewees.

Anneke: Ontkenning aan haar kant dat sy haar kind se dood veroorsaak het, ja. En my jongste boetie het selfmoord gepleeg.

Rakende die beskikbaarheid van amptelike ondersteuningsdienste vir mishandelde het die deelnemers ook verskeie menings gelug. **Gerit** het geraak aan die idee dat ‘n man sy man moet kan staan.

ER: Dink jy daar is genoegsame ondersteuningsdienste vir mans in Suid-Afrika? Soos wat jou situasie is?

Gerrit: *Die enigste ondersteuning wat ek aan kan dink is om na 'n kliniese sielkundige toe te gaan, want dan sal ek natuurlik net na 'n manlike kliniese sielkundige toe moet gaan. Dit is my ervaring. Wat dit uit 'n man se oogpunt daar gaan sien of daar verstaan, want ek was toe, na my eerste egskeiding het ek toe maar, omdat my werksomstandighede moeilik was en my huislike omstandighede was moeilik, het ek toe verskillende kliniese sielkundiges besoek maar ek het nooit tuis gevoel by 'n vrou nie. Ek het altyd maar net gevoel hulle het 'n ander raamwerk, hulle sien dit uit 'n ander oogpunt. Maar ek dink nie, sover as wat ek weet, daar is niemand wat spesialiseer in hierdie tipe goed. Vrouens is volop, ek bedoel hulle spreekkamers sit vol vrouens, maar ek dink nie dat daar is mense wat spesialiseer om mans in die omstandighede te help nie. Hulle maak meeste van hulle geld uit ons wat stres.*

ER: *Praat jy nou van die staat se kant af?*

Gerrit: *Nee, daar bestaan nie so iets nie.*

ER: *Sou jy van so iets gebruik gemaak het as dit bestaan het?*

Gerrit: *Ja, ek dink so. Ek dink so, want kyk 'n mens kan na geestelike beraders ook toe gaan, maar dit gaan meestal daaroor: “Ons sal dit toespits op die verhouding tussen julle, met die oog daarop om die verhouding tussen julle reg te maak.” Maar, ek bedoel, hulle het nie insae of beheer op wat later gebeur by die huis en so aan. Wanneer al daardie goed - soos ek sê, wat jy nou geopenbaar het - weer in jou gesig teruggegooi word en so aan. En weer word daar emosionele skade veroorsaak daardeur. Dit kan wees, maar ek weet nie of daar enigiemand is wat spesialiseer om mans te help, want tot dusver was dit mos nou die vrouens wat die onderspit gedelf het. En ons mans is mos nou nie, ons trek mos onself in en ons word nou hardekoejawel en al daardie goed, en so aan. Dit is mos nou nie in ons make-up om hulp te soek nie. Ons is mos sterk.*

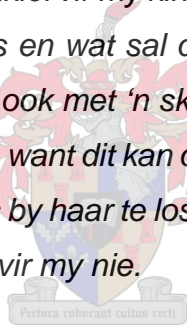
Louis deel hierdie sentiment:

ER: *Ek dink ons het vroeër hieroor gepraat. Dink jy daar is genoegsame ondersteuningsdienste vir mans in hierdie posisie in Suid-Afrika?*

Louis: *Nee, ek dink nie so nie. As 'n mens kyk na dit wat beskikbaar is, is dit meer bedoel vir vrouens en kinders.*

Philip het meer breedvoerig uitgebrei oor sy probleme met veral die regstelsel. Hy het nie die geld om te baklei vir sy kinders nie:

Ek het gedog, wag, ek gaan baklei vir my kinders. Ek het 'n sielkundige verslag wat sê die kinders wil by my wees en wat sal die beste wees vir die kinders volgens daardie verslag. Maar ek het ook met 'n skok agtergekom dat ek het nie die geld om te baklei vir my kinders nie, want dit kan derduisende rande kos. So ek het geen ander keuse as om my kinders by haar te los, oorgelaat aan haar genade. Wat kan ek doen? Daar is geen regte vir my nie.

Prokureurs is hom nie goedgesind nie:

Ek het probeer briewe skryf na 'n prokureur toe. Hy het net doodeenvoudig gesê hy weet nie van so 'n ooreenkoms nie. Hy het blatant gelieg. Hy het net gesê, sorry, hy weet nie van so 'n ooreenkoms nie. Maar ek moes dit maar toe so aanvaar.

Die regstelsel is teen hom:

Nou sê ek, as ek so wreed was en ek kan nie glo, iewers, hier is nêrens 'n organisasie of iets wat 'n man na toe kan gaan nie en sê hoor hier, help my. Daar is baie wat die vrou help, maar niemand help die man in hierdie situasie nie. Niemand gee die man raad nie. Ek sit nou in 'n wildernis en daardie een advokaat wat vir die

regter sê: "Meneer, jy is nou 'n man in 'n vrouewêreld, hierso cover hulle net vir die vrou". En dit is die dinge - dit breek 'n man so af. Ek voel dat ek nie meer waardigheid oor het nie. Sy maak alles so sleg, dit is alles leuens en almal weet dit is leuens, tot haar pa-hulle het vir haar gesê hierdie goed is nie die waarheid nie.

Die beskermingsbevel wat sy teen hom gekry het, maak ook die lewe vir hom moeilik:

Daardie beskermingsbevel sê ek mag nie haar bel nie, ek mag ook nie by die huis kom nie. Nou die huistelefoon het sy laat afsit, so waar bel ek my kinders? Waar kan ek met hulle praat? Al wat ek met hulle kan praat, is met haar selfoon. Maar ek kan nie 'n kans vat om haar op haar selfoon te bel nie, want as sy laag kan daal om daardie leuens van my te gaan vertel om 'n beskermingsbevel te kry, kan sy net sowel omdraai polisie toe en sê, kyk hier op my selfoon is 'n call, daai tyd het hy gebel, solank het hy met my gepraat en hy het dit en dit vir my gesê, alhoewel ek met my kinders wou gepraat het.

ER: *Sit jy in die tronk...*

Philip: *Ja, sit ek in die tronk. Ek kan nie huistoe ry en my kinders gaan oplaai nie, want, sy kan sê, wat soek jy by my huis, sy kan my laat toesluit. So, ek sit op die oomblik absoluut in 'n catch 22 - ek weet nie waarnatoe om te gaan nie, en alle regte en alles gaan net na haar toe. Ek weet ook, wel, al het ek die geld gehad om haar te beveg vir die kinders, die hof sal nie die kinders wegvat van die ma af nie. Dit is 'n ou trant, lyk my 'n ding van tradisie.*

Die beskermingsbevel teen hom is ondermeer verkry omdat hy 'n lewensbedreiging inhou vir die kinders. Na die toekenning daarvan het sy vrou hom gevra om die kinders saam te neem na 'n jagplaas:

Nou sê sy ek dreig om hulle dood te maak, maar sy verplig my, sy sê: "Jy sal hierdie skoolvakansie die kinders saam met jou Suid-Wes toe neem". En ek gaan jag in

Suid-Wes! So wat is 'n beter geleentheid dan, as ek dan iets aan my kinders wil doen, as ek nou gedreig het om my kinders dood te skiet? Ek sit op 'n jagplaas, jy weet. Nou sulke goed maak nie vir my sin nie. Ek kan nie glo dat 'n hof 'n beskermingsbevel toestaan op sulke bewerings, op grond van sulke goed nie. Dit is mos duidelik dat dit leuens is, maar hulle vat doodeenvoudig net die vrou se kant, daar is geen ander manier nie.

Philip som sy gevoelens as volg op:

Die man kan absoluut niks doen, want daar is geen sisteem of iets in plek wat hom ook 'n bietjie beskerming gee nie.

Anneke se pa se geweldservarings was grootliks voordat gesins- en huweliksgeweld ernstige aandag geniet het. Hy het hom maar verlaat op die hulp en ondersteuning van familie en kerkdienaars:

ER: *Met al hierdie goed deurgegaan het, was daar enige ondersteuningsdienste waarvan hy kon gebruik gemaak het?*

Anneke: *Ja, hy was by sy broers, kom ons sê...dit is reg, hy was by sy swaer, by die dominee, maar dan mag hy nie na die dominee toe gegaan het nie, want jy weet mos hy moet eers regmaak met die kerk. Hy mag ook nie nagmaal gebruik as hy nie regmaak met die kerk.*

◆ **Die omgewing: Die breëre gesin en amptelike ondersteuningsdienste**

Wat die breëre gesin aanbetref, bespreek **Gerrit** nie sy probleme met die gesin nie. **Louis** praat nie van sy familie nie, maar sê dat sy skoonpa hom blameer het vir die geweld, sy skoonma het met sy vrou probeer praat en beide sy skoonma en sy kinders is maar versigtig vir sy vrou. **Philip** se skoonpa was aanvanklik aan sy kant, maar het later teen

hom gedraai. Alhoewel sy ouers hom ondersteun, is 'n verdere probleem vir hom dat die kinders (onder sy vrou se toesig) nie behoorlik versorging kry nie. **Anneke** sê sy en haar sibbes het ook onder die geweld gely, in so 'n mate dat twee van hulle selfmoord gepleeg het.

Wat amptelike ondersteuningsdienste vir mans in Suid-Afrika aanbetref, voel sowel **Gerrit** as **Louis** dat daar nie genoegsame sulke dienste is nie. **Philip** stem hiermee saam en hy verwys na verskeie probleme met die regstelsel; hy het nie geld vir hofgedinge om toesig en beheer van sy kinders nie, prokureurs is hom nie goedgesind nie, hy het ongegronde beskermingsbevele teen hom gekry, ensomeer. **Anneke** se pa het nie van amptelike ondersteuningsdienste gebruik gemaak nie, maar eerder sy lot by sy broers en swaer bekla.

◆ ***Die waarde van die algemene sisteemteorie***

Daar is uit die staanspoor melding gemaak van die moeilike toepasbaarheid van hierdie teorie, maar vir die doeleindes van hierdie studie is deelnemers uitgevra oor hul beskouings van ondersteuningsdienste vir mans. Uit die antwoorde is dit duidelik dat gesinsnetwerke beperkte ondersteuning bied, terwyl amptelike ondersteuningsdienste tekortskiet, of grootliks afwesig is. Dit kan een van die redes wees vir die voorkoms, voortsetting en eskalering van die geweld.

◆ **MAKROVLAK-KONSTRUKTE: DIE WAARDE VAN DIE GEWELDSKULTUUR- TEORIE, DIE SUBKULTUUR VAN GEWELDSTEORIE EN DIE PATRIARGAAL FEMINISTIESE TEORIE, ASOOK DIE ALGEMENE SISTEEMTEORIE**

Die geweldskultuurteorie en die subkultuur van geweldsteorie, skyn, met die uitsondering van 'n moontlike toepassing op die vroulike geweldenaars, nie beduidend te wees as verklaringsinstrument vir gesinsgeweld nie. Drie van die hoofaannames van die patriargaal feministiese teorie val plat of word sterk ondermyn. Dit sluit die aanname in dat slegs mans

in huweliksverhoudings gewelddadig raak; dat, indien vroue gewelddadig raak, dit slegs uit selfverdediging is; dat mans se fisiese grootte en krag in geweldsinsidente tot hul voordeel strek, en dat mans se patriargale sosialisering hulle gewelddadig maak. Hierdie teorie is gevolglik min werd as verklaringsinstrument vir huweliksgeweld in die algemeen en spesifiek met mans as slagoffers daarvan.

Die problematiek rondom die toepassing van algemene sisteemteorie is uitgespel, maar antwoorde op teoreties-verbandhoudende vrae dui tog daarop dat die ondersteuningsdienste vir mans in gewelddadige huwelike tekortskiet of afwesig is. Dit kan lei tot die voorkoms, voortsetting en selfs eskalering van geweld binne huwelike. Hierdie teorie blyk dus ook meriete te hê as verklaringsinstrument vir huweliksgeweld.

5.5 SLOT

In ooreenstemming met die tradisie in analitiese induksie, is die teoretiese konstrukte ter verklaring van gesinsgeweld in die algemeen en huweliksgeweld in die besonder, in hierdie hoofstuk geëksamineer deur hulle te meet aan die werklike ervarings van mans in sulke situasies. Dit is belangrik om te onthou dat meso- en makrovlak-konstrukte nie ontwerp is vir die verklaring van individuele gedrag nie, maar eerder die verklaring van groepsgedrag. Dit beteken nie dat hierdie konstrukte geen waarde het nie. Hierdie instrumente is waardevol, want dit bied die eerste sosiologiese boustene ter verklaring van manlike slagoffers van gesinsgeweld in Suid-Afrika. Die bevindings rakende die toepaslikheid van die teoretiese verklarings is as volg:

(A) MIKROVLAK-KONSTRUKTE: DIE PSIGIATRIESE/PSIGO-PATOLOGIESE MODEL

Onder hierdie model skyn daar sterk toepassingsmoontlikhede te wees vir die psigo- biologiese model en die psigo-dinamiese perspektief: eersgenoemde omdat dit blyk dat daar sielkundige en psigiatriese probleme in geweldsverhoudings voorkom, en laasgenoemde omdat dit uit die data wil voorkom asof die geweldenaars uit disfunksionele gesinne kom wat gevolglik problematiese sosialisering aan die hand gewerk het.

Die blameer-die-slagoffer-perspektief blyk nie veel toepassingswaarde te hê nie; nie een van die slagoffers se

geweldservarings kan beskou word as die gevolg van hul eie persoonlikheidseienskappe nie en nie een van die slagoffers het masochistiese genot uit die geweld geput nie.

(B) MESOVLAK-KONSTRUKTE: DIE SOSIO-SIELKUNDIGE MODEL

(i) *Stresteorie en traumatiese bindingsteorie*

Hierdie teorieë blyk van waarde te wees. Daar is spanning teenwoordig in al die geweldsverhoudings en, wat traumatiese binding aanbetref, is daar sterk aanduidings daarvan in die voorkoms van geweldsiklus en die reaksie van beide die geweldenaars en slagoffers.

(ii) *Magsteorie en hulpbronteorie*

Met die uitsondering van een geval waar magsteorie, in gewysigde vorm, moontlik van toepassing gemaak kan word (dit is die geval waar 'n **vrou** met beperkte hulpbronne gewelddadig geraak het), lyk dit asof daar nie veel toepaslikheid vir hierdie twee teorieë bestaan nie. Uit die data blyk dit dat die geweld nie voortgespuut het uit kompetisie vir skaars hulpbronne nie.

(iii) *Ruil-/sosiale beheerteorie*

Alhoewel die aanwending van geweld of afdreiging met die moontlikheid daarvan om doelwitte te bereik, in drie gevalle skynbaar afwesig is, is die teenwoordigheid daarvan in een geval (dié van **Louis**) so sterk, dat hierdie teorie nie summier afgeskiet kan word as verklaringsinstrument vir huweliksgeweld nie.

(iv) *Sosiale leerteorie*

Hierdie teorie blyk ook handig te wees vir die verklaring van huweliksgeweld. Drie van die vier geweldenaars het in oënskynlike gewelddadige huise grootgeword. Nie een van die vier passiewe slagoffers het in gewelddadige huise grootgeword nie.

(v) *Konflikteorie*

Drie van die vier gesinne is geïsoleerd van die breëre gemeenskap. Dit is egter nie duidelik of hierdie isolasie die oorsaak of gevolg is van die geweld nie en dit bemoeilik die beoordeling van die toepaslikheid van hierdie teorie as verklaringsinstrument vir huweliksgeweld.

(C) MAKROVLAK-KONSTRUKTE

(i) *Die geweldskultuurteorie en die subkultuur van geweldsteorie*

Soos reeds aangetoon, blyk dit dat vroulike geweldenaars gesosialiseer is in die aanvaarbaarheid van geweld. Dit is nie die geval met die manlike slagoffers nie. Waar daar wel 'n geval is van empatie met manlike gesinsgeweldenaars is dit nie uit normatiewe goedkeuring nie, maar eerder as noodgedwonge reaksie van mans teen geïnternaliseerde diskriminasie teen hulle. Hierdie teorieë het dus beperkte toepassingswaarde as verklaringsinstrumente vir huweliksgeweld.

(ii) *Die patriargale feministiese teorie*

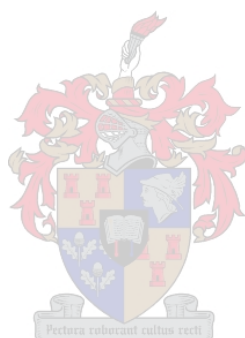
Uit hierdie studie blyk dit dat drie van die hoofaannames van hierdie teorie platval of ondermyn word. Dit sluit die aanname in dat slegs mans in huweliksverhoudings gewelddadig raak; dat, indien vroue gewelddadig raak, dit slegs uit selfverdediging is en dat mans se fisiese grootte en krag in geweldsinsidente tot hul voordeel strek. Hierdie teorie is gevolglik min werd as verklaringsinstrument vir huweliksgeweld in die algemeen en spesifiek vir huweliksgeweld met mans as die slagoffers daarvan.

(iii) *Algemene sisteemteorie*

Dat hierdie teorie moeilik toepasbaar is, en die redes daarvoor, is ook in hierdie hoofstuk uitgespel. Tog het teoreties-spesifieke vrae aan die deelnemers daarop gedui dat ondersteuningsnetwerke vir mans as slagoffers in huweliksgeweld gebrekkig of selfs afwesig is.

Daar word volstaan met hierdie kort bespreking en voorgestel dat dit as hipoteses in toekomstige navorsing oor manlike slagoffers van gesinsgeweld hier te lande gebruik sal word.

HOOFSTUK 6

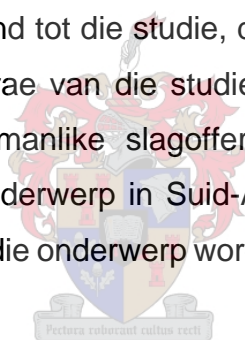
SAMEVATTING, IMPLIKASIES EN AANBEVELINGS

6.1 INLEIDING

In hierdie hoofstuk word die studie saamgevat, die metodologiese en teoretiese bydraes van die studie se navorsingsbevindings aangetoon, en aanbevelings gemaak vir verdere studie op hierdie gebied, ter plaatse.

6.2 SAMEVATTING

In **Hoofstuk 1** word die agtergrond tot die studie, die probleem wat ondersoek moes word, die doel en verwagte bydrae van die studie gestel. Ek wys daarop dat daar wêreldwyd min navorsing oor manlike slagoffers van gesinsgeweld gedoen is. Wetenskaplike kennis oor die onderwerp in Suid-Afrika is meer gefragmenteerd en beperk as elders in die wêreld en die onderwerp word plaaslik grootliks met skeptisisme en apatie bejeën.

Deur middel van hierdie verkennende studie word 'n maatskaplike verskynsel, waaroor daar min wetenskaplike kennis bestaan, ondersoek, ten einde empiries 'n eerste bydrae tot sulke kennis in Suid-Afrika te lewer.

In **Hoofstuk 2** word aandag gegee aan die problematiese definisies van sosiale probleme in die algemeen en geweld in die besonder. Ek lig die opkoms van die bestudering van gesinsgeweld kortliks toe en sny mishandelde vroue en hul reaksies op geweld aan. Verder word aandag geskenk aan die verskynsel dat hierdie slagoffers (vroue en mans) nie uit die gewelddadige situasies probeer ontsnap nie. Laastens word die bestaande teoretiese konstrakte van gesinsgeweld, soos uiteengesit deur Elliot (1996) en Kurst-Swanger en Petcosky (2003) onder die loep geneem. Met betrekking

tot die werk van Elliot word die aandag gevestig op verskeie konstrukte van gesinsgeweld. Hierdie konstrukte sluit in die psigo-patologiese model (waar geweld toegeskryf word aan individuele patologieë), nie-feministiese sosiologiese perspektiewe wat verwys na subkulturele verklarings (waar geweld toegeskryf word aan swak sosio-ekonomiese toestande en gepaardgaande frustrasie), en strukturele verklarings wat dit wil hê dat geweld veroorsaak word deur “...social, economic and ideological structures of the society as a whole” (Elliot 1996: 174). Feministiese perspektiewe beskou die bestaan van vroulike geweld teen mans as selfverdediging en die geweld van mans teenoor vroue as die resultaat van ‘n universele patriargale orde en ook as meganismes om daardie orde in stand te hou.

Ek wys daarop dat Kurst-Swanger en Petcosky (2003) gesinsgeweld op drie vlakke verduidelik, te wete die mikrovlak, mesovlak en die makrovlak. Op die mikrovlak bespreek hulle die psigiatriese/psigo-patologiese model waarvolgens geweld verduidelik word in terme van inherente persoonlikheidseienskappe van geweldenaars, sowel as dié van slagoffers. Verklarings vir gesinsgeweld sluit in die psigo-biologiese model, die psigo-dinamiese perspektief en die blameer-die-slagoffer-perspektief.

Op die mesovlak bespreek Kurst-Swanger en Petcosky (2003) die sosio-sielkundige model waar gesinsgeweld verduidelik word in terme van gesinsinteraksiepatrone en verhoudings tussen individuele gesinslede. Teorieë hieronder sluit in traumatiese bindingsteorie, stressteorie, sosiale konflikteorie, magsteorie, hulpbronteorie, ruil-/sosiale beheerteorie en sosiale leerteorie.

By die makrovlak-analise word daar onderskei tussen die sosio-kulturele model en die multi-dimensionele model. Onder die sosio-kulturele model word die patriargie/feministiese teorie en geweldskultuurteorie bespreek. Eersgenoemde skryf geweld toe aan die patriargale aard van die samelewing, terwyl laasgenoemde verder in twee verklaringskonstrukte verdeel word. Die eerste hiervan is die kulturele goedkeuringsperspektief, wat dit stel dat, indien geweld as aanvaarbaar beskou word as ‘n manier om konflik op te los, doelwitte mee te bereik of om die *status quo* mee te behou,

is die kans groot dat geweld tot binne gesinne sal oorspoel. Die tweede verklaringskonstruk onder die geweldskultuurteorie is die subkultuur van geweld wat dit wil hê dat norme binne samelewings varieër en dat subkulture kan, en wel ontwikkel, waarin die gebruik van geweld hoër aangeskryf word as in ander dele van die samelewing.

Die multi-dimensionele model neem mikro-, meso- en makrovlak-verduidelikings in ag by die verklaring van geweld. Een van die belangrikste teorieë hier is die algemene sisteemteorie/globale teorie wat multi-dissiplinêr in benadering is en kyk na sielkundige (individuele), sosiaal-sielkundige (gesinsinteraksies) en sosiologiese (samelewings-) faktore as bydraers tot gesinsgeweld.

In **Hoofstuk 3** word stilgestaan by die metodologie wat in die studie gebruik is, aandag geskenk aan wetenskapswaardes, die aanvanklike ontwerp toegelig en 'n chronologiese uiteensetting van die verloop van die studie verskaf.

Soos gebruiklik in kwalitatiewe navorsing, stel ek **eerstens** my posisie ten opsigte van sentrale wetenskapswaardes. **Tweedens** word aangedui dat die tradisie van **modernistiese kwalitatiewe navorsing** die keuse vir hierdie projek is. Hierna word kwalitatiewe navorsing kortliks bespreek, gevallestudie as navorsingsontwerp toegelig, die eenheid van analise gestel, die data-insamelingsmetodes geskets, beskryf hoe die data vasgelê is, 'n aanduiding gegee van hoe die materiaal geberg en onttrek is, en my benadering tot data-analise en -aanbieding verskaf. Wat die “natuurlike geskiedenis” betref, het ek die verloop van die studie vanaf 1994 bespreek onder die volgende opskrifte: Die begin: 'n soeke na leiding; 'n Nuwe begin: die wiele begin rol; Opsporing van en ontmoeting met die navorsingsdeelnemers; Data-insameling en die voorlopige analise-fase; Intensiewe data-analise-fase; Die finale fase.

Hoofstuk 4 word gewy aan die manlike gesinsgeweldslagoffers se maatskaplike wêreld. Hier word gekyk na die deelnemers se geweldsomskrywings, die frekwensies van geweld, die oorsake daarvan, verhoudingsdisintegrasie, redes vir die aanbly in 'n geweldsverhouding, en deelnemers se beskouings van mans en vroue se geneigdheid

tot gesinsgeweld. Die belangrikste bevindings in hierdie verband word in afdeling 6.3 (hierna) verder toegelig. **Hoofstuk 5** behels my “sosiologiese en wetenskaplike kommentaar” op die bevindinge soos vervat in **Hoofstuk 4**.

6.3 KERNIMPLIKASIES EN BYDRAES VAN DIE STUDIE

Uiteraard kan die implikasies van ‘n ondersoek op verskillende maniere aangetoon word. Hoewel almal waarskynlik nie sal saamstem nie, beskou ek veral die volgende drie breë terreine as van belang wanneer die waarde van sosiologiese studies nagegaan word: metodologie, wetenskapsboustene en beleid. Vervolgens word die bydraes wat hierdie studie na my beskeie mening op hierdie terreine lewer, bespreek.

6.3.1 Metodologie

Die aanwending van kwalitatiewe navorsing (en in besonder die modernistiese kwalitatiewe metodologiese tradisie) deur Suid-Afrikaanse gesinsosioloë, is, sover ek kon vasstel, beperk wanneer plaaslike bronne in oënskou geneem word (kyk Viljoen, 1997). Volgens Schurink (2005) is dit geregverdig om te sê dat dit tot dusver baie sporadies in studies van die vinnige ontwikkelende veld van gesinsgeweld aangewend is en klaarblyklik glad nie gebruik is vir die sosiologiese studie van manlike slagoffers van huweliksgeweld nie.

Hierdie studie se illustrasie dat kwalitatiewe navorsing nie slegs induktief te werk gaan (deur onder meer begroonde teorie aan te wend) soos dikwels beweer word nie, maar dat daar ook sprake van deduktiewe beredenering in sodanige studies is, is belangrik. Dit ondersteun meer stemme wat toenemend opgaan dat induksie as **unieke** kenmerk van kwalitatiewe navorsing oordryf word en selfs ‘n **mite** is, en meer nog, dat dit **ongelukkige nagevolge inhou**: “On the one hand, it makes a creative alliance between those working in different methodological traditions more difficult. On the other hand, it narrows the potential of qualitative research. By restricting its role to theory generation, qualitative research’s potential as cumulative knowledge building is

thwarted” (Murphy & Dingwall, 2003:26).

In aansluiting hierby is die studie belangrik in die lig van die polemieë rondom die plek en rol van bestaande teoretiese konsepte in kwalitatiewe navorsing, in die generering van wetenskaplike kennis. Uit die studie behoort dit duidelik te wees dat bestaande sosiologiese en verwante konstrakte in die konteks van die bekende beredeneringswyses van induksie en deduksie, 'n daadwerklike rol in die verkryging van kennis gespeel het. Soos Gilgun (2004) tereg aantoon, is baie kwalitatiewe navorsers van mening dat hulle in sodanige navorsing sonder enige hipotese en teoriegerigte benadering moet begin. Sy (Gilgun, 2004) dui verder tereg aan dat hierdie wyd-aanvaarde uitgangspunt gedeeltelik van die ontwikkelingsidee (“emergence”) afgelei is, wat op sy beurt verband hou met begroondeteorie-benaderings, waar navorsers van mening is dat navorsbare vrae en geldige bevindings by wyse van navorsersbetrokkenheid in die wêreld van navorsingsdeelnemers na vore sal kom. Soos sy egter sê, kan en behoort navorsers wat in bepaalde teoretiese konsepte belangstel, nie van nuuts af te begin en op te tree asof hulle niks weet van die onderwerp wat hulle wil ondersoek nie. Ek stem met Gilgun (2004) saam dat **daar geen rede is waarom kwalitatiewe navorsers nie hul konsepte kwalitatief kan eksamineer nie!**

Ander bydraes wat die studie op metodologiese gebied lewer, sluit in insig in emosionele ervarings wanneer kwalitatiewe navorsing onder manlike

huweliks-geweldslagoffers onderneem word, en riglyne vir die opsporing van persone wat as gevolg van hul viktimisering stigma ervaar, asook die aanwending van kwalitatiewe onderhoudvoering met huweliksgeweldslagoffers.

Ek is derhalwe van mening dat die “padkaart” (road map) wat ek met behulp van modernistiese kwalitatiewe navorsing in die breë, en die gevallestudie in die besonder, kon uitwerk, van belang behoort te wees vir plaaslike sosioloë oor die algemeen, vir kollegas wat met geweldsituasies werk, en vir diegene wat hopelik in die toekoms

manlike huweliksgeweldslagoffers gaan bestudeer. Aangesien gesinsgeweld en die studie van huweliksgeweldslagoffers baie nou verwant is aan ander wetenskaplike dissiplines en subdissiplines, sal die toepassing van die modernistiese kwalitatiewe navorsing in hierdie studie hoogs waarskynlik ook van waarde wees vir sielkundiges, kriminoloë, viktimoloë en afwykende-gedragsosioloë, om maar enkeles te noem.

Daar word volstaan met bogenoemde bydraes. Vervolgens word die soeklig geplaas op die bydrae wat die huidige studie op die verkryging van wetenskaplike insig van manlike huweliksgeweldslagoffers lewer, en in die besonder tot die verheldering van die sosiale verskynsel hier plaaslik.

6.3.2 Sosiologiese kennis

Gebreke ten spyte, voel ek dat dit geregverdig is om te sê dat hierdie studie die stilte onder plaaslike sosioloë, sover dit geweld teen manlike slagoffers van huweliksgeweld betref, verbreek het. Meer spesifiek: deur die toepaslikheid van heersende sosiologiese en verwante konsepte (empiriese veralgemenings/stellings, hipoteses en konseptuele raamwerke, kyk Mouton, 1996), wat binne die studiegebied van gesinsgeweld aangetref word, op die omstandighede van vier outentieke Suid-Afrikaanse manlike gesinsgeweldslagoffers na te gaan, is die eerste “boustene” vir die sosiologie van die verskynsel in Suid-Afrika gelê.

Uit die verkenning van slagoffers van huweliksgeweld het sekere aspekte van die leëwêreld van vier mans na vore gekom (**Hoofstuk 4**). Besondere, uitstaande “uitkomst” is aangetref, wat moontlik in die woorde van Mouton (1996) as empiriese veralgemenings beskou kan word. **Maar wat behels empiriese stellings?** Mouton (1996: 187) skryf: “There are two main classes of propositions or statements in science: statements of meaning (definitions) and statements of fact (empirical statements)”. Elders (Mouton, 1996: 190) skryf hy: “Empirical statements are sentences which contain demonstrable, testable claims about the world. Such statements make epistemic or knowledge claims. We distinguish between two main types of empirical statements: *descriptive* statements that make factual claims and *explanatory* statements that make

explanatory or causal claims. Regarding the latter...there are two different although related kinds of explanation: Explanations answer both *how possible* questions and *why-necessary* questions” (beklemtoning in die oorspronklike). Dit behoort in gedagte gehou te word dat hierdie stellings bloot hipoteties is en daarom oop is vir verdere navorsing.

Die volgende **agt empiriese stellings** is afgelei uit die data wat van die sosiale wêreld van manlike gesinsgeweldslagoffers bekom is:

g **Die aard van geweld van die kant van hul vroue binne huweliksverband.**

Hierdie geweld sluit in verbale, fisiese en sielkundige geweld. **Louis** sê dat fisiese geweld plaasvind en verwys ook na “verbal abuse” en sielkundige geweld waar sy vrou hom afkraak. **Gerrit** en **Anneke** het nie definisies van geweld gegee nie, maar albei verwys na die voorkoms van, onder meer, fisiese en verbale geweld. Die slagoffers word dus blootgestel aan verbale, sielkundige en fisiese geweld.

g **Die frekwensie van die geweld.** Die frekwensie van die geweld wat mans ervaar het, het gewissel van daaglik tot weeklik. **Louis** voel die geweld is soms daaglik, soms elke tweede dag en sê later dat dit konstant voorkom. **Philip** voel dit gebeur gereeld terwyl **Anneke** voel dit gaan soms vir ‘n week of twee goed voordat dit hervat. Die frekwensie van geweld wissel van daaglik tot weeklik.

g **Die oorsake van geweld.** **Louis** het die uitvoerigste uitgebrei oor die oorsake van geweld. Een rede was sy verhouding met die breëre familie (veral sy susters en swaer). **Louis** se vrou het ook gewelddadig geraak as gevolg van probleme met die kinders, as hy haar teëgegaan het as sy sekere doelwitte wou bereik en as daar probleme ontstaan het rondom werksverdeling in die huislike sfeer. Ander redes sluit in sy beweerde ontrouheid en onstiptelikheid. **Anneke** se ma se geweld teenoor haar pa het seksuele ondertone gehad. Hy het haar na

bewering op hul huweliksnag verkrag en was ook die oorsaak dat sy so baie kinders gehad het. Die oorsake van die geweld wissel van probleme rakende die breëre familie netwerk, werksverdeling in die huislike sfeer en besluitnemingsprosesse.

- g **Geweldsinsidente.** Verskeie tipes geweld het voorgekom. **Gerrit** het verskeie gevalle van emosionele en verbale geweld weergegee. Sy vrou het voorwerpe rondgegooi en gebreek, of net laat wegraak en ook fisies gewelddadig geraak. Een keer het sy hom veertien keer met die vuur in die gesig geslaan. **Louis** het emosionele, verbale en fisiese geweld, sowel as fisiese verwaarloosing ervaar. **Philip** het gebuk gegaan onder verbale en emosionele geweld en is selfs per geleentheid met die dood gedreig. **Anneke** se pa is ook aan emosionele en verbale, sowel as fisiese geweld onderwerp. Die geweld het oorgespoel na die seksuele sfeer. Dit het gewissel van onthouding van huweliksregte en seksuele onbetrokkenheid tot blatante afdreiging. Die geweldsinsidente omvat 'n verskeidenheid tipes; dit wissel van verbale, emosionele en fisiese geweld, tot die gooi van voorwerpe, doodsdreigemente en verkry tot 'n seksuele dimensie.

- g **Die effek van geweld.** Met betrekking tot die effek van geweld voel **Louis** dat dit hom seergemaak het en laat skuldig voel (omdat hy, onder andere, om mediese redes nie werk nie). Die geweld het ook sy gesondheid verder benadeel en ook sy gevoel vir sy vrou geblus. **Philip** voel weer die geweld het hom sy konsentrasie en spontaneïteit gekos. Hy wend hom dan ook tot die kerk en die Bybel en leun swaar op sy ouers en broer vir onderskraging. Die geweld werk op verskillende maniere uit op die slagoffers; die effete wissel van hartseer en introspeksie na persoonlikheidsverandering.

- ◆ **Disintegrasie van die verhouding.** Rakende die disintegrasie van die verhouding het **Gerrit** se vrou hom reeds verlaat¹.gereeld oor egskeiding en **Philip** se verhouding het versleg van sprake oor egskeiding na die intrek in aparte kamers, beskermingsbevele en uiteindelik aparte wonings. Die

verhouding tussen **Anneke** se ouers is met haar pa se dood in 1994 beëindig. Daar was skynbaar nie sprake van egskending nie, maar hy het dikwels ander (tydelike) heenkome gesoek of net weggery. Die geweld blyk 'n groot bydrae te lewer tot die disintegrasie van die verhouding.

- ◆ **Aanbly in die verhouding.** Die deelnemers voer verskeie redes aan hoekom die gewelddadige verhoudings voortduur of waarom hulle pogings aanwend om dit te herstel. **Gerrit** sê dat hy steeds lief is vir sy vrou en haar (nie die onsmaklike voorvalle nie) mis. Hy wil haar nie van 'n mediese fonds ontnem nie en het reeds twee keer egskendingsgedinge teen haar, op haar versoek, teruggetrek. **Louis** het 'n byna fatalistiese houding teenoor sy omstandighede en glo dat hy daarvoor verantwoordelik is. Sy vrou het hom ook al versoek om aan te bly. Daar is by hom ook onsekerheid oor 'n klousule in hul huwelikskontrak wat implikasies kan inhou vir die verdeling van goedere in die geval van egskending; dit is sy belangrikste rede om nie te

---

¹ Hy is egter steeds bereid om haar voorwaardelik terug te neem

skei nie. Die redes hoekom mans aanbly in die geweldsverhouding wissel ook van emosioneel tot fatalistiese aanvaarding van die situasie asook 'n vrees vir die onbekende.

- ◆ **Mans en vroue se geneigdheid tot geweld.** Met betrekking tot mans en vroue se geneigdheid tot geweld het sowel **Gerrit** as **Anneke** gesê gewelddadige mans is nie deel van hul verwysingsraamwerk nie. **Philip** voel egter alhoewel mans moontlik meer geneig kan wees tot fisiese geweld, dat vroue, veral met 'n sielkundige aanslag, mans "sal afbreek tot daar niks van jou oor is nie". Die passiewe slagoffers van geweld voel dat gewelddadige mans nie deel is van hul verwysingsraamwerk nie, alhoewel een toegee dat mans gewelddadig kan raak weens samelewingsgesanksioneerde diskriminasie teenoor hulle

Met dié studie het ek 'n beskeie bydrae tot sosiologiese kennis van manlike

gesinsgeweldslagoffers gemaak. Meer spesifiek, die bestaande konstrukte ter verklaring van huweliksgeweld is “getoets” teen die ervarings van manlike slagoffers van huweliksgeweld.

Dit is hier belangrik om te onthou dat die doel van meso- en makrovlak-konstrukte nie die verklaring van individuele gedrag is nie, maar eerder die verklaring van groepsgedrag. Met hierdie doel in gedagte, is die ervarings van al die deelnemers saam beskou teen die agtergrond van die teoretiese verklarings. Die bevindings rakende die toepaslikheid van die teoretiese verklarings, is as volg:

Mikrovlak-konstrukte: Die psigiatriese/psigo-patologiese model. Onder hierdie model skyn daar sterk toepassingsmoontlikhede te wees vir die psigo-biologiese model en die psigo-dinamiese perspektief: eersgenoemde omdat dit blyk dat daar sielkundige en psigiatriese probleme in geweldsverhoudings voorkom, en

laasgenoemde omdat dit uit die data wil voorkom asof die gewelddenaars uit disfunksionele gesinne kom, wat gevolglik problematiese sosialisering aan die hand gewerk het.

Die blameer-die-slagoffer-perspektief blyk nie veel toepassingswaarde te hê nie; nie een van die slagoffers se geweldservarings kan beskou word as die gevolg van hul eie persoonlikheidseienskappe nie en nie een van die slagoffers het masochis-tiese genot uit die geweld geput nie.

Mesovlak-konstrukte: Die sosio-sielkundige model

Strepteorie en traumatiese bindingsteorie. Hierdie teorieë blyk belowend te wees. Daar is spanning in al die geweldsverhoudings teenwoordig en, wat traumatiese binding betref, is daar sterk aanduidings daarvan in die voorkoms van geweldsiklus in die reaksie van sowel die gewelddenaars as die slagoffers.

Magsteorie en hulpbronteorie. Met die uitsondering van een geval waar magsteorie, in gewysigde vorm, moontlik van toepassing gemaak kan word (dit is die geval waar 'n vrou met beperkte hulpbronne gewelddadig geraak het), lyk dit asof daar nie veel toepaslikheid vir hierdie twee teorieë bestaan nie. Uit die data blyk dat die geweld nie voortgespruit het uit kompetisie vir skaars hulpbronne nie.

Ruil-/Sosiale beheerteorie. Alhoewel die aanwending van geweld of afdreiging met die moontlikheid daarvan om doelwitte te bereik, in drie gevalle skynbaar afwesig is, is dit in een geval so intens (dié van **Louis**) dat hierdie teorie nie summier afgeskiet kan word as verklaringsinstrument vir huweliksgeweld nie.

Sosiale leerteorie. Hierdie teorie blyk handig te wees vir die verklaring van huweliksgeweld. Drie van die vier geweldenaars het in oënskynlik gewelddadige huise groot geword, terwyl dit nie die geval was met die vier passiewe slagoffers nie.

Konflikteorie. Drie van die vier gesinne leef geïsoleerd van die breëre gemeenskap. Dit is egter nie duidelik of hierdie isolasie die oorsaak of gevolg van die geweld is nie, wat die beoordeling van die toepaslikheid van hierdie teorie as verklaringsinstrument vir huweliksgeweld bemoeilik.

Makrovlak-konstrukte: Die sosio-kulturele model en die multi-dimensionele model

Die geweldskultuurteorie en die subkultuur van geweldsteorie. Soos reeds aangetoon, blyk dat vroulike geweldenaars gesosialiseer is in die aanvaarbaarheid van geweld. Dit is nie die geval met die manlike slagoffers nie. Waar daar wel empatie met manlike gesinsgeweldenaars is, is dit nie uit normatiewe goedkeuring nie, maar eerder noodgedwonge reaksie van mans teen geïnternaliseerde diskriminasie wat hulle ervaar. Hierdie teorieë het dus beperkte toepassingswaarde as verklaringsinstrumente vir huweliksgeweld.

Die patriargale feministiese teorie. Uit die studie blyk dat drie van die hoofaannames van hierdie teorie platval. Dit sluit in die aanname dat slegs mans in huweliksverhoudings gewelddadig raak; dat wanneer vroue gewelddadig raak, dit slegs uit selfverdediging is en dat mans se fisiese grootte en krag in geweldsinsidente tot hul voordeel strek. Hierdie teorie is gevolglik min werd as verklaringsinstrument vir huweliksgeweld in die algemeen, en spesifiek vir huweliksgeweld waar mans die slagoffers is.

Algemene sisteemteorie. Dat hierdie teorie moeilik toepasbaar is en die redes daarvoor, is reeds uitgespel. Tog het teoreties-spesifieke vrae aan die deelnemers

daarop gedui dat ondersteuningsnetwerke vir mans as slagoffers in huweliksgeweld gebrekkig of selfs afwesig is.

Ten slotte: in die nagaan van die toepaslikheid van bestaande sosiologiese en ander teoretiese konstrakte op manlike slagoffers van gesinsgeweld se omstandighede, het ek 'n aantal empiriese stellings van die data afgelei wat in die toekoms gebruik kan word om die verskynsel verder mee te ondersoek.

6.3.3 Beleid

In hierdie gedeelte word aandag geskenk aan beleidsaangeleenthede en die moontlike bydrae wat hierdie studie in die verband kan lewer. Ten einde die bydraes van die huidige studie aan te dui is 'n beskouing van die “wetlike omgewing” in die land, voor en na 1996, nodig.

◆ Die grondwetlike omgewing voor 1996

In 1996 het Suid-Afrika 'n demokratiese grondwet verkry (Wet nr. 108 van 1996), wat 'n omvattende “Handves van Menseregte” insluit (Hoofstuk 2 van bogenoemde wet).

Suid-Afrika voor 1990 is gekenmerk deur 'n staatsbestel wat segmentele belange, in dié geval “blanke” regte, bevorder het, of soos Giddens dit noem, “segmental interests in favour of the status quo” (Giddens, 1979: 187). Giddens verwys na 'n samelewingstruktuur wat ideologies gelaai is as 'n omgewing waar, “structures of symbolic significance are mobilised to legitimate the sectional interests of hegemonic groups” (Giddens, 1979: 188). Sedert 1948 het nie-demokratiese elemente van die staat in Suid-Afrika beslag gekry in omvattende sosiale wetgewing. As gevolg van buitelandse druk en interne verset het die staat toenemend outoritêr opgetree ten opsigte van besluitneming rondom beleidsformulering en -implementering. Kortom, die Suid-Afrikaanse samelewing is toenemend met staatsentrisme in plaas van mensgerigtheid gekonfronteer en dit het 'n negatiewe invloed op sosiale vlak gehad. Wette rakende staatsveiligheid het byvoorbeeld voorrang geniet bo die skepping van 'n wetgewingsbenadering gemik op die regte van die individu. 'n Mens sou kon redeneer dat dit ook huishoudings of gesins-aangeleenthede geraak het.

Daar moet ook aandag gegee word aan die term “regsideologie” Gegewe die lengtebeperking op hierdie bespreking fokus ek op die interpretasie van Hund en Van der Merwe (1986: 10f rakende die “regsatmosfeer” in Suid-Afrika van die 1980's, hoewel enkele insigte van Dugard (1978) en Horrel (1982) bygewerk is).

Hund en Van der Merwe voer aan dat daar drie onderskeibare fases van wetgewing in die ontwikkeling van die regsprekende gesag is, naamlik:

- ★ **Repressiewe of Onderdrukkende Reg:** Regspreking wat verband hou met die regstelsel as 'n gedienstige agent van 'n onderdrukkende gesag/staat/ regering;
- ★ **Formele Reg:** Regspreking en wetmaking as deel van 'n sisteem van reëls;
- ★ **Responsiewe Reg (Engels: “Responsive Law”):** Die reg en wetgewing as 'n fasiliteerder van reaksies (en uitvloeisels) ten opsigte van sosiale vereistes

gemeet aan 'n soeke na geregtigheid op alle vlakke van 'n samelewing, dus ook ten opsigte van persoonlike verhoudinge, soos die binne 'n gesin of ten opsigte van kinders en buurmanskap.

Dit behoort hier in gedagte gehou te word dat Hund en Van der Merwe die drie tipes of kategorieë van wetgewing hoofsaaklik voorhou as “ideëel-tipes”. Hulle voer voorts aan dat die drie ideëel-tipes uitloop het op 'n mengsel van repressiewe wetgewing en formele (reëlgebonde) wetgewing, wat 'n regs dualisme in die pre-1990 Suid-Afrika veroorsaak het (Hund en Van der Merwe, 1986: 10). “We indicate that the South African legal order is a peculiar blend of “repressive” and “formal” law that resulted in a system of “dual law” and class (in)justice in the South African society (Hund & Van der Merwe, 1986: 10).

Dugard toon aan dat outoritarisme en veiligheidsbewustheid (overgeset synde: die instandhouding van die staat of *staatsveiligheid*) in die sosiale orde in Suid-Afrika 'n primêre rol gespeel het en dus ander terreine van die Suid-Afrikaanse samelewing aangeraak het, of miskien eerder versaak het, byvoorbeeld die huwelik en geslagsverhoudinge in Suid-Afrika (Dugard, 1978: 68). As voorbeeld haal Dugard die Verbod op Gemengde Huwelike van 1949 aan (Dugard, 1978: 68–69).

Wat Hund en Van der Merwe, asook Dugard, impliseer is dat wetgewing in Suid-Afrika sedert 1949 “skeefgetrek” is en dat repressiewe wetgewing tyd en menslike kapasiteit gebruik het ten koste van wetgewing rakende instandhouding van universele norme en sosiale geregtigheid – ook in ander verhoudingsfere (byvoorbeeld die huwelik en die gesin). Die situasie sou vererger met die toenemende klem op die gesagstaat of veiligheidstaat (“the security state”) in die 1960's (Sharpeville) en 1976 (die Soweto-opstande). Muriel Horrell toon oortuigend aan dat die golf van veiligheidswetgewing, of dit waarna Hund en Van der Merwe verwys as “repressiewe wetgewing”, steeds meer fokus sou verkry ten koste van, byvoorbeeld, die ideëel-tipiese wetgewing van “responsive law”, wat die breëre samelewing, ook in huislike verband, moes struktureer rondom geregtigheid en sosiale gelykheid en die reg en integriteit van die individu

(Horrel, 1982; Dugard, 1978: 68 en 91).

◆ Die nuwe grondwet en die Handves van Menseregte

Die nuwe grondwet wat in 1996 in Suid-Afrika gepromulgeer is, tesame met die Handves van Menseregte, het kwalitatief 'n nuwe regsatmosfeer in werking gestel. Suid-Afrika het 'n regstaat geword, of wat in tradisionele regsterminologie as 'n *Recht Staat* of *Constitutional State* bekend is. Dit is dus 'n sosiaal-politieke bedeling waarin basiese regte toegedeel is aan mense op alle vlakke, hetsy man, vrou of kind, ryk of arm. Kortom, vanaf 'n sisteem met beperkte regte vir die individu, het Suid-Afrika se grondwetlike atmosfeer verander na 'n sosiale bedeling met (potensiële) progressiewe regte en die toepassing daarvan. Die vraag is natuurlik of die kriminele regstelsel dit kan hanteer indien klagtes in 'n aanvaarbare tyd geprosesseer moet word met goeie uitkomst vir die benadeeldes.

Teen 1994 het werke verskyn wat die nuwe politieke ruimtes rondom die vrou as slagoffer se ervaring benut het, met verwysing na Suid-Afrika se demokratiese toekoms. Hierdie nuwe ruimtes het waardevolle publikasies as resultaat gehad, ondermeer Jagwanth, Schwikkas en Grant se *Women and the Law: Harrassment, Battering, Prostitution, Rape, Abortion and Pornography* (1994), uitgegee deur die RGN. Publikasies soos dié was 'n belangrike stap gegewe Suid-Afrika se sosio-politieke verlede en die regte van die persoon in verhouding tot die ander, of met mekaar.

Daar kan egter geredeneer word dat dié werke die nuwe sosiale ruimte wat deur die nuwe demokrasie (1994) en die latere 1996-grondwet ingelui is, net gedeeltelik raakgesien en benut het. In hierdie slothoofstuk redeneer ek dat die feministiese paradigma op sigself waardevolle insigte inhou ten opsigte van die regte van die individu. Ek behou egter my kritiek op die feministiese paradigma/denkwyse. Dit bied nie 'n standhoudende verklaringsraamwerk en volledige prognose vir die probleem onder bespreking nie.

Dit is ook nuttig om die nuwe kwalitatiewe bestel wat deur 'n nie-seksistiese grondwet en Handves van Menseregte geskep is, in oënskou te neem. Indien die nuwe wetlike (en beleids) -omgewing as universeel geldig en mens-beskermend beskou word, is 'n potensiële verbreding van wetstoepassing sonder regte moontlik, wat selektief deur selektiewe belangegroepes beding word.

Normatief maak dit nie saak teen wie geweld gebruik word nie, maar dat dit nie teen 'n ander persoon gebruik behoort te word nie. Hierdie navorsingbevindinge en refleksie oor die onderwerp noodsaak my om 'n saak te stel vir konsekwenter toepassing van wetgewing rakende geweld in die konteks van die gesin en "genoots-geweld". Anders gestel, daar is ruimte (selfs 'n toenemende noodsaak) om die grondwetlike beginsels soos sedert 1996 vasgelê, te verbreed in die studieveld onder bespreking.

Daar is reeds aangetoon dat, hoewel ek relatiewe waarde aan klasse-analises oor geweld asook aan feministiese analises heg, ek deur die navorsing oortuig is dat 'n breër toepassing van wetgewing nodig is, en dat beleidsanalise, beleidsformulering en uitvoering in vele opsigte nie in die navorsingsveld onder bespreking aandag kry nie. Dit is heel duidelik dat in die huidige omstandighede beleidsanalise-formulering en -uitvoering binne die huidige konteks nie die vraagstukke opgehaal in hierdie navorsing voldoende aanspreek nie.

Na my mening het ons hier te doen met 'n graad van agenda-ontkenning (agenda denial). Agenda-ontkenning vind plaas wanneer bepaalde belangrike aangeleentheid of probleem nie in die breë beleidsomgewing aandag kry nie, omdat dit doelbewus as nie ter sake beskou word. In so 'n geval bestaan 'n werklike sosiale probleem, maar dit word nie na waarde geskat nie, omdat die huidige sosio-politieke debat ander strydpunte as relevant beskou. In kort, die politieke en media diskoers belig ander politieke en sosial probleme, byvoorbeeld vroue-mishandeling, beleid teenoor tabakgebruik en werksomgewingsverandering eerder as om te fokus op manslagoffers van huweliksgeweld. In die geval van agenda-ontkenning word die persone geraak deur so 'n probleem voor 'n groot uitdaging gestel ten einde die probleem op die openbare agenda te kry.

Dit het byvoorbeeld 'n gerigte belangegroep-aksie geverg om wetgewing ten opsigte van toesig oor kinders tot 'n nuwer regsuitspraak te dwing (voorheen is die manlike genoot grootliks deur die voormalige wetlike *regime* benadeel). Dit het egter meer as vier jaar geneem voor 'n uitspraak gemaak is met die potensiaal om 'n breër wetstoepassing daar te stel, wat aan manlike ouers dieselfde geleentheid gee om vir toesig oor hul kinders te beding. Die belangegroep waarna hierbo verwys word se naam is CHILDREN IN LEGAL DISPUTE (CHILD). Volgens Snyman (2006) is CHILD gestig rondom die versorging van kinders en die reg van vaders om toesig en beheer oor hul kinders te verkry binne 'n konteks waar wetgewing in wese die man benadeel het in die toewysing van ouerlike beheer van en toesig oor kinders. Die groep het geargumenteer dat daar nie gelyke beregtiging is nie en dat daar fundamenteel teen vaders gediskrimineer word op grond van geslag en dat dit in stryd was met die gees van die grondwet (Wet 108 van 1996). Die groep het die media en regskanale gebruik om hul standpunte te stel. Die Suid-Afrikaanse Regskommissie is, onder meer, genader. Die lede van die Regskommissie was aanvanklik skepties. Uiteindelik is van die insette van CHILD egter aanvaar in die Wet op Kindersorg wat dit eksplisiet stel dat daar (waar dit kom by die toewysing van toesig en beheer oor kinders) geen diskriminasie ten opsigte van geslag mag wees nie en dat die gees van die wetgewing fundamenteel gelyke beregtiging moet weerspieël. Hierdie veranderinge word tans aangebring. Op die oomblik word ander aspekte van die wetgewing rondom onderhoud en kinderversorging ook onder die loep geneem en 'n nuwe Witskrif word beoog waarin publieke insette 'n belangrike rol sal speel. Hoewel CHILD nie alles bereik het wat hulle beoog het nie, het hul betrokkenheid en druk uitgeloop op sommige fundamentele veranderinge. CHILD het bewys dat vanuit 'n posisie van relatiewe onmag en in 'n omgewing van agenda-ontkenning, 'n klein drukgroep 'n invloed kan uitoefen op beide beleid en die regsproses en daarmee bewys gelewer dat selfs klein benadeelde groepe aan agendas kan verander.

Die resultate van hierdie aksie-groep (CHILD) bewys dus dat agenda ontkenning teengestaan kan word en dat 'n bepaalde strydpunt deur gerigte aksie op die openbare

agenda kan beland.

Beleid verander nie oornag nie. 'n Regering se beleid verander meerendeels slegs onder druk en deur oorreding deur belangegroep - navorsing uiteraard ingesluit (Parsons, 1995: 126; 129; 153; 436; 616). Hoewel hierdie geen eendagsgebeurtenis is nie, kan belangegroep hul voorleggings en organisatoriese druk gebruik om wetgewing te verbreed. Wetgewing word normaalweg eers na jare van werk, of deur die skepping van 'n presedent in voormalige regstoepassing, verander.

◆ **Implikasies vir beleid**

'n Redelik simplistiese, maar standhoudende, beskouing oor beleidmaking kom daarop neer dat beleid selde gemaak of verander word, sonder dat 'n sosiale en/of politieke probleem geïdentifiseer is en dat mense, of die publiek (sommige bronne verwys na die burgerlike samelewing), druk uitoefen op die heersende owerheid om beleidsaanpassings te maak. In wese is dit inderdaad waaroor beleidmaking en beleidsaanpassing gaan.

Sou 'n persoon of persone op 'n georganiseerde wyse invloed wou uitoefen op beleid, impliseer dit om 'n aangeleentheid (*issue*) op die agenda te kry. Natuurlik kan die media en drukgroepe (*lobby groups*) hierin 'n rol speel.

◆ **Moontlike invloede op regsprekende gesag**

Die interaksie tussen die wetgewer, die wetstoepasser, die regstelsel en die wense en eise van die burgerlike samelewing, is uiteraard kompleks (Parsons, 1995; Meehan, 1988: 139, 148, 188–193). Ten spyte van die risiko om beskuldig te word van oorvereenvoudiging, neem ek die vrymoedigheid om, na aanleiding van die studiebevindinge en insigte waartoe ek gekom het, die volgende potensiële beleidskwessies aan te raak.

Gegewe dat mans slagoffers van huweliksgeweld is en dat dié feit nuwe gesprekruimtes vorm (die studie het getoon dat so 'n behoefte tans aangevoel word), bestaan die hoop om wetgewing sodanig te verbreed en daarmee saam effektiewe toepassing te hê, sodat die tekortkominge wat in hierdie studie uitgewys is, spoedig en daadwerklik aangespreek kan word. Na my mening is daar by die huidige wetgewing twee prominente probleme. **Eerstens** kan die wetgewing by implikasie as inhoudelik seksisties beskou word. So, byvoorbeeld, word manlike verkragting nie as sulks beskou nie, maar eerder as sodomie of onsedelike aanranding. **Tweedens**, alhoewel daar pogings aangewend word om inhoudelike seksisme uit te skakel (veral in die geval van die Wet op Gesinsgeweld - Wet 116 van 1998), is daar steeds seksisme (diskriminasie teen mans) in die toepassing van beleid soos vervat in die wetgewing. Dit is strydig met die grondwet en daadwerklike pogings sal dus aangewend moet word om die relevante wetgewing te verbreed en om konsekwente en nie-seksistiese toepassing daarvan te bemiddel.

6.4 BEOORDELING VAN DIE STUDIE

Volgens Schurink (2003) bestaan daar tans minstens drie onderskeibare perspektiewe wanneer kwalitatiewe navorsing beoordeel word: "(i) qualitative and quantitative research should be appraised by the same standards, (ii) qualitative research should be assessed by criteria that have been specifically developed for it, and (iii) criteriology should be abandoned."

Rakende (ii) gee Schurink (2004, 5-13) die volgende kriteria waarvolgens kwalitatiewe navorsing geassesseer behoort te word.

◆ **Die verkryging van toegang tot die navorsingsdeelnemers.**

Verkryging van toegang tot relevante databronne, insluitende navorsings-deelnemers, is normaalweg nie 'n eenvoudige taak nie. Schurink (2004:5) sê, "...since 'getting in' is a prerequisite for the research to be conducted and since access varies with the research problem, the researcher, and the researched, it is essential that researchers clearly

outline the factors that facilitated the study's research access". Die probleme met die opsporing van navorsingsdeelnemers is bespreek in paragraaf 3.4.3 Navorsingsdeelnemers het na vore gekom nadat 'n artikel oor die navorsing verskyn het in die Tswane Beeld van 5 Mei 2004.

◆ **Data-insamelingsmetodes**

Schurink (2004:6) sê: "it is important that the methods employed in the study to collect data should be discussed". Die wyse waarop die data ingesamel is, word in paragraaf 3.4.4 bespreek. Kortliks kom dit daarop neer dat onderhoude met deelnemers gevoer is.

◆ **Vaslegging van data.**

Schurink (2004:6-9) sê dat, "data in qualitative research are recorded and stored by means of taped interviews, solicited and unsolicited documents and field notes. The researcher must provide information on these methods. For example: When and why interviews were taped? Were all taped interviews transcribed? ... Qualitative researchers are, to an increasing extent, utilising personal microcomputers to file, sort and retrieve their data. To the extent that PC's were used, qualitative researchers should describe the "software" and how they employed them in their studies". Die metode waarop die data vasgelê is tydens hierdie studie word ook bespreek in paragraaf 3.4.4. Die opnames van al die onderhoude is getranskribeer en getik op my tuisrekenaar in Wordperfect.

◆ **Data-analise**

Rakende hierdie kriterium is Schurink (2004:7) van mening dat, "the aim of analysis and interpretation in qualitative research as in social science generally is to attempt to gain insight and understanding into the phenomena under investigation. This is achieved through the systematic ordering and re-ordering of the data i.e. by continually trying to classify and categorise the data according to similarities and dissimilarities found as well as looking for underlying patterns and universals." In die geval van hierdie studie is die

data gekategoriseer met behulp van die rekenaarsagteware program AtlasTi in ooreenstemming met die kategorieë in die onderhoudskedule. Ruimte is ook gelaat vir die opkoms van nuwe kategorieë uit die verkreeë data. Die data is dan in **hoofstuk 4** om agt kategorieë van die leefwêreld van die manslagoffers mee te beskryf. In **hoofstuk 5** is die data aangewend om die betaande teoretiese verklarings vir huweliksgeweld te meet aan die ervarings van die vier deelnemers in hierdie verband.

◆ **Die aanbieding van kwalitatiewe data in die navorsingsverslag.**

Rakende die voorstelling van kwalitatiewe data meen Schurink (2004:8) dat, alhoewel sekere kwalitatiewe navorsers soms tabelle gebruik om hul bevindings op te som, gebruik die meeste in die algemeen "...in depth descriptions or quotations of how social life is accomplished. They typically provide clear examples of the voluminous amount of data representing the way in which subjects have organised their worlds, their thoughts about what are happening, their experiences as well as their perceptions" (Schurink, 2004:8). Hy gee toe dat dit geen maklike taak is nie, maar verwys na die voorstelle van Sanders en Pinhey (1983: 413) oor hoe dit gedoen kan word: "Firstly, examples from the data that typify certain observed patterns should be provided in order to enable the reader to see what they look like. Secondly, qualitative researchers should provide examples of any negative cases found in order to illustrate (to the reader) how weak or strong these patterns really are". (Schurink 2004:8) Hy (2004:8) som op: "It should therefore be clear that qualitative researchers should provide detailed descriptions of situations or events, people and ... direct quotations from people about their experiences and perceptions, and excerpts of entire passages from documents". In die geval van hierdie navorsing is gebruik gemaak van relevante aanhalings waarmee die deelnemers se idees rondom die onderwerp duidelik na vore kom. Aanhalings ter ondersteuning van óf in ander gevalle die afwysing van verskeie teoretiese verklarings vir huweliksgeweld is ook deurgaans gebruik.

◆ **Persoonlike en emosionele implikasies van die navorsing**

Hieroor is Schurink (2004: 8) van mening dat, “too often in qualitative research reports researchers do not discuss the personal and emotional effects of getting intimately involved in the routine, everyday worlds of their subjects ... we need to treat the interactional processes between researchers and researched as fundamental issues worthy of explicit attention”. Enkele persoonlike refleksies word derhalwe in paragraaf 6.5 gegee.

◆ **Etiese aangeleenthede.**

“An important aspect qualitative researchers must explain in their reports is the ethical issues that arise because of his/her scrutinization of the social lives and invasions of privacy of their research participants and how these were managed” (Schurink 2004:9). Die etiese voorwaardes waaraan navorsers moet voldoen is in paragraaf 3.2 aangetoon.

In hierdie studie seker gemaak dat nie een van die deelnemers te na gekom is nie, nie een van die deelnemers se identiteit bekend gemaak is nie, nie een van die deelnemers se privaatheid geskend is nie en dat al die deelnemers ‘n ingeligte toestemmingsvorm onderteken het.

◆ **Die wetenskaplike geldigheid van die studie**

Schurink (2004:11) meen omdat kwalitatiewe navorsing ‘n gebrek het aan rigiede, vaste en beheerbare reëls, kan kwalitatiewe navorsers dikwels ongemaklike vrae teëkom rakende die tradisionele standarde wat vir wetenskaplike navorsing gestel word. Hy wys egter daarop dat ‘n kontekstuele navorsingstrategie tipies in kwalitatiewe studies aangewend word. “Therefore the emphasis falls on the **internal validity** (the production of accurate findings that agree with the subjects’ life world). The two paramount issues associated with internal validity are **reliability** and **validity**. Schurink (1989:99) states that reliability concerns especially consistency in collecting, analysing and interpreting the data, and that validity refers to the fact that a particular method yielded accurate and true-to-life results about the phenomenon that was studied” (Schurink 2004:11).

Schurink (2004:11) sê dat daar 'n noue band bestaan tussen betroubaarheid en herhaalbaarheid van 'n studie. Die herhaalbaarheid van kwalitatiewe navorsing mag problematies wees: "Qualitative research is extremely variable. Decisions and steps are taken while the research is being conducted, and not before it commences. Although some of those decisions can be noted in the report, it is not possible to reproduce all the steps followed in a particular investigation in such a way that a **blueprint** is given for other researchers who wish to replicate the study" (Schurink 2004:12). Hy voel egter dat dit nie beteken dat die resultate van kwalitatiewe studies nie deur middel van verdere navorsing getoets kan word nie: "As a matter of fact, **analytic induction** (often employed in qualitative research) emphasises the need to search for cases that contradict the findings and encourages the verification of results without needing to repeat the original investigation. Therefore qualitative research should be judged in terms of **the degree that it stimulates further research, ...** " (Schurink 2004:12).

Soos aangetoon het ek in hierdie studie sover moontlik probeer om aan die kriteria, wat spesifiek vir kwalitatiewe navorsing opgestel is, te voldoen.

Een van die belangrikste tekortkominge in die studie is die feit dat daar slegs vier deelnemers is. Die feit is, soos in die metodologie-hoofstuk verduidelik, dat ek alles in my vermoë gedoen het om deelnemers op te spoor. Ek meen dat die klein getal deelnemers nie toegeskryf kan word aan min voorvalle van huweliksgeweld waar mans die slagoffers is nie, maar eerder dat die stigma daaraan verbonde vir mans om te erken dat hulle slagoffers van geweld is, hulle huiwering maak om na vore te kom. Desnieteenstaande het die vier deelnemers aan die navorsing my van ryk en insiggewende data voorsien, om 'n beter beeld van die probleem rakende manlike slagoffers van huweliksgeweld te verkry.

6.5 ENKELE PERSOONLIKE REFLEKSIES

In **Hoofstuk 3** is die uitdagings wat ek ondervind het en hoe ek dit die hoof probeer bied het, aangetoon. Die stryd om 'n mede-promotor vir die studie te bekom het my op

verskeie gebiede nadelig gestrem. Die uiteindelijke opsporing van 'n belangstellende en metodologies-kundige persoon by name prof. Schurink, was daarom 'n belangrike mylpaal. Hy het my dan ook op verskeie maniere bygestaan, soos om sy kennis van kwalitatiewe navorsing op te skerp en uit te brei en te help om die studie te beplan. Hy was deurentyd uiters toeganklik en positief. Hy het alle relevante literatuur in sy besit of waarop hy afgekom het, sonder huiwering aan my deurgegee en sy terugvoer op skrywes was altyd stiptelik en volledig.

Die herbeplanning van die studie binne die modernistiese kwalitatiewe tradisie en veral die gevalle-studie ontwerp het my, as positivisties-georiënteerde sosioloog, 'n halm gegee om aan vas te hou in die (vir my) grootliks onbekende veld van praktiese kwalitatiewe navorsing.

Die opsporing van mans wat deur hul vroue geviktimiseer word, was soos verwag kon word (sulke persone kom weens die stigma wat aan die gedrag kleef, nie geredelik na vore nie!), geen maklike taak nie. Dit was vir my 'n besonder sensutergende periode toe ek deur die deelnemers gekontak is. Ek was deeglik bewus daarvan dat die oorreding van hierdie waagmoedige persone krities was, daar hul bereidheid tot deelname aan die studie die gang van die studie beslissend sou beïnvloed. Ook die eerste ontmoeting met die deelnemers het besondere spanning by my teweeg gebring. Ek het besef dat die onderwerp uiters sensitief is en dat goeie rapport met die deelnemers opgebou moes word, dat hul vertrouwe gewen moes word sodat hulle in staat sou wees om hul ervarings en beskouings van die geweld met my te deel. Hiermee saam het ek deeglik besef watter groot eise my etiese instelling, naamlik om hulle sover moontlik nie te ontstel tydens die samekomste en onderhoude nie, aan my gaan stel. Gelukkig het die veldwerk sonder veel probleme afgeloop. 'n Besonder lastige probleem wat wel na vore gekom het, was dat een deelnemer se vrou hom nie veel ruimte laat nie, wat my genoop het om die onderhoude so te hanteer dat die deelnemer nie "uitgevang" word nie.

Die inhoud van die onderhoude was aanvanklik vir my baie moeilik en bykans "onverteerbaar". In een geval was ek so ontsteld dat ek 'n band aan prof. Schurink

gaan terugspeel het. Hy het daarop gewys dat, alhoewel die inhoud van die gesprek ontstellend is, dit tipies is van wat verwag kan word tydens kwalitatiewe navorsing oor sensitiewe onderwerpe. Dit het my weer moed laat skep om voort te gaan met die studie.

Transkripsies van die onderhoude wat op band opgeneem is, is blykens die literatuur en volgens prof. Schurink se eie ervaring, normaalweg 'n moeilike en tydrowende taak. In hierdie geval het dit gelukkig nie te sleg afgeloop nie. My moeder, Judy (met baie ondervinding van diktafoon-tikwerk), het in Pretoria besoek afgelê vir hierdie doel. Dit het gou geblyk 'n wyse besluit te wees. Wanneer probleme rondom die hoorbaarheid van die bandopnames ontstaan het, het sy, ek en my vriendin, Annabel Koekemoer, almal probeer uitmaak wat gesê is. In die meeste gevalle was dit suksesvol. Indien nie, is dit so in die transkripsies aangedui.

Die ontwikkeling van die datastel het ook, danksy die hulp van me Catherine Payze en die gebruik van AtlasTi, ook redelik glad verloop. Die interpretasie van die data was egter meer problematies. Afgesien dat dit lank geneem het, was dit 'n ingewikkelde taak. Die deurwerk van die bestaande sosiologiese en verwante konstrukke en om dit in verband te bring met die praktiese belewenisse van die slagoffers, was nie maklik nie, hoewel dit persoonlik besonder bevredigend was. Danksy volgehoue aanmoediging deur prof. Schurink is dié taak, volgens my, goed afgehandel.

Die algemene gevoel is dat hierdie studie 'n beskeie, dog uiters belangrike, bydrae lewer tot die aanspreek van die probleem van manlike slagoffers van gesinsgeweld in die breë, en huweliksgeweld in die besonder, op 'n kritieke stadium in die land.

6.6 AANBEVELINGS

Uiteraard kan daar na afloop van 'n vroeë verkenning van 'n voorheen braak veld, lang lyste ('shopping lists') vir verdere wetenskaplike arbeid opgestel word. Dit is beslis nie hier die doel nie. Daarom word volstaan met die volgende aanbevelings, wat volgens my

veral in hierdie stadium in die Suid-Afrikaanse konteks belangrik is:

- ◆ Verdere studie oor die onderwerp, veral om meer klaarheid te kry oor die toepasbaarheid van die teoretiese verklaringsmodelle vir huweliksgeweld.
- ◆ Aangesien hierdie studie net op die ervarings van manlike slagoffers van geweld gefokus het, kan aandag ook geskenk word aan ander aspekte van die verskynsel, byvoorbeeld die vroulike aanrander se motiewe, persepsies en standpunte, asook die samelewing se reaksie op hierdie tipe verskynsel.
- ◆ Die bedagmaking van nie-regeringsorganisasies sowel as regeringsinstellings op die bestaan van die probleem en die aansporing tot aksie om die probleem te verlig of aan te spreek.

6.7 SLOTGEDAGTE

As die lot van slegs een manlike slagoffer van huweliksgeweld uiteindelik deur die insigte wat die studie gebring het, verlig kan word, sal hierdie studie die moeite werd wees.

BRONNELYS

Becker, H.S. 1998. *Tricks of the trade. How to think about your research while you're doing it*. Chicago: The University of Chicago Press

Bersani, C.A. & Chen, H. Sociological perspectives in family violence. In: Van Hasselt, V.B., Morrison, R.L, Bellack, A.S. & Hersen, M. (eds.) 1988. *Handbook on family violence*. New York: Plenum Press.

Bogdan, R. & Biklen, S.K. 1998. *Qualitative research for education. An introduction to theory and methods*. Boston: Allyn & Bacon.

Carrado, M., George, M.J., Loxam, E., Jones, L. & Templar, D. 1996. Aggression in British heterosexual relationships: A descriptive analysis. *Aggressive Behavior*. Vol 11, pp. 401-415.

Cook, P.W. 1997. *Abused men: the hidden side of domestic violence*. Westport CT: Praeger.

Cressey, D. 1953 & 1973. *Other people's money*. Glencoe, Illinois: Free Press.

Daymond, C., & Holloway, I. 2002. *Qualitative research and marketing communications*. London: Routledge.

Denzin, N. & Lincoln, Y. (eds). 1994. Grounded theory methodology: an overview. *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

De Vos, A.S., Strydom, H., Fouché, C.B. & Delport, C.S.L. 2002. *Research at grass roots*. Pretoria: Van Schaik.

De Vos, A.S. & Van Zyl, C.G. The grounded theory methodology. In: De Vos, A.S. (ed.) 1998. *Research at grass roots level, a primer for the caring professions*. Pretoria: Van Schaik.

Dugard, J. 1978. *Human rights and the South African legal order*. Princeton: Princeton University Press.

Elliot, F.R. 1996. *Gender, family and society*. London: MacMillan Press.

Erasmus, L. 1988. *Models of family violence, a critical review*. MA-thesis, Departement Sielkunde, UNISA. Pretoria: UNISA.

Frieze, I.H. & Browne, A. Violence in marriage. In: Ohlin, L. & Tonry, M. (eds.) 1989. *Family violence*. Chicago: University of Chicago Press.

Gelles, R.T. & Cornell, C.P. 1990. *Intimate violence in families*. Second edition. Newbury Park: Sage Publications.

Gelles, R.J. 1974. *The violent home: a study of physical aggression between husbands and wives*. Beverly Hills, California: Sage Publications

Gelles, R.J. 1979. *Family violence*. Beverly Hills: Sage Publications.

Giddens, A. 1979. *Central problems in social theory: Action, structure and contradiction in social analysis*. London: Macmillan.

Groenewald, J.P. 1980. Maatskaplike navorsing: ontwerp en ontleding. *Societas* 2. Pretoria: Academia.

Hanks, P., McLeod, W.T. & Urdang, L. (eds.) 1986. *The Collins English Dictionary*. Second edition. London: Collins.

Horrel, M. 1982. *Race relations as regulated by law in South Africa, 1948–1979*. Pietermaritzburg: Natal Witness Press.

Hund, J. & Van der Merwe, H.W. 1986. *Legal ideology and politics in South Africa: A social science approach*. Boston: University Press of America.

Jagwanth, S., Schwikkas, P.J. & Grant, B. (eds.) 1994. *Women and the law*. Pretoria: Human Sciences Research Council Publishers.

Johann, S. 1994. *Domestic abusers: terrorists in our homes*. Springfield: C.C. Thomas.

Kelle, U. (ed.) 1995. *Computer-aided qualitative data analysis - theory, methods and practice*. London: Sage.

Koss, M.P. Foreword. In: Hansen, M. & Harway, M. (eds.) 1993. *Battering family therapy, a feminist perspective*. Newbury Park, California: Sage Publications.

Kurst-Swanger, K. & Petcosky, J.L. 2003. *Violence in the home, multidisciplinary perspectives*. Oxford: Oxford University Press.

Lauer, R.H. 1995. *Social problems and the quality of life*. Dubuque: Brown.

Lindesmith, A. 1947. *Opiate addiction*. Bloomington, Ind: Principia Press.

Lindesmith, A.R. 1968. *Addiction and opiates*. Chicago: Aldine.

Lowney, J., Winslow, R.W. & Winslow, V. 1981. *Deviant reality, alternative world views*. Second edition. Boston: Allyn and Bacon Inc.

Margolin, G., Sibner, L.G. & Gleberman, L. Wife battering. In: Van Hasselt, V.B., Morrison R.L., Bellack, A.S. & Hersen, M. (eds.) 1988. *Handbook of family violence*. New York: Plenum Press.

Mason, J. 1996. *Qualitative researching*. Thousand Oaks: Sage.

Matthews, D.A. Review of *Violence in the home* by Karel Kurst-Swanger and Jacqueline L. Petcosky in Choice, November 2003.

[Http://www.choiceonsite.org/sitelicen03ChoiceSchripts/SRFrame4.asp?](http://www.choiceonsite.org/sitelicen03ChoiceSchripts/SRFrame4.asp?). 2005-09-01

McKendrick, B. & Hoffmann, W. The nature of violence. In: McKendrick. & Hoffmann, W. (eds.) 1990. *People and violence in South Africa*. Oxford: Oxford University Press.

McNeely, R.L., Cook B.W. & Torres, J.B. 2001. Is domestic violence a gender issue or a domestic issue? *Journal of Human Behaviour in the Social Environment*. Vol 4, No 4, pp. 227-251, 2001.

Meehan, E. 1988. *The thinking game*. Chatham: Chatham House Publishers, Inc.

Merton, R.K. & Kendall, P. 1946. The focussed interview. *American Journal of Sociology*, 51:541-557.

Mouton, J. (red.) 1986. *Sosiale wetenskap, maatskappy en mag*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.

Mouton, J. 1996. *Understanding social research*. Hatfield, Pretoria: Van Schaik Publishers

Mouton, J. 2001. *How to succeed in your Masters and Doctoral studies: A South African guide and resource book*. Pretoria: Van Schaik.

Mouton, J. & Marais, H.C. 1985. *Basiese begrippe: metodologie van die geesteswetenskappe*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.

Mouton, J. & Marais, H.C. 1990. *Basiese begrippe: metodologie van die geesteswetenskappe*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.

Murphy, E. & Dingwall, R. 2003. *Qualitative methods and health policy research*. New York: Aldine De Gruyter.

O'Leary, K.D. Physical aggression between spouses. A social learning theory perspective. In: Van Hasselt, V.B., Morrison, R.L., Bellack, A.S. & Hersen, M. (eds.) 1988. *Handbook of family violence*. New York: Plenum Press.

Pagelow, M.D. The 'battered husband syndrome': Social problem or much to do about nothing? In: Johnson, N. 1985. *Marital violence*. London: Routledge & Kegan Paul.

Parsons, W. 1995. *Public policy: An introduction to the theory and practice of policy analysis*. Cheltenham: Edward Elgar.

Plummer, K. 1983. *Documents of life: An introduction to the problems and literature of a humanistic method*. London: Allen and Unwin.

Ritchie, J & Lewis. J. (eds). 2003. *Qualitative research practice. A guide for social science students and researchers*. London: Sage Publications.

Sarantakos, S 2004. Deconstructing Self-Defence in Wife-to-Husband Violence in *Journal of Men's Studies*. Vol 12, No3, 2004 (pp277-296).

Schurink, W.J. 1979. Seksuele misdaad. In: Lötter, J.M., Strijdom, H.G. & Schurink, W.J. 1979. *Eersterust: 'n Sosiologiese studie van 'n kleurling-gemeenskap*. (Sexual crime in Eersterust, a coloured community). Pretoria: RGN, pp. 3-22 tot 3-22-91 (Verslag S-63).

Schurink, W.J. 1981. *Gay-vroue: 'n Sosiologiese verkenning van die leefwyse van 'n aantal lesbiërs aan die hand van outobiografiese sketse*. Pretoria: HSRC (Report S-74).

Schurink, W.J. 1989. *Die realiteit van homoseksualisme: 'n Sosiologies-kwalitatiewe ontleding*. Ongepubliseerde verhandeling: Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys.

Schurink, W.J. 1992. Methodological approaches utilized in victimization studies. In: Schurink, W.J., Snyman, I.J. & Krugel, W.F. (eds.) 1992. *Victimization. Nature and trends*. Pretoria: Human Sciences Research Council (pp. 61-118).

Schurink, W.J. 1996. Family violence policy and intervention: policing strategies. In: Glanz, L.E. & Spiegel, A.D. 1996. *Violence and family life in a contemporary South Africa: research and policy issues*. Pretoria: Human Sciences Research Council.

Schurink, W.J. 2004. *Lecture 13: Evaluating qualitative research*. Johannesburg: RAU.

Schurink, W.J. 2005a. *Analytical Induction* (Lecture Eleven A). Johannesburg: Department of Human Resource Development.

Schurink, W.J. 2005b. *Considerations during qualitative research analysis: Brief notes*. E-mail to D and M students, 14 July 2005. Pretoria: Silver Lakes.

Schurink, W.J. 2005c. *Experiencing qualitative research*. Winter Methodology School, Department of Communication Science. Pretoria: UNISA.

Scully, J. 1997. Review of family, gender and society. *Work, Employment and Society*. Vol 11 no 3, September, pp. 576-577.

Segel, T. & Labe, D. Family violence: wife abuse. In: McKendrick, B. & Hoffmann, W. (eds.) 1990. *People and violence in South Africa*. Oxford: Oxford University Press.

Silverman, D. 2001. *Doing qualitative research. A practical handbook*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Smelser, N.J. & Baltes, P.B. (eds.) 2001. *Analytic induction*. In: International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences. Amsterdam: Elsevier.

Snyman, P.J. 2006. *Lid van CHILD*. Telefoniese onderhoud, 17 Januarie 2006.

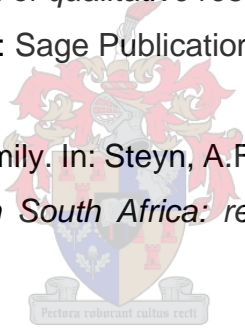
Stake, R.E. Case studies. In: Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (eds.) 2003. *Strategies of qualitative inquiry*. Thousand Oaks: Sage.

Steinmetz, S.K. 1977. *The cycle of violence: assertive, aggressive and abusive family interaction*. New York: Praeger.

Steinmetz, S.K. & Lucca, J.S. 1988. Husband battering. In: Van Hasselt, V.B., Morrison, R.L., Bellack, A.S. & Hersen, M. (eds.) 1988. *Handbook of family violence*. New York: Plenum Press.

Straus, A. & Corbin, J. 1990. *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park, CA: Sage Publications.

Viljoen, S. 1997. Violence in the family. In: Steyn, A.F., Strijdom, H.G. & Viljoen, S. (eds.) 1997. *Marriage and family life in South Africa: research priorities*. Pretoria: Human Sciences Research Council.

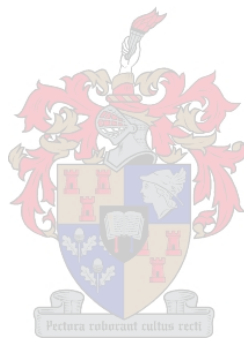
Walter, E. 1969. In: McKendrick, B. & Hoffmann, W. The nature of violence. In: McKendrick, B. & Hoffmann, W. (eds.) 1990. *People and violence in South Africa*. Oxford: Oxford University Press.

Weis, J.G. Family violence research methodology and design. In: Ohlin, L. & Tonry, M. (eds.) 1989. *Family violence*. Chicago: University of Chicago Press.

Winslow, R.W. & Winslow, V. 1974. *Deviant reality: Alternative world views*. Boston: Allyn and Bacon, Inc.

World Health Organization. 2002. *2002 World report on violence and health*. Geneva: WHO.

Zosky, D.L. 1999. The application of object relations theory to domestic violence. *Clinical Social Work Journal*, Vol 27 No 1, pp. 55-69.

BYLAE 1

OORWOË NAVORSINGSINSTEMMINGSVORM

Vir enige navrae oor hierdie studie kontak asseblief:

• **Prof. Cornie Groenewald (Eerste Promotor) Foon: 0824440205**

• **Dr Willem Schurink (Tweede Promotor) Foon: (012) 9985574**

Ek, ..., die **navorsingsdeelnemer**, is bereid om in hierdie Suid-Afrikaanse studie van mans wat deur hul eggenotes geviktimizeer is/word, deel te neem en sodoende Mnr. Etienne Rautenbach te help om wetenskaplike kennis oor die verskynsel in te samel. Ek verstaan dat my deelname aan die studie drie onderhoude met Mnr. Rautenbach behels, wat op oudio-band vasgelê sal word wat dan getranskribeer sal word. Ek is meegedeel dat ek versoek sal word om 'n kort oorsig van my lewe te gee en enige inligting oor my ervaring van my viktimisasie en enige aspekte wat daarmee verband hou, na aanleiding van 'n aantal temas/onderwerpe wat Mnr Rautenbach aan my sal stel, te verstrek.

Ek is verder meegedeel en verstaan dat:

- (i) die lengte van die onderhoude bepaal sal word deur die aard en omvang van my persoonlike ervarings asook my beskikbaarheid vir bepaalde sessies,
- (ii) ek mag weier om my ervarings na aanleiding van enige van die temas te bespreek,
- (iii) ek die onderhoude op enige stadium mag staak en my deelname aan die studie kan beëindig,

- (iv) my naam en enige inligting wat tot my blootstelling mag lei vertroulik sal wees,
- (v) alvorens die proefskrif vir eksaminering ingehandig word, sal dit met my deurgewerk word sodat ek my kan vergewis dat my identiteit geheim sal bly,
- (vi) hoewel ek nie noodwendig sal baat vind by die studie nie, die inligting wat ek sal verskaf sal meehelp om wetenskaplike insig in die verskynsel te kry wat tans in Suid-Afrika ontbreek en uiteindelik mag meehelp tot die formulering van aksies en of voorkomingstrategieë,
- (vii) dat my deelname en ervarings moontlik saam met die van ander persone wat aan die studie mag deelneem gebruik mag word, maar dat die beginsel van vertroulikheid steeds gehandhaaf sal word, en
- (viii) die doel en werkwyses van kwalitatiewe navorsing soos toegepas in hierdie studie, vir my verduidelik is.

Ek, Etienne Aubrey Rautenbach (ID6007153070088), **die navorser**, verklaar hiermee dat ek navorsing doen oor die belewenisse en ervarings van mans wat deur hul eggenotes geviktimiseer is/word met die oog op die verwerwing van 'n doktorsgraad in Sosiologie aan die Universiteit Stellenbosch. **ALLE onderhoude met ALLE deelnemers aan die navorsing sal TEN ALLE TYE vertroulik hanteer word en die name en identifiserende besonderhede van die deelnemers sal ONDER GEEN OMSTANDIGHEDE bekend gemaak word nie.** Ek bevestig ook al die ander verduidelikings en ondernemings wat ek hierbo aan die navorsingsdeelnemer gegee het.

Geteken te ..... op hierdie .....dag van 2004

MNR. E.A. RAUTENBACH
NAVORSER

.....
Handtekening

.....

.....
DEELNEMER (Naam in drukskrif)

.....
Handtekening

BYLAE 2

ONDERHOUDSKEDULE

Deelnemers se anonimiteit word ten alle tye gewaarborg

A BIOGRAFIESE INLIGTING

- 1 Ouderdom
- 2 Tydperk getroud
- 3 Tydperk geskei
- 4 Aantal huwelike
- 5 Beroep
- 6 Kwalifikasie
- 7 Vrou/eksvrou beroep
- 8 Vrou/eksvrou kwalifikasie
- 9 Vrou/eksvrou ouderdom
- 10 Berading ontvang Ja of Nee

B GEWELDSVERWANTE ERVARINGS (VERDUIDELIK Tipes GEWELD)

- 1 Wat beskou jy as gesinsgeweld/huweliksgeweld?
- 2 Hoe gereeld vind hierdie geweld plaas? (Fisies, verbaal, ekonomies ens.)
- 3 Wat dink jy is die oorsaak van hierdie geweld/mishandeling?
- 4 Wat is die omstandighede waaronder hierdie gewelddinsident plaasgevind het?
- 5 Hoe het jy opgetree tydens hierdie insident(e)?
- 6 Wat was die gevolg van hierdie insident(e) (beserings, medikasie of wat ookal)?
- 7 Hoe voel jou ander gesinslede oor hierdie insident(e), indien hulle daarvan bewus is?
- 8 Watter langtermyn invloed het hierdie insidente op jou?
- 9 Wat was jou reaksie direk na die gewelddinsident(e)?

- 10 Dink jy daar is genoegsame ondersteuningsdienste vir mishandelde mans in Suid-Afrika?
- 11 Sou/het jy van sulke dienste gebruik gemaak? Indien nie, hoekom nie?

C TEORETIES SPESIFIEKE VRAE

- 1 Was daar enige alkohol of dwelms betrokke ten tyde van die insidente?
- 2 Het enige van jul al sielkundige of psigiatriese behandeling ondergaan?
- 3 Is daar enige geskiedenis van geestesongesteldheid aan die kant van:
  - (a) jou vrou/eks en haar familie?
  - (b) jou en jou familie?
- 4 Wie sal jy sê is die skuldige wat hierdie geweldsinsident(e) veroorsaak?
- 5 Hou jy van hierdie mishandeling?
- 6 Is daar 'n gespanne atmosfeer tussen julle voor geweldsinsidente?
- 7 Doen julle gereeld aktiwiteite saam soos byvoorbeeld inkopies doen, flik of uiteet?
- 8 Bly julle hoofsaaklik tuis?
- 9 Wie neem die besluite in die huis soos byvoorbeeld rakende besteding van geld, kinders se opvoeding ens.?
- 10 Wanneer misverstande ontstaan en geweldsinsident(e) ontstaan, verdedig jy jouself? Indien wel, hoe?
- 11 Indien jy jouself nie verdedig nie, hoekom nie? (Geslagsrol/Patriargie).
- 12 Was daar geweld in jou vrou se gesin van oriëntasie?
- 13 Was daar geweld in jou gesin van oriëntasie?
- 14 Dink jy dat geweld in gesinne en binne huwelike geregverdig kan word in die hedendaagse samelewing?
- 15 Dink jy dat oor die algemeen in ons samelewing mans meer dominant en gewelddadig is

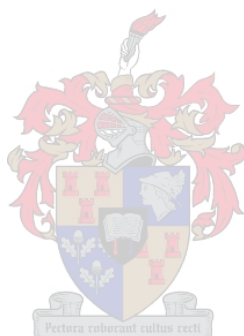
as vrouens in hul gesinne?

- 16 Dink jy dat jul finansiële omstandighede bydra tot geweldsinsidente?
- 17 Is daar nog enigiets anders wat jy onder my aandag wil bring?
- 18 Is daar enige ander persone wat jy sal wil hê ek oor hierdie aangeleentheid mee moet gesels?
- 19 Het jy dalk hierdie ervarings neergeskryf of het jy bewyse soos dokumente, foto's of selfs 'n interdik van die hof?

Baie dankie vir u samewerking

ETIENNE RAUTENBACH

BYLAE 3

Tshwane

Beeld

Woensdag in Beeld

Woensdag 5 Mei 2004

Tshwane-Beeld 3

Mishandeling van mans in huwelik g'n grap

Die mishandeling van mans binne huweliksverband is 'n maatskaplike probleem wat dikwels nie ernstig opgeneem word nie. Die mans word dikwels met voorwerpe gegooi en met goed soos panne geslaan.

Baie keer slaan die vrouens toe terwyl die man slaapsê mnr. Etienne Rautenbach, 'n dosent in sosiologie aan Unisa wat besig is met navorsing oor die onderwerp.

Volgens hom is die mishandeling van mans dikwels die onderwerp van grappe. Baie mense meen ook dat dit nie regtig plaasvind nie.

Tog, sê hy, dui oorsese statistiek daarop dat die probleem byna net so dikwels as die mishandeling van vroue binne huweliksverband voorkom, maar daar is min tot geen ondersteuningsnetwerke vir mans nie.

In 'n Kanadese studievoorbeeld is bevind dat 10% van mans en 13% van vroue al ernstige geweld teenoor hul maats openbaar het.

In Suid-Afrika is egter nog nooit navorsing hieroor gedoen nie.

Mishandeling sluit nie net fisieke aanranding in nie, maar ook emosionele of ekonomiese mishandeling.

Rautenbach kan gekontak word by ☎ 012 344 1741 of 082 507 9185, of rauteea@unisa.ac.za.